

**Nayma Qəhrəmanova
Cəmilə Əsgərova
Leyla Qurbanova**

RİYAZİYYAT 1

**Ümumtəhsil məktəblərinin 1-ci sinfi üçün
“Riyaziyyat” fənni üzrə dərslik**

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin
24.05.2016-cı il tarixli 354 №-li
əmrilə təsdiq edilmişdir.

Radius
Bakı - 2016

**Nayma Mustafa qızı Qəhrəmanova, Cəmilə Səlim qızı Əsgərova,
Leyla Xəmis qızı Qurbanova**

Ümumtəhsil məktəblərinin 1-ci sinfi üçün “Riyaziyyat” fənni üzrə dərslik.
Bakı, “Radius”, 2016, 152 səh.

Məsləhətçi:

Çingiz Qacar

Azərbaycan Milli Elmlər
Akademiyasının həqiqi üzvü,
fizika-riyaziyyat elmləri doktoru

İxtisas redaktoru:

Fərman Məmmədov

Fizika-riyaziyyat elmləri
üzrə fəlsəfə doktoru

Dil redaktoru:

Asəf Həsənov

*Dərsliklə bağlı rəy, irad və təkliflərin **radius_n@hotmail.com** və
derslik@edu.gov.az elektron ünvanına göndərilməsi xahiş olunur.
Əməkdaşlığınız üçün əvvəlcədən təşəkkür edirik!*

Müəlliflik hüquqları qorunur. Xüsusi icazə olmadan bu nəşri və yaxud
onun hər hansı hissəsini yenidən çap etdirmək, surətini çıxarmaq,
elektron informasiya vasitələri ilə yaymaq qanuna ziddir.

© Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi, 2016

HEYDƏR ƏLİYEV

AZƏRBAYCAN XALQININ ÜMUMMİLLİ LİDERİ

Çap için değil

MÜNDƏRİCAT

ƏDƏDLƏR

Sayın	7
Qruplaşdırın, sayın	8
İrəliyə və geriye sayın	10
İki-iki sayın	11
Əşyanın yeri	12
Qaydalar, düzülüşlər	13
Azdır, çoxdur, sayları bərabərdir	14
Hansı ədədləri tanıyırsınız?....	17
Ədəd oxu	31
Ədədlərin müqayisəsi	32
Sıra sayları	33

TOPLAMA VƏ ÇIXMA 0-10

Toplama əməli	38
Çıxma əməli	45
Məsələ həlli	50
Toplananların yerinin dəyişməsi	55
Ədəd oxu üzərində toplama	56
Ədəd oxu üzərində çıxma	59
Ədədin ikiqatı	61
Toplama və çıxmanın qarşılıqlı əlaqəsi	63
Nə qədər azdır? Nə qədər çoxdur?	66
Üç ədəd üzərində toplama və çıxma	68
Tez hesablama vərdisləri	69

HƏNDƏSƏ

ÖLÇMƏ

Həndəsi fiqurlar	74
Simmetrik fiqurlar	77
Uzunluğun ölçülməsi	78
Kütlənin ölçülməsi	80
Tutumun ölçülməsi	82

TOPLAMA VƏ ÇIXMA

11-dən 20-yə qədər ədədlər.....	87
Onluqlar, təkliklər	88
Ədəd oxu üzərində toplama və çıxma	93
10-a tamamlamaqla toplama	94
10-a tamamlamaqla çıxma	96
Üç ədəd üzərində toplama və çıxma	103
Toplama və çıxmanın qarşılıqlı əlaqəsi	105
Məsələ həlli	109
20 dairəsində ədədlər üzərində toplama və çıxma	115

PULLARIMIZ

VAXT

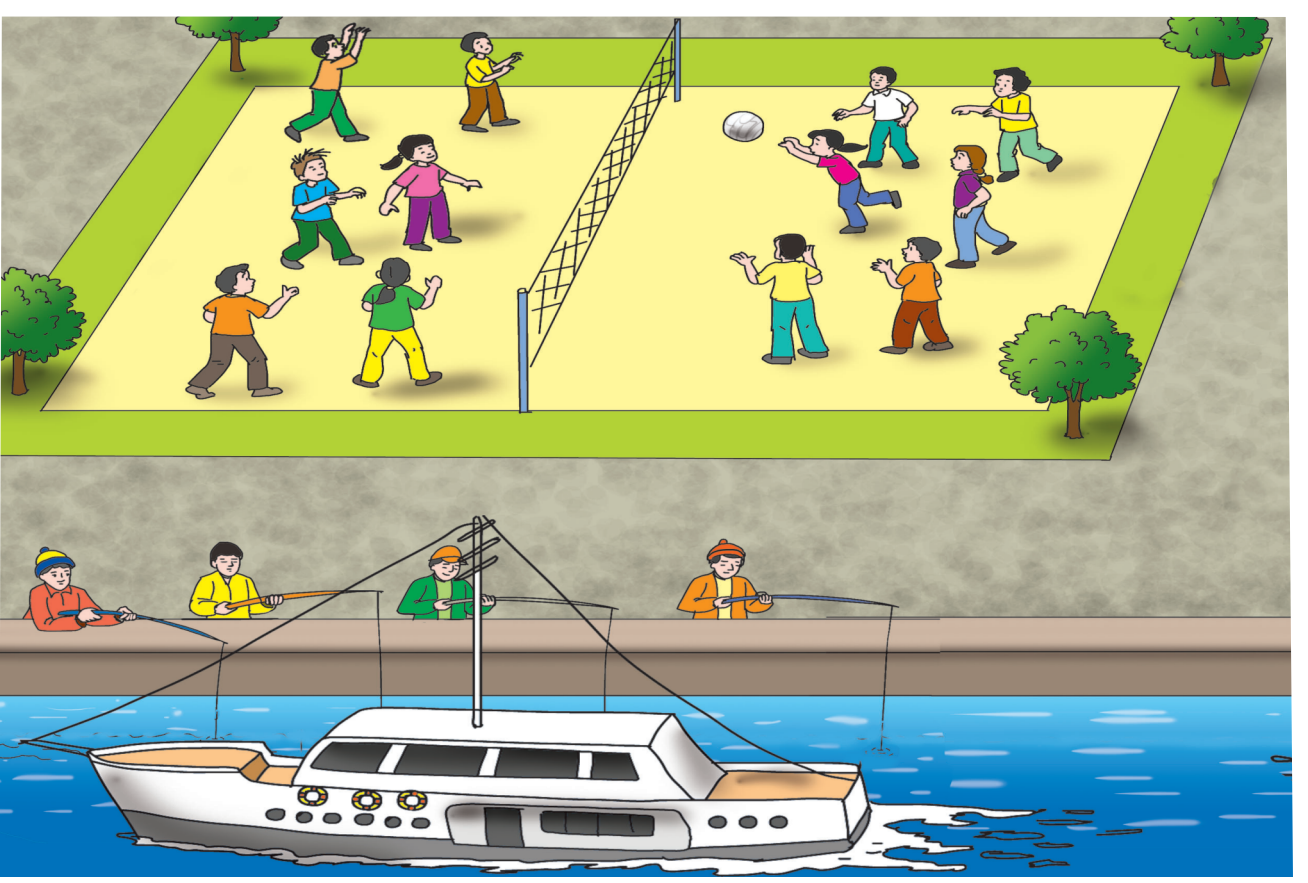
Pullarımız. Qəpiklər	124
Manatlar	127
Vaxt	129

QRAFİK MƏLUMAT

EHTİMAL

TƏQVİM

Məlumatı toplayın və təqdim edin	134
Düşünün, fikir söyləyin	141
Bir ilin təqvimini	143

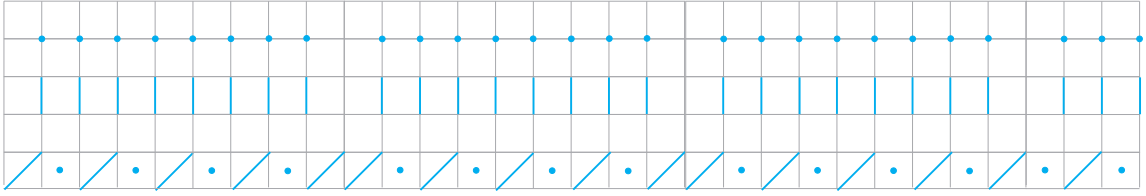
I Fəsil

Bu fəsildə nəyi öyrənəcəksiniz?

- Bir-bir irəliyə və geriye saymağı ;
- Verilən ədəddən başlayaraq bir-bir irəliyə və geriye saymağı ;
- İki-iki saymağı ;
- Verilən ədəddən başlayaraq iki-iki saymağı ;
- Müəyyən qayda ilə əşyaları qruplaşdırmağı və saymağı ;
- Əşyaların, şəkillərin, hərəkətlərin və s. müəyyən qayda düzülüşünü yaratmağı ;
- **Altında, üstündə, önündə, arxasında, sağında, solunda** sözlərindən istifadə etməklə əşyanın yerini müəyyən etməyi ;
- **Azdır, çoxdur, sayları bərabərdir** sözlərindən istifadə etməklə əşyaların sayını müqayisə etməyi.

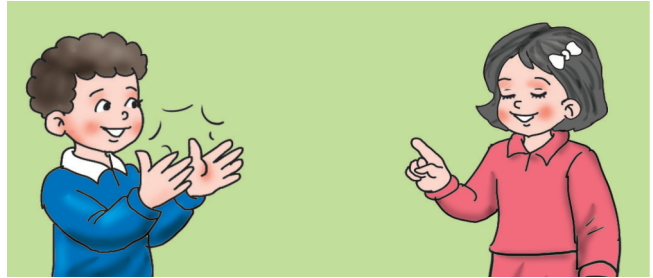
Sayın

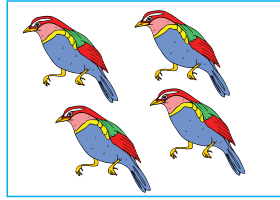
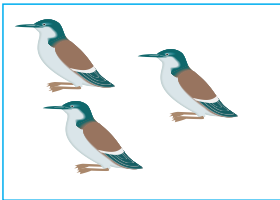
1. Çantanızdakı kitabları, dəftərləri, karandaşları sayın. 2. Sinfinizdəki pəncərələri, partaları sayın.

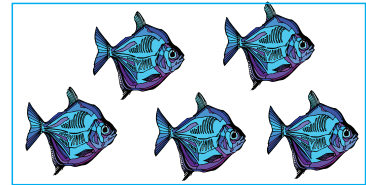
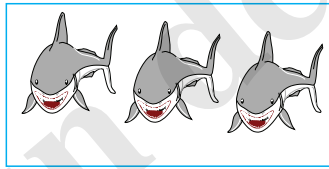
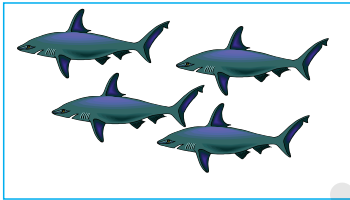
3. Biriniz əl çalın, digəriniz eşitdikə sayın.

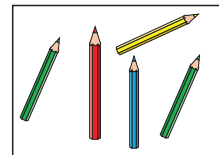
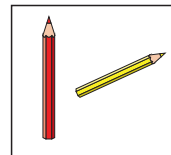
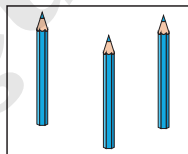
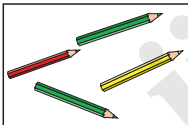
4. Hər birindən neçə dənədir? Sayın.

5. Hər birindən neçə dənədir? Sayın.

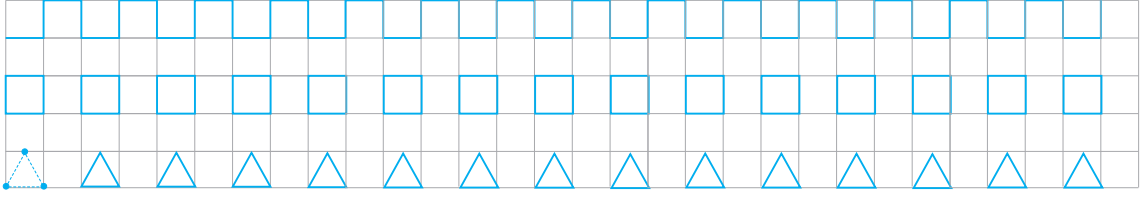

6. Neçə dənə olduğunu saymadan söyləyin. Sonra sayıb yoxlayın.

7. Sınıfda və ya evdə əşyaların (sayı beşə qədər olan) sayını, gözünüzlə baxmaqla, bir-bir saymadan müəyyən etməyə çalışın.

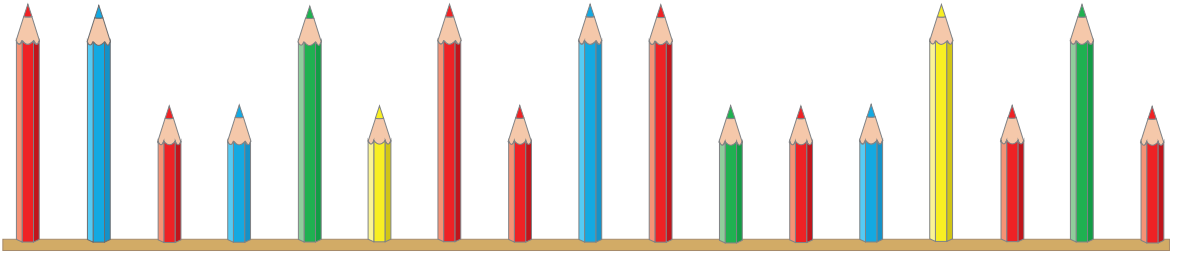
Qruplaşdırın, sayın

1. Hansı güldən çoxdur? Gülləri rənglərinə görə sayın.

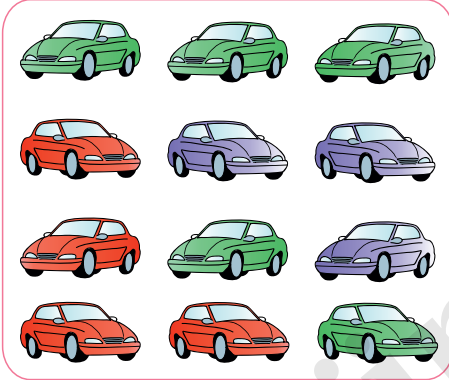

2. Karandaşları a) rənglərinə; b) ölçülərinə görə sayın.

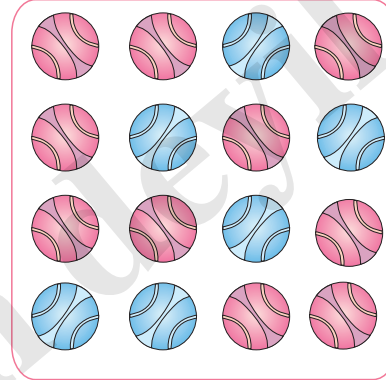

3. Hansından daha çoxdur? Hər qrupdakı əşyaları əvvəlcə ayrılıqda, sonra birlikdə sayın.

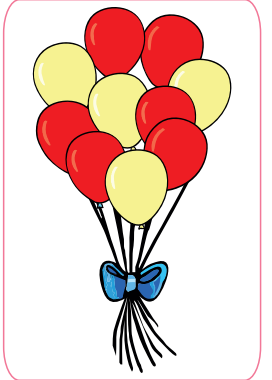
1)

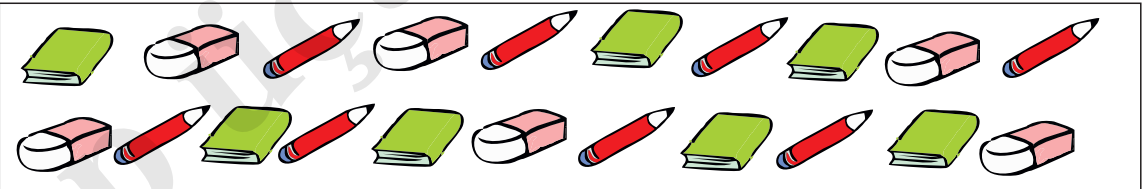
2)

3)

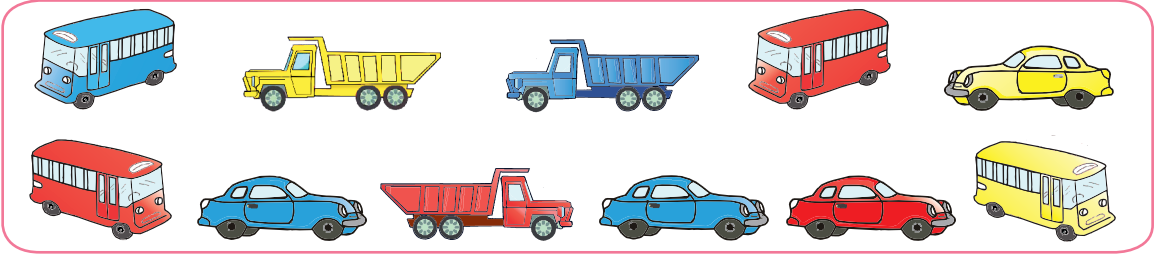

4. Qruplaşdırın və sayın.

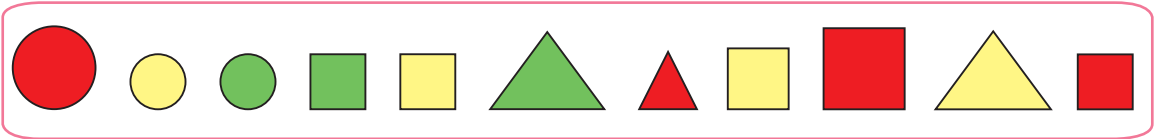

Qruplaşdırın, sayın

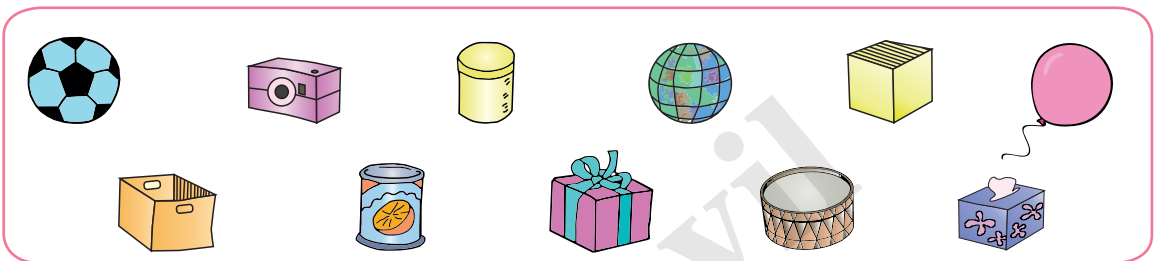
5. Rənginə və növünə görə maşınları müxtəlif cür qruplaşdırın və sayın. Sonra bütün maşınları sayın.

6. 1) Üçbucaq, dairə və kvadratları ayrılıqda sayın.
2) Fiqurları rənginə görə sayın.
3) Neçə böyük, neçə kiçik fiqur var?

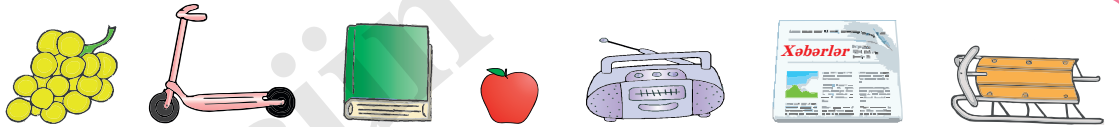

7. Şəkilləkiləri formasına görə qruplaşdırın və sayın:
1) top formasında olanları; 2) kibrit qutusu formasında olanları;
3) stəkan formasında olanları.

8. Üç qrupa ayırmaqla sayın: 1) sürə bildiklərinizi; 2) meyvələri
3) oxuya bildiklərinizi. Hər qrupda nə artıq qaldı?

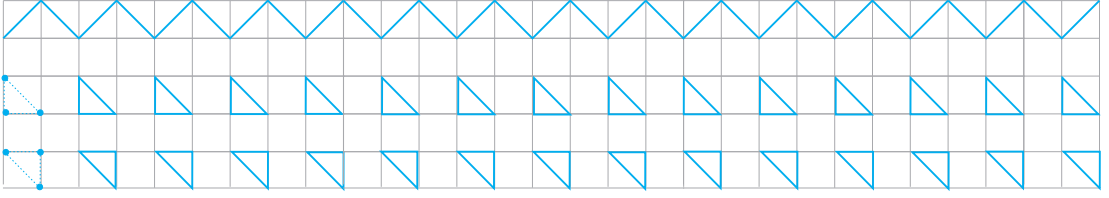
1)

2)

İrəliyə və geriye sayın

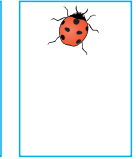
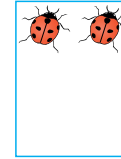
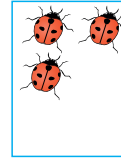
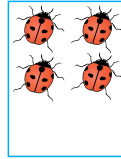
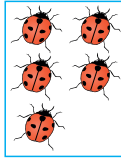
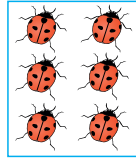
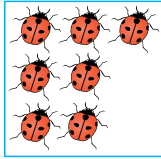
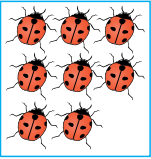
1. 1) 4-dən 10-a qədər bir-bir sayın. 2) 3-dən 10-a qədər bir-bir sayın.

2. 1) 10-dan başlayın, ləçəklərlə bir-bir geriye sayın.

- 2) 8-dən başlayın, parabüzənlərlə bir-bir geriye sayın.

3. Şəkildəki uşaqları ayrılıqda sayın. Bütün uşaqları müxtəlif cür sayın:
1) 5-dən başlayın bir-bir irəliyə sayın; 2) 8-dən başlayın bir-bir irəliyə sayın.

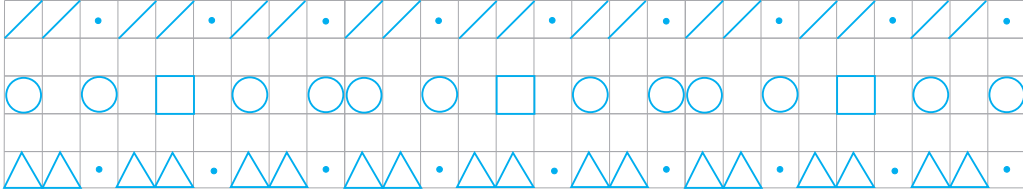

4. Çantanızdakı kitabları bir-bir sayın. Bu sayın üzərinə parta yoldaşınızın çantasındaki kitabları sayın.
Aşağıdakı sanamanı öyrənin. “3-dən 10-a qədər bir-bir say” tipli tapşırıqları kimin yerinə yetirəcəyini bu sanama ilə müəyyən edin.

Bir, iki, bizimki,
Üç, dörd qapını ört.
Beş, altı daşaltı,
Yeddi, səkkiz, Firəngiz,
Doqquz, on, qırmızı don.

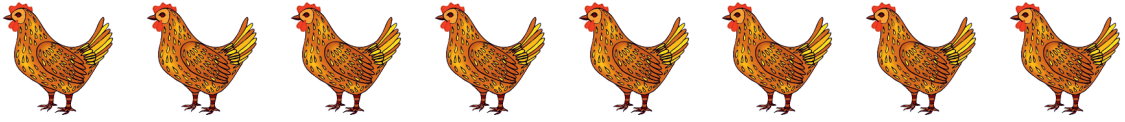
İki-iki sayın

1. 1) Barabanları bir-bir, çubuqları iki-iki sayın.

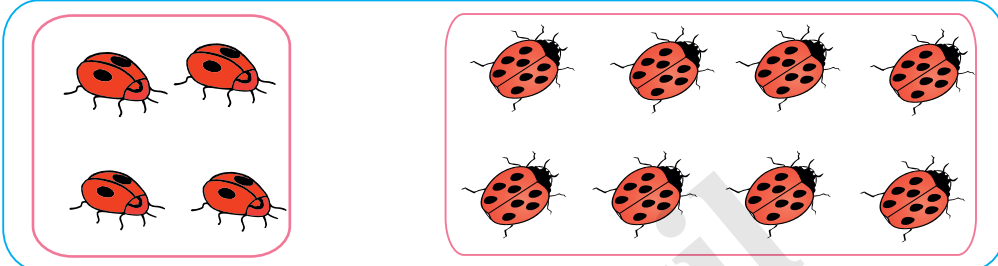

- 2) Toyuqları bir-bir sayın. Toyuqların gözlərini və ayaqlarını iki-iki sayın.

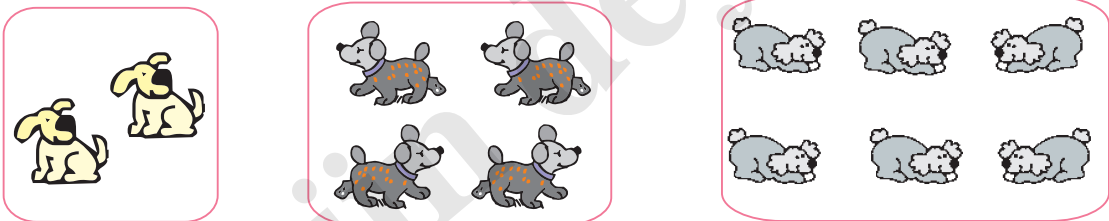

2. Şekildəki parabüzənlər xallarının sayına görə fərqlənirlər. Parabüzənləri müxtəlif cür sayın:

- 1) 4 - dən başlayın və iki-iki irəliyə sayın;
2) 8 - dən başlayın və iki-iki irəliyə sayın.

3. Şekildə neçə növ it var? İtlərin ümumi sayını müxtəlif ədədlərdən başlamaqla iki-iki sayaraq tapın.

4. Sınıfdə sayma vasitələri üzərində iki-iki sayma tapşırıqları yerinə yetirin. Bu tapşırıqları evdə də yerinə yetirməyi unutmayın. Mətbəxdə qaşıqları, çəngəlləri, paltar asmaq üçün istifadə edilən sancaqları və s. iki-iki sayın.

Əşyanın yeri

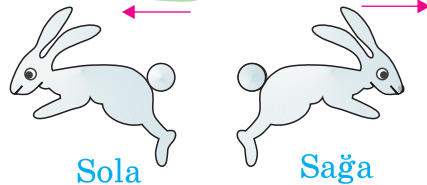
1. Şəkildə gördükləriniz haqqında **altında, üstündə, önündə, arxasında, sağında, solunda, içində, yanında** sözlərindən istifadə etməklə danışın.

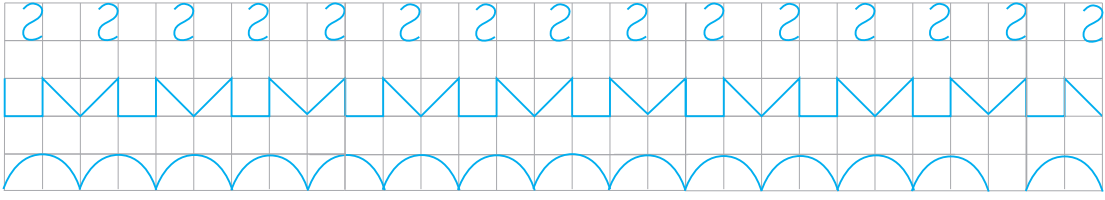
2. Birinci tapşırıqda verilən sözlərdən istifadə etməklə itin, pişiyin, quşun yeri haqqında danışın.

3. 1) Dovşan hansı tərəfə qaçır?
2) Bir-birinizə sağa və sola hərəkətə aid komandalar verin.

Qaydalar, düzlüşlər

1. Fiqurlar hansı qayda ilə düzülmüşdür? Növbəti hansı fiqur olmalıdır? Dəftərinizdə müəyyən qayda ilə fiqurlar çəkin.

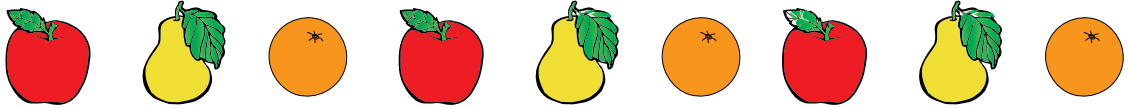
1)

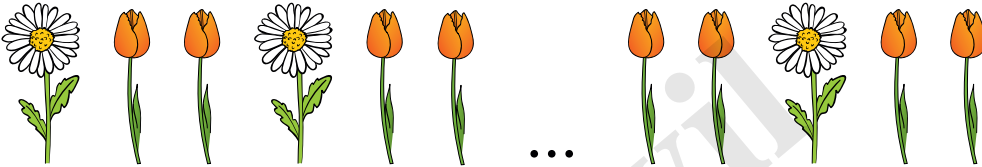
2)

2. Meyvələr hansı qayda ilə düzülmüşdür? Bu qayda ilə dəftərinizdə damaları ardıcıl rəngləyin.

3. Çobanyastığı və zanbaqlar hansı qayda ilə düzülmüşdür? Nöqtələrin yerində hansı gül olmalıdır?

4. Üç idman hərəkətini göstərən uşaqlar növbə ilə düzülməlidirlər. Növbəti şagird hansı hərəkəti göstərəcək? Bu düzlüşü sinifdə siz də yaradın.

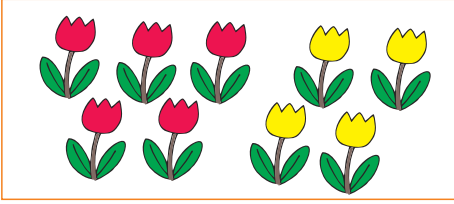
5. Müxtəlif idman hərəkətlərini ardıcıl nümayiş etdirin.

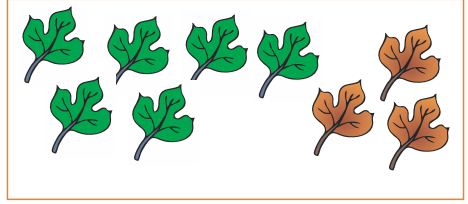
Azdır, çoxdur, sayları bərabərdir

1. Hansından daha çoxdur? Fikrinizi söyləyin, sonra sayıb yoxlayın.

1)

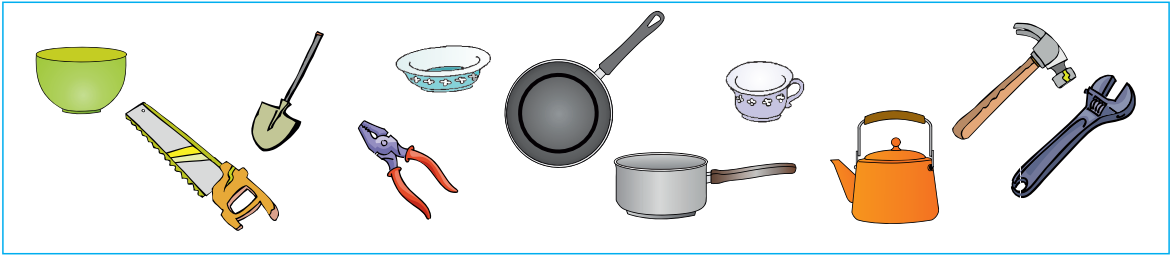
2)

2. Seçin, qruplaşdırın və sayın. Hansının sayı daha çoxdur?

1) mətbəx əşyaları

2) iş alətləri

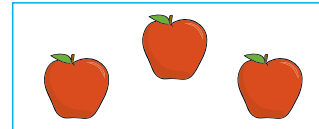
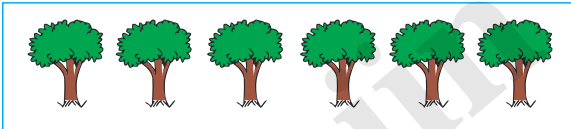
3. Hər bir güldanda neçə gül var? Hansı güldanlardakı güllərin sayı bərabərdir?

4. Rəhimin çantasında dörd kitab, masanın üzərində isə iki kitab var. Hansı daha çoxdur?

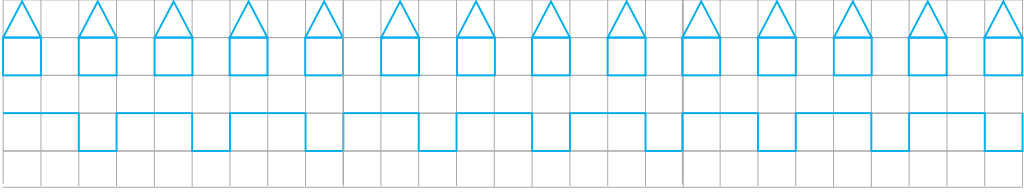
5. 1) Dəftərinizdə şəkildəki ağaclardan az sayda ağac çəkin. 2) Dəftərinizdə şəkildəki almalardan çox sayda alma çəkin.

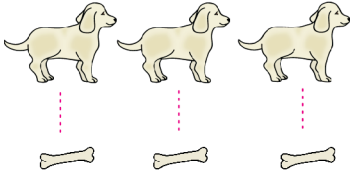
6. Əşyaları formasına görə qruplaşdırın: 1) top formalı; 2) qutu formalı. Hansından daha çoxdur?

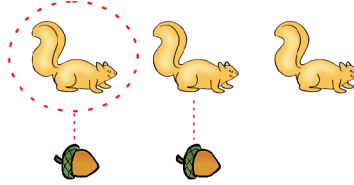
Azdır, çoxdur, sayları bərabərdir

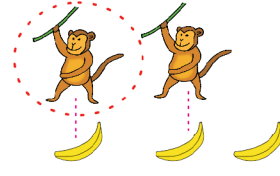
1. Saylarını **bir ədəd azdır, bir ədəd çoxdur, bərabərdir** sözlərindən istifadə etməklə müqayisə edin.

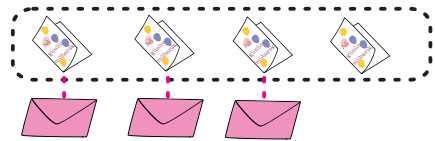
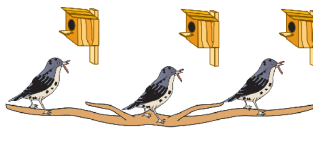
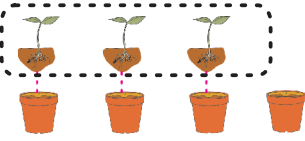
sayları bərabərdir

bir ədəd çoxdur

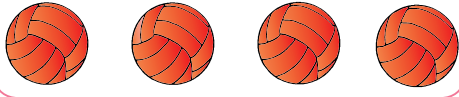

bir ədəd azdır

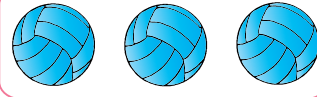

2. Dəftərinizdə topların sayından bir dənə az sayda damanı toplarla eyni rəngdə rəngləyin.

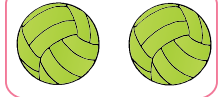
1)

2)

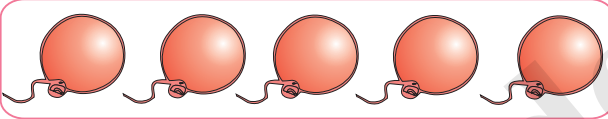

3)

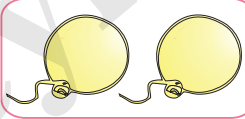

3. Hər rəng şarın sayından bir dənə çox sayma vasitəsi ayırın.

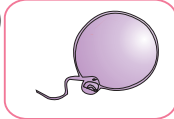
1)

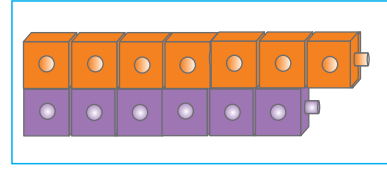
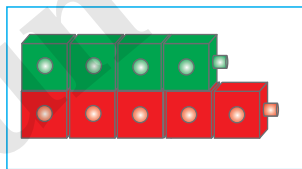
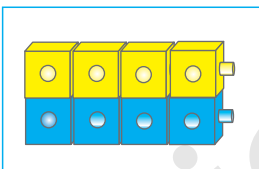
2)

3)

4. Leqo kubların saylarını müqayisə edin.

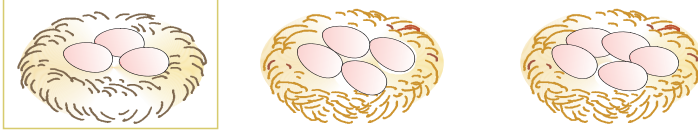

5. Sınıfdə bir cərgədə oğlanlar, digərində isə qızlar düzülsün. Sınıfınızda neçə oğlan, neçə qız olduğunu sayın. Oğlanlar çoxdur, yoxsa qızlar?

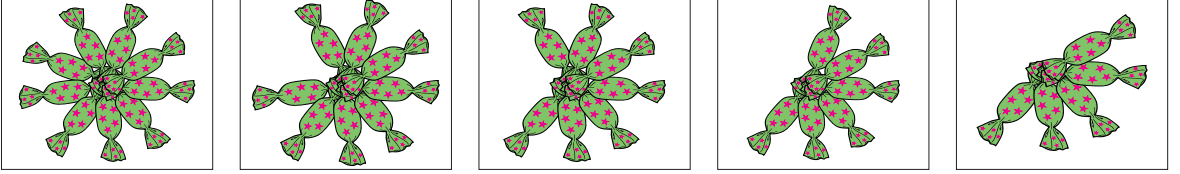

Ümumiləşdirici tapşırıqlar

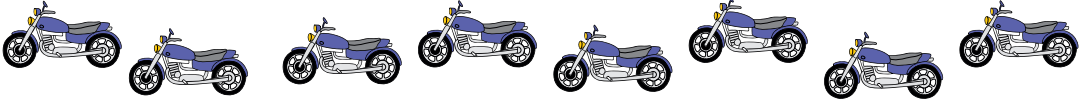
1. Yumurtaların ümumi sayını müxtəlif yuvalardakı yumurtaların sayından başlamaqla bir-bir sayaraq tapın.

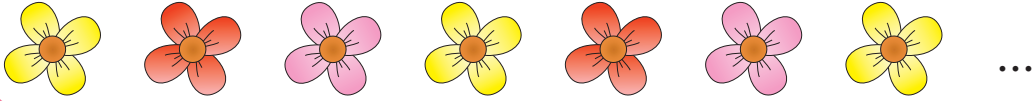
2. Konfetlər bir-bir yeyilir. Hər dəfə neçə konfet qaldığını bir-bir geriye saymaqla tapın.

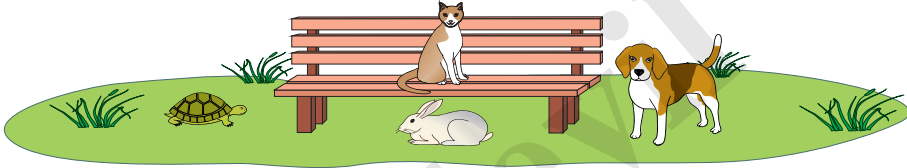
3. Motosikletlərin təkərlərinin ümumi sayını onları iki-iki saymaqla tapın.

4. Güllər hansı qayda ilə rənglənmişdir? Növbəti gül hansı rəngdə olmalıdır?

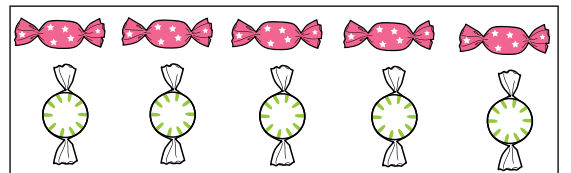
5. Heyvanların yerini oturacağa nəzərən söyləyin.

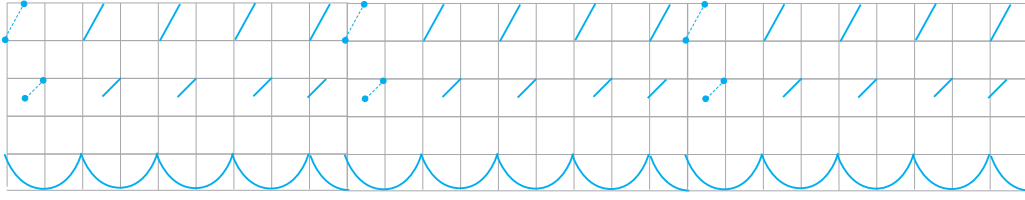
6. Şəkilə neçə cüt corab var? Hansı corabdan daha çoxdur?

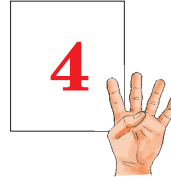
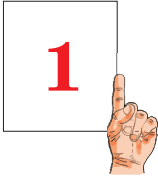
7. Hər bir konfetdən neçə dənədir? Konfetlərin sayı haqqında **bir dənə azdır, bir dənə çoxdur, sayları bərabərdir** sözlərindən istifadə etməklə fikrinizi söyləyin.

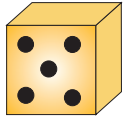
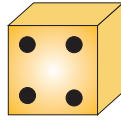
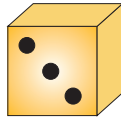
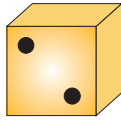
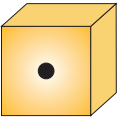
Hansı ədədləri tanıyırsınız?

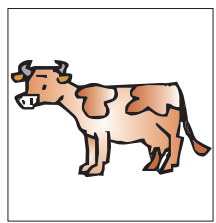
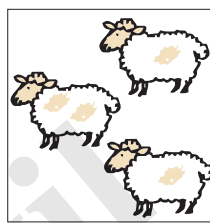
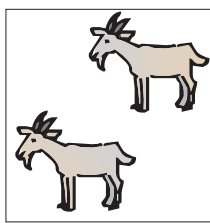
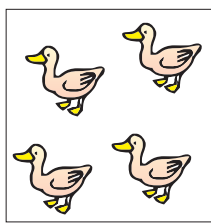
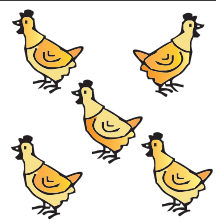
1. Hər bir ədədi siz də barmaqlarınızla, ədəd kartları ilə göstərin. Ədədlərə uyğun sayma vasitəsi ayırın.

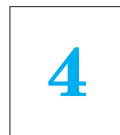
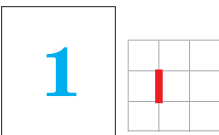
2. Hər bir zərdəki xalları sayın.

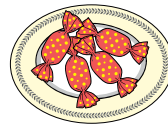
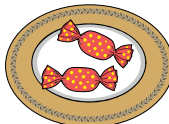
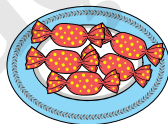
3. Şəkilləkilərin sayını ədəd kartları vasitəsilə göstərin.

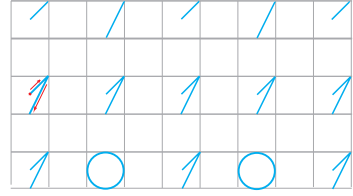
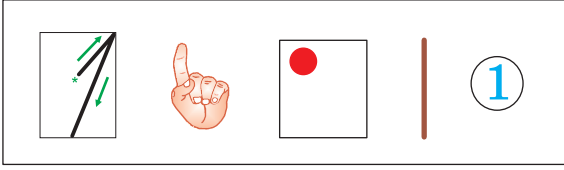

4. Dəftərinizdə aşağıdakı ədədlərə uyğun sayda xətlər çəkin. Xətlərin sayı qədər sayma vasitələri ayırın.

5. Hansı qabda 5 konfet var? Saymadan qərar verin. Sonra hər qabdakı konfetləri sayaraq qərarınızı yoxlayın.

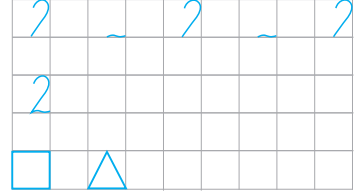
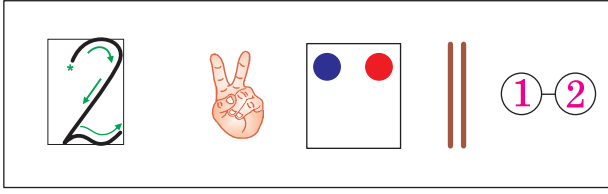
Bir rəqəminin yazılışını havada əlinizlə cızın. Bir rəqəminin modelini makaron, sayma çöpləri, lobyə dənələri və s. ilə quraşdırın.

1. 1) Şəkində gördükləriniz haqqında 1 ədədindən istifadə etməklə danışın.
- 2) Mağazanın vitrinindəki oyuncaqları sayına görə müqayisə edin.
- 3) Yol hərəkəti qaydaları haqqında sinifdə danışın.

2. **Məşğələ. Ləvazimatlar:** ədəd kartları (1 - 5), sayma vasitələri. Müəlliminizin sinfə nümayiş etdirdiyi ədəd kartına uyğun sayma vasitəsi ayırın. Müəllim “bir dənə çox” şərtini elan etsə, sayma vasitələrinə birini əlavə edin, “bir dənə az” şərtini elan etsə, sayma vasitələrindən birini götürün.

Bir rəqəminin yazılışı və modeli ilə bağlı yerinə yetirdiyiniz fəaliyyətləri iki rəqəmi üçün də təkrar edin.

Şəkildə cəmi neçə leqo kub var?

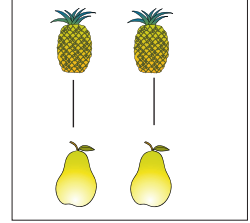
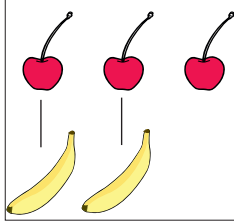
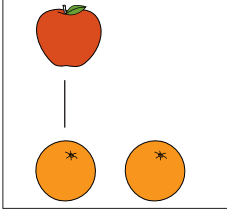

1 qırmızı, 1 yaşıl leqo kub

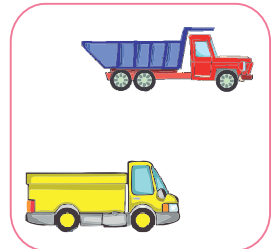
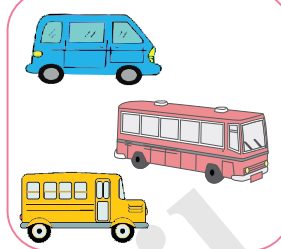
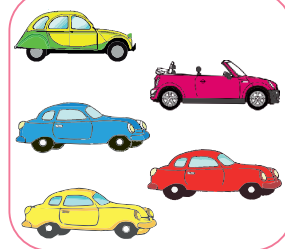

cəmi 2 kub

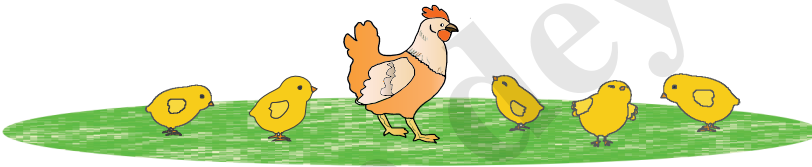
1. Meyvələrin sayını müqayisə edin.

2. Hər birindən neçə dənədir?

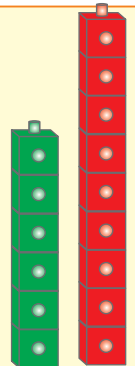

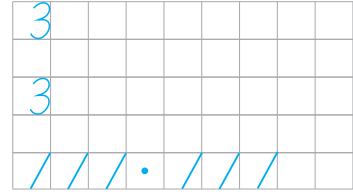
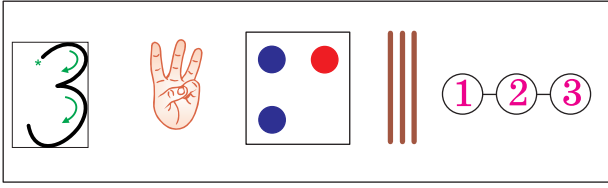
3. **Önündə, arxasında** sözlərindən istifadə etməklə cücələrin yerini və sayını toyuğa nəzərən söyləyin.

4. **Məşğələ: Ən hündür qala. Cütlərlə iş**
Ləvazimatlar: Bir ədəd zər, damalı vərəq, kublar.

1. Hər biriniz növbə ilə 3 dəfə zər atın. Hər dəfə düşən xalların sayı qədər damaları rəngləyin.
2. Rəngli damaların sayı qədər leqo kubları birləşdirməklə qalalar quraşdırın.
3. Qalalarınızı hündürlüklərinə görə müqayisə edin.

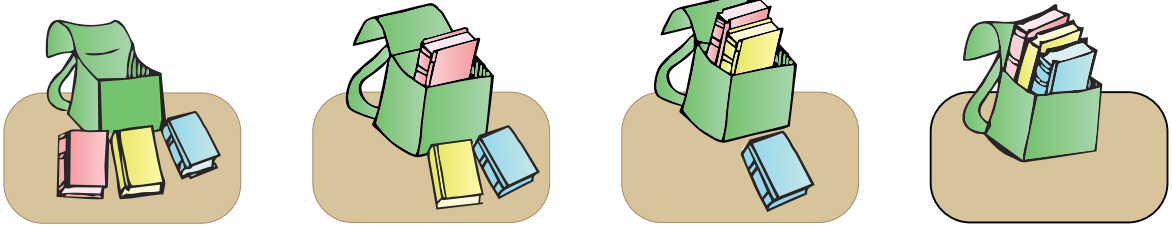
Rəqəmlərin yazılışı və modeli ilə bağlı məşğələləri üç rəqəmi üçün də təkrar edin. Üç rəqəmini iplə modelləşdirin.

Şəkildə cəmi neçə leqo kub var?

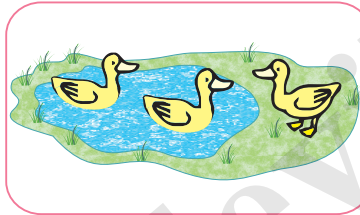
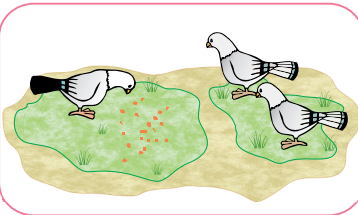
2 qırmızı, 1 yaşıl leqo kub
və ya
1 yaşıl, 2 qırmızı leqo kub

cəmi 3 leqo kub

1. Kitabların sayını **içində, yanında** kimi sözlərdən istifadə etməklə təqdim edin.

2. Şəkildə gördüklərinizi danışın. Məsələn, “**Həyətdə 1 göyərçin dən yeyirdi. Daha 2 göyərçin də gəldi. Həyətdə 3 göyərçin oldu.**”

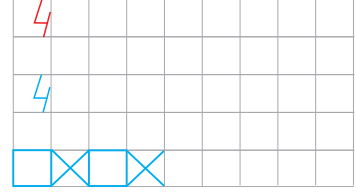
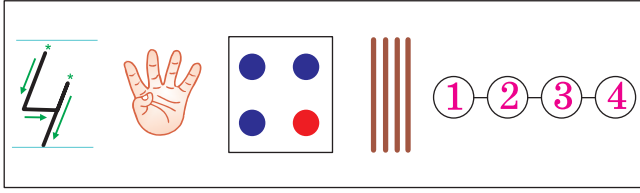

3. Kvadratlar hansı qayda ilə düzülmüşdür? Bu qayda ilə dəftərinizdə bir sətir dolana qədər ardıcıl kvadratlar çəkin.

1) ...

2) ...

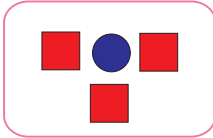
4. **Oyun.** Oyun növbə ilə 2 nəfər arasında aparılır. Hər biriniz bir dəfə komanda verin, digəriniz isə yerinə yetirin. Komandalar **3 addım sağa get, 2 addım sola get, 4 dəfə əl çal** kimi ola bilər.

1. Həsənin modelində 3 kub var. O, modelə 1 kub da əlavə etdi. Modeldə neçə kub oldu?

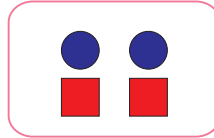

2. Dairə və kvadratların ayrılıqda və birlikdə saylarını ədəd kartları vasitəsilə göstərin.

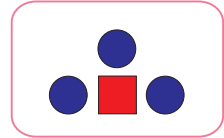
3 ■ və 1 ●

Cəmi 4 fiqur

_ ■ və _ ●

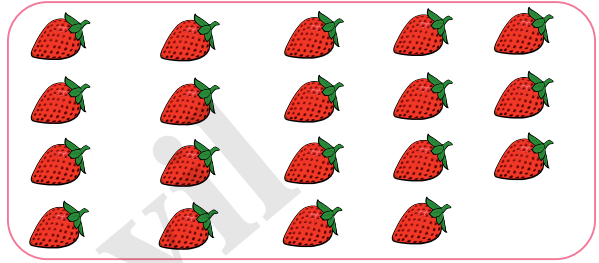
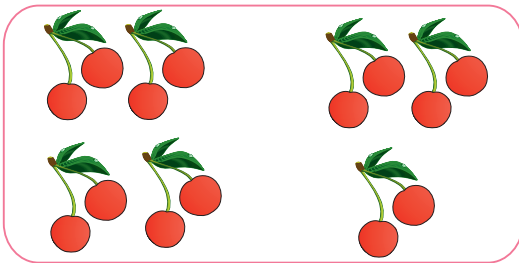
Cəmi 4 fiqur

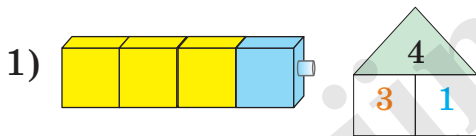
_ ■ və _ ●

Cəmi 4 fiqur

3. Dörd-dörd qruplara ayırın. Neçə qrup alındı? Sonuncu qrupları 4-ə tamamlamaq üçün neçə giləs və ya neçə çiylək lazımdır?

4. Hər bir modeli dəftərinizdə damaları rəngləməklə göstərin və modellərə uyğun ədəd evlərini çəkin.

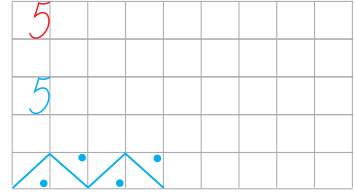
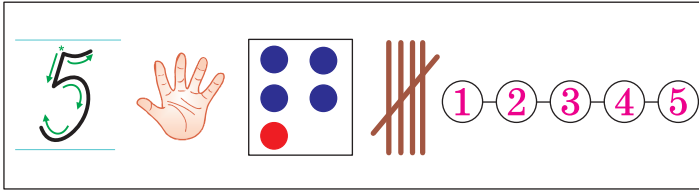
5. Əllərinizi arxanızda tutun.

Müəllimin söylədiyi ədədi

barmaqlarınızın köməyi ilə müxtəlif

cür göstərin. Məsələn, “4-ü göstər” komandasına uyğun olaraq barmaqlarınızı müxtəlif cür yumun və açın.

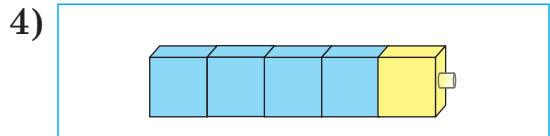
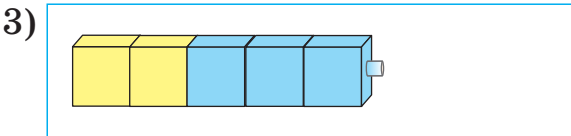
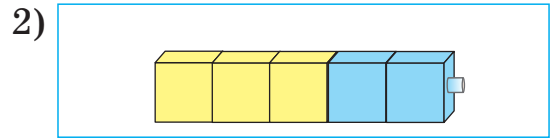
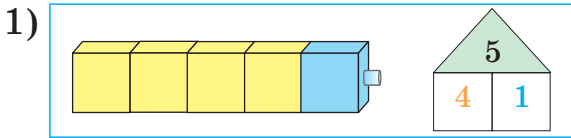

1. Modeldə 4 kub var idi. Bir kub da əlavə edildi. Modeldə neçə kub oldu?

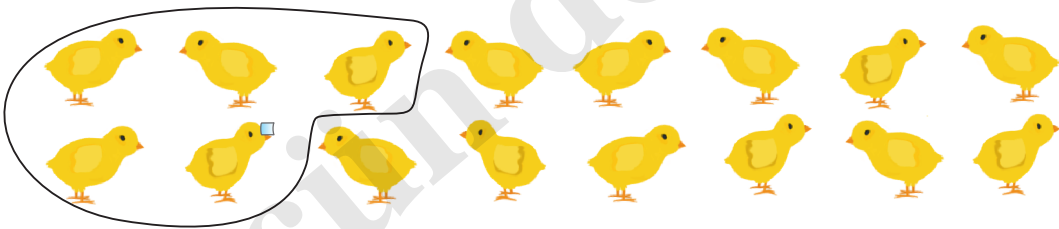
2. Modeldəki kubları rənginə görə ayrılıqda və birlikdə sayın. Hər bir modelə uyğun ədəd evi çəkin.

3. Hər güldanda 5 gül olması üçün hər birinə neçə gül əlavə etmək lazımdır?

4. Cücələri beş-beş qruplaşdırın. Neçə qrup alındı? Sonuncu qrupu beşə tamamlamaq üçün neçə cücə çatmır?

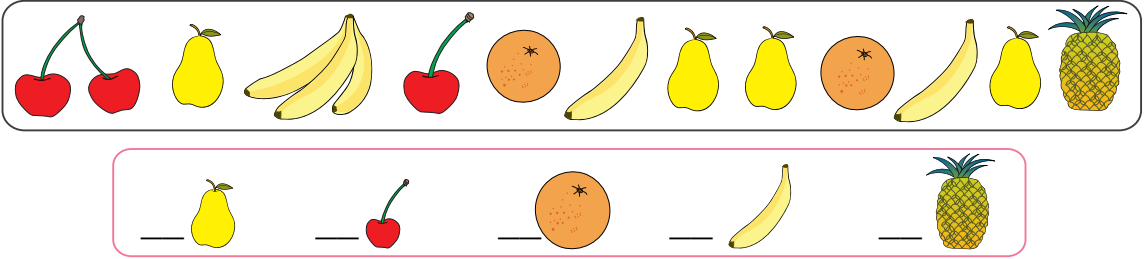

5. **Oyun. Ləvazimatlar: qum saati, kublar**

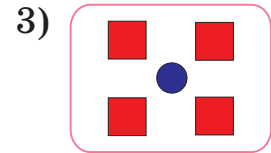
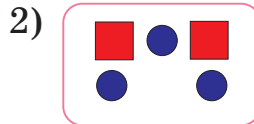
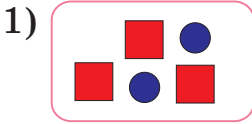
START komandası ilə hər biriniz leqo kublarınızı birləşdirməyə başlayın. Qum saatına görə STOP işarəsi verilir və iş dayandırılır. Hazır modelləri uzunluqlarına görə müqayisə edin.

Ümumiləşdirici tapşırıqlar

1. Hər meyvədən neçə dənədir? Dəftərinizdə yazın.

2. Şəkilə neçə kvadrat var? Neçə dairə var? Onların birlikdə və ayrılıqda sayını dəftərinizdə yazın.

3. Ötürülmüş ədədləri yazın.

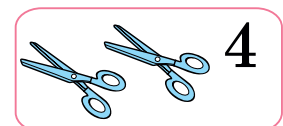
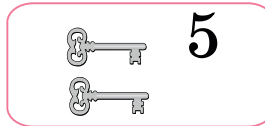
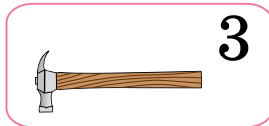
0, 1, 2, __

3, __, 5

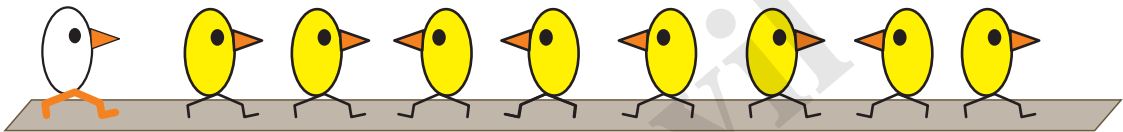
2, __, 4

0, __, 2

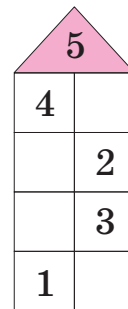
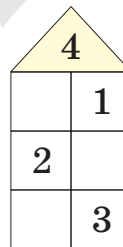
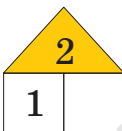
4. Göstərilən sayı tamamlamaq üçün hər birindən neçə dənə lazımdır?

5. Ağ ördək neçə sarı ördəklə qarşılaşacaq?

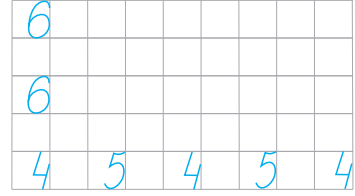
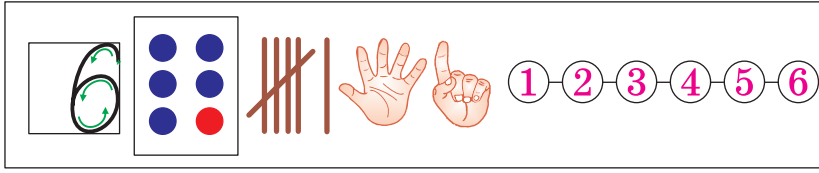

6. Ədəd evlərində hər mərtəbədəki qonşu ədədləri tapın. Sayma vasitələrindən istifadə edin.

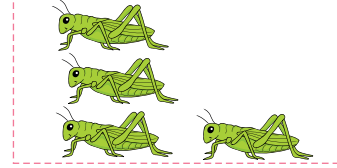
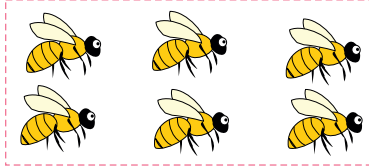
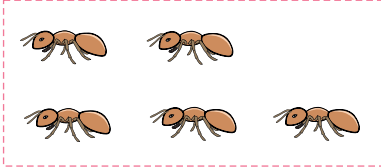

7. Dəftərinizdə damaları müxtəlif cür rəngləyin. Rənglədiyiniz damaların sayını yazın.

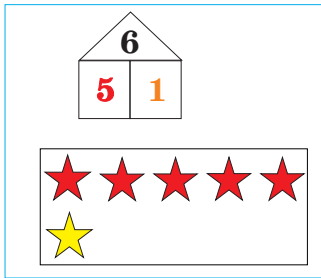

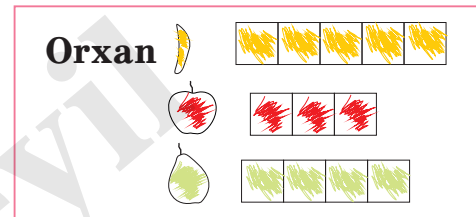
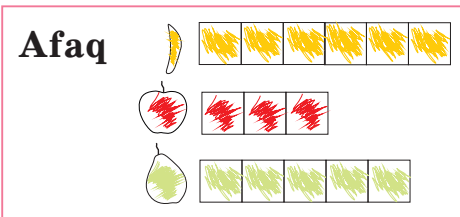
1. Hansı həşəratdan 1 dənə də olsa, onların sayı 6 olar?

2. Ulduzların sayını rənglərinə görə ayrılıqda və birlikdə ədəd kartları ilə göstərin. Ulduzların sayını ədəd evləri vasitəsilə göstərin.

3. Afaq və Orxan meyvələrin sayı qədər damaları rəngləmişlər. Onların işini yoxlayın və səhvlərini tapın.

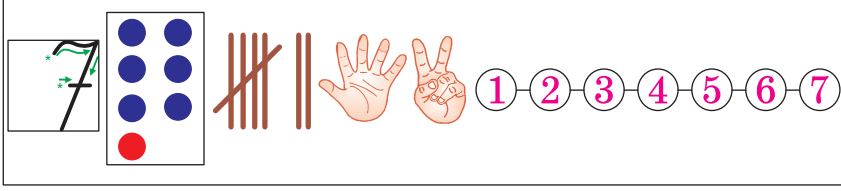
4. **Oyun. Kim irəlidedir?**

Ləvazimatlar: ədəd qatarı kartları, rəngli karton dairə, qalın kartondan hazırlanmış qəpik pul.

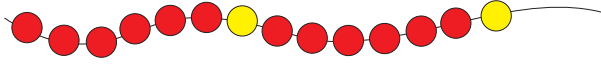
Ədəd qatarı kartını partanın üzərinə qoyun. Karton dairəni 1-in üzərinə qoyun və ucadan “Mən hazıram” söyləyin.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

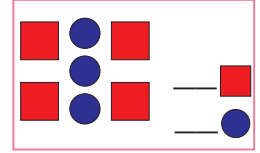
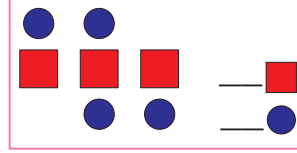
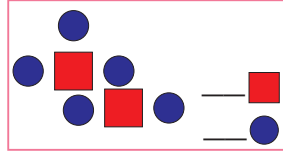
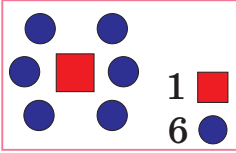
Müəllimin **START** komandası ilə əlinizdəki qəpiyi fırladaraq partanın üstünə atın. Əgər qəpiyin xəritə üzü düşərsə, karton dairə ilə ədəd qatarı üzərində bir addım, şəkil üzü düşərsə, iki addım irəliləyin. Hər dəfə olduğunuz yerdən sağa doğru hərəkət edin. 10-a çatan finişə çatmış hesab olunur.

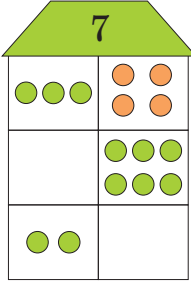
1. Muncuqlar rənginə görə hansı qayda ilə düzülmüşdür? Növbəti 6 muncuq hansı rəngdə olmalıdır?

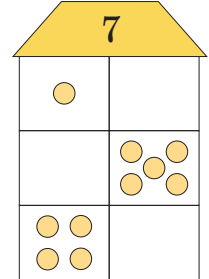
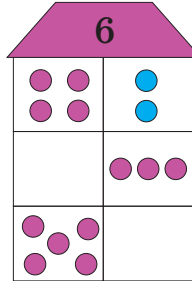
2. Modeldəki dairələrin və kvadratların sayını ədəd kartları vasitəsilə göstərin.

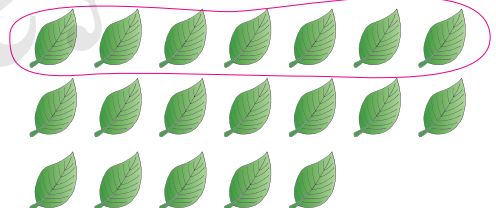
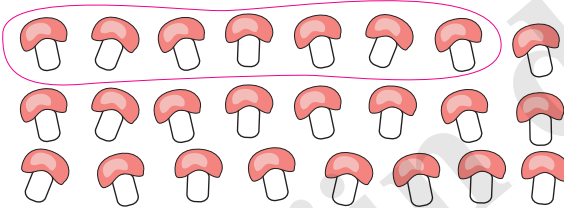
3. Hər mərtəbədəki dairələrin sayı ədəd evlərinin nömrələrinə uyğun olmalıdır. Çatışmayan dairələrin sayını tapın.

$$7 < \begin{matrix} 3 \\ 4 \end{matrix}$$

4. Yeddi-yeddi qruplaşdırın. Sonuncu qrupu 7-yə tamamlamaq üçün hər birindən neçə dənə lazımdır?

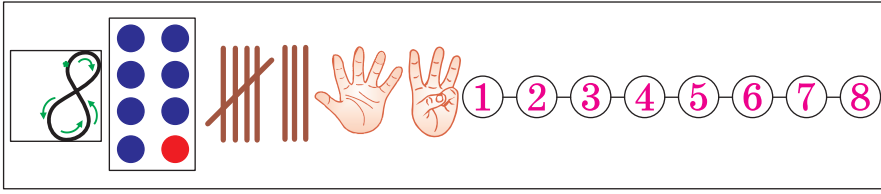

5. Oyun. Bir ədəd az, bir ədəd çox

Ləvazimatlar: top və ya lobyə ilə dolu kiçik torba

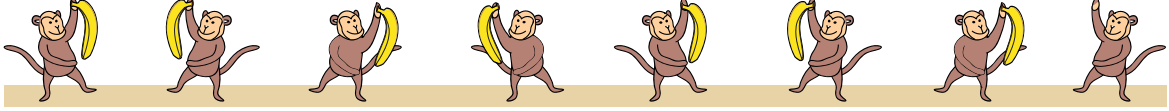
Məsələn, müəlliminizin “5”və “1 ədəd az” deyərək birinizə atdığı lobyə dənələri ilə dolu kiçik torbanı tutun və “4”deyib torbanı geriye - müəllimə atın. Oyunu bütün şagirdlərin iştirak etməsi şərti ilə ayrılmış vaxtda bitirməyə çalışın.

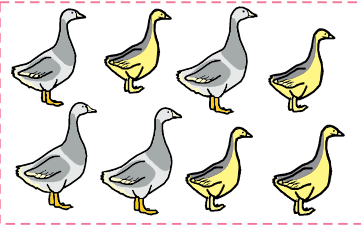
8				
8				
4	5	6	4	

1. Bananlarla meymunların sayını müqayisə edin.

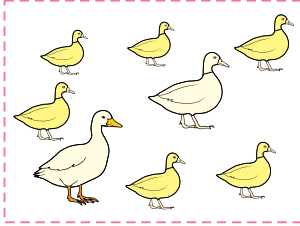

2. Şəkildə təsvir olunanları ayrılıqda və birlikdə sayın. Hər birindən neçə dənədir? Birlikdə neçə dənədir?

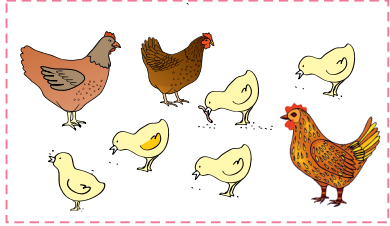
a)

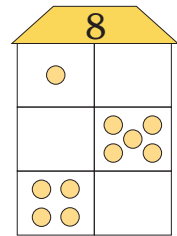
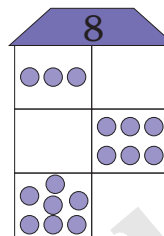
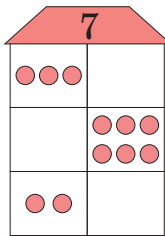
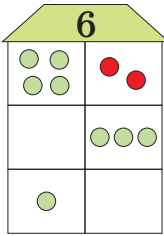
b)

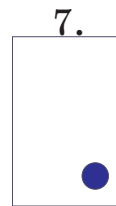
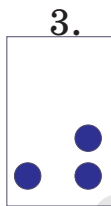
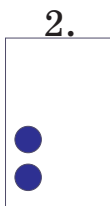
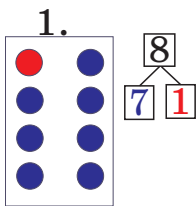
c)

3. Ədəd evlərinin hər mərtəbəsində çatışmayan dairələrin sayını tapın. Nümunəyə uyğun dəftərinizdə yazın.

4. Dairələrin sayını 8-ə tamamlamaq üçün hər qrupa neçə dairə əlavə etmək lazımdır? Nümunəyə uyğun dəftərinizdə yazın.

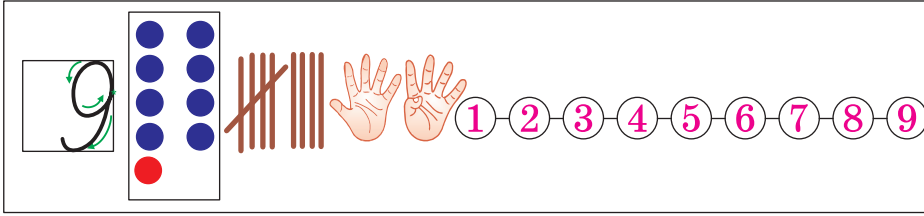
5. Oyun. 0-dan 10-a qədər ədəd kartlarını sancaqla ipə düzmə

Ləvazimatlar: ip, ədəd kartları, sancaqlar

Sinifdə iki stul arasında ip çəkin. Masanın üzərində ədəd kartlarını üzüaşağı qoyun. Növbə ilə bir kart götürün və ipin uyğun hissəsində sancaqla bərkidin. 2 və ya 8 ədəd kartını ipin hansı hissəsində asmalısınız? Bəs 9 ədəd kartını?

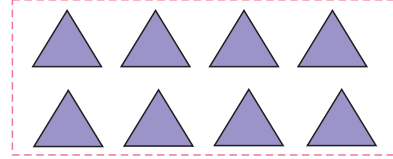
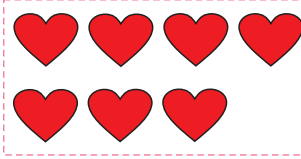
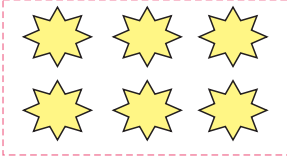
Oyunu qruplarla da aparmaq olar. Qruplar ədədləri qısa zamanda ipə düzməyə çalışırlar. Hər qrupun öz ipi və ədəd kartları olur.

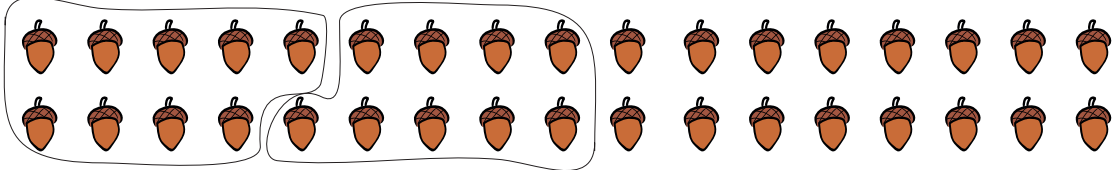

9				
9				
7	8	7		

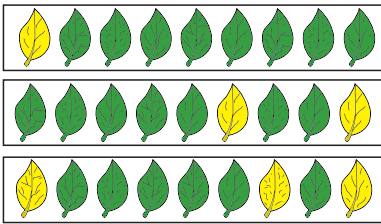
1. Hansı qrupa 1 fiqur əlavə etsəniz, onların sayı 9 olar?

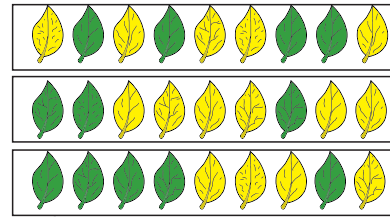
2. Doqquz-doqquz qruplaşdırın. Sonuncu qrupu 9-a tamamlamaq üçün neçə palıd qozası çatmır?

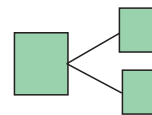
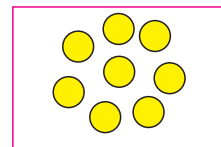
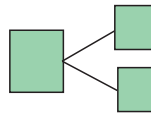
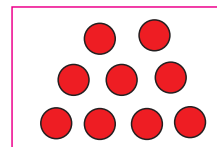
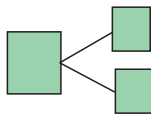
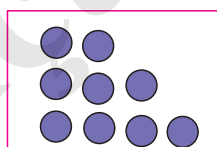
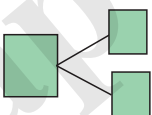
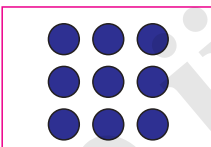
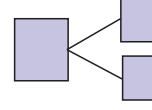
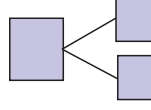
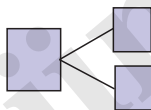
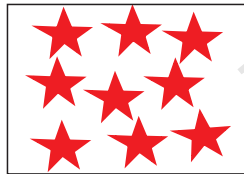
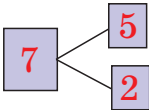
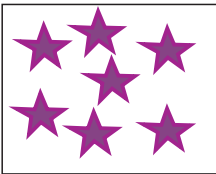
3. Hər cərgədəki sarı və yaşıl yarpaqların sayına görə ədəd evləri çəkin.

9
1 8

4. Şəkildəki fiqurları istədiyiniz kimi iki qrupa ayırın. Fiqurların ümumi sayını və hər qrupdakı fiqurların sayını dəftərinizdə yazın.

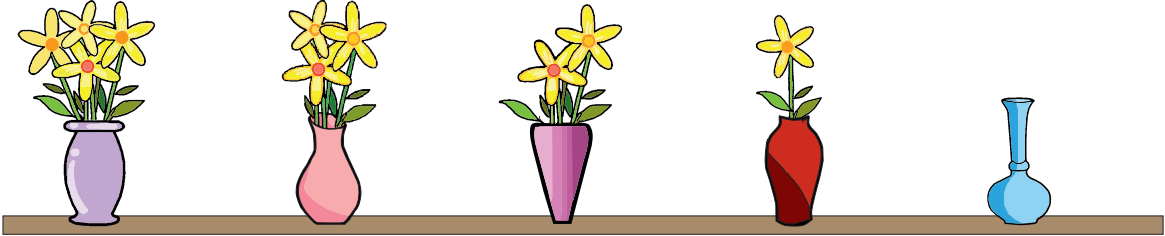

1 2 3 4 5 6 7 8 9

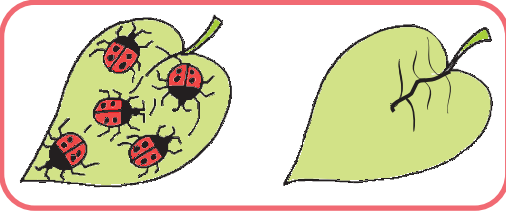
0				
0				
8	9	8	9	8

1. Hər güldanda neçə gül var? Mavi güldanda neçə gül var?

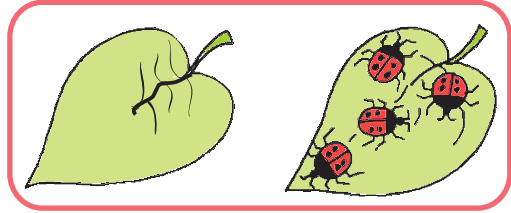

2. Hər yarpağın üzərində neçə parabüzən var? İki yarpağın üzərində neçə parabüzən var?

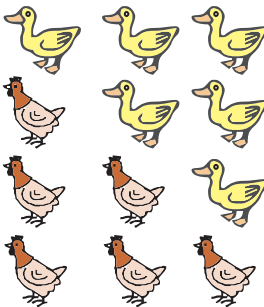
1)

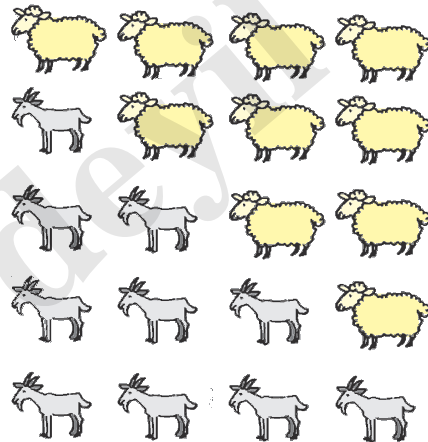
2)

3. Hər birinin sayını ayrılıqda yazın.

	
3	0
2	

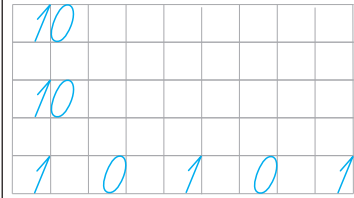
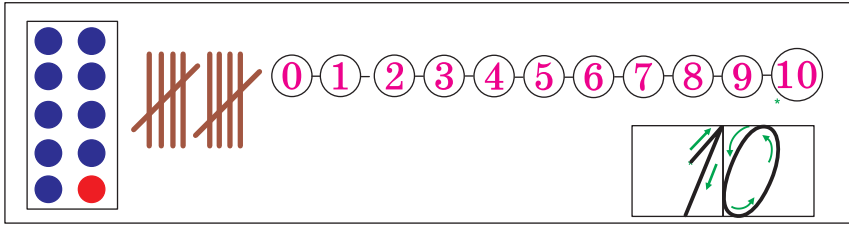

	
4	0
3	

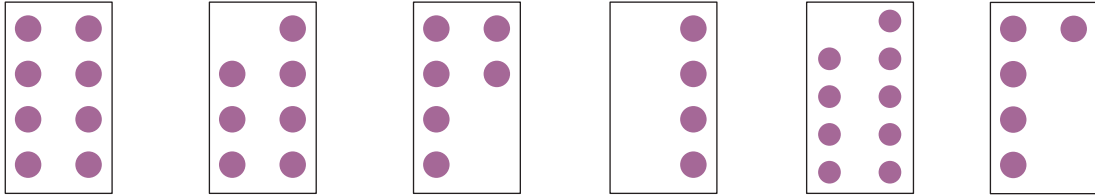
4.

Heç nə, heç kim, yoxdur, qalmadı, qurtarıb sözləri ilə ifadə olunan fikirlər söyləyin.

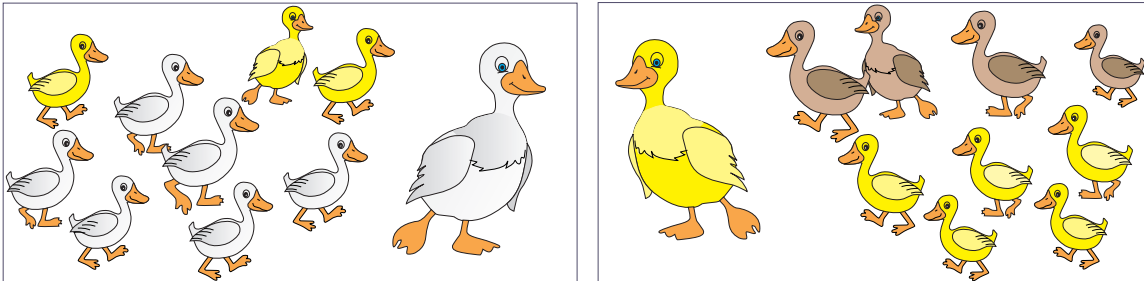
Məsələn, “Qabda 4 konfet var idi. Samir bütün konfetləri yedi. Qabda konfet qalmadı.” “Qab boşdur, qabda heç nə yoxdur.”

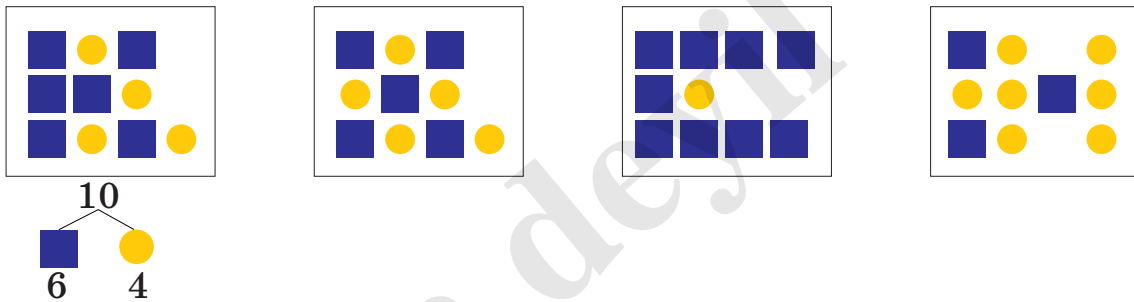
1. 10-a tamamlamaq üçün hər birinə neçə dairə əlavə etmək lazımdır?

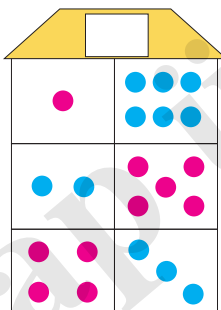
2. Ördəkləri rənginə görə ayrılıqda və birlikdə sayın.

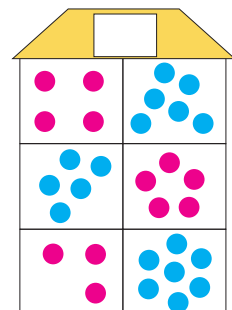
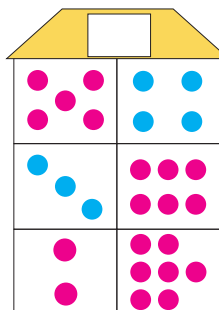
3. Modeldəki dairələrin və kvadratların sayını dəftərinizdə nümunəyə uyğun yazın.

4. Ədəd evlərinin hansı ədədlərə aid olduğunu müəyyən edin. Hər mərtəbədəki dairələrin sayını nümunəyə uyğun dəftərinizdə yazın.

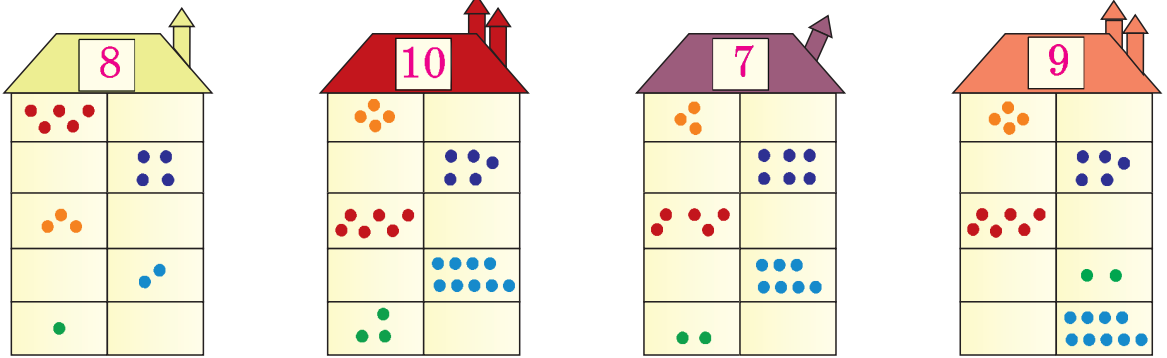

7 < 1
6

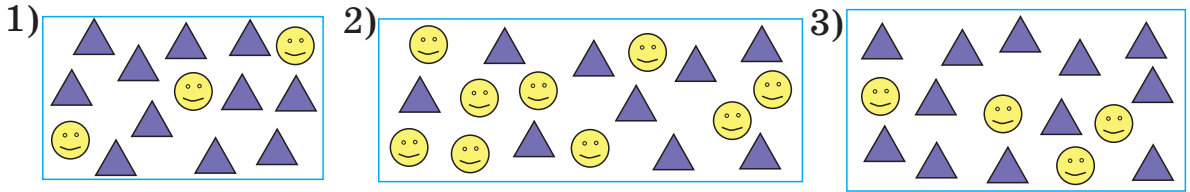

Ümumiləşdirici tapşırıqlar

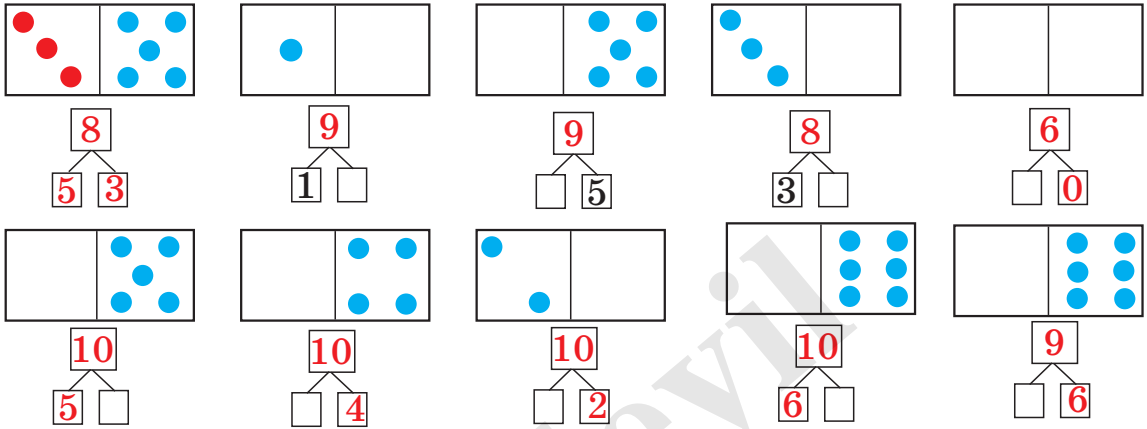
1. Çatışmayan dairelərin sayını tapın.

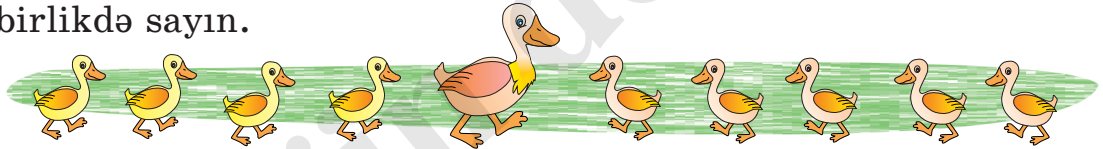
2. Hər qrupdakı şəkillərin ayrılıqda və birlikdə sayını yazın.

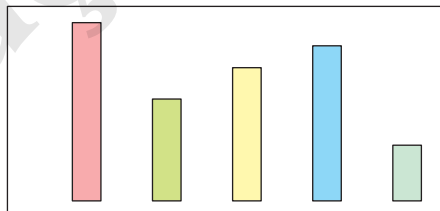
3. Göstərilən sayda olması üçün neçə daire çatdır?

4. Ana ördəyin arxasındakı və önündəki bala ördəkləri ayrılıqda və birlikdə sayın.

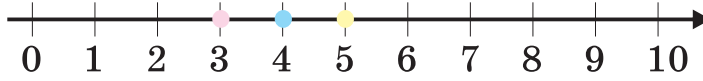
5. İki fiqurun yerini elə dəyişin ki, fiqurlar uzunluğuna görə ardıcıl düzölsün. Mümkün variantlar fikirləşin.

Ədəd oxu

Ədəd oxu üzərində ədədlər soldan sağa artan sıra ilə düzülür.

● 3 ədədi 4-dən əvvəldir.

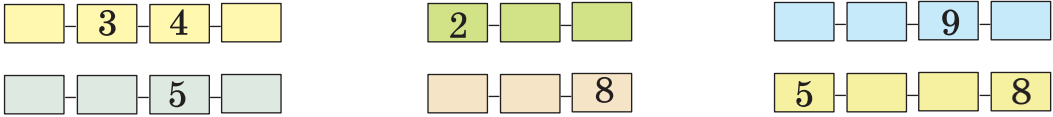
● 5 ədədi 4-dən sonradır.

● 4 ədədi 3 ilə 5-in arasındadır.

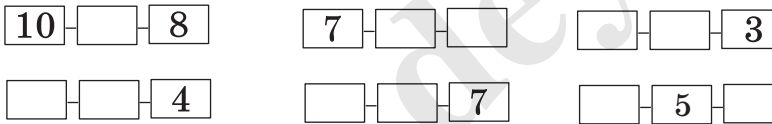
1. 6-dan sonrakı ədəd hansıdır?
6-dan əvvəlki ədəd hansıdır?
7 ilə 9-un arasındakı ədəd hansıdır?

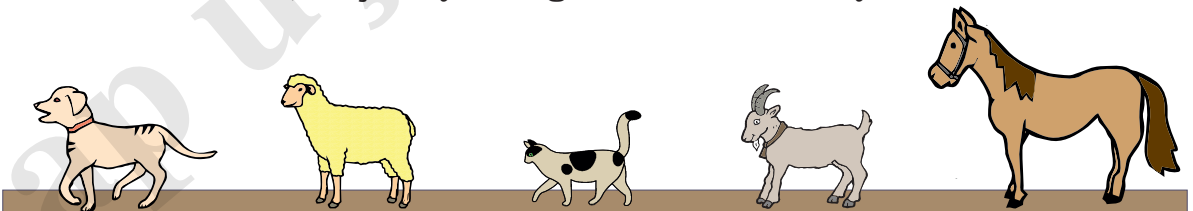
2. Ədədlər soldan sağa bir vahid artan sıra ilə düzülmüşdür. Boş xanalarda hansı ədədlər olmalıdır?

3. Hər sonrakı ədəd əvvəlki ədəddən bir vahid kiçikdir. Boş xanalarda hansı ədədlər olmalıdır?

4. Elgünün sevimli heyvanı qoyundan sonrakı, atdan isə əvvəlkidir. Bu, keçi deyil. Elgünün sevimli heyvanı hansıdır?

Ədədlərin müqayisəsi

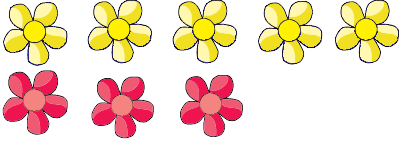

Öyrənmə:

> böyükdür

< kiçikdir

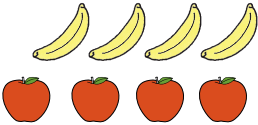
= bərabərdir

Şəkilə 5 sarı, 3 qırmızı gül var. Sarı güllərin sayı qırmızı güllərin sayından çoxdur. $5 > 3$, beş böyükdür üç.

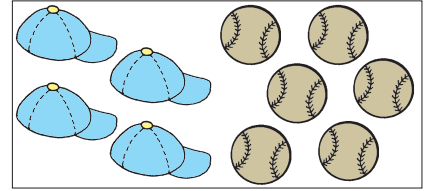
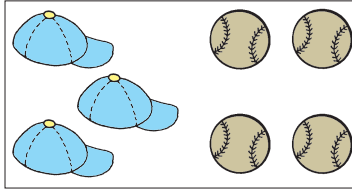
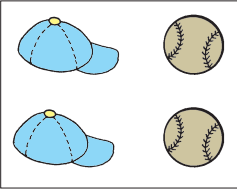

Şəkilə 2 qurbağa, 6 balıq var. Qurbağaların sayı balıqların sayından azdır. $2 < 6$, iki kiçikdir altı.

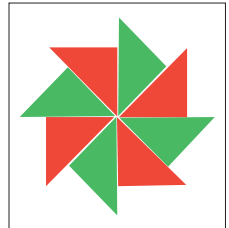
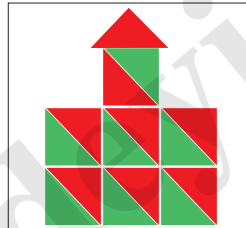
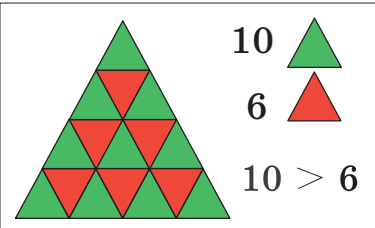

Şəkilə 4 banan, 4 alma var. Bananların sayı ilə almaların sayı bərabərdir. $4 = 4$, dörd bərabərdir dörd.

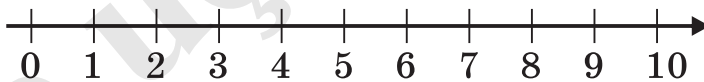
1. Saylarına uyğun ədədləri yazın və müqayisə edin ($>$, $<$, $=$).

2. Yaşıl və qırmızı üçbucaqların sayını yazın və müqayisə edin.

3. Şəkiləki ədəd oxuna görə tapşırıqları yerinə yetirin.
4-dən solda neçə ədəd var? Bu ədədlər 4-dən böyükdür, yoxsa kiçik? İki nümunə yazın. **Məsələn, $1 < 4$**
4-dən sağda neçə ədəd var? Bu ədədlər 4-dən böyükdür, yoxsa kiçik? İki nümunə yazın. **Məsələn, $6 > 4$**

4. Ədədləri müqayisə edin ($>$, $<$, $=$).

9 və 5

4 və 5

2 və 4

1 və 5

7 və 7

4 və 3

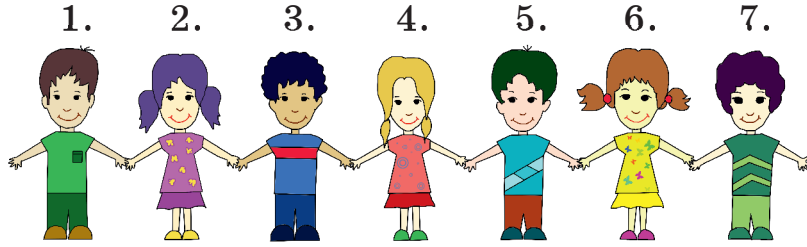
1 və 3

8 və 7

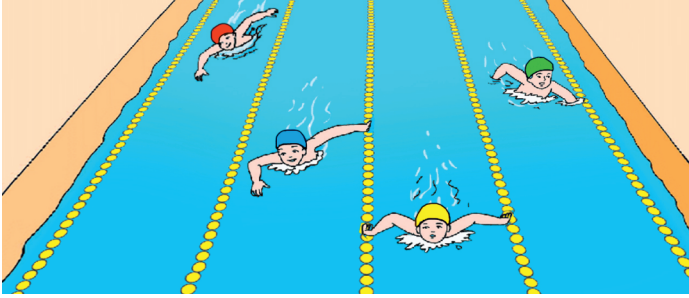
Sıra sayları

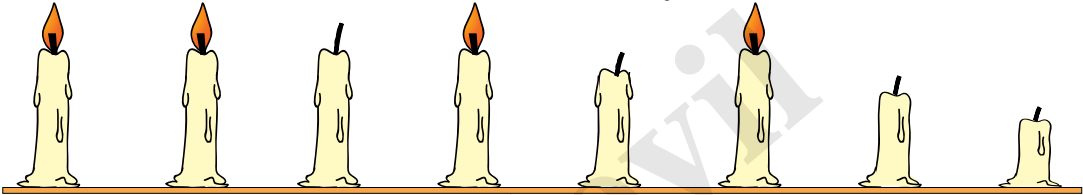
Öyrənmə: Biz yarışlarda idmançının tutduğu yeri, cərgədə yerimizi müəyyən etmək üçün sıra saylarından istifadə edirik. Sıra sayları **birinci, ikinci, üçüncü** və s. kimi ifadə edilir. Məsələn, sırada soldan birinci, üçüncü və beşinci yerdə oğlanlar dayanmışlar. Qızların sıra nömrəsini siz söyləyin.

1. İdmançıların sıra nömrələrini geyimlərinin rənginə görə söyləyin.

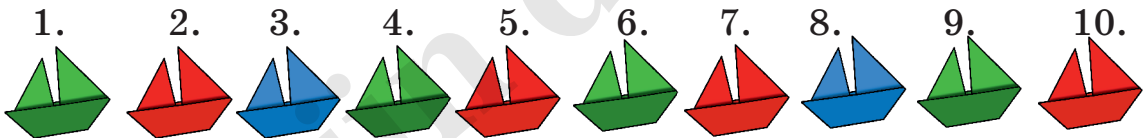

2. Soldan sağa əvvəlcə yanan, sonra isə yanmayan şamların sıra nömrələrini dəftərinizdə yazın.

1.

3. Soldan birinci, beşinci, onuncu qayığın rəngini söyləyin.

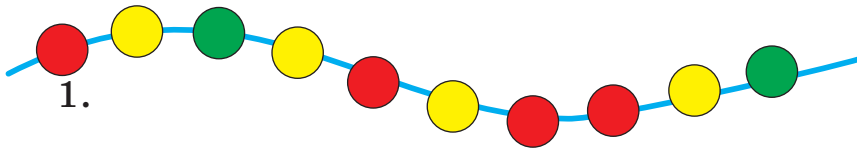
4. Qara pişik sırada soldan neçəncidir? Şəkildə neçə ağ pişik var? Onlar sırada soldan neçəncidirlər? Pişiklərin yerini bir-birinə nəzərən **əvvəl, sonra, arasında** sözlərindən istifadə etməklə söyləyin.

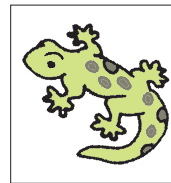
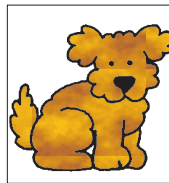
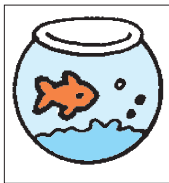
Sıra sayıları

1. Sarı rəngli muncuqların sıra nömrələrini söyləyin.

2. Lalə, Samir, Nəzrin, Çingiz və Pəri müxtəlif heyvan şəkilləri çəkib sinfin divarından asmışlar. Kim hansı şəkli çəkmişdir?

- 1) Lalənin çəkdiyi şəkil soldan dördüncüdür.
- 2) Samirin çəkdiyi şəkil sağdan dördüncüdür.
- 3) Nəzrinin şəkli soldan birinci, Çingizin şəkli sonuncudur.

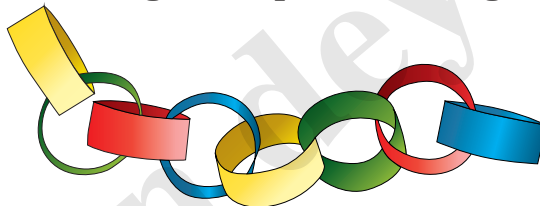

3. Ədəd oxu üzərində hansı ədədlər ötürülmüşdür?

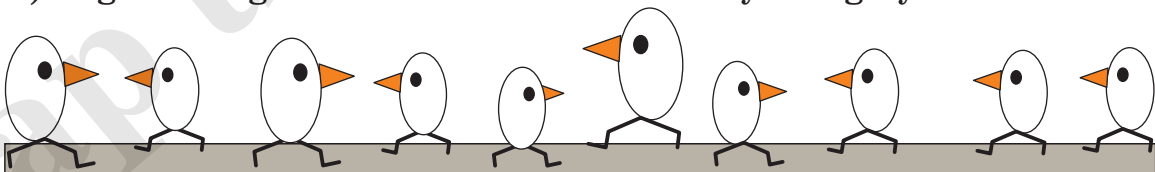

- 1) 8-dən əvvəlki ədəd hansıdır?
- 2) 3-dən sonrakı ədəd hansıdır?
- 3) 8 ilə 10 arasındakı ədəd hansıdır?

4. Əhməd bir-birinə birləşdirdiyi rəngli kağız halqalarla otağını bəzəmək istəyir. Əhməd halqaları rənginə görə hansı qayda ilə düzmüşdür? Növbəti kağız halqa hansı rəngdə olmalıdır?

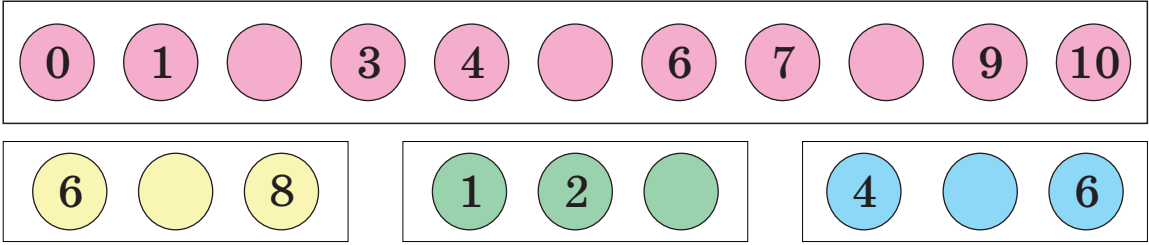
5. 1) Şəkində sağ tərəfə gedən neçə ördək var?
2) Sol tərəfə gedən neçə ördək var?
3) Şekli dəftərinizdə çəkin.
4) Sol tərəfə gedən 4-cü ördəyi rəngləyin.
5) Sağ tərəfə gedən 3-cü və sonuncu ördəyi rəngləyin.

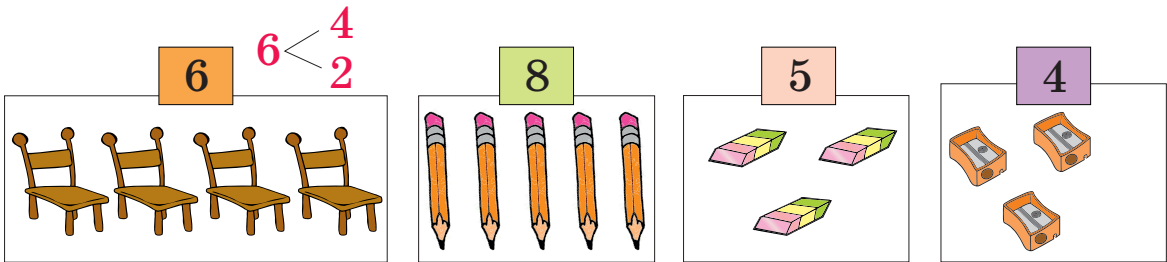

Ümumiləşdirici tapşırıqlar

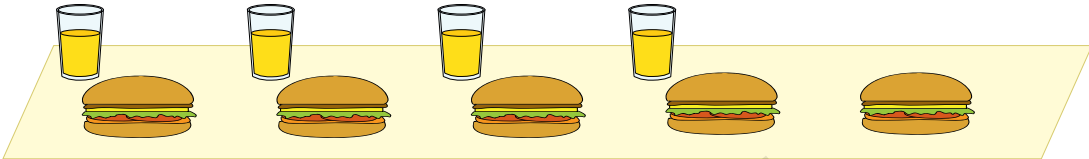
1. Hansı ədədlər ötürülmüşdür? Bu ədədləri yazın.

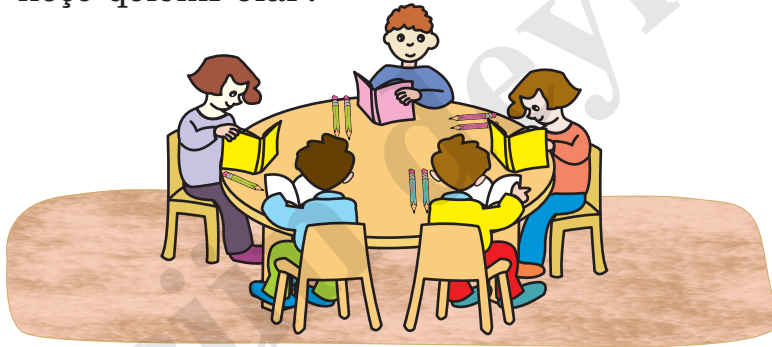
2. Əşyaların sayı verilən ədədə uyğun olmalıdır. Hər bir əşyadan neçə dənə çatmır? Saylarını nümunəyə uyğun dəftərinizdə yazın.

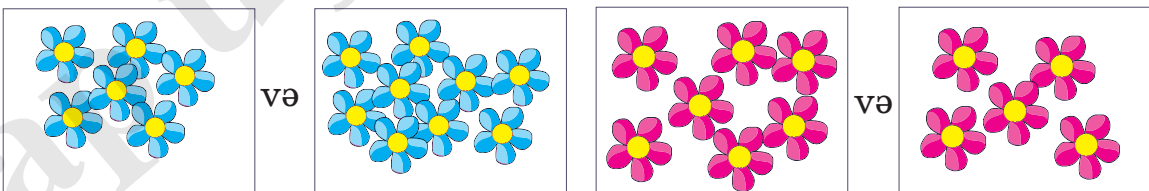
3. Şirələrin sayı ilə buterbrodların sayını müqayisə edin. 5 nəfərə həm buterbrod, həm də meyvə şirəsi çatarmı? 6 nəfərə necə? Müqayisələri yazın.

4. Şəkilə neçə nəfər var? Hər birinin 2 qələmi olarsa, onların birlikdə neçə qələmi olar?

5. Güllərin sayını müqayisə edin.

Ümumiləşdirici tapşırıqlar

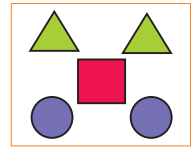
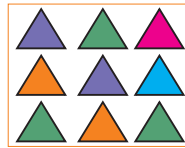
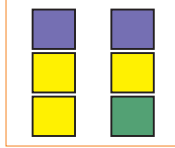
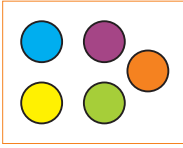
1. 4 ədədinin özündən əvvəl və sonra gələn ilk ədədlə müqayisəsini yazın.

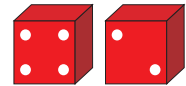
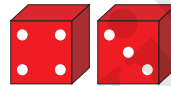
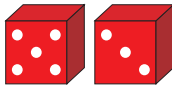
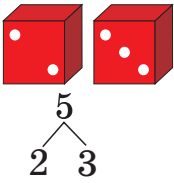
2. Uşaqların növbədəki sıra nömrəsini onların geyimlərinin rənginə görə təqdim edin. Sıradakı dördüncü və beşinci uşaq haqqında danışın.

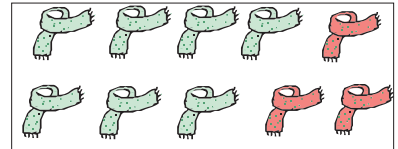
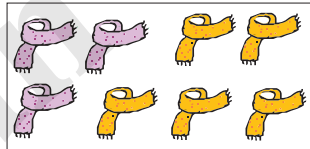
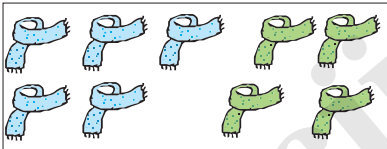
3. İstədiyiniz kimi iki qrupa ayırın. Ümumi sayını və hər qrupdakıların sayını yazın.

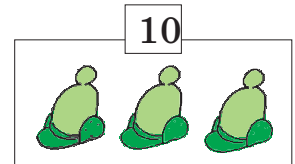
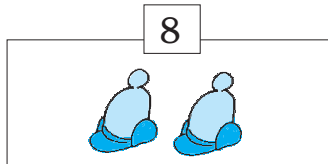
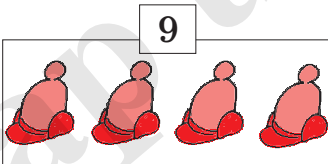
4. Hər zərdə görünən xalların sayını və xalların ümumi sayını dəftərinizdə nümunəyə uyğun yazın.

5. Şərfləri ayrılıqda və birlikdə sayın. Hər qrupa uyğun ədəd evi çəkin.

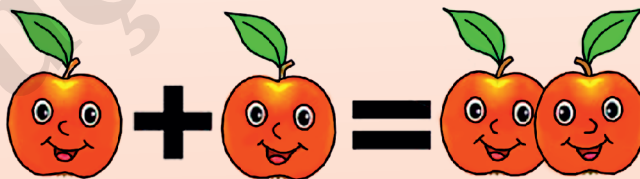
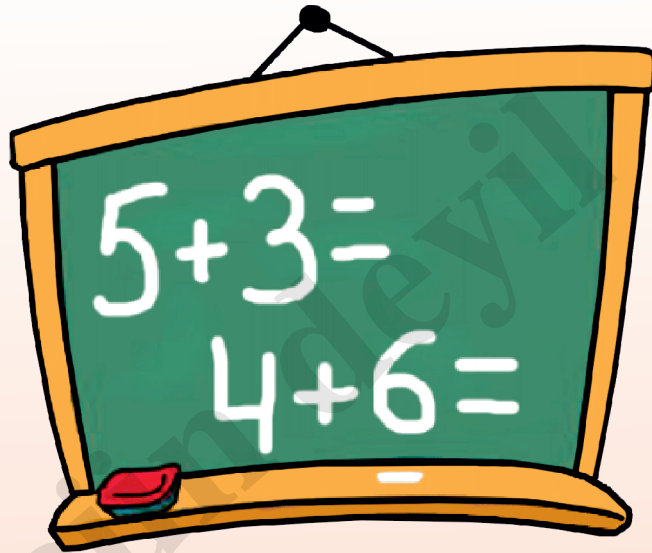
6. Verilən ədədə uyğun sayda olması üçün hər papaqdan neçə dəne lazımdır?

II Fəsil

Bu fəsildə nəyi öyrənəcəksiniz?

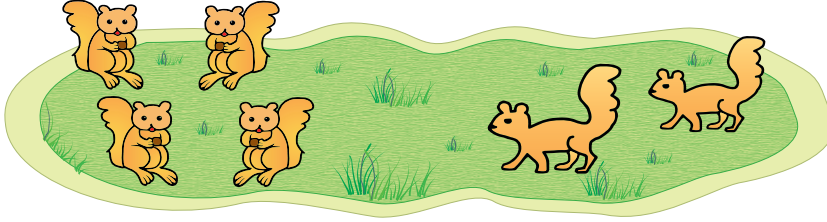
- 10 dairəsində ədədlər üzərində toplama əməlini yerinə yetirməyi;
- 10 dairəsində ədədlər üzərində çıxma əməlini yerinə yetirməyi;
- Toplama və çıxmaya aid məsələlər həll etməyi;
- Ədəd oxu üzərində toplama və çıxma əməllərini yerinə yetirməyi;
- Ədədin ikiqatından istifadə etməklə tez hesablamağı;
- Ədədlər ailəsindən istifadə etməklə tez hesablamağı;
- “Nə qədər azdır? Nə qədər çoxdur?” sualları üzərində qurulmuş məsələləri həll etməyi;
- Üç ədəd üzərində toplama və çıxma əməllərini yerinə yetirməyi.

Öyrənmə:

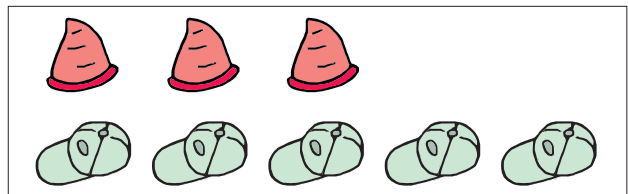
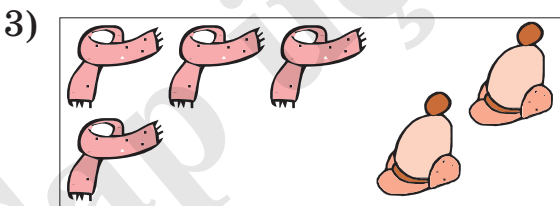
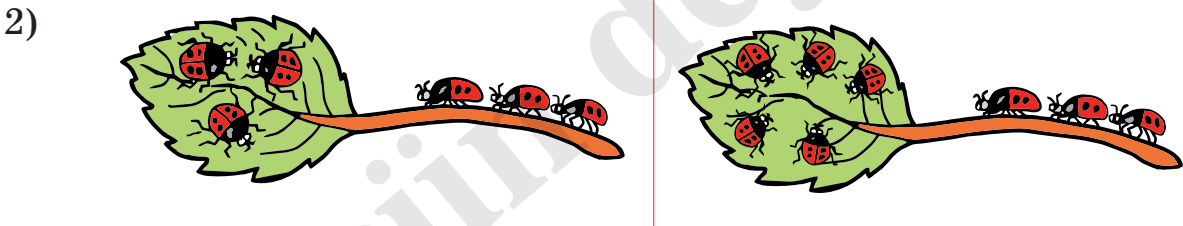
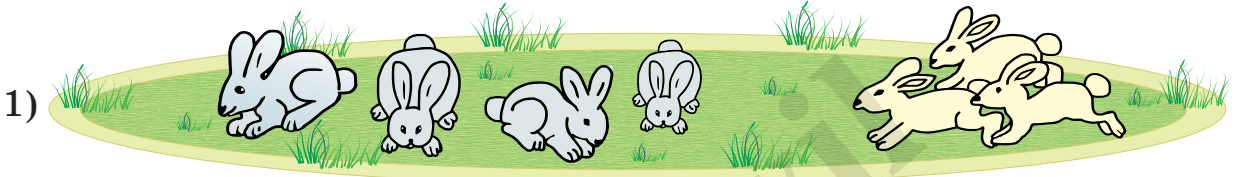
Neçə sincab var idi? Neçə sincab gəldi? Birlikdə neçə sincab oldu?

4 sincab var idi. 2 sincab da gəldi. Onların sayı 6 oldu. Sincabların sayını toplama əməlinin köməyi ilə ifadə edə bilərik.

$$\begin{array}{c}
 \begin{array}{c} \text{↑} \\ \text{toplanan} \end{array} 4 + \begin{array}{c} \text{↑} \\ \text{toplanan} \end{array} 2 = 6 \\
 \begin{array}{c} \text{↑} \\ \text{üstəgəl, plyus} \end{array} \quad \begin{array}{c} \text{↑} \\ \text{bərabərdir} \end{array} \quad \begin{array}{c} \text{↑} \\ \text{cəm} \end{array}
 \end{array}$$

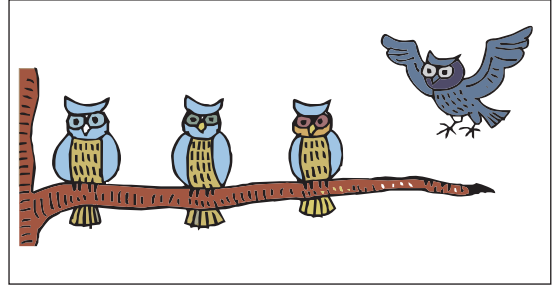
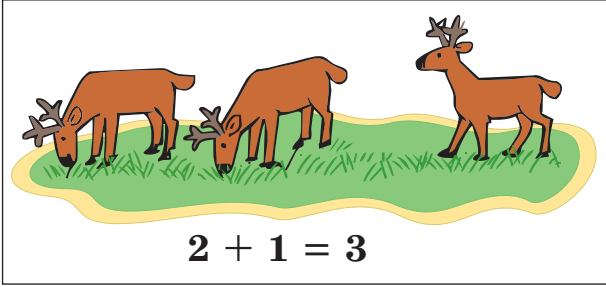
- Şəkildə gördükləriniz haqqında danışın. Fikirlərinizi toplama əməlinin köməyi ilə ifadə edin.

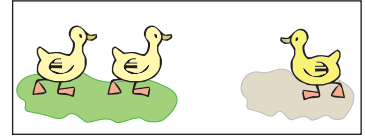
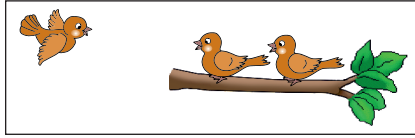
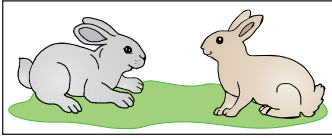
Toplama əməli

1. Şəkildə gördükləriniz haqqında danışın. Fikirlərinizi toplama əməlinin köməyi ilə ifadə edin.

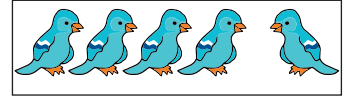
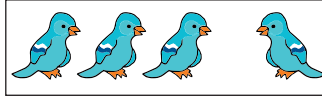
1)

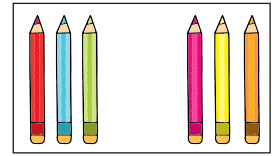
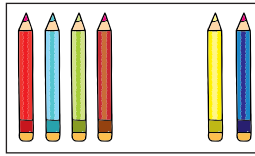
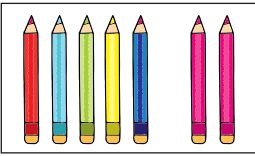
2)

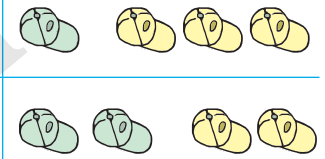
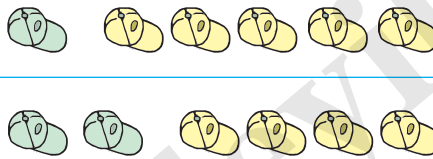
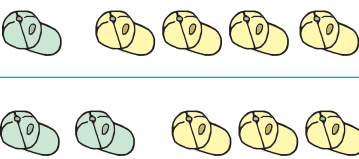
3)

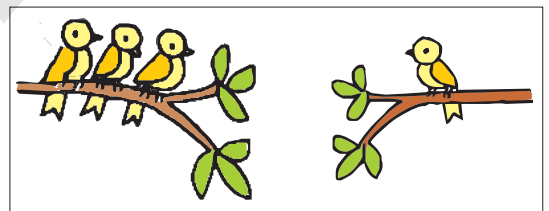
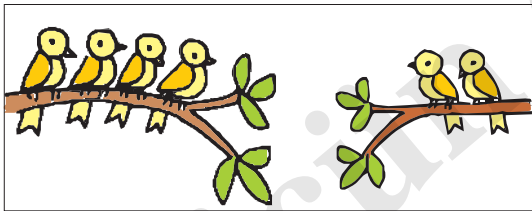
4)

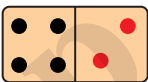
5)

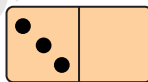
6)

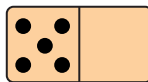
2. Digər hissədə neçə nöqtə olmalıdır? Şəkil çəkməklə tapın.

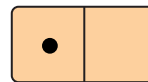
$4 + 2 = 6$

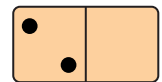
$3 + \square = 5$

$5 + \square = 6$

$1 + \square = 4$

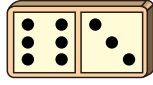
$2 + \square = 4$

Toplama əməli

Öyrənmə: Toplama əməlini iki müxtəlif yazılışla təqdim etmək olar:

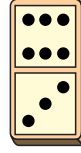
Sətirlə yazılış

$$6 + 3 = 9$$

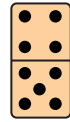
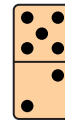
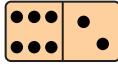
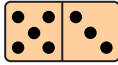
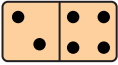
Sütunla yazılış

$$\begin{array}{r} 6 \\ + 3 \\ \hline 9 \end{array}$$

1.

Hər bir domino daşına uyğun xalların ümumi sayını həm sətir, həm sütun şəklində yazmaqla toplayın.

2.

Cəmi tapın. İstədiyiniz 5 misalı sütunla yazmaqla həll edin.

$$\begin{array}{l} 1 + 1 \\ 1 + 2 \\ 2 + 1 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 1 + 4 \\ 2 + 3 \\ 3 + 2 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 4 + 2 \\ 3 + 3 \\ 2 + 2 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 3 + 1 \\ 4 + 1 \\ 5 + 1 \end{array}$$

3.

Rəngli xanalara uyğun ədədləri tapın.

4

$$\begin{array}{l} 1 + \square \\ 2 + \square \\ 3 + \square \end{array}$$

5

$$\begin{array}{l} 4 + \square \\ 3 + \square \\ 1 + \square \end{array}$$

6

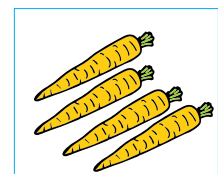
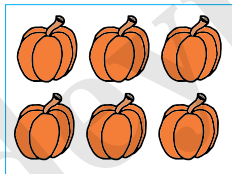
$$\begin{array}{l} 5 + \square \\ 2 + \square \\ 3 + \square \end{array}$$

4.

Müxtəlif cür iki qrupa ayırın. Ümumi saylarını hər qrupdakıların sayları cəmi ilə ifadə edin.

$$\begin{array}{l} 4 + 1 = 5 \\ 3 + 2 = 5 \end{array}$$

5.

Mavi rənglə yazılmış ədədi verilən iki ədədin cəmi kimi yazın.

1) $\begin{array}{l} \boxed{5} \\ \swarrow \searrow \\ \boxed{3} \quad \boxed{2} \end{array}$

2) $\begin{array}{l} \boxed{7} \\ \swarrow \searrow \\ \boxed{5} \quad \boxed{2} \end{array}$

3) $\begin{array}{l} \boxed{6} \\ \swarrow \searrow \\ \boxed{4} \quad \boxed{2} \end{array}$

4) $\begin{array}{l} \boxed{8} \\ \swarrow \searrow \\ \boxed{3} \quad \boxed{5} \end{array}$

$$5 = 3 + 2$$

6.

Rəngli xanalara uyğun ədədləri tapın.

$$\begin{array}{l} \square + 1 = 4 \\ \square + 1 = 5 \\ \square + 1 = 6 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} \square + 2 = 6 \\ \square + 2 = 5 \\ \square + 2 = 4 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} \square + 3 = 5 \\ \square + 3 = 4 \\ \square + 3 = 6 \end{array}$$

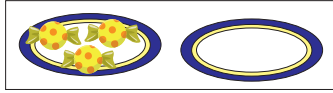

Sıfırla toplama

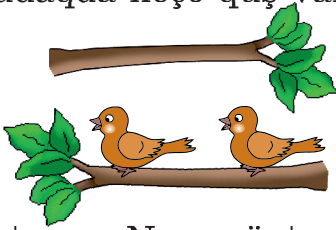
Öyrənmə:

İki qabda neçə konfet var? Bir qabda 3 konfet var. Digər qab boşdur. Yəni, digər qabdakı konfetlərin sayı sıfırdır. İki qabdakı konfetlərin birlikdə sayı:

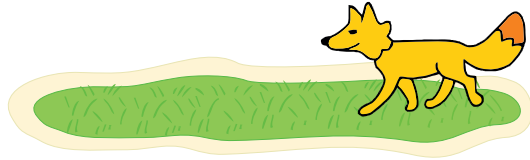

$$3 + 0 = 3$$

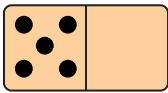
1. İki budaqda neçə quş var?

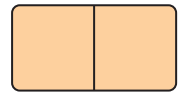
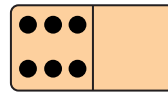
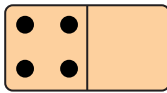
Neçə tülkü oldu?

2. Cəmi tapın. Neçə nöqtə var?

$$5 + 0 = 5$$

3. Modelləri toplama əməlinin köməyi ilə ifadə edin.

$$8 + \square = 8$$

4. Cəmi tapın. Bir misal da siz əlavə edin.

$$4 + 1$$

$$5 + 1$$

$$6 + 1$$

$$\square + \square$$

$$4 + 0$$

$$6 + 0$$

$$7 + 0$$

$$\square + \square$$

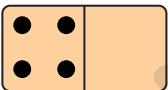
$$0 + 3$$

$$0 + 4$$

$$0 + 9$$

$$\square + \square$$

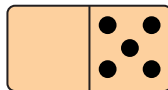
5. Rəngli xanalar boş hissədəki nöqtələrin sayını göstərir. Bu ədədləri tapın.

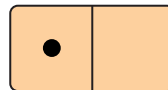
$$4 + 0 = 4$$

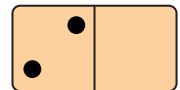
$$\square + 2 = 5$$

$$\square + 5 = 5$$

$$1 + \square = 6$$

$$2 + \square = 3$$

6. Boş xanalara uyğun ədədləri yazın.

$$\square + 0 = 6$$

$$\square + 6 = 6$$

$$\square + 0 = 5$$

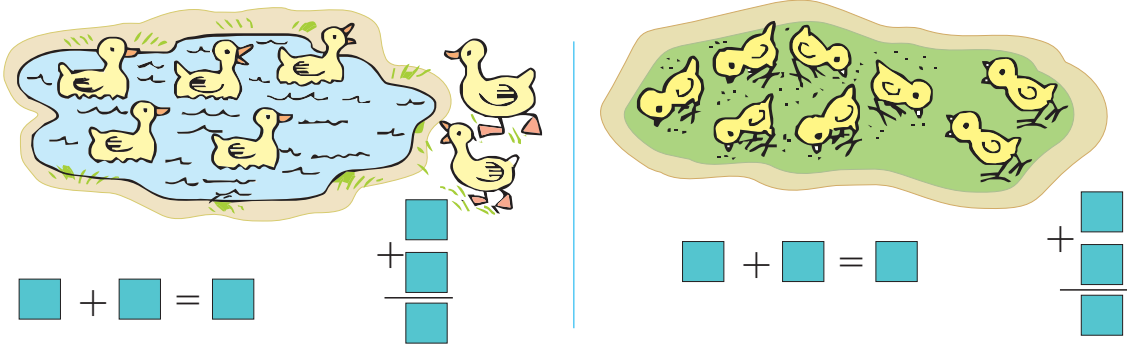
$$\square + 5 = 5$$

$$\square + 0 = 4$$

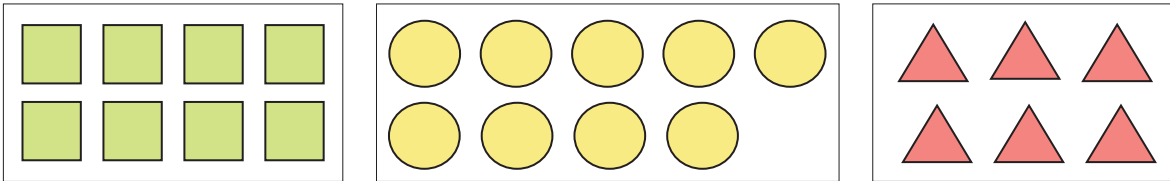
$$\square + 4 = 4$$

Toplama əməli

1. Şəkildə gördükləriniz haqqında danışın. Fikirlərinizi toplama əməlinin köməyi ilə müxtəlif yazılışlarla ifadə edin.

2. Hər qrupdakı fiqurlara daha bir fiqur əlavə etsək, cəmi neçə fiqur olar? Toplama əməlinin köməyi ilə ifadə edin.

3. Cəmi tapın.

$$6 + 1$$

$$7 + 1$$

$$8 + 1$$

$$5 + 2$$

$$6 + 2$$

$$7 + 2$$

$$4 + 3$$

$$5 + 3$$

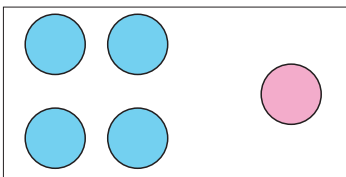
$$6 + 3$$

$$6 + 4$$

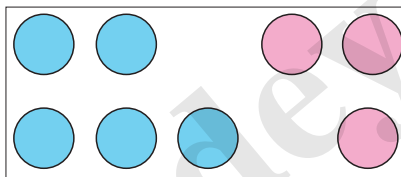
$$5 + 4$$

$$4 + 4$$

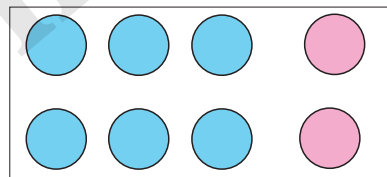
4. Dairələrin rənginə və sayına görə boş xanalara uyğun ədədləri tapın.

$$4 + \square = 5$$

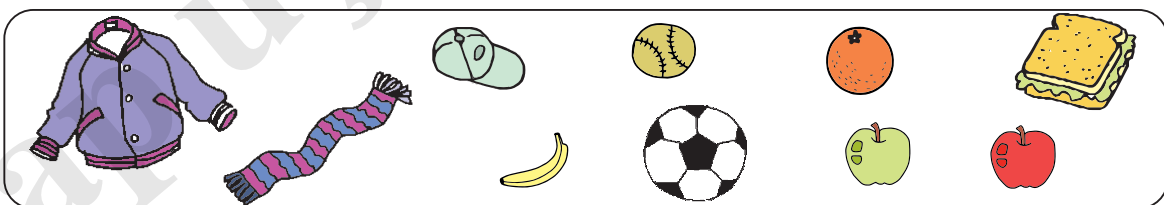

$$\square + 3 = 8$$

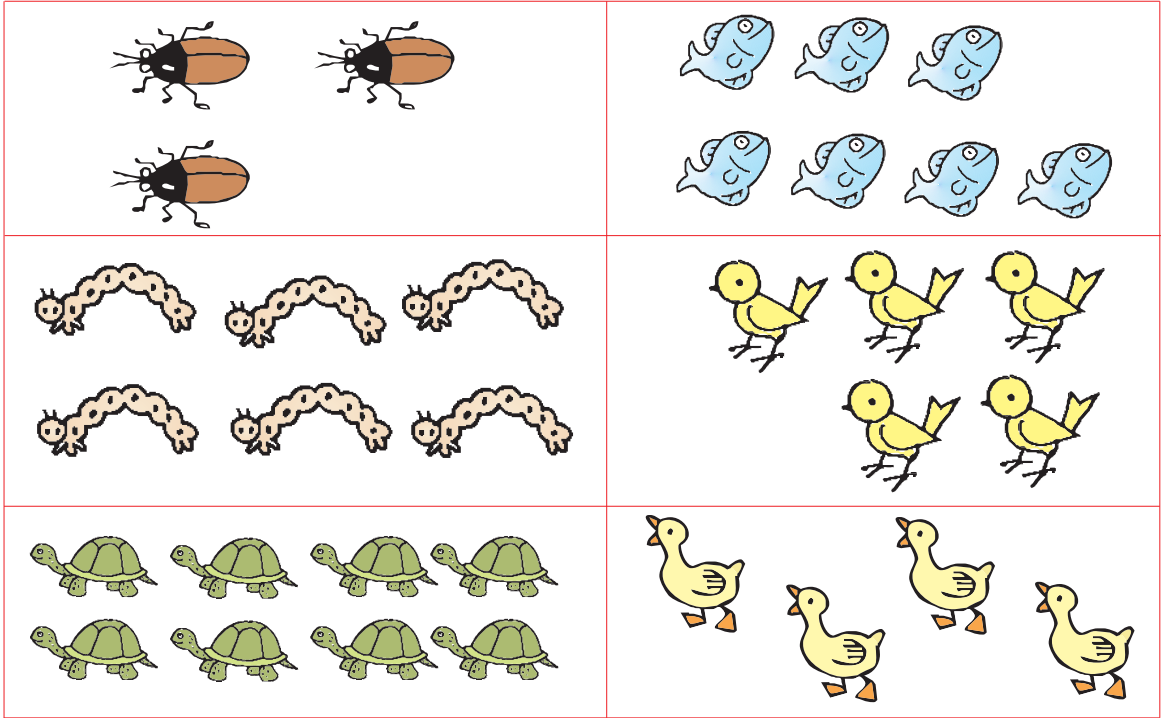
$$6 + \square = 8$$

5. Şəkildəkiləri qruplaşdırın. Hər qrupdakı əşyaların sayını toplama əməlinin köməyi ilə müxtəlif cür ifadə edin. Mümkün qədər çox variant yazmağa çalışın.

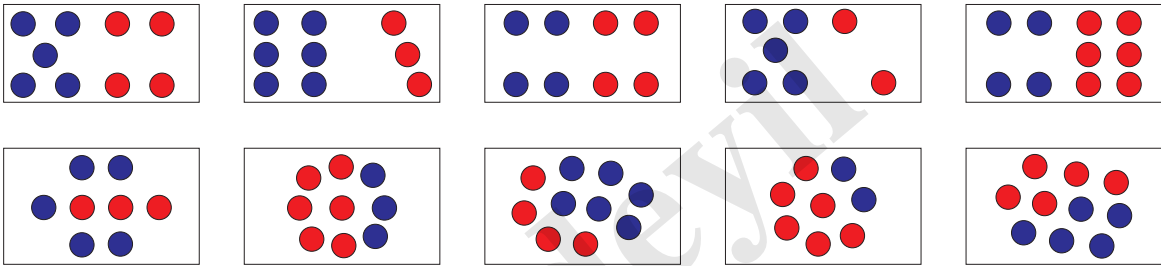

Toplama əməli

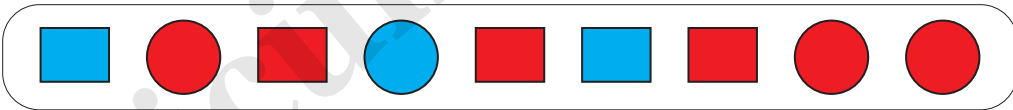
1. Şəkilləkilərin hər birinin sayını 2-dənə artırırsanız, onların sayı nə qədər olar?

2. Hər qrupda neçə göy, neçə qırmızı dairə var? Cəmi neçə dairə var?

3. Fiqurların sayını rənglərinə və formalarına görə toplama əməlinin köməyi ilə müxtəlif cür ifadə edin.

4. Cəmi tapın. Toplananların dəyişməsi ilə cəmin necə dəyişdiyini araşdırın.

$$\begin{array}{l} 3 + 1 \\ 3 + 2 \\ 3 + 3 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 4 + 3 \\ 4 + 4 \\ 4 + 5 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 7 + 2 \\ 6 + 2 \\ 5 + 2 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 6 + 3 \\ 5 + 3 \\ 4 + 3 \end{array}$$

Toplama əməli

1. Elgün deyir ki, mənim 7 yaşı var və yazdığım bütün misalların cavabı 7-dir. Neçə misal Elgünün yaşını düzgün göstərmir?

$$\begin{array}{r} 3 + 4 \\ 6 + 1 \\ 7 + 0 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 5 + 2 \\ 4 + 4 \\ 1 + 6 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 0 + 7 \\ 3 + 5 \\ 2 + 4 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 2 + 5 \\ 4 + 3 \\ 3 + 6 \end{array}$$

2. Cəmi tapın. Neçə misalda cəm 10-a bərabərdir?

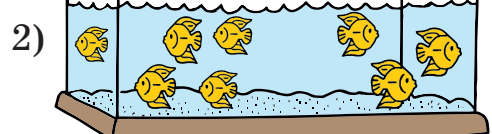
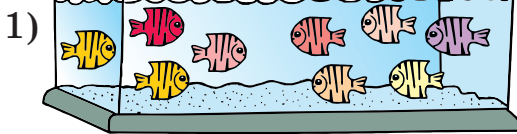
$$\begin{array}{r} 9 + 1 \\ 8 + 2 \\ 7 + 3 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 3 + 3 \\ 5 + 3 \\ 6 + 3 \end{array}$$

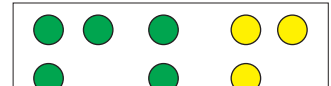
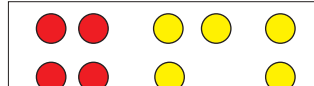
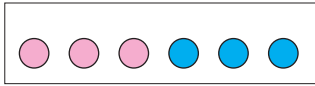
$$\begin{array}{r} 2 + 4 \\ 6 + 4 \\ 4 + 4 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 3 + 2 \\ 4 + 3 \\ 5 + 5 \end{array}$$

3. Balıqların ümumi sayını toplama əməlinin köməyi ilə ifadə edin.

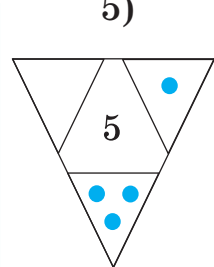
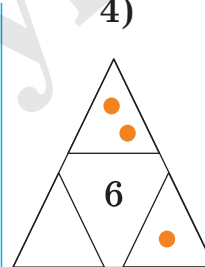
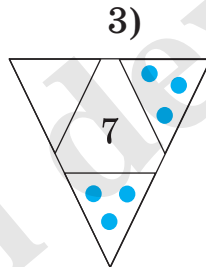
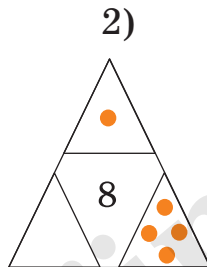
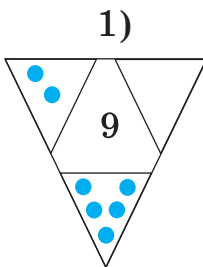

4. Dairələrin rənglərinə görə ümumi sayını toplama əməlinin köməyi ilə müxtəlif cür yazın.

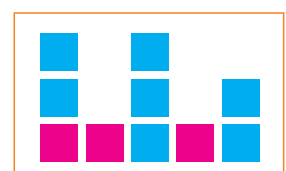
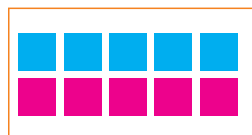
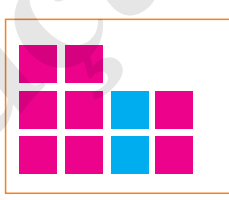
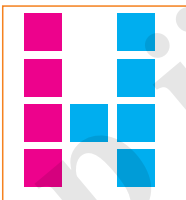

$$\begin{array}{r} \square + \square = \square \\ + \square \\ \hline \square \end{array}$$

5. Dairələrin ümumi sayını verilən ədədə tamamlamaq üçün daha neçə dairə lazımdır?

6. Kvadratların sayını rənglərinə görə müqayisə edin.

$$4 < 5$$

Öyrənmə:

Çəmənlikdə neçə at var idi? Neçə at getdi?
Çəmənlikdə neçə at qaldı?

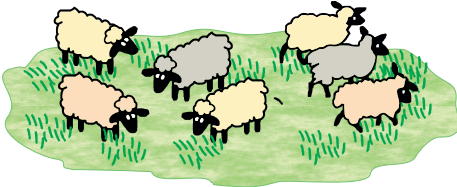
Çəmənlikdə 7 at var idi. Atlardan 2-si getdi. Çəmənlikdə 5 at qaldı. Bunu çıxma əməlinin köməyi ilə ifadə edə bilərik.

$$7 - 2 = 5$$

azalan ——— fərq
çıxılan ——— bərabərdir
çık, minus

1. Şəkildə gördükləriniz haqqında danışın. Fikirlərinizi çıxma əməlinin köməyi ilə ifadə edin.

1.

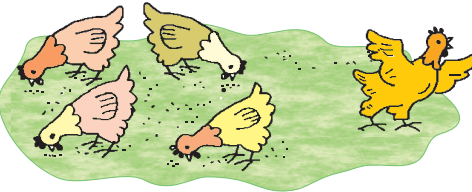

$$7 - 3 = \square$$

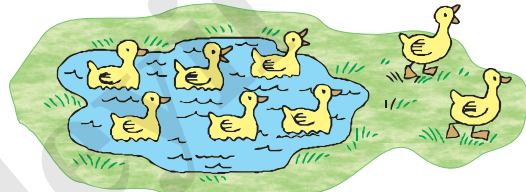

$$6 - \square = \square$$

2.

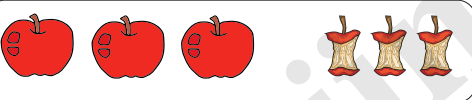

$$\square - \square = \square$$

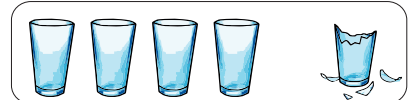

$$\square - \square = \square$$

3.

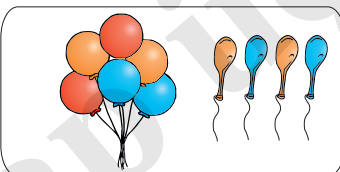

$$6 - \square = 3$$

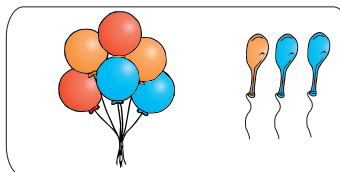

$$5 - \square = 4$$

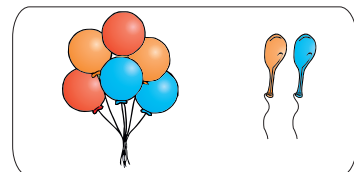
4.

$$\square - \square = \square$$

$$\square - \square = \square$$

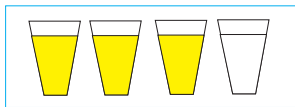

$$\square - \square = \square$$

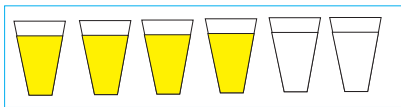
Çıxma əməli

Şəkildə təsvir olunanları çıxma əməlinin köməyi ilə ifadə edin.

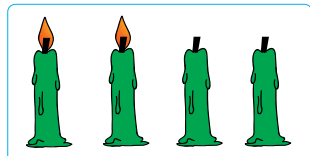
1.

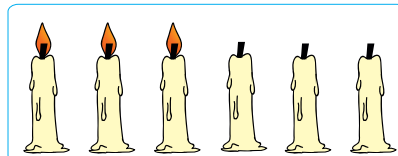
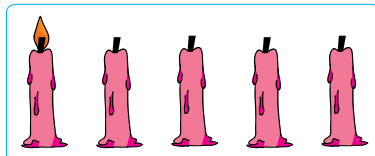
$$\square - \square = \square$$

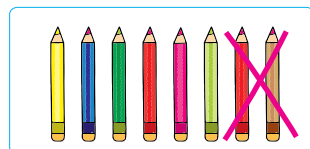
2.

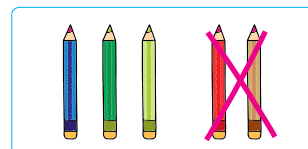
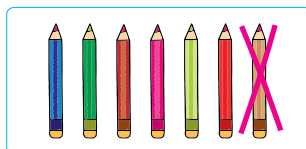
$$\square - \square = \square$$

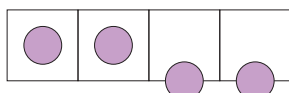
3.

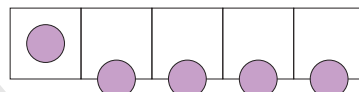
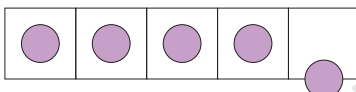
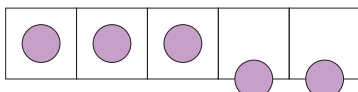
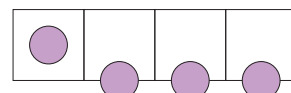
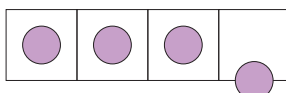
$$\square - \square = \square$$

4.

$$\square - \square = \square$$

Fərqi tapın. Çıxılanın artması ilə fərqi necə dəyişdiyini araşdırın.

5.

$$\begin{array}{l} 7 - 1 \\ 7 - 2 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 7 - 3 \\ 7 - 4 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 7 - 5 \\ 7 - 6 \end{array}$$

6.

$$\begin{array}{l} 8 - 1 \\ 8 - 2 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 8 - 3 \\ 8 - 4 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 8 - 5 \\ 8 - 6 \end{array}$$

7.

$$\begin{array}{l} 9 - 1 \\ 9 - 2 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 9 - 3 \\ 9 - 4 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 9 - 5 \\ 9 - 6 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 9 - 7 \\ 9 - 8 \end{array}$$

Çıxma əməli

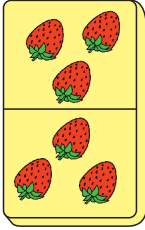
Öyrənmə: Çıxma əməlini həm sətirlə, həm də sütunla yazmaqla yerinə yetirmək olar.

$$\begin{array}{|c|c|} \hline \cdot & \cdot \\ \hline \cdot & \cdot \\ \hline \cdot & \cdot \\ \hline \end{array} \quad \begin{array}{|c|c|} \hline \cdot & \cdot \\ \hline \cdot & \cdot \\ \hline \cdot & \cdot \\ \hline \end{array}$$

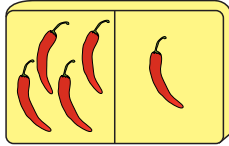
$$9 - 4 = 5$$

$$\begin{array}{r} 9 \\ - 4 \\ \hline 5 \end{array}$$

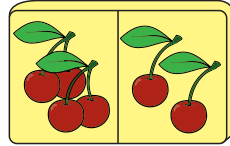
1. Hər bir fərqi həm sətirlə, həm də sütunla yazmaqla tapın.

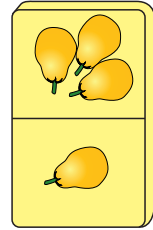
$$\begin{array}{r} 6 \\ - 3 \\ \hline \end{array}$$

$$5 - 1$$

$$6 - 2$$

$$\begin{array}{r} 4 \\ - 3 \\ \hline \end{array}$$

2. Fərqi tapın. Hər sütuna bir misal da siz əlavə edin.

$$\begin{array}{r} 8 - 1 \\ 8 - 2 \\ 8 - 3 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 9 - 1 \\ 9 - 2 \\ 9 - 3 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 7 - 1 \\ 7 - 2 \\ 7 - 3 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 10 - 1 \\ 10 - 2 \\ 10 - 3 \end{array}$$

3. Fərqi tapın. Hər sütuna bir misal da siz əlavə edin.

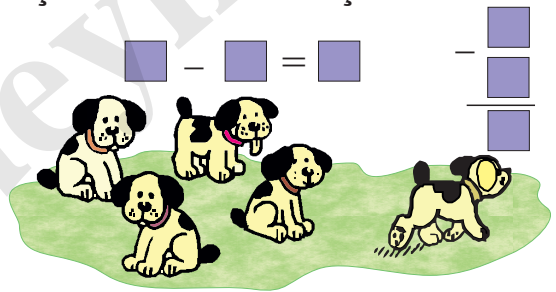
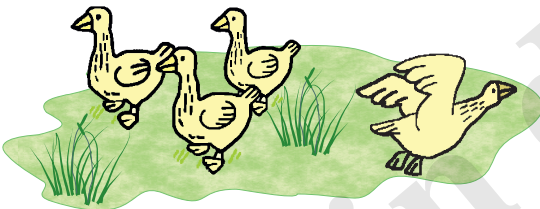
$$\begin{array}{r} 8 - 3 \\ 9 - 3 \\ 10 - 3 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 6 - 4 \\ 7 - 4 \\ 8 - 4 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 7 - 5 \\ 8 - 5 \\ 9 - 5 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 7 - 6 \\ 8 - 6 \\ 9 - 6 \end{array}$$

4. Şəkildə gördükləriniz haqqında danışın. Fikirlərinizi çıxma əməlinin köməyi ilə ifadə edin.

$$\square - \square = \square$$

$$\begin{array}{r} \square \\ - \square \\ \hline \square \end{array}$$

5. Modellərə görə rəngli xanadakı ədədi tapın.

$$7 - \square = 4$$

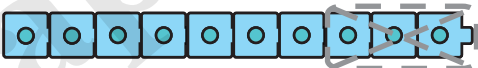

$$8 - \square = 5$$

$$6 - \square = 4$$

6. Modellərə uyğun çıxma əməlini yazın.

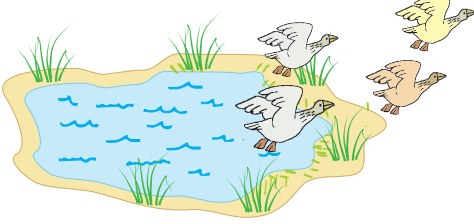

Çıxma əməli. Sıfır alınması

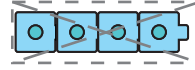

Öyrənmə:

Sıfır alınması

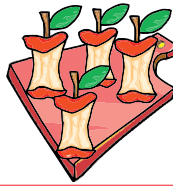
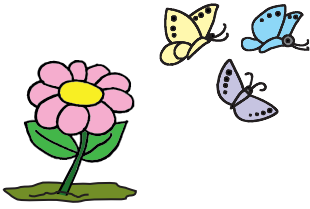

$$4 - 4 = 0$$

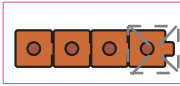

Göldə 4 qaz var idi.
4-ü də uçub getdi.
Göldə neçə qaz qaldı?

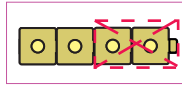
1. Şəkildə gördükləriniz haqqında danışın.
Fikirlərinizi çıxma əməlinin köməyi ilə ifadə edin.

2. Modelləri çıxma əməlinin köməyi ilə ifadə edin.

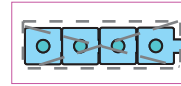
$$4 - 1$$

$$4 - \square$$

$$4 - \square$$

$$4 - \square$$

3. Fərqi tapın. Çıxılanın artması ilə fərğin necə dəyişdiyini araşdırın. Bir misal da siz əlavə edin.

$$7 - 3$$

$$7 - 4$$

$$7 - 5$$

$$7 - 6$$

$$\square - \square$$

$$8 - 4$$

$$8 - 5$$

$$8 - 6$$

$$8 - 7$$

$$\square - \square$$

$$9 - 5$$

$$9 - 6$$

$$9 - 7$$

$$9 - 8$$

$$\square - \square$$

$$10 - 2$$

$$10 - 3$$

$$10 - 4$$

$$10 - 5$$

$$\square - \square$$

4. Şəkildə təsvir olunanları çıxma əməlinin köməyi ilə ifadə edin.

- dəniz atı,

- xərçəng,

- meduza dəniz heyvanlarıdır.

5. Çıxma əməlini yerinə yetirin.

$$4 - 4$$

$$4 - 3$$

$$3 - 3$$

$$6 - 5$$

$$6 - 6$$

$$4 - 0$$

$$6 - 2$$

$$5 - 3$$

$$5 - 5$$

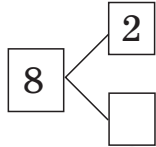
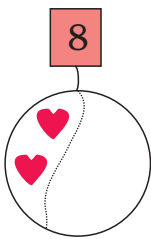
Toplama və çıxma əməlləri

1. Gəminizi xilas edin.

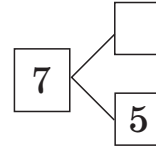
Bir nağılda deyilir ki, dəniz quldurları gəmilərinin üzərinə çoxlu misallar yazarmışlar. Deyilən vaxtda bu misalları həll edənlərin gəmisinə və malına zərər verməzlərmiş. Şəkildəki gəminin üzərindəki misalları həll edin. Öz gəminizi xilas edin. Hesablamaq üçün barmaqlarınızdan və sayma vasitələrindən istifadə edə bilərsiniz.

2. Fiqurları verilən sayla tamamlamaq üçün daha neçə fiqur çəkmək lazımdır? Yazılışları dəftərinizdə tamamlayın.

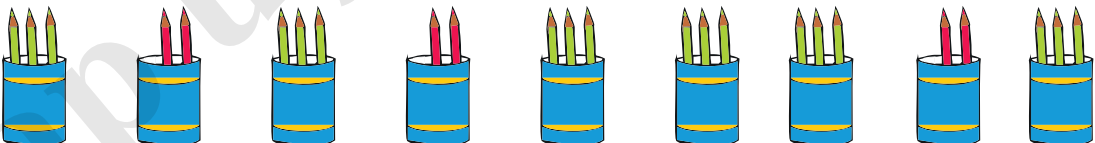

$$2 + \text{red square} = 8$$

$$\text{orange square} + 5 = 7$$

3. Qaydanı pozan soldan neçəncidir?

Məsələ həlli

Məsələləri aşağıdakı addımlar üzrə təqdim edin.

1. Səbinənin 4 karandaşı var idi. Qardaşı ona daha 3 karandaş verdi. Səbinənin neçə karandaşı oldu?

Məsələni anlama:

Məsələnin sualı: Səbinənin neçə karandaşı oldu?

Nə məlumdur? Səbinənin 4 karandaşı var idi. Qardaşı ona daha 3 karandaş verdi.

Plan qurma:

Səbinənin 4 karandaşı var idi, 3 karandaş da qardaşı verdi. Bu məlumata uyğun şəkil çəkə bilərəm.

Həlli:

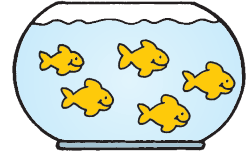
Şəkildən görünür ki, Səbinənin 7 karandaşı oldu. Bunu toplama əməlinin köməyi ilə ifadə edə bilərəm.

$$4 + 3 = 7 \text{ (karandaş)}$$

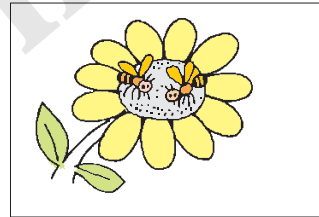
Cavab:

Səbinənin 7 karandaşı oldu.

2. Ayselin 5, Teymurun 3 balığı var. Onların birlikdə neçə balığı var? Məsələni şəkil çəkməklə həll edin.

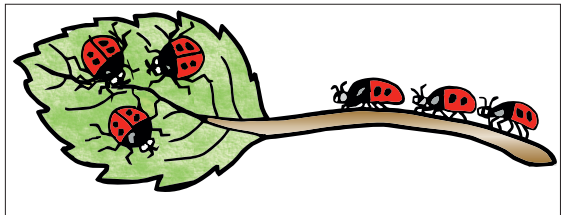

3. Gülün üzərində iki arı var idi. Daha 5 arı da uçub gəldi. Gülün üzərində cəmi neçə arı oldu?

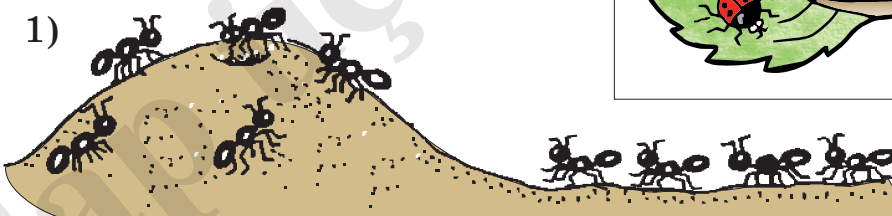

4. Şəkillərə uyğun məsələlər qurun. Məsələyə sual qoymağı unutmayın.

2)

1)

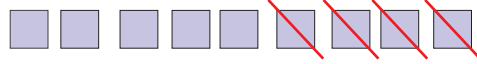

Məsələ həlli

1) Zeynəbin 9 hekayə kitabı var idi. O, qardaşına 4 kitab verdi. Zeynəbin neçə kitabı qaldı?

Məsələdə verilənlərə uyğun şəkil çəkək:

Məsələnin sualı: Zeynəbin neçə kitabı qaldı?

Bu suala çıxma əməlinin köməyi ilə cavab vermək olar:

$$9 - 4 = 5 \text{ (kitab)}$$

Cavab: Zeynəbin 5 kitabı qaldı.

1. Osman ağacdakı quşları sayır. O, əvvəlcə 8 sərçə saydı. Bir az sonra 5 sərçə uçub getdi. Ağacda neçə sərçə qaldı?

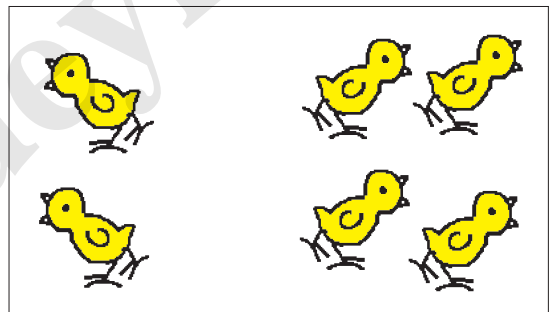
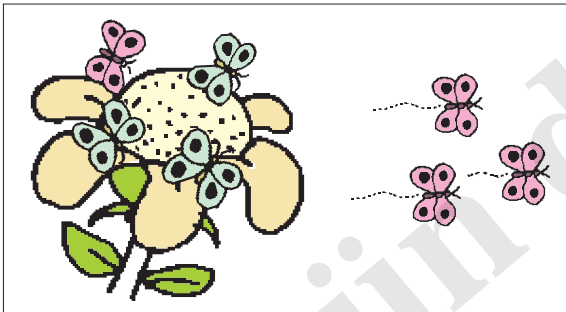
2. Həyətdə 6 nəfər topla oynayırdı. Aysel və Kərim topu yerə saldıqları üçün oyundan çıxdılar. Oyunda neçə nəfər qaldı?

3. Rəfdə 10 kitab var. 4 kitab Təranənin, qalanları isə Cavidindir. Cavidin neçə kitabı var?

4. Şəkillərə uyğun məsələlər qurun. Məsələlərə sual fikirləşərkən diqqətli olun.

5. Eyni rəngli xanalar eyni ədədi ifadə edir. Xanalara uyğun ədədləri tapın.

$$2 + 2 = \text{orange square}$$

$$\text{orange square} - 3 = \text{pink square}$$

$$\text{pink square} + 7 = \text{purple square}$$

$$\text{purple square} - 4 = 4$$

$$3 + 5 = \text{pink square}$$

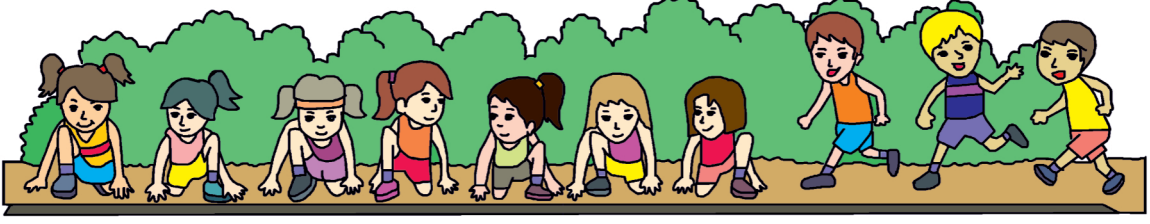
$$\text{pink square} - 6 = \text{yellow square}$$

$$\text{yellow square} + 5 = \text{blue square}$$

$$\text{blue square} - 3 = \text{red square}$$

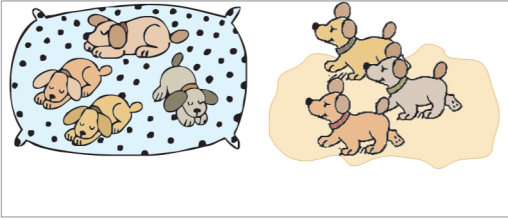
Məsələ həlli

1. Şəklə görə məsələnin şərtini tamamlayın.

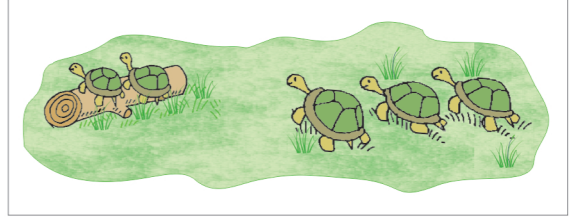

Uşaqlardan ____ nəfəri qaçış xəttində hazır vəziyyətdə gözləyir. Daha ____ nəfər də onlara qoşulmağa hazırlaşır. Yarışda cəmi neçə nəfər iştirak edir?

2. Şəkildə gördükləriniz haqqında elə məsələ qurun ki, toplama əməlinin köməyi ilə həll edilsin.

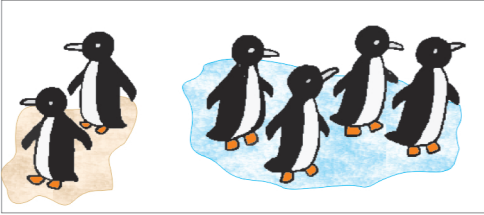

$$\square + \square = \square \quad + \begin{array}{r} \square \\ \square \\ \hline \square \end{array}$$

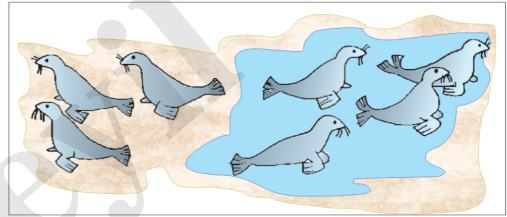

$$\square + \square = \square \quad + \begin{array}{r} \square \\ \square \\ \hline \square \end{array}$$

3. Şəkildəki pinqvinlərin və suitilərin sayı haqqında danışın. Elə məsələ qurun ki, çıxma əməlinin köməyi ilə həll edilsin.

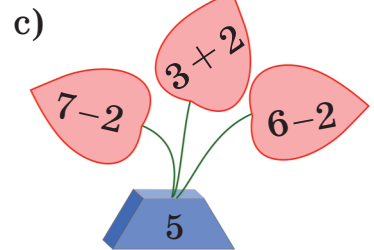
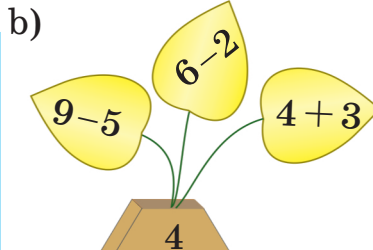
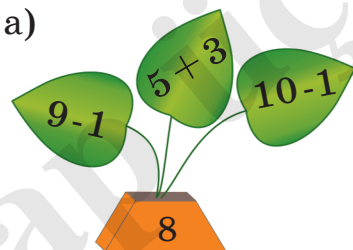

$$\square - \square = \square \quad - \begin{array}{r} \square \\ \square \\ \hline \square \end{array}$$

$$\square - \square = \square \quad - \begin{array}{r} \square \\ \square \\ \hline \square \end{array}$$

4. Bir budaqdakı cəm qabın üzərindəki ədədə uyğun deyil. Səhvi dəftərinizdə düzəldin. Cavabınızı sinifdə müzakirə edin.

Ümumiləşdirici tapşırıqlar

1. 1) Hər oyuncağın sayı 2 dəfə artsa, hər birindən neçə dəfə olar?
2) Hər oyuncağın sayı 3 dəfə azalsa, hər birindən neçə dəfə qalar?

2. Rəngli dairələrin yerinə “+” və “-” işarələrindən uyğun gələnini yazın. Siz bunu necə müəyyən edirsiniz?

$$8 \text{ } \bullet \text{ } 2 = 6$$

$$9 \text{ } \bullet \text{ } 5 = 4$$

$$7 \text{ } \bullet \text{ } 2 = 5$$

$$4 \text{ } \bullet \text{ } 5 = 9$$

$$7 \text{ } \bullet \text{ } 2 = 9$$

$$4 \text{ } \bullet \text{ } 1 = 5$$

$$6 \text{ } \bullet \text{ } 1 = 5$$

$$8 \text{ } \bullet \text{ } 3 = 5$$

$$5 \text{ } \bullet \text{ } 5 = 10$$

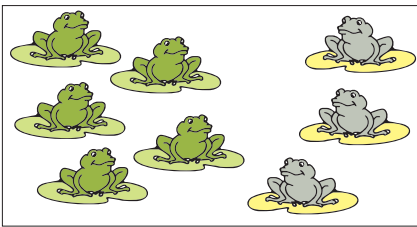
3. Tapşırıqları yerinə yetirin.

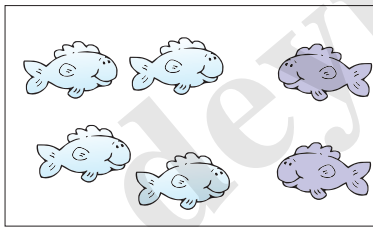
- 1) 6-dan sonrakı ədədlə 4-dən əvvəlki ədədin cəmini tapın.
2) 10-dan əvvəlki ədədlə 5-dən sonrakı ədədin fərqini tapın.

4. Şəkildə təsvir olunanları toplama əməlinin köməyi ilə ifadə edin.

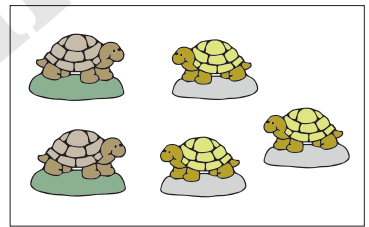
1)

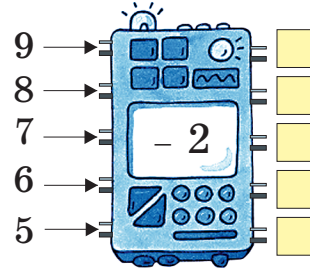
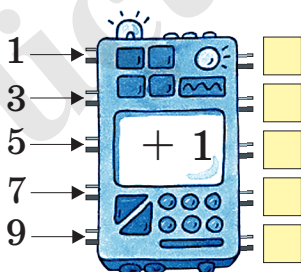
2)

3)

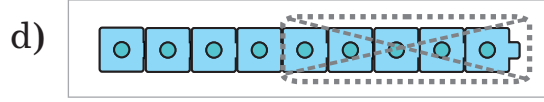
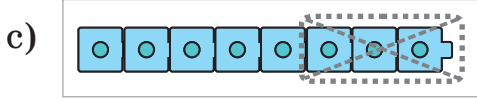
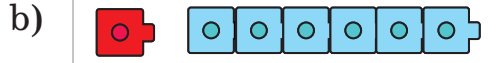

5. Ədəd robotu girişə daxil olan ədədlərin üzərinə yeni ədəd əlavə edir və ya çıxır. Hər bir robotun işinə görə çıxışda hansı ədədlər alındığını tapın.

Ümumiləşdirici tapşırıqlar

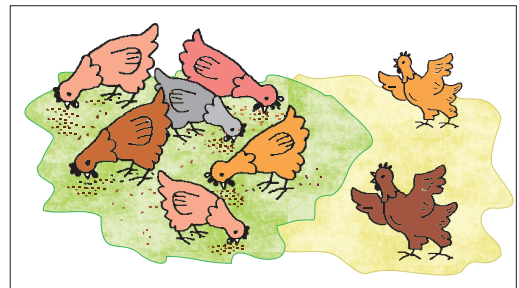
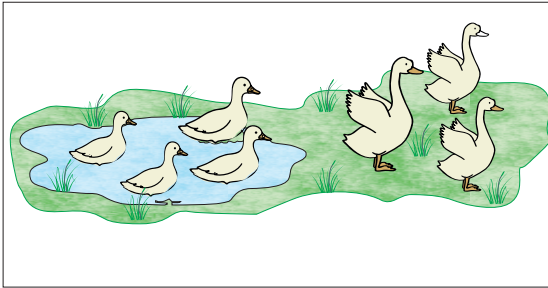
1. Modellərə uyğun toplama və çıxma əməllərini yazın.

2. 1) Qabda 5 alma, 3 heyva var. Qabda cəmi neçə meyvə var?

2) Güldəndə 9 güldən 5-i qırmızı, qalanları ağ rəngdədir. Güldəndə neçə ağ gül var?

3. Şəkillərə uyğun məsələlər qurun.

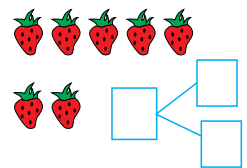
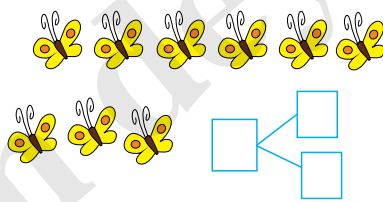
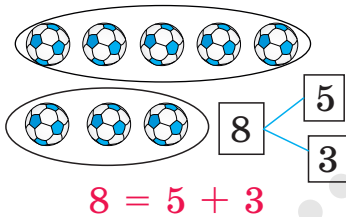
1) Sualı elə söyləyin ki, məsələ $7 - 3 = 4$ kimi həll edilsin.

1) Sualı elə söyləyin ki, məsələ $\square + \square = \square$ kimi həll edilsin.

2) Sualı elə söyləyin ki, məsələ $4 + 3 = 7$ kimi həll edilsin.

2) Sualı elə söyləyin ki, məsələ $\square - \square = \square$ kimi həll edilsin.

4. İstədiyiniz kimi iki qrupa ayırın. Sayını nümunədə verildiyi kimi toplama əməlinin köməyiylə yazın.

5. Toplayın və ya çıxın. Cavab verilən ədədə bərabər olsun.

6

$$1 + 5$$

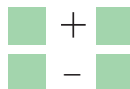
$$7 - 1$$

5

$$1 + 4$$

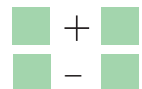
$$8 - 3$$

7

$$2 + 5$$

$$9 - 2$$

Toplananların yerinin dəyişməsi

Öyrənmə:

Göy və qırmızı dairələrin birgə sayını müxtəlif cür tapa bilərik:

- 1) 5 göy dairə üstəgəl 3 qırmızı dairə. Cəmi 8 dairə.
- 2) 3 qırmızı dairə üstəgəl 5 qırmızı dairə yenə də 8 dairə.

Toplananların yerini dəyişdikdə cəm dəyişmir.

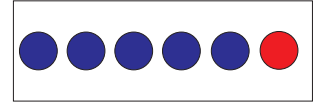
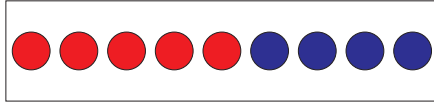
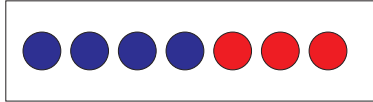
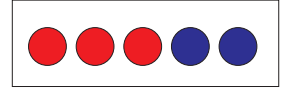
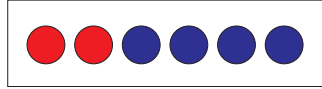
Hər iki halda eyni ədədlər toplanır.

●●●●●●●● 5 + 3 = 8

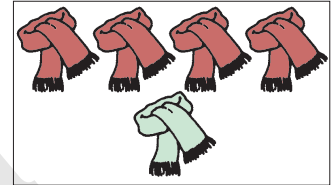
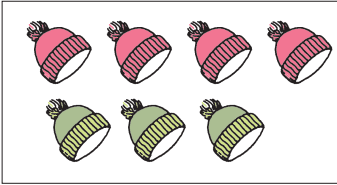
●●●●●●●● 3 + 5 = 8

1. Dairələrin ümumi sayını dairələrin rənginə görə istədiyiniz ardıcılıqla tapın.

●●●●●●●●
2 + 5 = 7   5 + 2 = 7

2. Geyimlərin ümumi sayını geyimlərin rənglərinə görə istənilən ardıcılıqla tapın.

3. Bir sütundakı misalları həll edin. Digər sütundakı misalların cavabını birbaşa yazın.

4 + 2

2 + 4

5 + 1

1 + 5

5 + 3

3 + 5

6 + 2

2 + 6

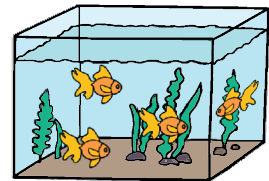
6 + 4

4 + 6

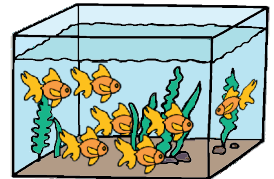
7 + 3

3 + 7

4. 1) Həmidin akvariumunda 4 balıq var idi. Babası ona 3 balıq da aldı.
Həmidin akvariumunda neçə balıq oldu?

- 2) Həmidin akvariumunda 7 balıq var.
Həmid istəyir ki, onun 10 balığı olsun.
O daha neçə balıq almalıdır?

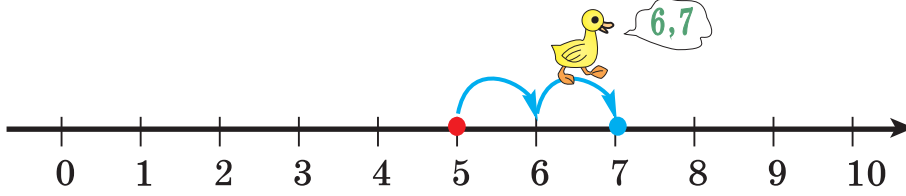

Ədəd oxu üzərində toplama

Öyrənmə:

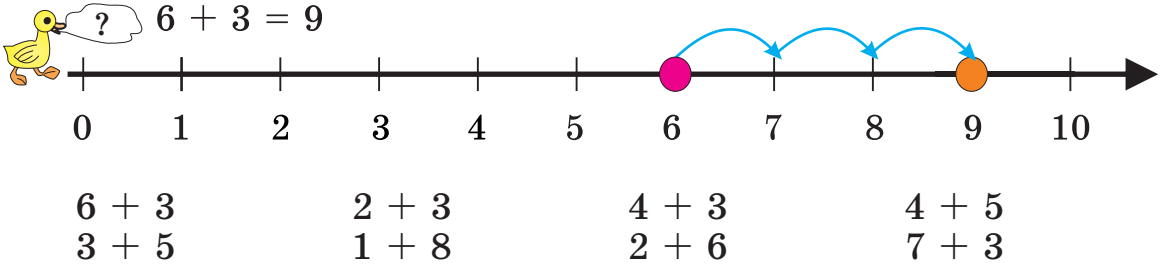
2 + 5 cəmini tapmaq üçün əvvəlcə ədəd oxu üzərində böyük toplananı qeyd etmək, sonra kiçik toplanan qədər irəliyə saymaq olar.

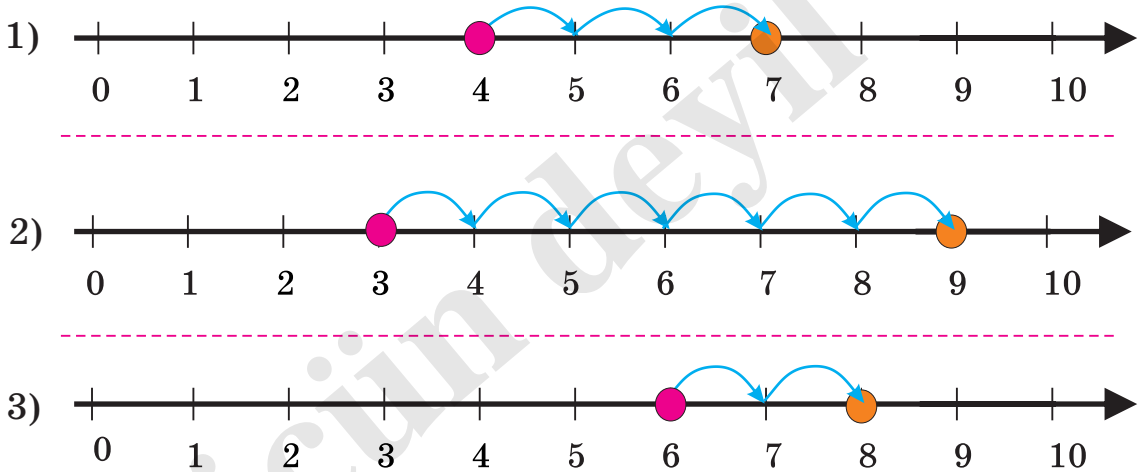
5-i ədəd oxu üzərində qeyd edək
və 2 addım irəliyə sayaq: 6,7

$$5 + 2 = 7$$

1. Cəmi ədəd oxunun köməyi ilə tapın.

2. Ədəd oxu üzərində modelləşdirilmiş toplama əməlini yazın.

3. Böyüklərin köməyi ilə karton kağız üzərində 2 ədəd oxu hazırlayın. Ədəd oxlarından birini evdə, digərini sinifdə istifadə edə bilərsiniz.

Ədəd oxu üzərində toplama

1. Böyük toplanandan başlayın, ədəd oxunun köməyi ilə hesablayın. Toplananları və cəmi ədəd oxu üzərində göstərin.

$7 + 3$

$2 + 4$

$8 + 2$

$5 + 4$

$2 + 5$

$3 + 6$

$6 + 3$

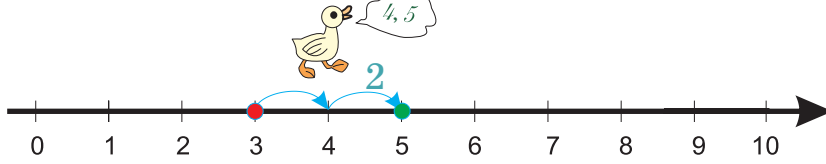
$5 + 3$

$6 + 2$

$1 + 8$

$2 + 7$

$3 + 4$

2. Birini hesablayın, o birinin cavabını birbaşa yazın.

$6 + 3$

$5 + 2$

$7 + 1$

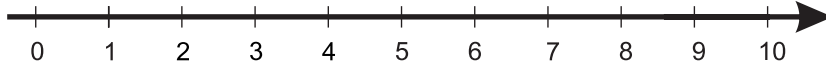
$6 + 4$

$3 + 6$

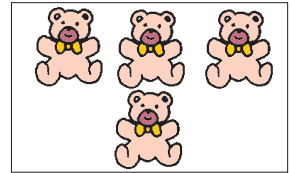
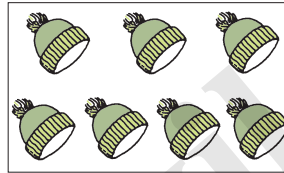
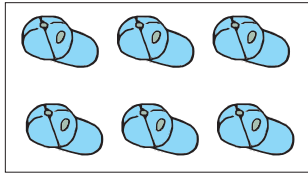
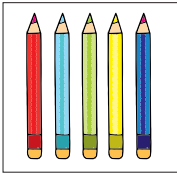
$2 + 5$

$1 + 7$

$4 + 6$

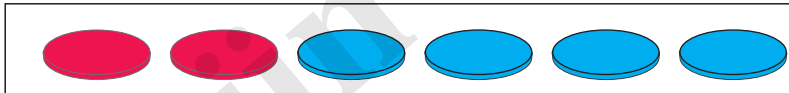

3. Əşyaların sayının 3 dənə artmasını toplama əməlinin köməyi ilə yazın.

4. Çingizgilin mənzili 2-ci mərtəbədə, Sevincgilin mənzili isə 4 mərtəbə yuxarıdadır. Sevincgil neçənci mərtəbədə yaşayır?

5. Modelə uyğun məsələ qurun və həll edin.

6. **Cütlərlə iş**

Verilən ədədlərin köməyi ilə toplama əməlinə aid müxtəlif misallar yazın.

Ədəd oxu üzərində toplama

1. Verilən toplanandan cəmə qədər saymaqla verilməyən toplananı tapın.

$$\begin{array}{lll} 4 + \boxed{3} = 7 & 5, 6, 7 & 2 + \boxed{} = 5 \\ 4 + \boxed{} = 8 & & 2 + \boxed{} = 4 \\ 4 + \boxed{} = 6 & & 2 + \boxed{} = 7 \\ & & 3 + \boxed{} = 6 \\ & & 3 + \boxed{} = 8 \\ & & 3 + \boxed{} = 3 \end{array}$$

2.

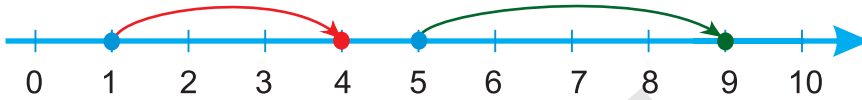
$$\begin{array}{lll} \boxed{} + 4 = 7 & \boxed{} + 3 = 8 & \boxed{} + 5 = 9 \\ \boxed{} + 2 = 7 & \boxed{} + 4 = 8 & \boxed{} + 2 = 9 \\ \boxed{} + 1 = 7 & \boxed{} + 8 = 8 & \boxed{} + 6 = 9 \end{array}$$

3. Ədəd oxu üzərində modelləşdirilmiş toplama əməlini yazın.

$$\boxed{1} + \boxed{3} = 4$$

$$\boxed{5} + \boxed{4} = \boxed{}$$

4. Elçinin ağ və mavi rəngdə iki papağı, qəhvəyi və yaşıl rəngdə iki gödəkçəsi var. O, bunları neçə müxtəlif variantda geyinə bilər? Məsələn, ağ papaq ilə qəhvəyi gödəkçə.

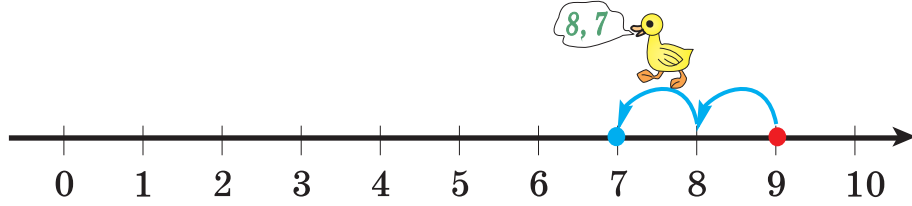

Ədəd oxu üzərində çıxma

Öyrənmə:

9 – 2 fərqi ədəd oxu üzərində 9 ədədini qeyd edərək və 2 addım geriye saymaqla tapmaq olar.

9-u ədəd oxu üzərində qeyd edək
və 2 addım geriye sayaq: 8, 7

$$9 - 2 = 7$$

1. Fərqi tapmaq üçün ədəd oxundan istifadə edin.

$$\begin{array}{r} 9 - 3 \\ 6 - 5 \\ 8 - 4 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 7 - 2 \\ 4 - 1 \\ 5 - 3 \end{array}$$

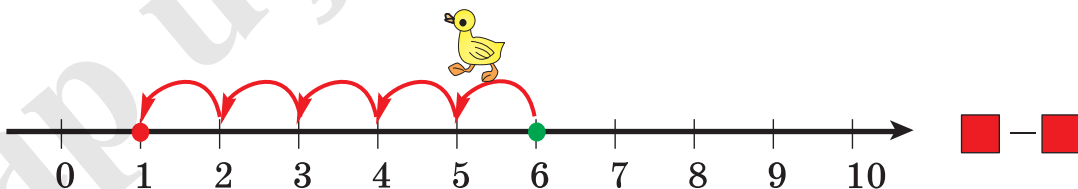
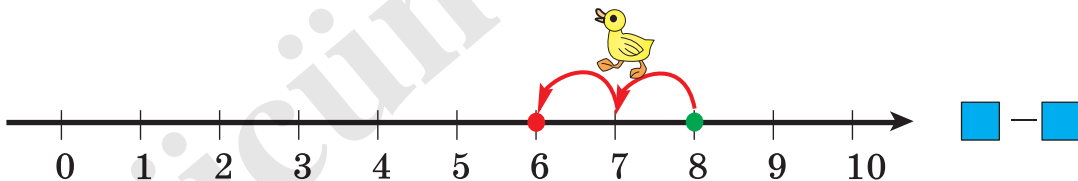
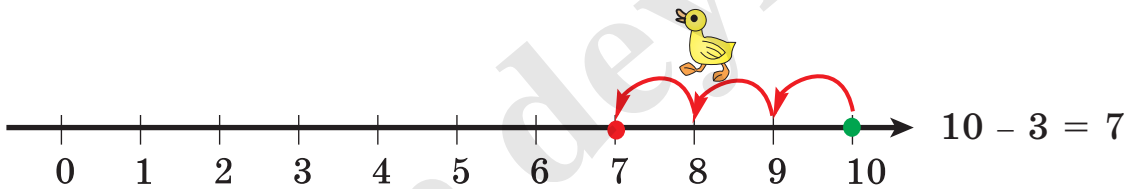
$$\begin{array}{r} 9 - 6 \\ 8 - 6 \\ 7 - 5 \end{array}$$

2. 1) Ağacda 8 quş var idi. 3 quş uçub getdi. Ağacda neçə quş qaldı?

2) Şagirdlər məktəbin həyətinə 8 ağaca su verməlidirlər. Onlar 4 ağacı suladılar. Şagirdlər daha neçə ağaca su verməlidirlər?

3. Ədəd oxu üzərində modelləşdirilmiş çıxma əməlini yazın.

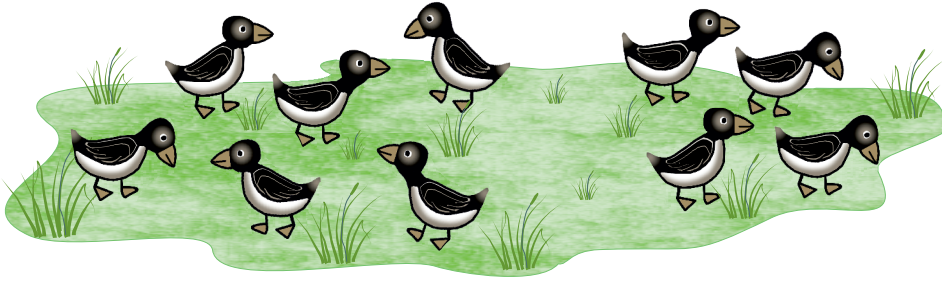
Ədəd oxu üzərində çıxma

1. Ədəd oxunun köməyi ilə azalandan fərqlə qədər geriye saymaqla çıxılanı tapın.

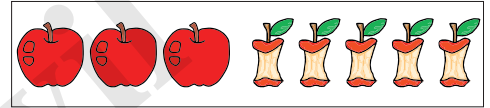
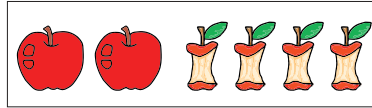
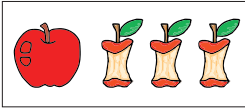

$8 - \boxed{3} = 5$	$7, 6, 5$	$9 - \boxed{} = 6$	$10 - \boxed{} = 5$	$9 - \boxed{} = 9$
$8 - \boxed{} = 4$	$9 - \boxed{} = 2$	$10 - \boxed{} = 4$	$7 - \boxed{} = 3$	
$8 - \boxed{} = 3$	$9 - \boxed{} = 0$	$10 - \boxed{} = 2$	$8 - \boxed{} = 6$	
$8 - \boxed{} = 2$	$9 - \boxed{} = 5$	$10 - \boxed{} = 7$	$6 - \boxed{} = 0$	

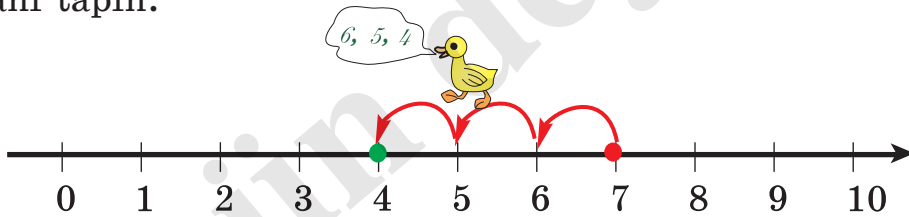
2. Şəklə görə çıxma əməlinə uyğun məsələ qurun. Məsələnin həllini ədəd oxu üzərində göstərin.

3. Çıxma əməlinin köməyi ilə ifadə edin. Ədəd oxu üzərində modelləşdirin.

4. Ədəd oxunun köməyi ilə azalandan fərqlə qədər geriye saymaqla çıxılanı tapın.

$$7 - \boxed{3} = 4 \quad 6, 5, 4$$

$$5 - \boxed{} = 2$$

$$6 - \boxed{} = 4$$

$$8 - \boxed{} = 5$$

$$4 - \boxed{} = 3$$

$$9 - \boxed{} = 3$$

$$9 - \boxed{} = 7$$

$$10 - \boxed{} = 6$$

Ədədin ikiqatı

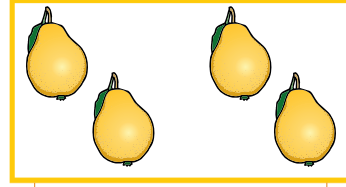

Öyrənmə:

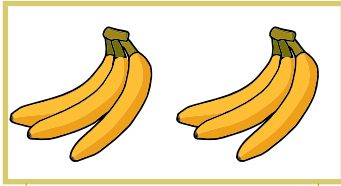
Birin ikiqatı

$$1 + 1 = 2$$

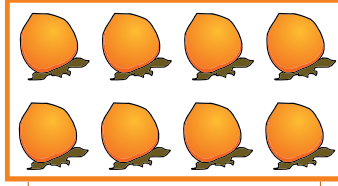
İkinin ikiqatı:

$$2 + 2 = 4$$

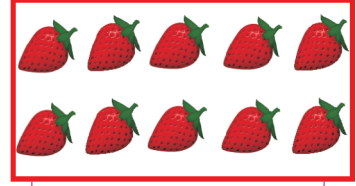
Üçün ikiqatı:

$$3 + 3 = 6$$

Dördün ikiqatı:

$$4 + 4 = 8$$

Beşin ikiqatı:

$$5 + 5 = 10$$

1. Modelləri toplama əməlinin köməyi ilə ifadə edin.

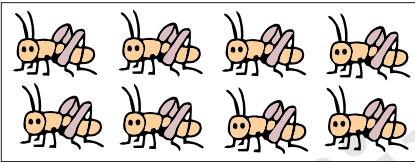

2. Məsələləri şəkil çəkməklə həll edin.

1) Çingiz günortaya qədər 2 alma, günortadan sonra da 2 alma yedi. Çingiz bir gündə neçə alma yedi?

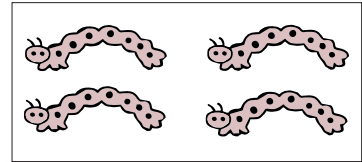
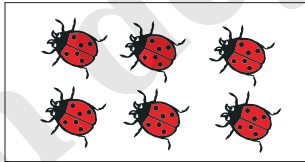
2) Fidan dəftərində 4 sarı kəpənək, bir o qədər də çəhrayı kəpənək çəkdi. Fidan cəmi neçə kəpənək çəkdi?

3. Şəkillərə uyğun toplama və çıxma əməllərini yazın.

$$4 + 4 = 8$$

$$8 - 4 = 4$$

- 4 Həsən kublarla qatar modelləşdirdi. Onun modelində 3 sarı, 5 mavi kub var. Kubların ümumi sayını dəyişmədən rənglərini elə dəyişin ki, modeldə hər iki rəngdən eyni sayda kub olsun. Şəkil çəkməklə göstərin.

Tez hesablama vərdisləri

1. Sağdakı misalları həll etmək üçün soldakı misalların cavabından istifadə edin.

$1 + 1$

$2 + 2$

$3 + 3$

$4 + 4$

Sağdakı misallarda
ədədin ikiqatına
bir əlavə edilmişdir.

$Yəni\ 2 + 2 = 4$

$2 + 3 = 5$

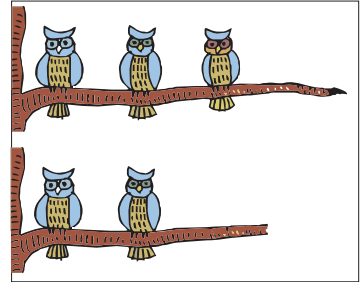
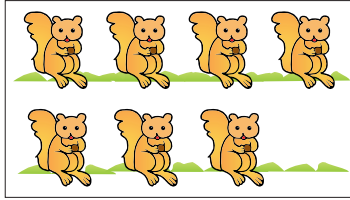
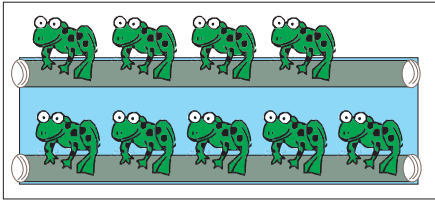
$1 + 2$

$2 + 3$

$3 + 4$

$4 + 5$

2. Şəkilə təsvir olunanları toplama əməlinin köməyi ilə ifadə edin.

3. Ədədin ikiqatından istifadə etməklə boş xanalara uyğun ədədləri tapın.

$4 + \square = 8$

$8 - \square = 4$

$4 + \square = 9$

$9 - \square = 5$

$3 + \square = 6$

$6 - \square = 3$

$3 + \square = 7$

$7 - \square = 4$

$2 + \square = 4$

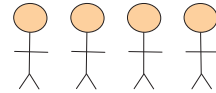
$10 - \square = 5$

$2 + \square = 5$

$5 - \square = 3$

4. Məsələləri şəkil çəkməklə həll edin. Sonra şəkilləri elə dəyişin ki, “ədədin ikiqatına bir əlavə” modelinə uyğun olsun. Yeni şəkilə uyğun məsələnin şərtini söyləyin.

1) Meydançada 4 oğlan, 4 qız oynayırdı.
Meydançada cəmi neçə nəfər oynayırdı?

2) Nərgizin 3 qara karandaşı, bir o qədər də qırmızı karandaşı var.
Nərgizin cəmi neçə karandaşı var?

3) Qabda 2 qırmızı, bir o qədər də yaşıl alma var.
Qabda cəmi neçə alma var?

Toplama və çıxmanın qarşılıqlı əlaqəsi

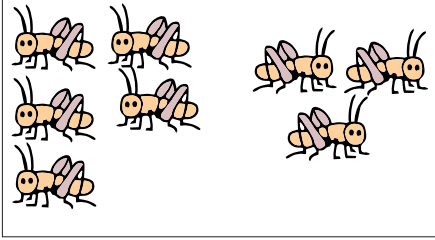

Öyrənmə:

Elə 3 ədəd seçmək olar ki, yalnız onların iştirak etdiyi 2 toplama, 2 çıxma misalı yazmaq mümkün olsun. Bu 3 ədədi **toplama və çıxmanın ədədlər ailəsi** və ya qısaca olaraq **ədədlər ailəsi** adlandıracağıq. Məsələn, 3,5,8 ədədləri üzərində bir nümunə göstərək:

$$5 + 3 = 8 \quad 8 - 3 = 5$$

$$3 + 5 = 8 \quad 8 - 5 = 3$$

Bu ədədləri qarışqaların sayına görə təqdim edək:

8 - qarışqaların ümumi sayıdır

5 - sol tərəfə gedən qarışqaların sayıdır

3 - sağ tərəfə gedən qarışqaların sayıdır

1. Ədədlər ailəsinə uyğun misalları yazın.

6	3	9
---	---	---

$$6 + 3 = 9$$

$$3 + 6 = 9$$

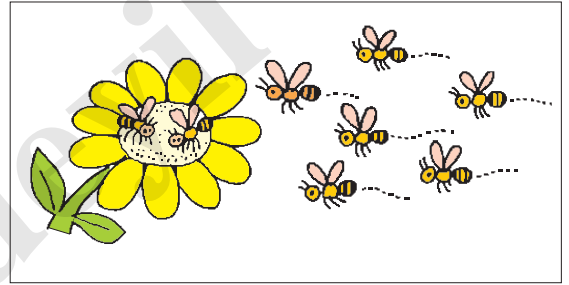
$$9 - 3 = 6$$

$$9 - 6 = 3$$

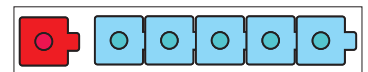
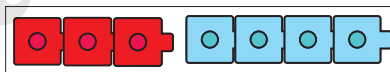
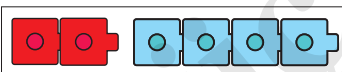
4	6	10
---	---	----

2	5	7
---	---	---

2. Hər bir şəklə görə ədədlər ailəsinə müəyyən edin. Uyğun toplama və çıxma əməllərini yazın və həll edin. Hər bir yazılışda iştirak edən ədədləri şəkildə təsvir edilənlərlə əlaqələndirin.

3. Hər bir modelə görə ədədlər ailəsinə müəyyən edin. Uyğun misalları yazın və həll edin.

4. Verilən 4 ədəd arasından eyni ədədlər ailəsinə aid olan 3 ədədi seçin və uyğun misalları yazın.

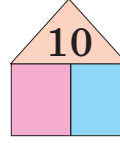
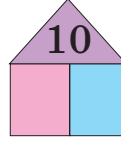
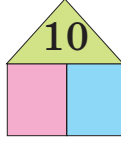
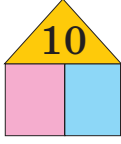
2	7	8	9
---	---	---	---

3	5	7	8
---	---	---	---

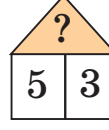
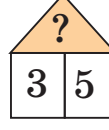
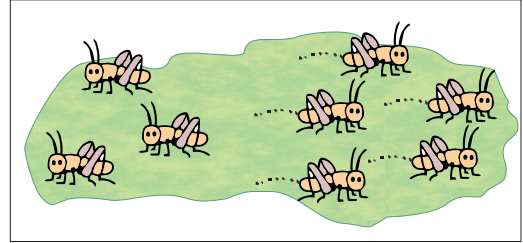
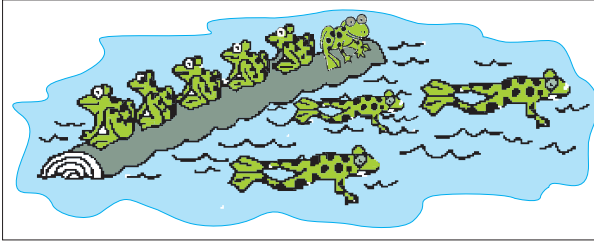
1	6	7	4
---	---	---	---

Toplama və çıxmanın qarşılıqlı əlaqəsi

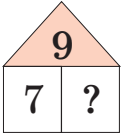
1. 10 ədədi ilə ədədlər ailəsi təşkil edən digər iki ədədi müxtəlif cür seçin. Uyğun misalları yazın.

2. Ədəd evlərində sual işarəsinin nəyi ifadə etdiyini şəkildə təsvir edilənlərə görə sözlə təqdim edin.

3. Ədədlər ailəsindən istifadə etməklə rəngli xanalara uyğun ədədi tapın.

$$7 + \text{pink} = 9$$

$$3 + \text{pink} = 7$$

$$5 + \text{pink} = 9$$

$$8 - \text{pink} = 3$$

$$7 - \text{pink} = 2$$

$$6 - \text{pink} = 2$$

$$\text{pink} - 2 = 5$$

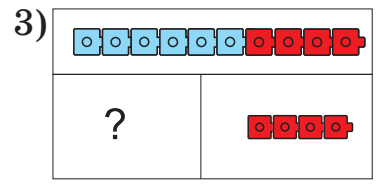
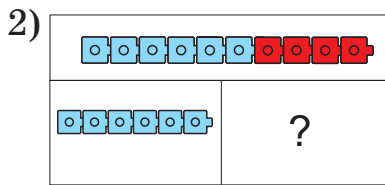
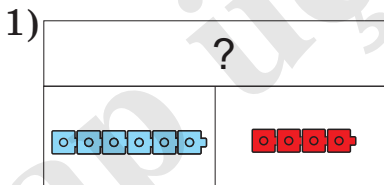
$$\text{pink} - 4 = 6$$

$$\text{pink} - 3 = 2$$

4. Nərmən bağda həşəratları, böcəkləri müşahidə edir. Nərmən 10 həşərat saydı. Bunlardan 4-ü parabüzən, qalanları kəpənək idi. Nərmən bağda neçə kəpənək saydı? Məsələnin həllini ədəd evi ilə modelləşdirin.

5. Hər modelə uyğun 4 misal yazın.

Ümumiləşdirici tapşırıqlar

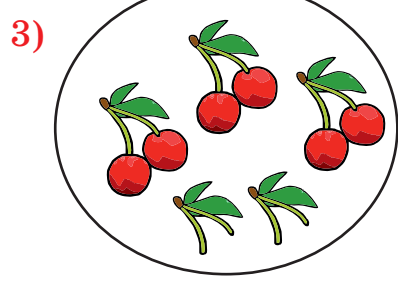
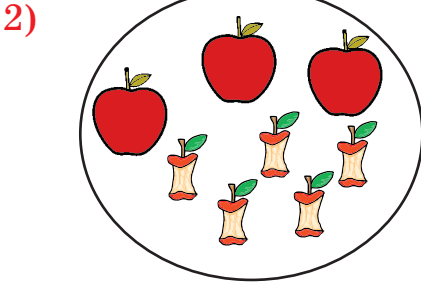
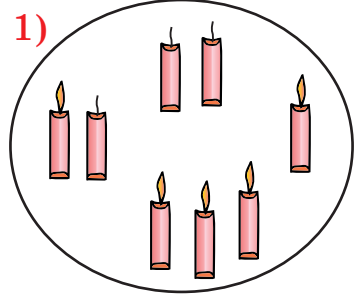
1. Bir şəkllə aid müxtəlif məsələlər qurmaq olar. Məsələn, birinci şəkllə görə məsələlər aşağıdakı kimi ola bilər.

1. Masanın üzərindəki şamlardan 5-i yanır, 3-ü isə sönmüşdür. Masanın üzərində neçə şam var?

2. Masanın üzərində 8 şam var. Bunlardan 3-ü sönmüşdür. Qalanları isə yanır. Masanın üzərində neçə şam yanır?

3. Masanın üzərindəki 8 şamdan 5-i yanır, qalanları isə sönmüşdür. Masanın üzərində neçə sönmüş şam var?

Aşağıdakı şəkillərə aid məsələləri qurun.

2. Ədəd oxu üzərində irəliyə və ya geriye saymaqla boş xanalara uyğun ədədləri tapın.

$$10 - \square = 8$$

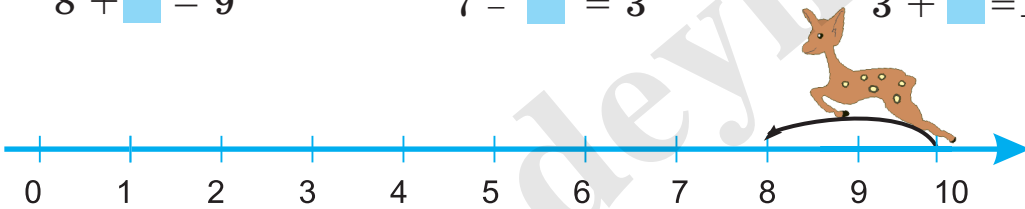
$$6 + \square = 8$$

$$9 - \square = 4$$

$$8 + \square = 9$$

$$7 - \square = 3$$

$$3 + \square = 10$$

3. Cəmdən istifadə edin, fərqi asanlıqla tapın.

$$2 + 6$$

$$4 + 6$$

$$4 + 5$$

$$2 + 7$$

$$8 - 2$$

$$10 - 4$$

$$9 - 5$$

$$9 - 7$$

4. Dairələrin yerinə uyğun olaraq “+” və ya “-” işarəsini yazın.

$$6 \bigcirc 3 = 9$$

$$10 \bigcirc 3 = 7$$

$$5 \bigcirc 5 = 0$$

$$10 \bigcirc 9 = 1$$

$$8 \bigcirc 2 = 6$$

$$7 \bigcirc 3 = 10$$

$$5 \bigcirc 5 = 10$$

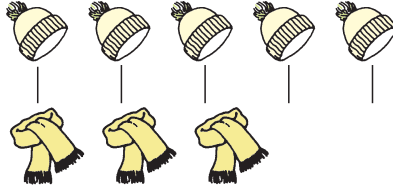
$$9 \bigcirc 2 = 7$$

Nə qədər azdır? Nə qədər çoxdur?

Öyrənmə:

Şəkildə neçə papaq var? Şəkildə neçə şərf var?
Papaqların sayı şərflərin sayından neçə dənə çoxdur?
Şərflərin sayı papaqların sayından neçə dənə azdır?

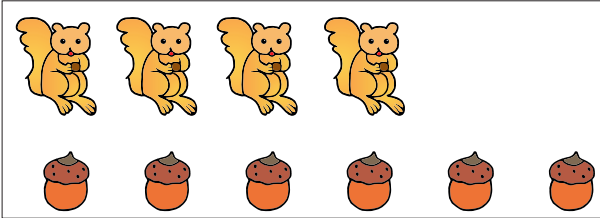
Çıxma əməlindən istifadə edərək əşyaların sayını müqayisə etmək olar.

$$5 - 3 = 2$$

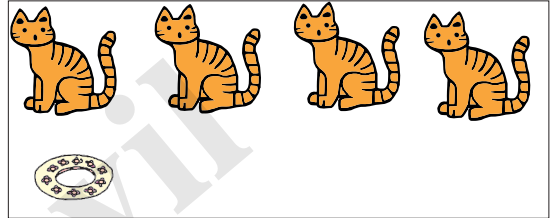
Papaqların sayı şərflərin sayından 2 dənə çoxdur.
Şərflərin sayı papaqların sayından 2 dənə azdır.

1.

1) Şəkildə neçə sincab, neçə palıd qozası var? Sincabların sayı qozaların sayından nə qədər azdır?

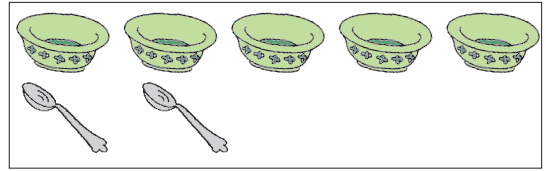
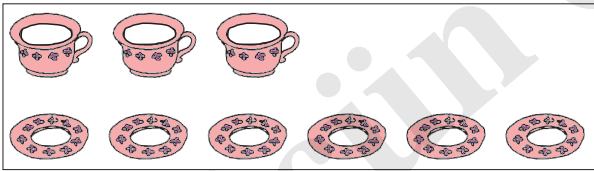

2) Şəkildə neçə pişik, neçə qab var? Pişiklərin sayı qabların sayından nə qədər çoxdur?

2.

Şəkillərə görə "... nə qədər azdır?", "... nə qədər çoxdur?" suallarına cavab verən məsələlər qurun və həll edin.

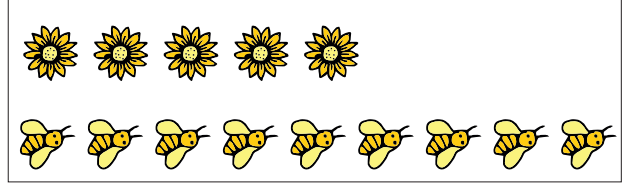
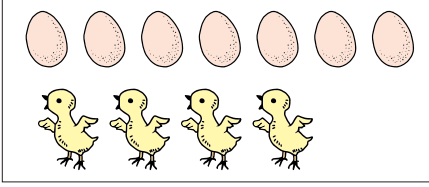
3.

1) Həyətdə 8 qız və 5 oğlan gizlənqaç oynayırlar. Oyundakı oğlanların sayı qızların sayından neçə nəfər azdır?

2) Göldə 9 qaz, 6 ördək var. Qazların sayı ördəklərin sayından nə qədər çoxdur?

Nə qədər azdır? Nə qədər çoxdur?

1. Şəkillərə görə "... nə qədər azdır?", "... nə qədər çoxdur?" suallarına cavab verən məsələlər qurun və həll edin.

2. Fiqurların yerinə elə ədədlər yazın ki, fərq verilən ədədə bərabər olsun. Hər bir hala aid 5 nümunə yazın.

1) - = 2

2) - = 3

3. Hesablamaları müxtəlif üsullarla yerinə yetirə bilərsiniz:

- sayma vasitələrindən istifadə etməklə;
- fikrində irəliyə və ya geriye saymaqla;
- ədəd oxundan istifadə etməklə;
- toplama və çıxmanın qarşılıqlı əlaqəsindən istifadə etməklə.

$7 + \blacksquare = 9$

$2 + \blacksquare = 8$

$8 - \blacksquare = 3$

$10 - \blacksquare = 3$

$3 + \blacksquare = 7$

$4 + \blacksquare = 9$

$7 - \blacksquare = 2$

$9 - \blacksquare = 2$

$5 + \blacksquare = 9$

$1 + \blacksquare = 7$

$6 - \blacksquare = 2$

$8 - \blacksquare = 5$

4. Zəhra deyir ki, toplama əməlinə aid 1 misala uyğun, çıxma əməlinə aid həmişə 2 misal yazmaq mümkündür. Hüseyn deyir ki, xeyr, bu həmişə belə deyil. Siz necə düşünürsünüz? Fikrinizi misallarla əsaslandırın.

5. Arifin 5 yaşı tamam olanda anası 10 şam aldı. Şamlardan 5-ni tortun üzərində yandırdılar. Qalan şamlar Arifin gələn ilki ad günü üçün çatarmı?

Üç ədəd üzərində toplama və çıxma

1. Ədəd oxunun köməyi ilə toplayın.

$4 + 1 + 1$

$6 + 1 + 1$

$1 + 2 + 1$

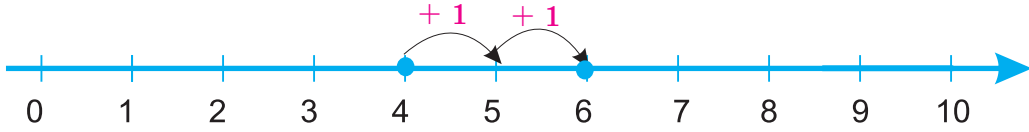
$1 + 4 + 3$

$5 + 1 + 1$

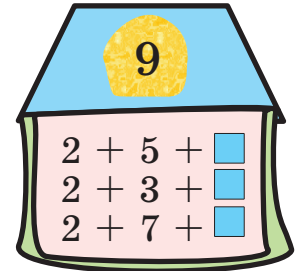
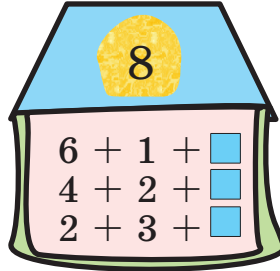
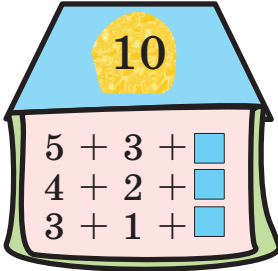
$7 + 1 + 1$

$1 + 3 + 2$

$1 + 5 + 4$

2. Boş xanalara uyğun ədədləri tapın.

3. Ədəd oxunun köməyi ilə hesablayın.

$7 - 1 - 1$

$5 - 1 - 2$

$10 - 2 - 2$

$7 - 1 - 2$

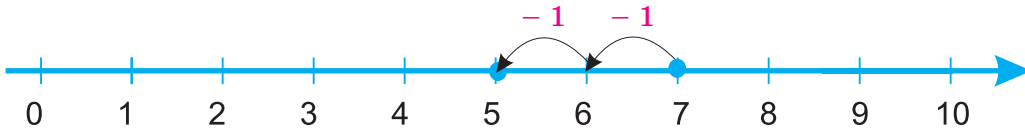
$5 - 2 - 2$

$10 - 3 - 3$

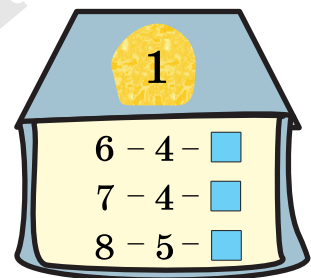
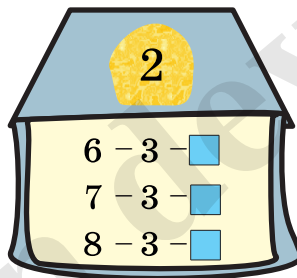
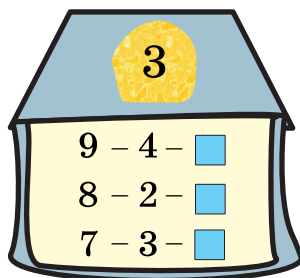
$7 - 2 - 3$

$6 - 1 - 2$

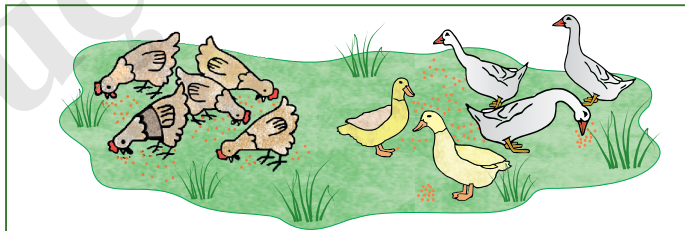
$10 - 4 - 4$

4. Boş xanalara uyğun ədədləri tapın.

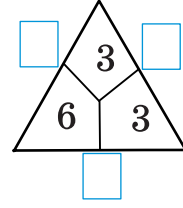
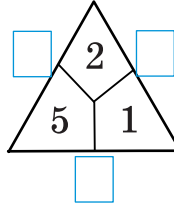
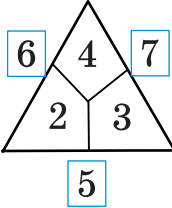
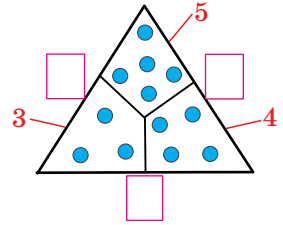
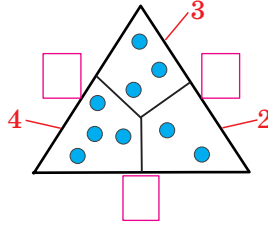
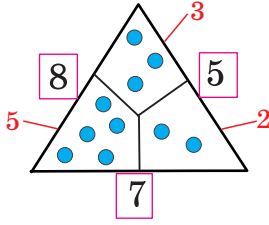

5. Şəklə görə üç ədəd üzərində toplama və çıxmaya aid məsələlər qurun və həll edin.

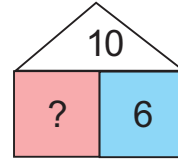
Tez hesablama vərdisləri

1. Boş xanalara uyğun ədədləri müəyyən edin.

2. 1) Həyətdə 5 oğlan topla oynayır, 4 qız isə iplə tullanır. Həyətdə cəmi neçə uşaq oynayır? Məsələyə uyğun ədəd evi çəkin.

2) Ədəd evinə uyğun məsələ qurun.

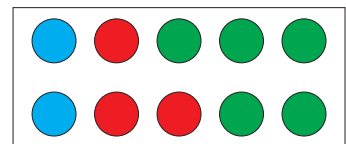
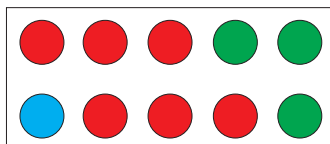
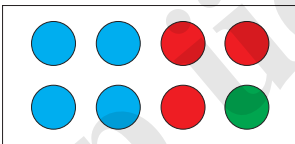

3. Verilmiş misalları aşağıdakı ardıcılıqla seçib həll edin.

1. Ədədin ikiqatına aid olanları; 3. Cəmi 10-a bərabər olanları;
2. Ədədin ikiqatına 1 əlavə olunanları; 4. Digərlərini.

1 + 1	1 + 2	1 + 3	1 + 4	1 + 5	1 + 6	1 + 7	1 + 8	1 + 9
	2 + 2	2 + 3	2 + 4	2 + 5	2 + 6	2 + 7	2 + 8	
		3 + 3	3 + 4	3 + 5	3 + 6	3 + 7		
			4 + 4	4 + 5	4 + 6			
				5 + 5				

4. Ümumi sayı dairələrin rənglərinə uyğun toplananların yerini dəyişməklə müxtəlif cür yazın. Daha çox variant yazmağa çalışın.

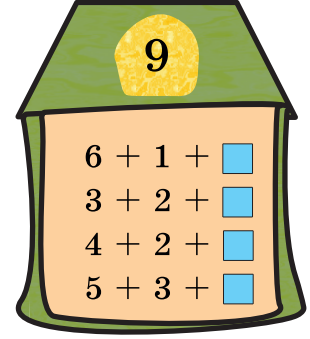
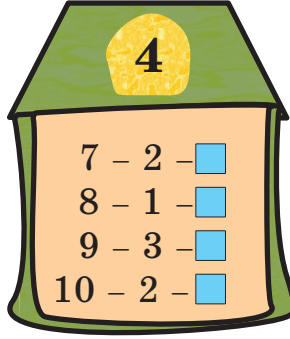
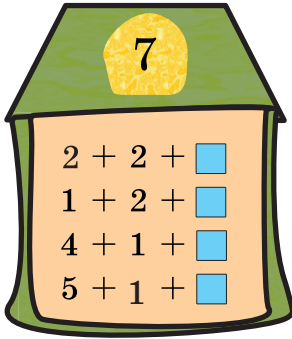

$$4 + 3 + 1$$

$$4 + 1 + 3$$

Ümumiləşdirici tapşırıqlar

1. Boş xanalara uyğun ədədləri tapın.

2. Boş xanalara uyğun ədədləri əməlləri ardıcıl yerinə yetirməklə müəyyən edin.

$$8 \xrightarrow{-3} \square \xrightarrow{-3} \square$$

$$8 \xrightarrow{-2} \square \xrightarrow{+4} \square \xrightarrow{-3} \square \xrightarrow{-2} \square$$

3. Akif və Şəhlanın hər birinin 4 dəftəri var idi. Akif 2 dəftərini Şəhlaya verdi. Şəhla deyir ki, indi mənim dəftərlərimin sayı sən dəftərlərinin sayından 2 dənə çox olmalıdır. Şəhlanın fikri doğrudurmu? Sayma vasitələrinin köməyi ilə bu fikri yoxlayın.

4. Məsələlərin mətnini “Nə qədər azdır?”, “Nə qədər çoxdur?” ifadələrinin istifadə edildiyi suallarla tamamlayın.

1) Masanın üzərində 5 ağ, 4 mavi boşqab var.

2) Samirənin 7 quş, 3 kəpənək stikeri var.

5. Hər bir şəkllə uyğun müxtəlif məsələlər tərtib edin. Məsələləri nümunəyə uyğun cədvəllə modelləşdirin.

a)

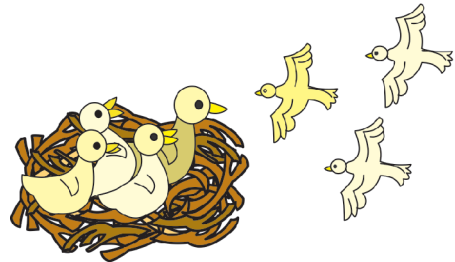

Cəmi	
?	
quşlar	quşlar
5	2

Cəmi	
7	
quşlar	quşlar
?	2

Cəmi	
7	
quşlar	quşlar
5	?

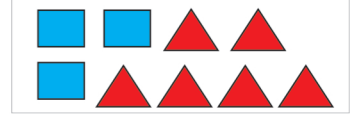
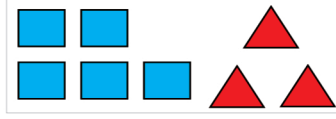
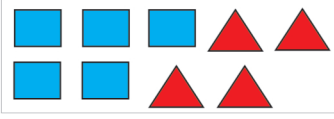
b)

Ümumiləşdirici tapşırıqlar

1. Fiqurların ümumi sayını toplananların yerini dəyişməklə iki cür ifadə edin.

2. Ədəd oxundan istifadə etməklə hesablayın.

$$\begin{array}{r} 2 + 5 \\ 3 + 6 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 6 + 2 \\ 3 + 7 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 10 - 3 \\ 9 - 4 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 8 - 5 \\ 7 - 2 \end{array}$$

3. Ədədlər ailəsindən istifadə etməklə rəngli xanaların yerindəki ədədləri tapın.

$$6 + \text{purple} = 10$$

$$\text{purple} + 3 = 8$$

$$\text{green} - 3 = 4$$

$$7 - \text{blue} = 4$$

$$2 + \text{purple} = 7$$

$$\text{purple} + 8 = 10$$

$$\text{green} - 8 = 1$$

$$8 - \text{blue} = 1$$

4. Bu gün Osmanın ad günüdür. Verilən şərtləri yerinə yetirməklə Osmanın neçə yaşı tamam olduğunu tapın.

- Cəmi 3 olan iki ədədi nəzərə almayın.
- Cəmi 10 olan iki ədədi də nəzərə almayın.
- Qalan iki ədəddən kiçiyini də nəzərə almayın.

5. Dəftərinizdə tamamlayın və həll edin.

Şəkildə ____ uşaq var.

Onlardan __ nəfəri eynək taxır.

Qalanları eynək taxmır.

1) Neçə nəfər eynək taxmır?

2) Eynək taxanların sayı eynək taxmayanların sayından neçə nəfər azdır?

6. Dairələrin rənginə və sayına görə 4 misal yazın.

Ümumiləşdirici tapşırıqlar

1. Rəngli xananın yerindəki ədədi tapın. Ədəd oxundan, ədədlər ailəsindən istifadə edə bilərsiniz və ya fikrinizdə şifahi hesablaya bilərsiniz. Siz necə hesabladınız? Bu barədə danışın.

$2 + \text{■} = 5$

$8 - \text{■} = 5$

$\text{■} - 3 = 4$

$3 + \text{■} = 10$

$6 - \text{■} = 2$

$\text{■} - 2 = 6$

$5 + \text{■} = 8$

$10 - \text{■} = 4$

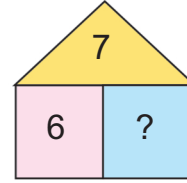
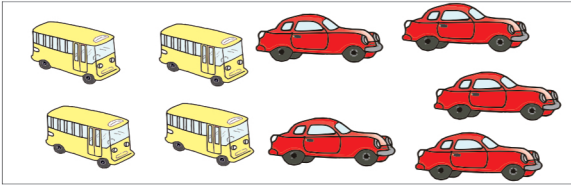
$\text{■} - 5 = 1$

2. 1) Günəlin 4 kitabı var idi. Qardaşı ona daha 2 kitab aldı. Günəlin cəmi neçə kitabı oldu?

2) Əlinin 8 şarı var idi. Onlardan 3-ü partladı. Əlinin neçə şarı qaldı?

3) Şəklə görə məsələ qurun.

4) Modelə görə məsələ qurun.

3. Hesablayın.

$10 - 3$
 $10 - 4$

$10 - 1$
 $10 - 5$

$10 - 10$
 $10 - 7$

$10 - 8$
 $10 - 6$

$10 - 0$
 $10 - 9$

4. Şəkildə gördükləriniz Həmidə və Gülsümün hədiyyələridir. Hər birinin neçə hədiyyəsi ola bilər?

Bu məsələnin çoxlu cavabı var!

5. Hesablayın.

$1 + 3 + 2$
 $3 + 2 + 4$

$4 + 3 + 1$
 $5 + 2 + 3$

$9 - 3 - 2$
 $7 - 1 - 3$

$8 - 2 - 1$
 $10 - 4 - 1$

6. Daha neçə əlavə etsəniz, cəm 10-a bərabər olar?

$7 + 1 + \text{■} = 10$

$6 + 1 + \text{■} = 10$

$3 + 4 + \text{■} = 10$

$2 + 3 + \text{■} = 10$

7. Əlinin 7 robotu və 9 maşını var. Onun maşınlarının sayı robotlarının sayından nə qədər çoxdur?

Bu bölmədə nəyi öyrənəcəksiniz?

Həndəsi fiqurları seçib qruplaşdırmağı;

Həndəsi fiqurlarla konstruksiyalar yığmağı;

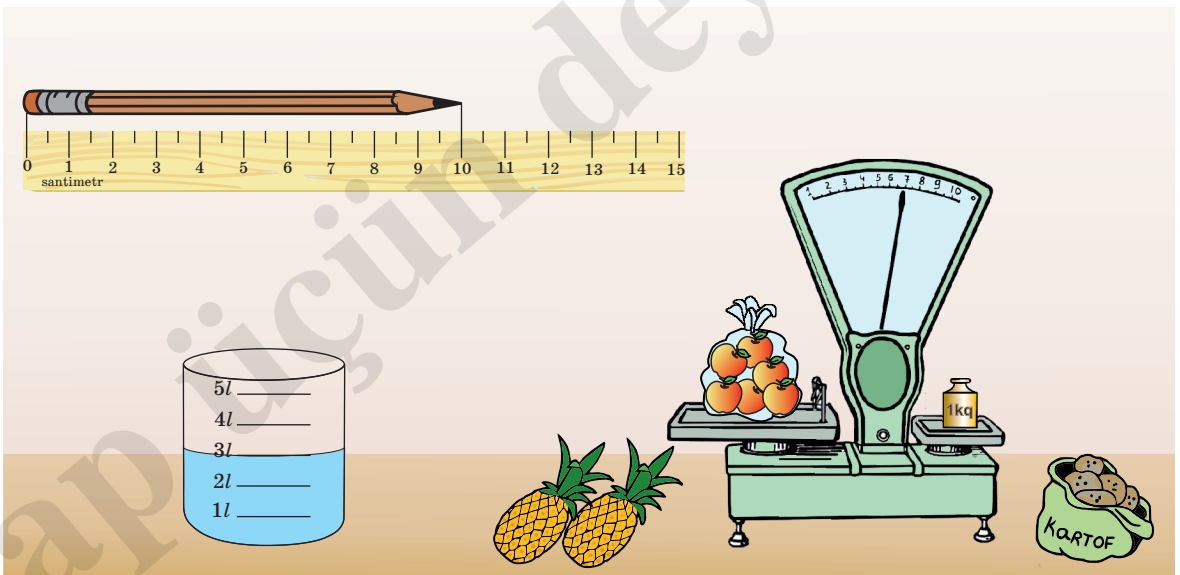
Həndəsi fiqurlarla naxışlar çəkməyi;

Şərti ölçü vahidləri ilə - qarışla, addımla, ayaqla, sancaqla, kublarla uzunluğu ölçməyi;

Əşyaların, ərzaqların kütləsini ölçməyi;

Qabların tutumunu ölçməyi;

Ölçü alətlərindən (xətkeş, tərəzi) istifadə etməklə ölçmələr aparmağı.

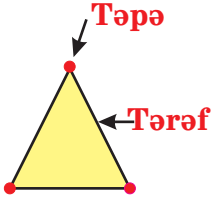

Həndəsi fiqurlar

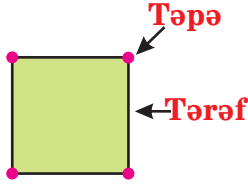

Öyrənmə:

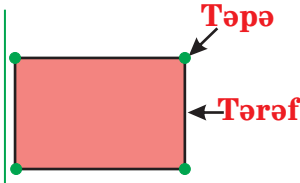
Bəzi həndəsi fiqurlar düz xətt parçaları ilə çəkilir. Düz xətt parçaları həndəsi fiqurların tərəfləridir. Həndəsi fiqurlar tərəflərinin, təpələrinin sayına görə bir-birindən fərqlənirlər. Bəzi fiqurlar isə yuvarlaqdır.

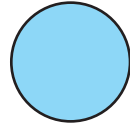
Üçbucağın
3 tərəfi,
3 təpəsi var.

Kvadratın
4 tərəfi,
4 təpəsi var.
Bütün
tərəflərinin
uzunluqları
bir-birinə
bərabərdir.

Düzbucaqlının
4 tərəfi,
4 təpəsi var.
Qarşı
tərəflərinin
uzunluqları
bir-birinə
bərabərdir.

Dairə
yuvarlaqdır.

1. Şəildə neçə üçbucaq var? Üçbucağın neçə tərəfi, neçə təpəsi var?

2. Hansı fiqurdur? Sıra nömrəsinə və rənginə görə söyləyin.

1) 3 tərəfi, 3 təpəsi var. Rəngi yaşıl deyil.

2) 4 tərəfi, 4 təpəsi var. Rəngi yaşıldır. Kvadrat deyil.

3. Dəftərinizdə 2 düzbucaqlı, 2 kvadrat çəkin. Kvadratları qırmızı, düzbucaqlıları mavi rəngləyin.

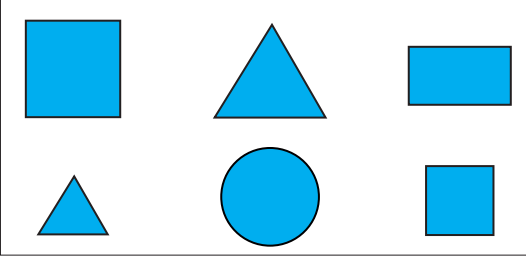
4. Mavi rəngli kiçik üçbucaq soldan neçənci fiqurdur? Bu fiqurun yerini dairəyə nəzərən söyləyin.

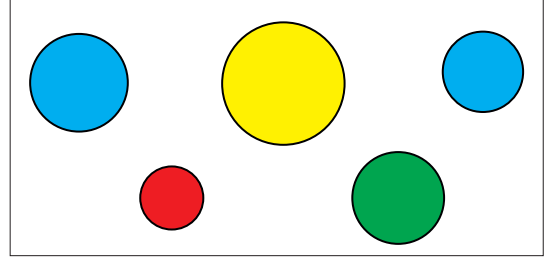
Həndəsi fiqurların qruplaşdırılması

1. Şəildəki fiqurlar hansı əlamətlərinə görə qruplaşdırılmışdır?

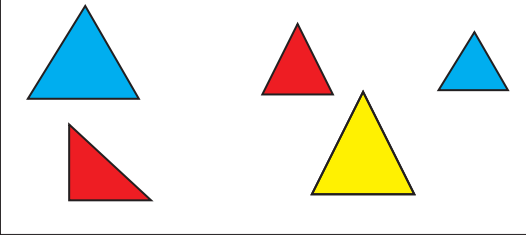
1)

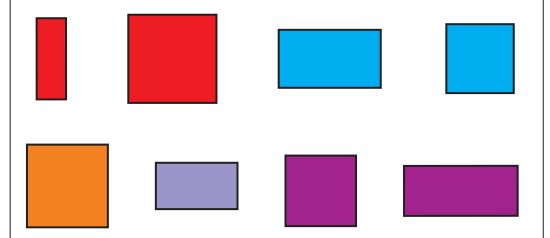
3)

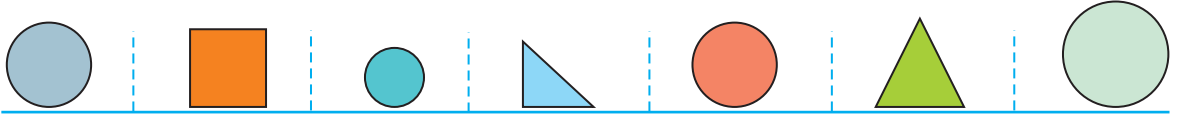
2)

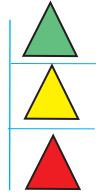
4)

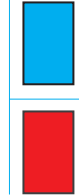
2. Nəzrin yuvarlaq fiqurları qutuya yığmalıdır. O, hansı fiqurları seçməlidir? Soldan başlamaqla sıra nömrələrini söyləyin.

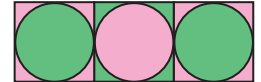
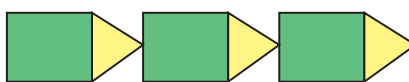
3. Üçbucaqlar hansı qayda ilə düzülmüşdür? Növbəti üçbucaq hansı rəngdə olmalıdır?

4. Düzbucaqlılar hansı qayda ilə düzülmüşdür? Hansı fiqur ötürülmüşdür?

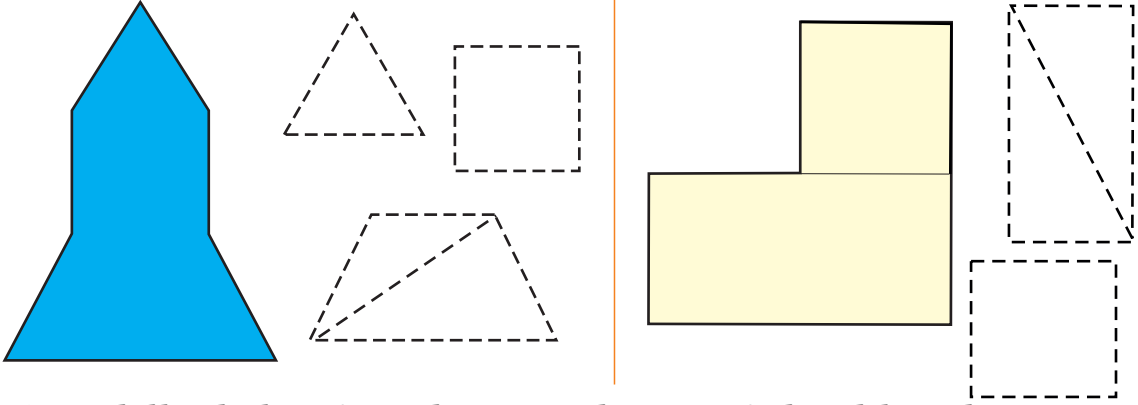

5. Dəftərinizdə həndəsi fiqurlarla müxtəlif naxışlar çəkin və sinifdə nümayiş etdirin.

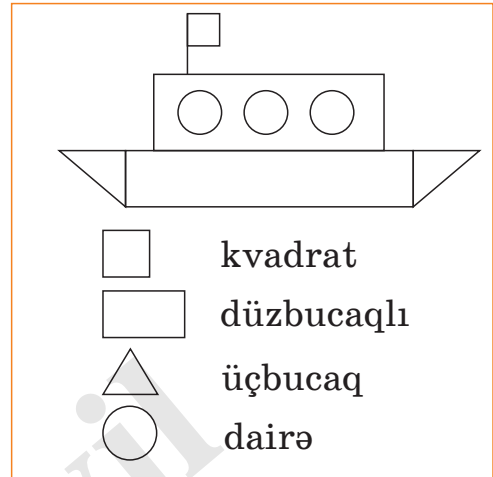
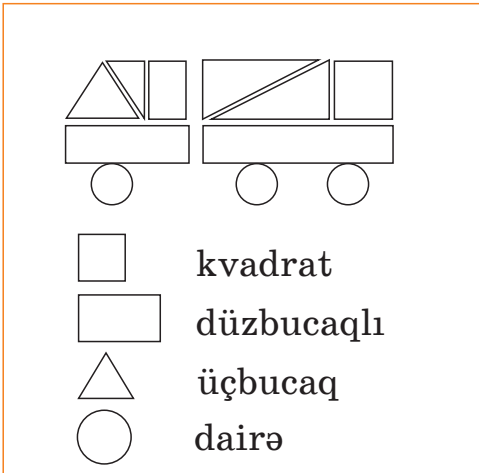

Sadə konstruksiya məsələləri

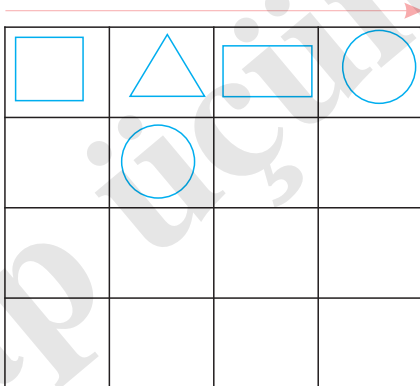
1. Modelləri kağızdan kəsib hazırlayın. Daha sonra onları şəkildə göstərilmiş fiqurlara ayırın. Sonda onları yenidən bərpa edin.

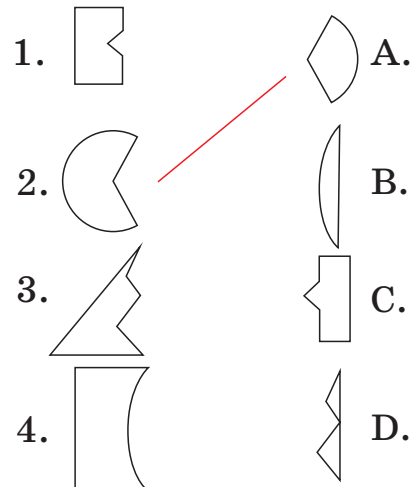
2. 1) Modellərdə hər fiqurdan neçə dənə istifadə edilmişdir.
2) Həndəsi fiqurlarla siz də bir şəkil çəkin. İstifadə etdiyiniz fiqurların sayını yazın.

3. Fiqurları cədvələ elə yerləşdirin ki, həm soldan sağa həm də yuxarıdan aşağı xanalarda üçbucaq, düzbucaqlı, dairə və kvadrat olsun.

Fiqurları verilən hissələrlə bərpa edin. Hansı fiqurlar alındı?

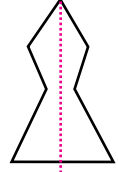
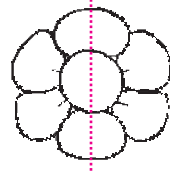
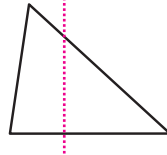
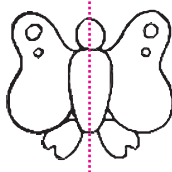
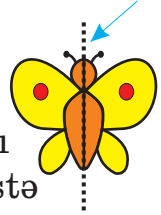

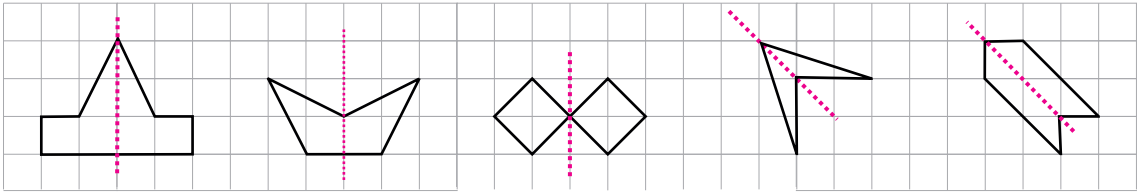
Simmetrik fiqurlar

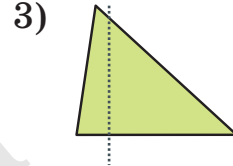
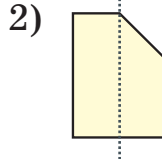
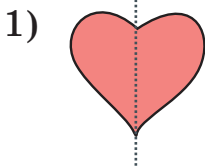
Öyrənmə: Şəkilləri düz xətt boyunca yarıya qatladıqda onun bütün hissələri üst-üstə düşərsə, bu cür şəkillər simmetrikdir. Məsələn, kəpənək şəkli simmetrikdir. Kəpənək şəklini qırmızı xətt boyunca qatladıqda onun bütün hissələri üst-üstə düşür. Bu cür şəkillərə simmetrik şəkillər deyilir. Aşağıda verilən şəkillərdən isə yalnız üçbucaq simmetrik deyil.

1. Damalı kağızda şəkildəki kimi simmetrik fiqurlar çəkin.

2. Rəşidə simmetrik formalı medalyon almaq istəyir. O, hansı medalyonu seçməlidir?

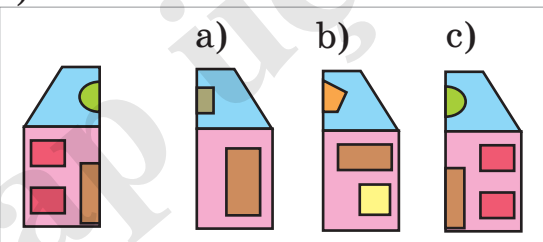

3. Şəkilləri dəftərinizdə elə tamamlayın ki, simmetrik olsunlar.

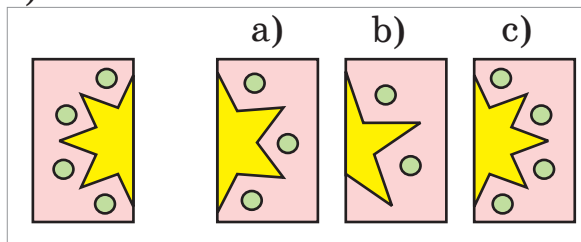

4. Simmetrik şəklın digər yarısını seçin.

1)

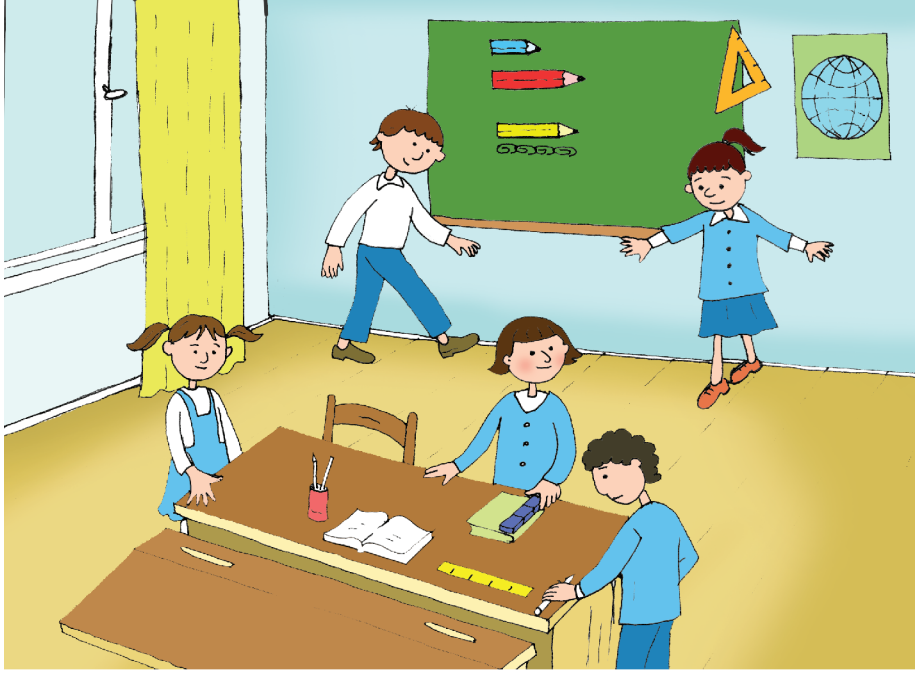

2)

Uzunluğun ölçülməsi

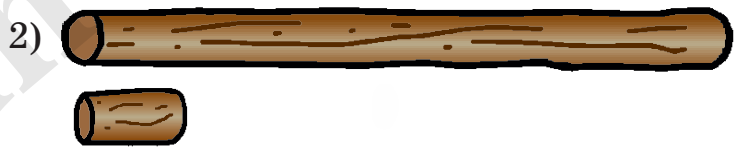
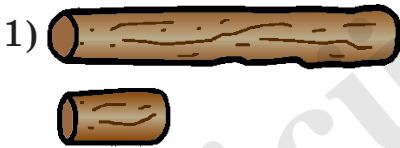
1. Şəkildəki uşaqlar nələri ölçürlər? Onlar ölçmələri necə yerinə yetirirlər? Ölçü vasitələri kimi nələrdən istifadə edirlər?

Siz də sinfinizin uzunluğunu və enini addımla, ayaqla ölçün. Partanın, dərs ləvazimatlarının uzunluğunu qarışınızla ölçün. Ölçülərinizi müqayisə edin.

2. Böyük odun təxminən neçə kiçik odun uzunluğundadır?

3. Məktəb ləvazimatlarınızın ölçülərini sancaqların sayı ilə əvvəlcə təxmin edin, sonra isə onları ölçün və nəticələri yazın.

karandaş

9 sancaq uzunluğundadır

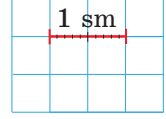

Uzunluğun ölçülməsi

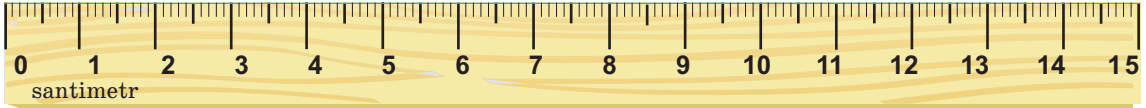
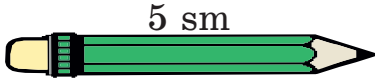

Öyrənmə:

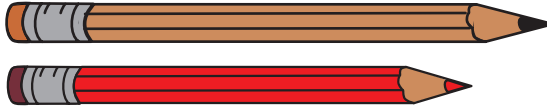
Xətkeşin köməyi ilə uzunluğu daha dəqiq müəyyən etmək olar. Xətkeş üzərində hər 10 kiçik bölgü 1 santimetrə bərabərdir və **1 sm** kimi yazılır.

Şəkildəki karandaşın uzunluğu 5 sm-dir.

1. Hər bir karandaşın uzunluğu təxminən neçə santimetr olar? Təxmin etdiyiniz ölçünü yazın, sonra xətkəşlə ölçün.

2. Şəkildəki lentlərin hər birinin uzunluğu neçə santimetrdir? İki lentin uzunluğu birlikdə neçə santimetrdir?

3. Hesablayın.

$$2 \text{ sm} + 7 \text{ sm}$$

$$4 \text{ sm} + 3 \text{ sm}$$

$$10 \text{ sm} - 4 \text{ sm}$$

$$6 \text{ sm} - 5 \text{ sm}$$

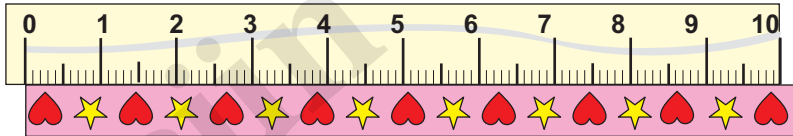
$$8 \text{ sm} - 3 \text{ sm}$$

$$10 \text{ sm} - 7 \text{ sm}$$

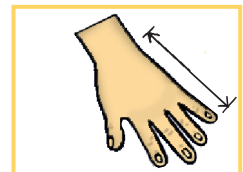
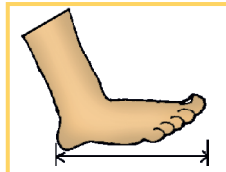
4. Nəriman əmiyə uzunluğu təxminən 5 sm olan vintlər lazımdır. O, şəkildəki vintlərdən hansını seçə bilər? Əvvəlcə seçin, sonra ölçün.

5. Aysel lentdən 7 sm uzunluğunda kəsməlidir. Onun lentinin üzərində neçə ulduz olacaq?

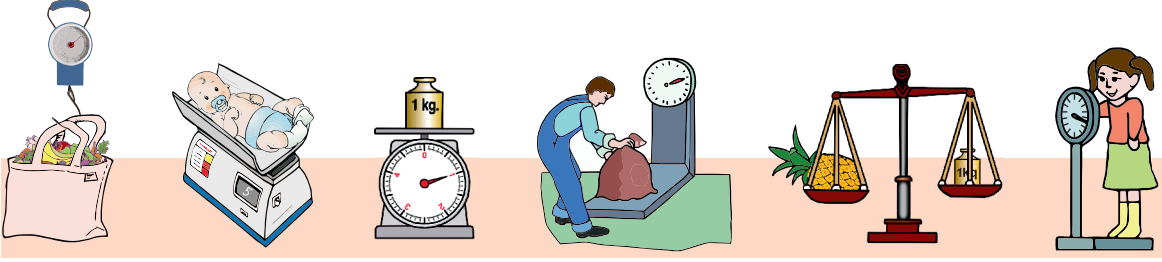

6. Əl və ayaqlarınızın göstərilən ölçülərini əvvəlcə təxmin edin, sonra ölçün.

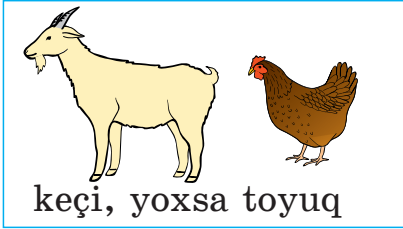

Kütlənin ölçülməsi

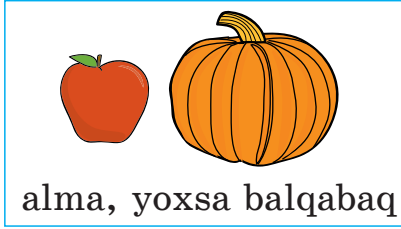
1. Tərəzidən harada istifadə edilir?

2. Hansı ağırdır?

keçi, yoxsa toyuq

alma, yoxsa balqabaq

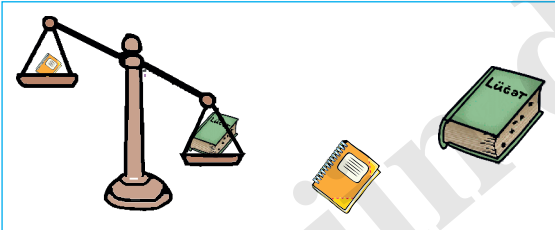
əlcək, yoxsa sviter

3. Əşyaların adlarını kütlələrinə görə yüngüldən ağıra doğru ardıcıl söyləyin.

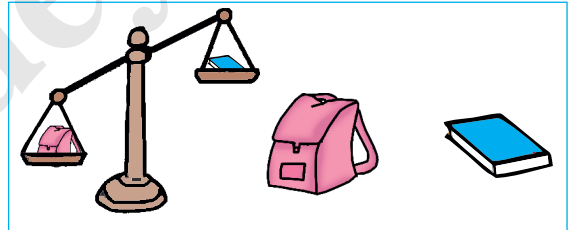

4. Tərəzilər vəziyyətinə görə əşyaların kütlələrini **ağırdır**, **yüngüldür** sözlərindən istifadə etməklə müqayisə edin.

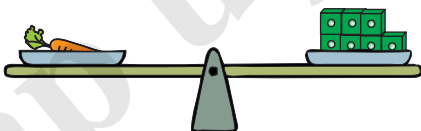
1) Fərz edin ki, tərəzinin bir gözündə kitab, digər gözündə dəftər var.

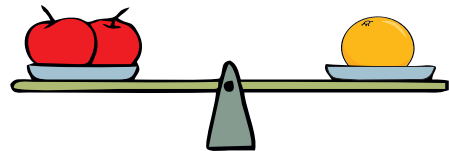
2) Fərz edin ki, tərəzinin bir gözündə kitab, digər gözündə çanta var.

5. Tərəzi şəkillərinə görə cümlələri tamamlayın. Sınıfdə və ya evdə siz də bu cür ölçmələr aparın.

Bir kök ____ kub ağırlığındadır

İki alma ____ portağal ağırlığındadır

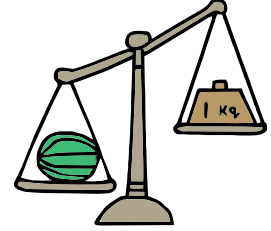
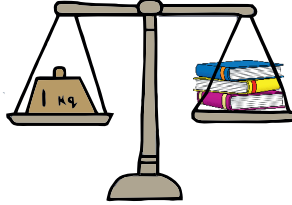
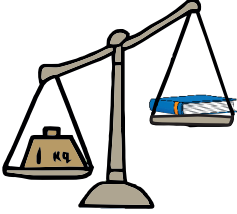
Kütlənin ölçülməsi

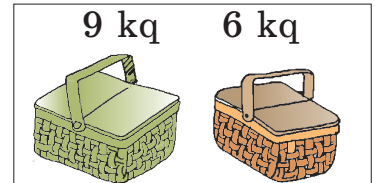
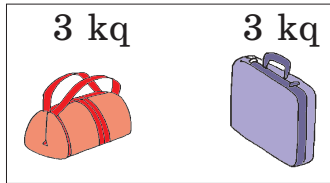
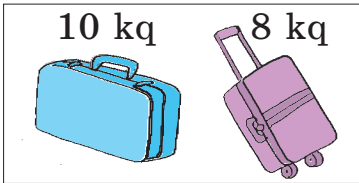
Öyrənmə:

Əşyaların, ərzaqların kütlələri tərəzi ilə ölçülür. Gündəlik həyatda kütlə vahidi olaraq daha çox **kiloqramdan** istifadə edilir və “kq” kimi yazılır. Məsələn, 1 kq, 2 kq və s.

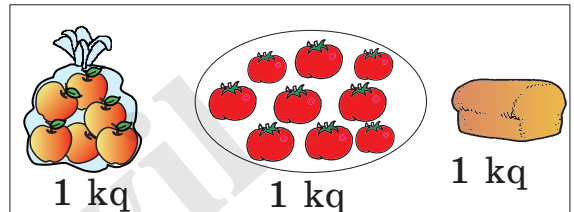
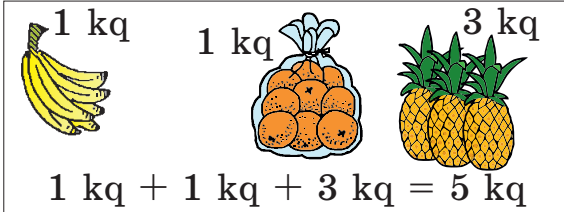
1. Şəkildə təsvir olunanları tərəzilərin vəziyyətinə görə **1 kq**, **1 kq-dan yüngül**, **1 kq-dan ağır** sözlərindən istifadə etməklə təqdim edin.

2. Hansı ağırdır? Nə qədər ağırdır?

3. Cəmi neçə kiloqramdır?

4. Hesablayın.

$$2 \text{ kq} + 4 \text{ kq}$$

$$3 \text{ kq} + 5 \text{ kq}$$

$$1 \text{ kq} + 6 \text{ kq}$$

$$3 \text{ kq} + 6 \text{ kq}$$

$$2 \text{ kq} + 7 \text{ kq}$$

$$2 \text{ kq} + 8 \text{ kq}$$

$$10 \text{ kq} - 3 \text{ kq}$$

$$8 \text{ kq} - 2 \text{ kq}$$

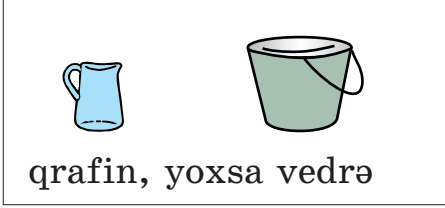
$$7 \text{ kq} - 5 \text{ kq}$$

Məşğələ. 1. Hansı ağırdır? Əşyaların kütlələrini müqayisəli şəkildə təxmin edin. “Mən deyirəm ki, 4 karandaşla 1 dəftərin kütləsi təxminən bərabərdir”, “Boş çanta 2 dənə “Riyaziyyat” kitabından ağırdır” kimi nümunələr fikirləşin.

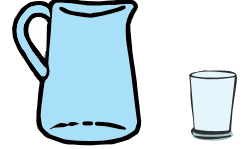
2. 1 kq kütləni əlinizdə tutmaqla ağırlığını yoxlayın. Sonra kütləsi təxminən 1 kq, 1 kq-dan ağır, 1 kq-dan yüngül olan kütlələrə uyğun əşyalar seçin. “Çantaya 2 kitab qoysam, onun kütləsi təxminən 1 kq olar.” Çantadakı əşyaların sayını dəyişməklə müqayisələrinizi davam etdirin.

Tutumun ölçülməsi

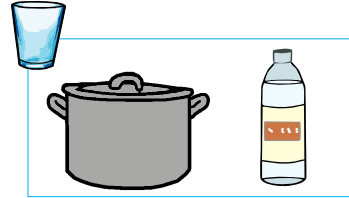
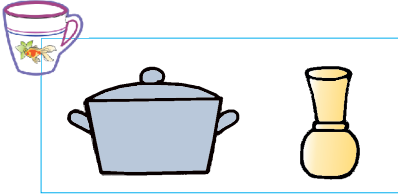
1. Hansı daha çox su tutur?

2. Elşad qrafini 5 stəkan su ilə doldurdu.
Deməli, qrafin 5 stəkan su tutur.
Sinifdə və evdə müxtəlif qabları eyni
fincanla və ya stəkanla doldurun, tutumunu ölçün.

3. Sinifdə və evdə iki müxtəlif qabı eyni fincanla və ya stəkanla
doldurun, tutumlarını müqayisə edin. Hansı çox su tutar?

4. Hər bir qabın təxminən neçə stəkan su tutduğunu söyləyin.
Sonra təxminlərinizi yoxlayın.

5. Verilənlərə görə “Qazan neçə stəkan su tutur?” sualı ilə məsələ
qurun və həll edin.

Qrafin

Tutumu: 4 stəkan

Qazan

Tutumu: 2 qrafin

6. Nigar xala qonaqlar üçün hər biri 4 stəkan tutan 2 qrafin
şirə hazırladı. Qonaqlardan hər biri şirədən 1 stəkan içsə, şirə
10 qonağa çatarmı? Həlli şəkil çəkməklə təqdim edin.

Tutumun ölçülməsi

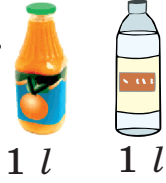

Öyrənmə: Qabların maye tutumları litrlə ölçülür.

Litr qısa olaraq “*l*” kimi yazılır. Məsələn, 1 *l*, 2 *l* və s.

Hansı qabın tutumunun 1 litr olduğunu araşdırın.

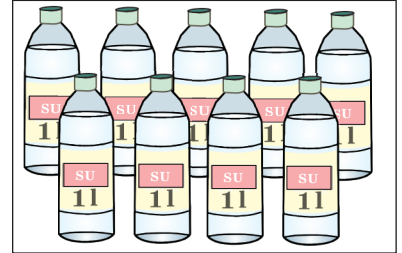
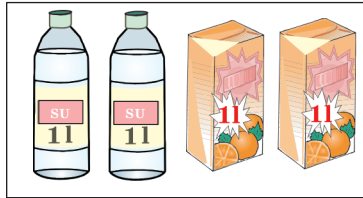
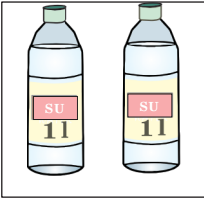
Meyvə şirəsi, mineral su bir çox hallarda tutumu 1 litr olan qablarda satılır.

1. Tutumlarına görə “1 litrdır”, “1 litrdən azdır”, “1 litrdən çoxdur” ifadələrindən uyğun hesab etdiyinizi seçin.

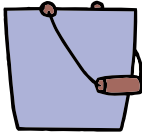

2. Hər biri bir litrdır. Cəmi neçə litrdır?

3. Təxmin edin, neçə litr su tutar?

2 *l*, yoxsa 6 *l*

1 *l*, yoxsa 5 *l*

3 *l*, yoxsa 1 *l*

4. Hesablayın.

$$5\ l + 4\ l = 9\ l$$

$$2\ l + 6\ l$$

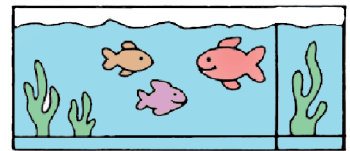
$$8\ l - 6\ l$$

$$1\ l + 5\ l$$

$$6\ l + 3\ l$$

$$10\ l - 5\ l$$

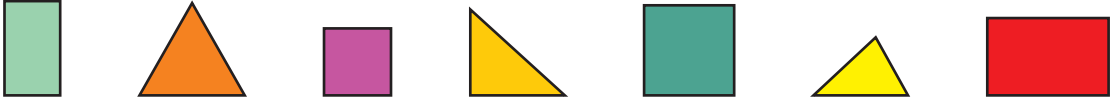
5. Qafur yeni akvarium aldı. Akvariumda ən azı 10 *l* su olmalıdır. Qafur akvariuma 8 *l* su tökdü. Akvariuma daha nə qədər su əlavə etmək lazımdır?

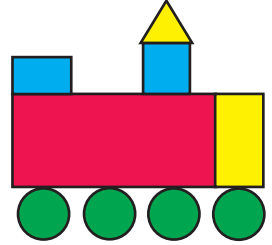
Məşğələ. Müxtəlif formalı qablar seçin. Qabların hər birinə 1 *l* su töksəniz, hansı hissəsinə qədər dolacağını qabın üzərində rəngli karandaşla işarə qoymaqla əvvəlcədən təxmin edin. Sonra 1 *l* suyu bu qablara boşaldın və təxminlərinizi yoxlayın. Kimin təxmini daha doğru idi? Bu məşğələni evdə böyüklərlə birlikdə də yerinə yetirin.

Ümumiləşdirici tapşırıqlar

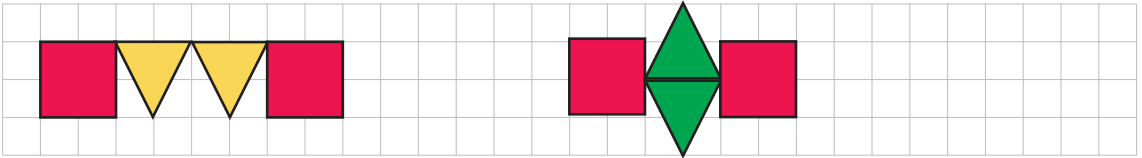
1. Fiqurlar arasında tərəflərinin sayı 3-dən çox olan neçə fiqur var?

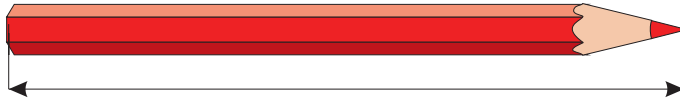
2. Parovoz modeli hansı fiqurlarla çəkilməmişdir? Hər fiqurdan neçə dənədir?

3. Həndəsi fiqurlarla müxtəlif rəngli naxışlar çəkin.

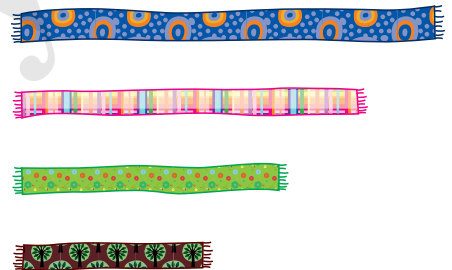
4. Karandaşın uzunluğu neçə santimetrdir? Əvvəlcə təxmin edin, sonra ölçün.

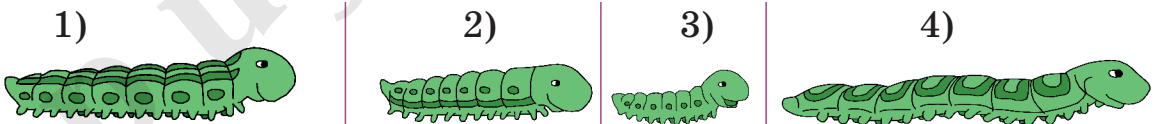
5. Partanın eni və uzunluğu neçə qarışdır? Əvvəlcə təxmin edin, sonra ölçün.

6. Şekildəki şərləri Mehdi, Ayişə, Hənifə və Səba çəkmişlər. Kim hansı şərfi çəkmişdir?

Ən uzun şərf Mehdiyədir.
Ayişənin şərfi Hənifənin şərfindən
uzundur. Səbanın şərfi Ayişənin
şərfindən uzundur.

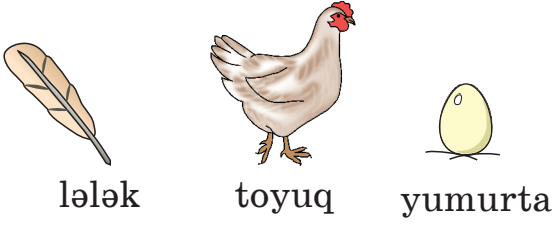

7. Şekildəki tırtılları ölçün və ölçüsünü yazın.

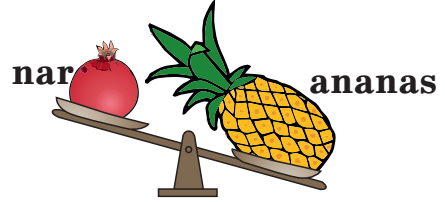
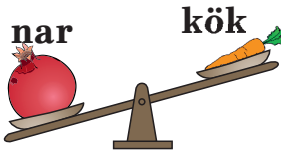
Ümumiləşdirici tapşırıqlar

1. Şəkildə təsvir olunanlara görə cümlələri tamamlayın.

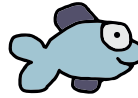
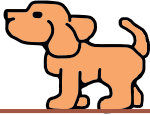

Ən ağır _____
Ən yüngül _____
Yumurta lələkdən _____

2. Tərəzilərin vəziyyətinə görə fikirlərinizi təqdim edin.

3. İt, balıq və cücənin kütlələri haqqında **1 kq**, **1 kq-dan yüngül**, **1 kq-dan ağır** sözlərindən istifadə etməklə fikir yürüdün.

4. Boş çantanın və əşyaların kütləsinə görə dolu çantanın kütləsini tapın.

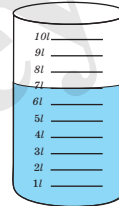
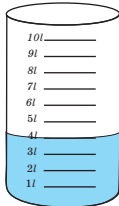

2 kq

1 kq

5. 10 l olması üçün hər qaba neçə litr su əlavə etmək lazımdır?

6. Hesablayın.

$$5 \text{ sm} + 2 \text{ sm}$$
$$7 \text{ sm} - 3 \text{ sm}$$

$$6 \text{ kq} + 3 \text{ kq}$$
$$8 \text{ kq} - 4 \text{ kq}$$

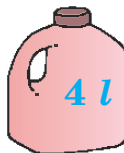
$$5 \text{ l} + 4 \text{ l}$$
$$10 \text{ l} - 2 \text{ l}$$

7. Hər bir qabın tutumu üzərində yazılmışdır. İki belə qabda neçə litr su olar?

1)

2)

3)

4)

IV Fəsil

Bu fəsildə nəyi öyrənəcəksiniz?

20-yə qədər ədədləri yazmağı və oxumağı;

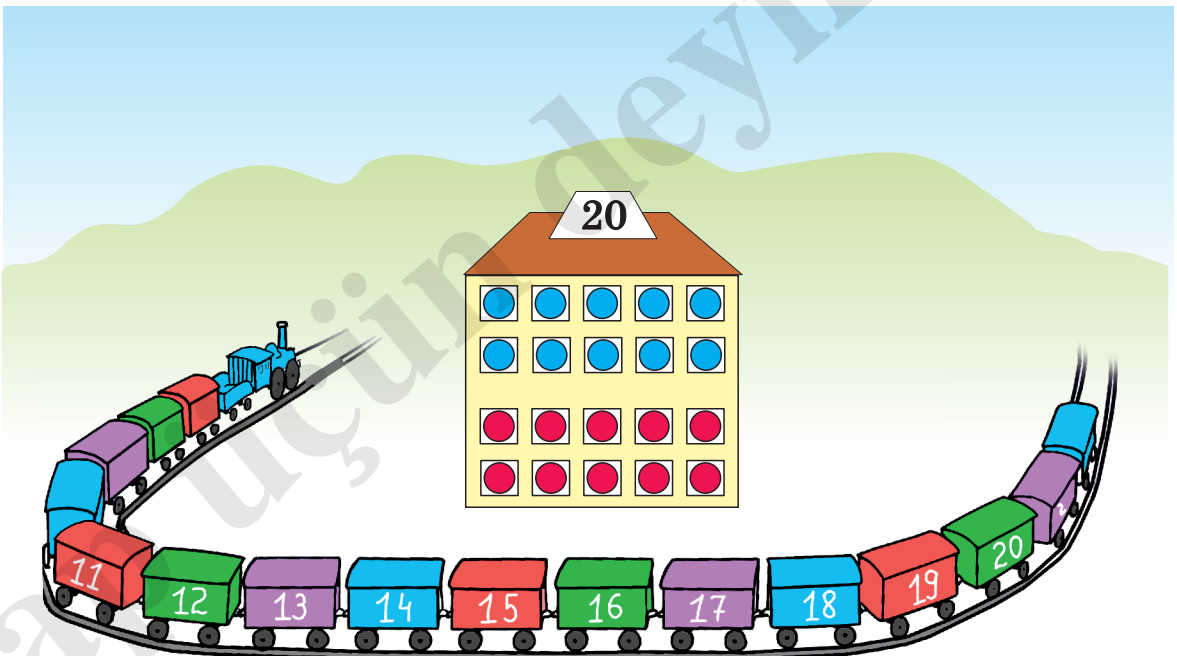
20-yə qədər ədədləri onluq və təklidlərin sayı ilə ifadə etməyi;

20 dairəsində ədədləri müqayisə etməyi;

20 dairəsində ədədlər üzərində müxtəlif üsullarla toplama və çıxma əməllərini yerinə yetirməyi;

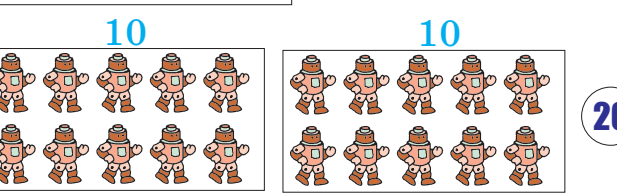
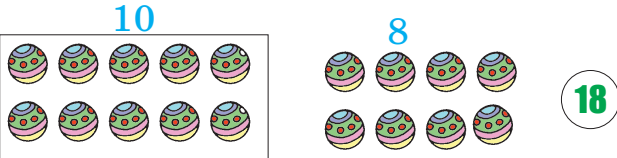
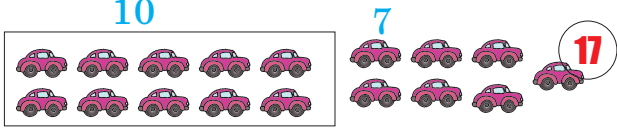
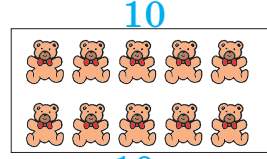
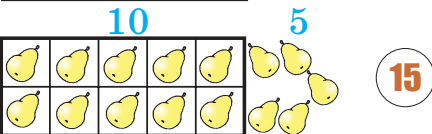
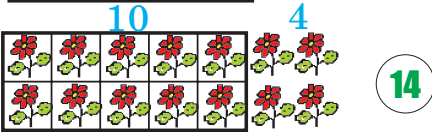
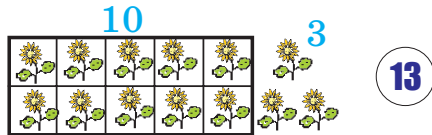
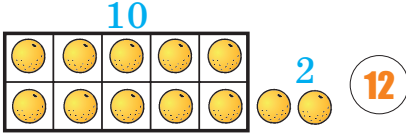
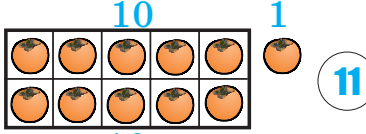
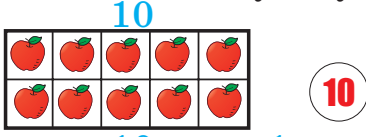
Hesablamaları tez yerinə yetirmək üçün müxtəlif üsullardan istifadə etməyi;

Toplama və çıxma əməllərini tətbiq etməklə məsələlər həll etməyi.

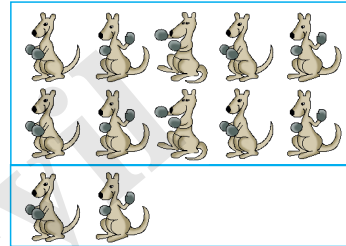
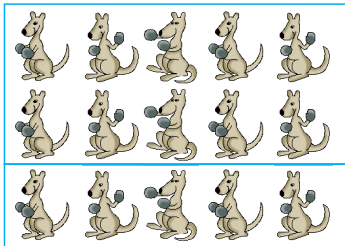

11-dən 20-yə qədər ədədlər

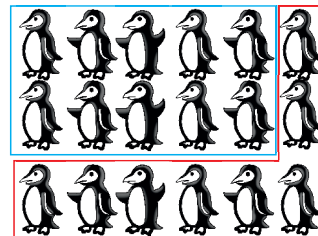
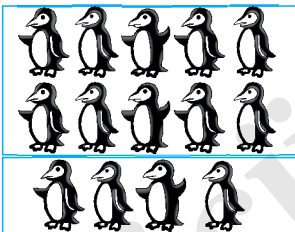
1. Hər birinin sayını yoxlayın.

2. 1) Kenquruların sayını yazın.

2) Pinqvinlərin sayını yazın.

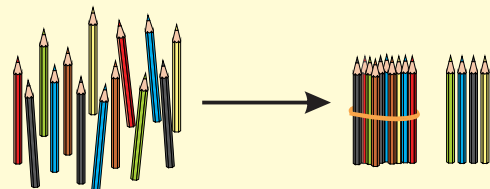

3.

Cütlərlə iş

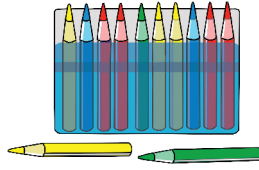
Sayma vasitələri ilə 11-dən 20-yə qədər ədədləri onluq və təkliklərin sayına görə modelləşdirin.

Onluqlar, t klikl r

Öyrənmə:

Onluqlar	T�klikl�r
1 onluq	2 təklik
12	
on iki	
$10 + 2 = 12$	

	11
	12
	13
	14
	15
	16
	17
	18
	19
	20

1. Onluq v  t klikl rin  görə ədədləri yazın.

1 onluq 8 təklik = 18

1 onluq 3 təklik

1 onluq 7 təklik

1 onluq 6 təklik

1 onluq 2 təklik

2 onluq

2.  d dl ri onluq v  t klikl rin sayı ilə yazın.

11 = 1 onluq 1 təklik

11

19

17

13

12

16

15

18

14

3.  d dl ri onluq v  t klikl rin cəmi ilə ifadə edin.

19 = 10 + 9

19

11

17

13

12

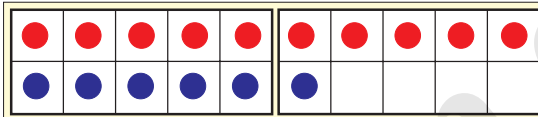
16

15

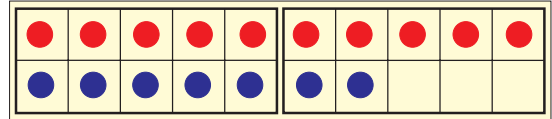
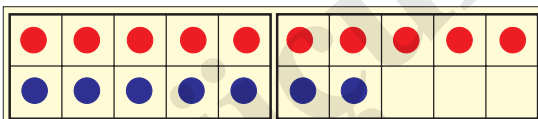
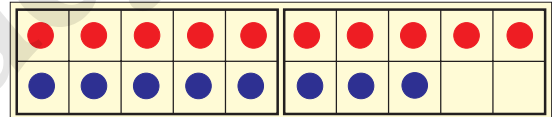
18

14

4. Modellərə uyğ n ədədləri onluq v  t klikl rin cəmi ilə ifadə edin.

$$10 + 6 = 16$$

5. Ədədlər 2 vahid artan və ya 2 vahid azalan sıra ilə düzülmüşdür. Boş xanalara uyğ n ədədləri yazın.

1) 10 12 14 — —

2) 20 18 16 — —

Ədədlərin müqayisəsi

Öyrənmə: 12 və 15 ədədlərini müqayisə edək.

Onluqlar	Təklilər

Onluqları bərabərdir. Təklilərini müqayisə edək: 5 təklik 2 təklikdən çoxdur. Yəni, $5 > 2$, deməli $15 > 12$ və ya $12 < 15$

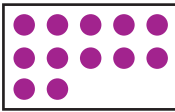
1. Modellərə uyğun ədədləri yazın və müqayisə edin ($>$, $<$).

Onluqlar	Təklilər

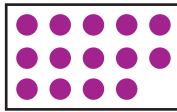
Onluqlar	Təklilər

Onluqlar	Təklilər

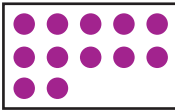
2. Dairələrin sayını yazın və müqayisə edin ($>$, $<$, $=$).

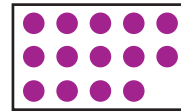
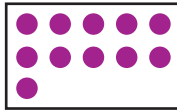
və

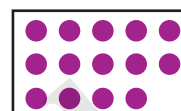
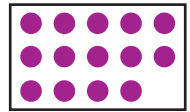
$$12 < 14$$

və

və

və

3. Ədədləri artan sıra ilə ardıcıl yazın.

8	19	11	15	16
---	----	----	----	----

12	20	3	16	16
----	----	---	----	----

4. **Riyazi tapmacalar:**

Fikrimdə hansı ədədi tutmuşam?

1) Bu ədəd 15-dən böyükdür, 18-dən kiçikdir. 16 ilə 18-in arasındakı ədəd deyil.

2) Bu ədəd 12-dən böyükdür, 16-dan kiçikdir. Nə 13-dən sonrakı ilk ədəd, nə də 16-dan əvvəlki ilk ədəd deyil.

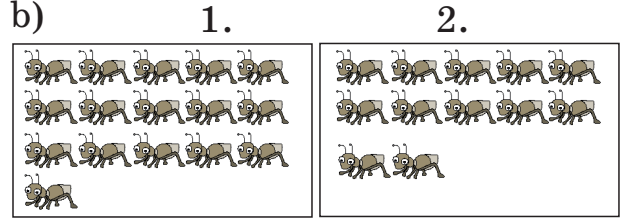
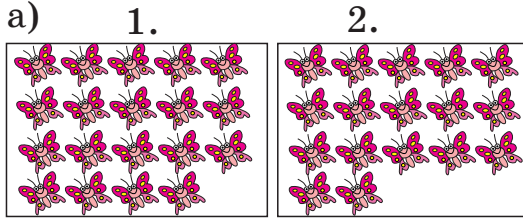
5.

Bir-birinizə 4 tapşırığına uyğun riyazi tapmacalar verin. Sualları və cavabları verərkən ədəd oxunun köməyindən istifadə edin.

Müqayisə edin. Sayını təxmin edin

1. Hansı daha çoxdur? Saymadan söyləyin. Sonra dəqiq saylarını yazın və müqayisə edin.

2. Verilən ədədlərə görə cümlələri dəftərinizdə tamamlayın.

12 8 19

19 12 9 16

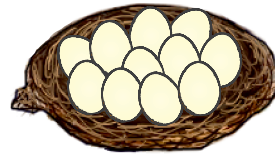
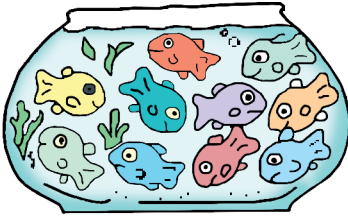
Bu ədədlərdən ən böyüyü ____

On doqquz bu ədədlərdən ən ____

Bu ədədlərdən ən kiçiyi ____

Doqquz bu ədədlərdən ən ____

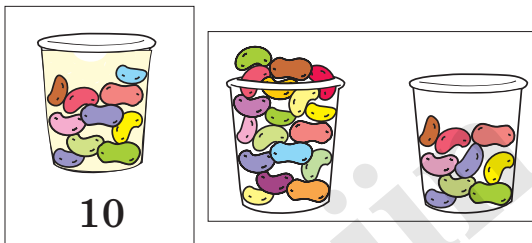
3. Sayını təxmini söyləyin. Sonra təxmininizi yoxlayın.

4. Şirnilərin sayı məlum olan stəkanlara görə digər stəkanlardakı şirnilərin sayını təxmini (saymadan) söyləyin.

1) Hansı stəkanda təxminən 10 şirni var?

2) Hansı stəkanda təxminən 20 şirni var?

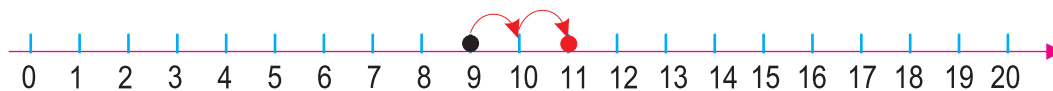

5. Bir-birinizə əşya saylarını təxmin etməyə aid suallar verin. Əşya sayı 10-a qədər olduqda təxminlər dəqiq saydan 1 və ya 2 vahid, əşya sayı 20-yə qədər olduqda isə 2 və ya 3 vahid fərqlənsə, nəticə yaxşı hesab oluna bilər.

Ədəd oxu üzərində toplama

1. Toplama əməlini ədəd oxunun köməyi ilə irəliyə saymaqla yerinə yetirin.

$$9 + 2$$

$$9 + 3$$

$$8 + 3$$

$$8 + 4$$

$$7 + 4$$

$$7 + 5$$

2. Məsələlərin həllini ədəd oxu üzərində modelləşdirin.

1) Samirin 8 karandaşı var idi. Qardaşı ona daha 3 karandaş verdi. Samirin neçə karandaşı oldu?

2) Lalə güllərin üzərində 7 kəpənək saydı. Daha 4 kəpənək də uçub gəldi. Güllərin üzərində neçə kəpənək oldu?

3) Qabda 9 alma var idi. Lalə qaba daha 3 alma qoydu. Qabda neçə alma oldu?

3. Misalları həll edin. Hər sütundakı misalların oxşar və fərqli cəhətlərini söyləyin.

$1 + 1$	$3 + 1$	$1 + 4$	$2 + 2$	$3 + 2$
$11 + 1$	$13 + 1$	$11 + 4$	$12 + 2$	$13 + 2$

4. Eyni rəngli xanalar eyni ədədi göstərir. Misalları tamamlayın.

$$11 + 2 = \text{■}$$

$$\text{■} + 1 = \text{■}$$

$$\text{■} + 1 = \text{■}$$

$$\text{■} + 3 = 18$$

$$7 + 3 = \text{■}$$

$$\text{■} + 2 = \text{■}$$

$$\text{■} + 4 = \text{■}$$

$$\text{■} + 3 = 19$$

5. Sevinc Lamiyədən, Xalidə isə Sevincdən hündürdür. Qızlardan boyda ən hündürü kimdir? Məsələni şəkil çəkməklə həll edin.

Ədəd oxu üzərində çıxma

1. Çıxma əməllərini ədəd oxunun köməyi ilə geriye saymaqla yerinə yetirin.

$$\begin{array}{r} 9 - 3 \\ 12 - 3 \\ 11 - 2 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 11 - 4 \\ 10 - 2 \\ 10 - 3 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 9 - 5 \\ 11 - 3 \\ 12 - 4 \end{array}$$

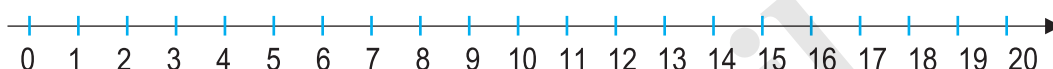
$$\begin{array}{r} 8 - 3 \\ 12 - 2 \\ 13 - 3 \end{array}$$

2. Məsələlərin həllini ədəd oxu üzərində modelləşdirin.

- 1) Qutuda 12 düymə var idi. Aytən gəlinciyinin paltarına 3 düymə tikdi. Qutuda neçə düymə qaldı?
- 2) Çingizin 11 oyuncaq maşını var. O, 4 maşınını əmisi oğluna verdi. Çingizin neçə maşını qaldı?
- 3) Nəsimə xala 15 qoğal bişirdi. O, 4 qoğalı qonşusuna göndərdi. Neçə qoğal qaldı?

3. Misalları həll edin. Oxşar və fərqli cəhətlərini təqdim edin.

$$\begin{array}{r} 8 - 3 \\ 18 - 3 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 7 - 5 \\ 17 - 5 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 6 - 4 \\ 16 - 4 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 8 - 6 \\ 18 - 6 \end{array}$$

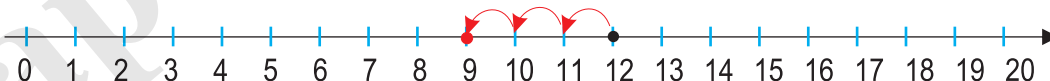
$$\begin{array}{r} 6 - 5 \\ 16 - 5 \end{array}$$

4. Cədvəldə verilənləri ədəd oxu üzərində göstərin və çıxma əməli ilə ifadə edin.

Başlanğıc	Son
12	9
14	11
11	8

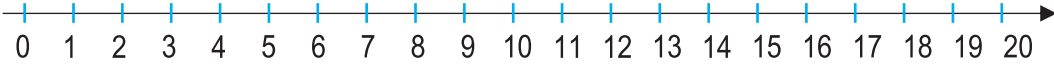
Başlanğıc	Son
14	6
15	8
12	0

$$12 - 3 = 9$$

Ədəd oxu üzərində toplama və çıxma

1. Ədəd oxu üzərində irəliyə və ya geriye saymaqla hesablayın.

$12 + 3$

$14 - 1$

$11 - 3$

$8 + 2$

$11 + 4$

$15 - 3$

$11 - 2$

$8 + 3$

$15 + 2$

$17 - 2$

$11 - 1$

$8 + 4$

2. Verilən toplanandan cəmə qədər irəliyə saymaqla digər toplananı tapın.

$13 + \square = 18$

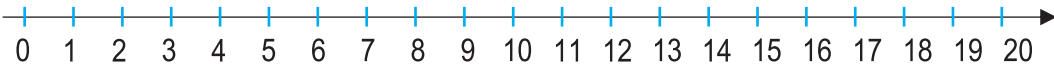
$11 + \square = 17$

$14 + \square = 17$

$12 + \square = 19$

$16 + \square = 20$

$14 + \square = 18$

3. Azalandan fərqi qədər geriye saymaqla çıxılanı tapın.

$18 - \square = 11$

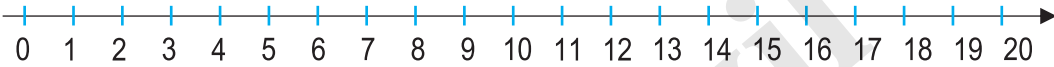
$11 - \square = 9$

$14 - \square = 10$

$13 - \square = 11$

$16 - \square = 13$

$17 - \square = 12$

4. Hesablayın.

$$16 \xrightarrow{-3} \square \xrightarrow{+1} \square \xrightarrow{+2} \square$$

$$12 \xrightarrow{+4} \square \xrightarrow{-5} \square \xrightarrow{+3} \square$$

5. 1) 11-dən 3 addım geriye saydıqda hansı ədədləri söyləyirsiniz, hansı ədəddə dayanırsınız (11-i nəzərə almayın)?

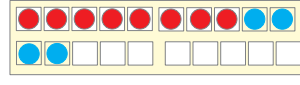
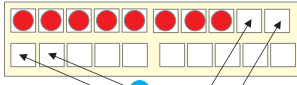
2) 12-dən 5 addım irəliyə saydıqda hansı ədədləri söyləyirsiniz, hansı ədəddə dayanırsınız (12-ni nəzərə almayın)?

10-a tamamlamaqla toplama

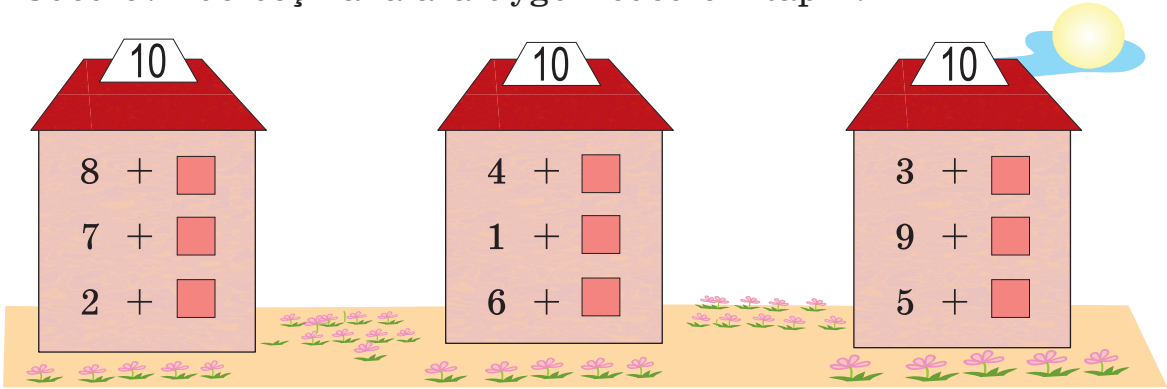

Öyrənmə: $8 + 4$

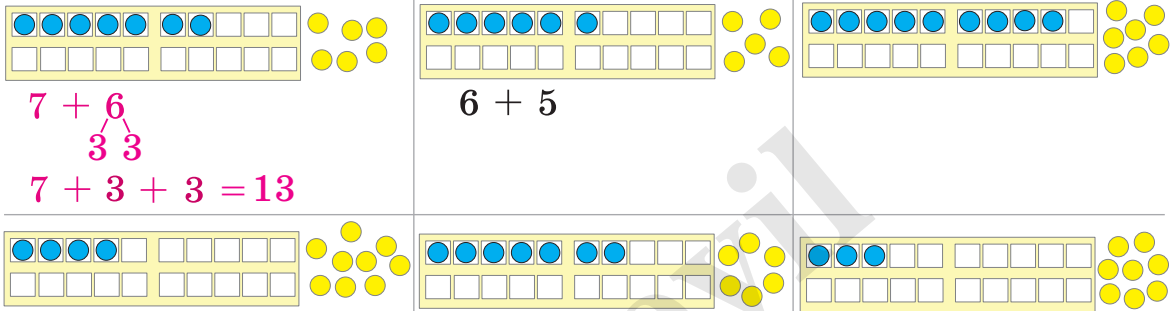

$$8 + 4 \xrightarrow{\text{2 2}} 8 + 2 + 2 = 10 + 2 = 12$$

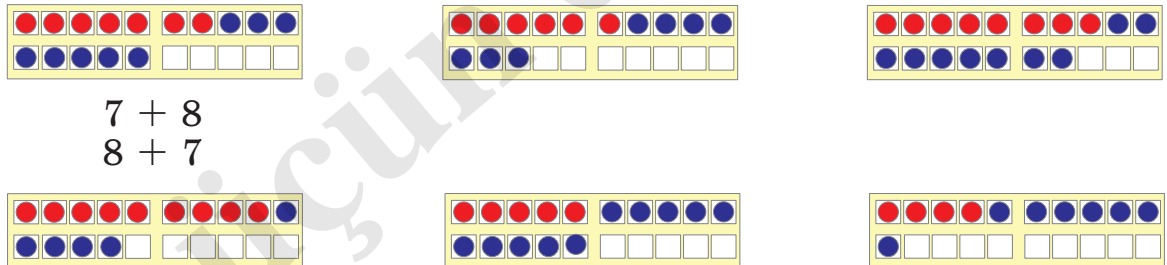
1. Ədəd evində boş xanalara uyğun ədədləri tapın.

2. Dairələrin ümumi sayını toplama əməlinin köməyi ilə ifadə edin.

3. Dairələrin ümumi sayını toplama əməlinin köməyi ilə iki cür ifadə edin.

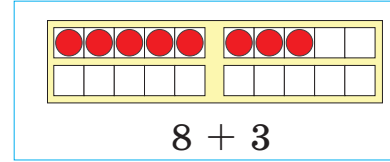
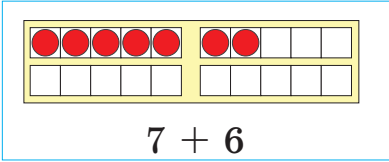
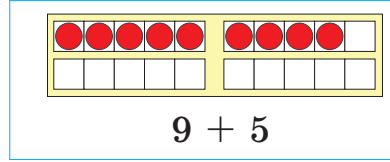
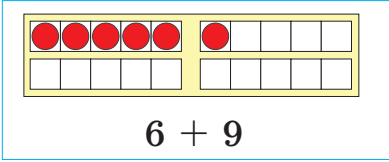

4. Səməd rəfdəki kitablarını səliqəyə saldı. O, 8 kitabın tozunu alıb yenidən rəfə yığdı, 4 kitabı isə oxumaq üçün ayırdı və masanın üzərinə qoydu. Rəfdə əvvəlcə neçə kitab var idi?

10-a tamamlamaqla toplama

1. Toplama əməllərini yerinə yetirin. Modelləri dəftərinizdə tamamlayın.

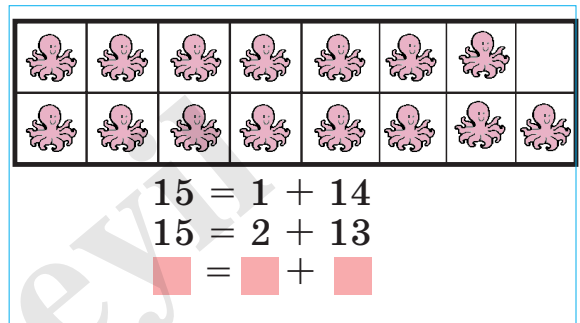
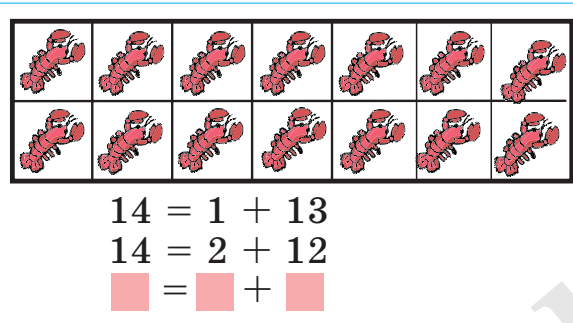
2. Toplananların dəyişmə qaydasını araşdırın. Hər sütuna bir misal da siz əlavə edin.

$$\begin{array}{r} 11 + 9 \\ 11 + 8 \\ 11 + 7 \\ 11 + 6 \\ 11 + 5 \\ \square + \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 9 + 8 \\ 8 + 7 \\ 7 + 6 \\ 6 + 5 \\ 5 + 4 \\ \square + \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 4 + 9 \\ 9 + 4 \\ 6 + 7 \\ 7 + 6 \\ 6 + 8 \\ \square + \square \end{array}$$

3. Dəniz heyvanlarını - xərçəng və oktopodların sayına görə iki qrupa ayırın. Mümkün variantları yazın.

4. Məsələləri həll edin.

1) Sirk meydançasında klounlar çıxış edirdilər. Klounlardan 7-si velosiped sürür, 4-ü isə bu velosipedlərə minməyə çalışmaqda uşaqları güldürürdülər. Meydançada neçə kloun çıxış edirdi?

2) Sirkdə 3 ana və 9 bala ayının iştirak etdiyi tamaşa göstərilirdi. Tamaşada neçə ayı iştirak edirdi?

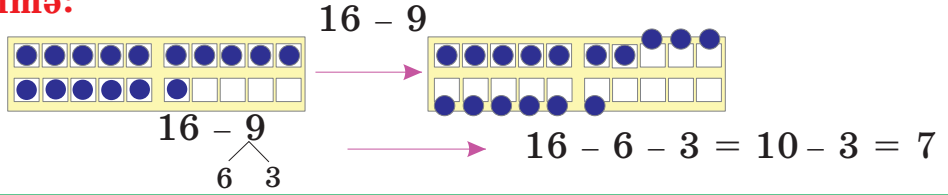
3) Sirkdə 8 qadın, 5 kişi akrobat eyni vaxtda müxtəlif kompozisiyalar göstərirdi. Akrobat qadınların sayı kişilərin sayından neçə nəfər çox idi?

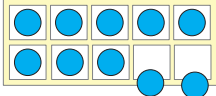
10-a tamamlamaqla çıxma

Öyrənmə:

1. Çıxılanı tapın.

$$10 - 2 = 8$$

$$10 - \square = 8$$

$$10 - \square = 5$$

$$10 - \square = 1$$

$$10 - \square = 6$$

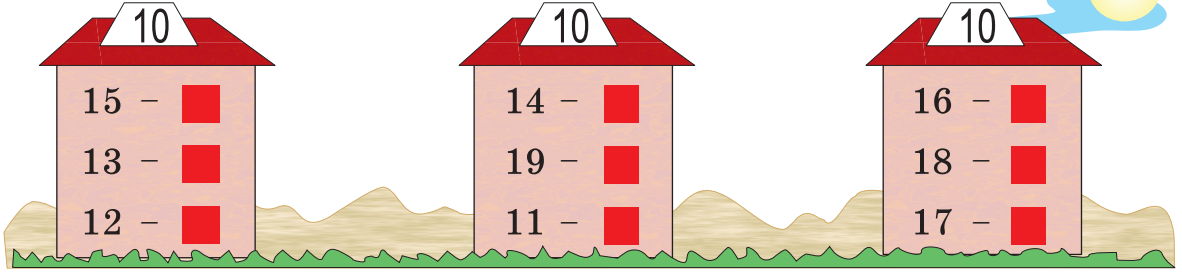
$$10 - \square = 9$$

$$10 - \square = 7$$

$$10 - \square = 4$$

$$10 - \square = 3$$

2. Fərq həmişə 10-a bərabərdir. Çıxılanı tapın.

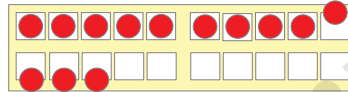

3. Hesablayın.

$$13 - 4$$

3 1

$$13 - 3 - 1 = 9$$

$$11 - 4$$

$$12 - 3$$

$$13 - 5$$

$$11 - 5$$

$$14 - 5$$

$$12 - 4$$

$$11 - 3$$

$$13 - 6$$

$$15 - 6$$

$$11 - 7$$

$$14 - 6$$

$$13 - 7$$

4. 1) Fidanın aldığı buketdə 13 qızılgül var idi. Güllərdən 5-i ağ, qalanları isə qırmızı rəngdə idi. Buketdə neçə qırmızı qızılgül var idi?

2) Qutuda 15 mismar var idi. Rasim quş yuvası düzəldərkən 9 mismar işlətdi. Qutuda neçə mismar qaldı?

5. Fərqi tapın.

$$20 - 1$$

$$20 - 2$$

$$20 - 3$$

$$20 - 4$$

$$20 - 5$$

$$20 - 7$$

$$20 - 9$$

$$20 - 10$$

10-a tamamlamaqla çıxma

1. Rəfdə 15 kitab var.

- 1) Şəkildəki uşaqların hərəsi 1 kitab götürsələr, rəfdə neçə kitab qalar?
- 2) Uşaqlar cəmi 6 kitab götürsələr, rəfdə neçə kitab qalar?
- 3) Uşaqlar cəmi 8 kitab götürsələr, rəfdə neçə kitab qalar?

2. Hesablayın.

$$16 \xrightarrow{-4} \square \xrightarrow{-3} \square \xrightarrow{-7} \square \xrightarrow{-2} \square$$

$$18 \xrightarrow{-3} \square \xrightarrow{-3} \square \xrightarrow{-6} \square \xrightarrow{-3} \square$$

3. Hesablayın.

$$11 + 9$$

$$11 - 8$$

$$12 + 7$$

$$12 - 6$$

$$13 + 3$$

$$13 - 6$$

$$14 + 4$$

$$14 - 8$$

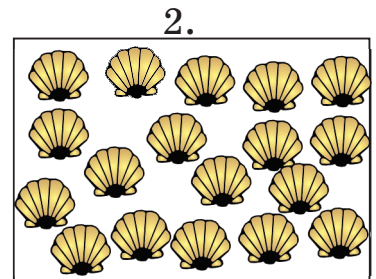
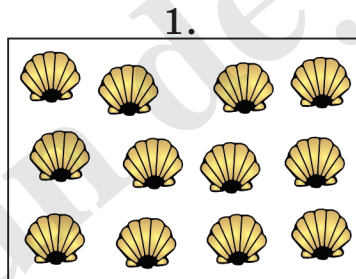
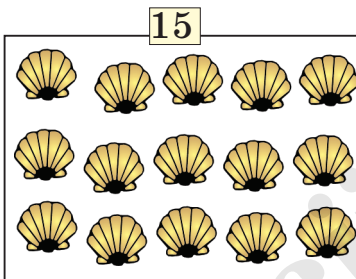
$$15 + 2$$

$$15 - 7$$

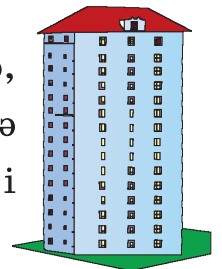
$$12 + 4$$

$$12 - 5$$

4. Təxmin edin: Hansı qrupdakı balıqqulağların sayı 15-dən çoxdur? Hansı qrupdakı balıqqulağların sayı 15-dən azdır? Hər birinin dəqiq sayını 4 vahid azaldın.

5. Mərdan 15 mərtəbəli binanın sonuncu mərtəbəsində, Aliyə 4 mərtəbə aşağıda, Sona isə Aliyədən 2 mərtəbə aşağıda yaşayır. Mərdan, Aliyə və Sona neçənci mərtəbələrdə yaşayırlar?

Ümumiləşdirici tapşırıqlar

1. Çıxılanı tapın.

$16 - \blacksquare = 13$

$17 - \blacksquare = 17$

$18 - \blacksquare = 14$

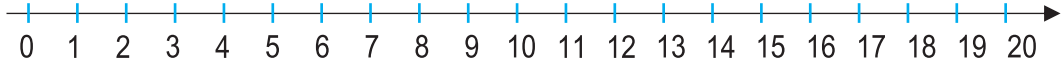
$19 - \blacksquare = 12$

$16 - \blacksquare = 12$

$17 - \blacksquare = 15$

$18 - \blacksquare = 16$

$19 - \blacksquare = 11$

2. Səhv həll edilmiş 4 misalı müəyyənləşdirin.

$5 + 8 = 13$

$9 + 8 = 18$

$14 - 6 = 8$

$13 - 4 = 7$

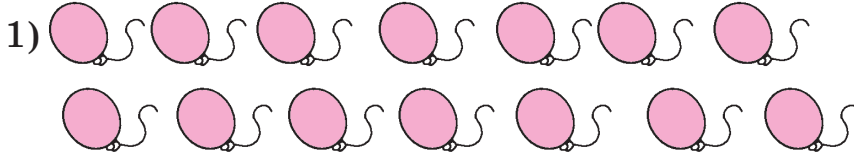
$4 + 9 = 12$

$7 + 6 = 13$

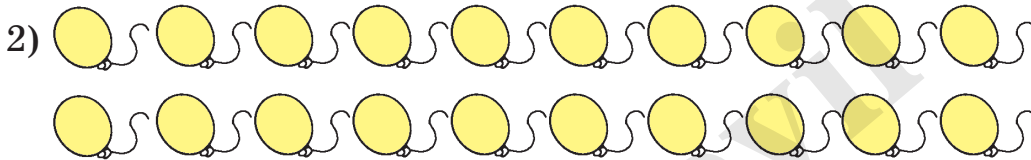
$18 - 7 = 12$

$16 - 7 = 9$

3. Şarların ümumi sayını iki toplananın cəmi ilə ifadə edin.
Mümkün variantları yazın.

$$\begin{array}{r} 13 + 1 \\ - + - \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 10 + 10 \\ - + - \end{array}$$

4. 1) 8 nömrəli məktəbin futbol komandası keçirdiyi 14 oyundan 6-da məğlub olmuş, qalanlarında qalib gəlmişdir. Komanda neçə oyunda qalib gəlmişdir?

2) Qabda 15 alma var idi. Elşən bir neçə alma götürdükdən sonra qabda 11 alma qaldı. Elşən neçə alma götürmüşdür?

3) Samirə bağlarında 3 parabüzən, 6 çəyirtkə, 5 kəpənək saydı. Samirə cəmi neçə həşərat saydı?

Tez hesablama vərdisləri

Öyrənmə: Ədədin ikiqatından istifadə etməklə hesablamanı tez yerinə yetirmək olar. Məsələn, siz $5 + 5 = 10$ olduğunu bilirsinizsə, $5 + 6$ cəminin 11 olduğunu $10 + 1 = 11$ kimi hesablamaqla asanlıqla tapa bilərsiniz.

$$6 + 6 = 12$$

$$6 + 7 = 13$$

$$7 + 7 = 14$$

$$7 + 8 = 15$$

$$8 + 8 = 16$$

$$8 + 9 = 17$$

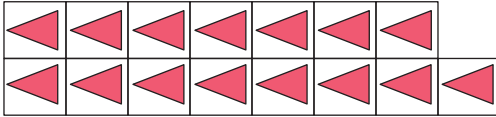
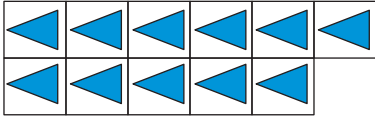

$$9 + 9 = 18$$

$$9 + 10 = 19$$

1.

Modelləri “ədədin ikiqatı” və “ikiqatına bir əlavə” kimi toplama əməllərinin köməyi ilə ifadə edin.

2.

Ayaqlarının sayını söyləyin. İki-iki sayın və ya ədədin ikiqatından istifadə edin.

- 2 arının

- 6 uşağın

- 5 quşun

- 2 kirpinin

- 2 hörümçəyin

- 4 qazın

3.

Ədədin ikiqatından istifadə etməklə fərqi tapın.

$$12 - 6$$

$$14 - 7$$

$$10 - 5$$

$$16 - 8$$

$$14 - 7$$

$$13 - 6$$

$$15 - 7$$

$$11 - 5$$

$$17 - 8$$

$$15 - 7$$

4.

1) Qərib və Gülnaz dəniz sahilində balıqqulağı yığırlar.

Qərib deyir ki, mən papaq formalı 9 balıqqulağı yığdım.

Gülnaz deyir ki, mən yelpik formalı 8 balıqqulağı yığdım.

Onlar birlikdə neçə balıqqulağı yığdılar?

2) Rəhimə dənizdən yığdığı 18 kiçik daşın yarısını dibçəklərin kənarına düzdü. Qalanlarını isə bəzək üçün şüşə qabın içinə qoydu. Rəhimə şüşə qaba neçə daş qoydu?

Tez hesablama vərdişləri

1. Rəngli dairələrin yerinə “+” və ya “-” işarələrindən uyğun g l -nini yazın.

$12 \text{ } \text{ } 6 = 6$

$18 \text{ } \text{ } 9 = 9$

$16 \text{ } \text{ } 8 = 8$

$6 \text{ } \text{ } 5 = 1$

$7 \text{ } \text{ } 6 = 13$

$9 \text{ } \text{ } 8 = 17$

$8 \text{ } \text{ } 7 = 15$

$6 \text{ } \text{ } 5 = 11$

2. Orxangilin ba ında 9 xurma, 18 nar ağacı var.

1) Nar ağaclarının sayı xurma ağaclarının sayından neçə dənə çoxdur?

2) Orxangilin ba ında 8 nar ağacı artıq  i  kl mi dir. Neçə nar ağacı hələ çiçək a mamı dır?

3. Neçə alınar?

1) 17-ni 3 vahid artırısa ; 2) 20-ni 5 vahid azaltsa .

4. Balı qula ıların sayını iki toplananın cəmi şəklində müxtəlif cür ifadə edin. Mümkün variantları yazın.

5. Boş xanalara uyğun ədədlərə tapın. Ehtiyac olduqda ədəd oxundan istifadə edin.

$\text{ } + 4 = 12$

$17 - \text{ } = 11$

$\text{ } - 3 = 10$

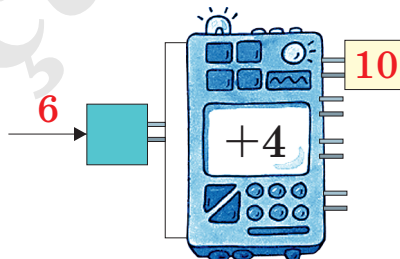
$\text{ } + 2 = 12$

$13 - \text{ } = 11$

$\text{ } - 4 = 10$

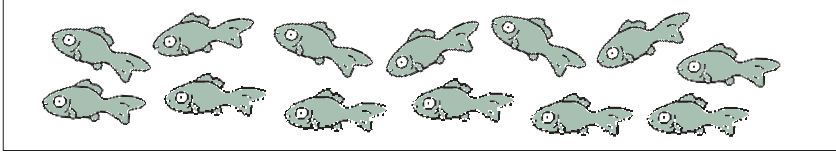
6.   kild ki  d d robotu giri   veril n  d dl r n  z rin  4  lav  etm kl   ıxı da yeni  d dl r yaradır. Robotun giri in  6, 7, 8 v  ya 9  d dini daxil ets niz,  ıxı ında hansı  d d alınar?

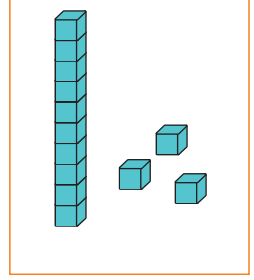
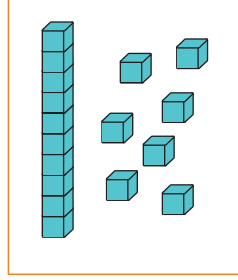
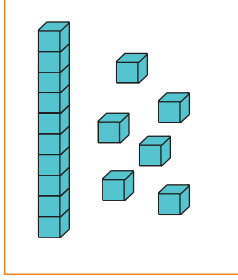
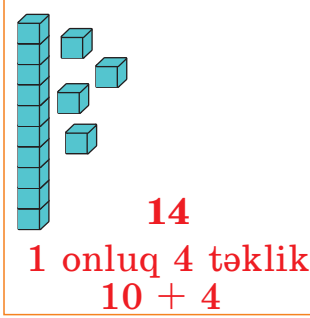

Ümumiləşdirici tapşırıqlar

1. Balıqların sayına uyğun ədəddən bir vahid böyük və bir vahid kiçik olan ədədləri yazın.

2. Modellərə uyğun ədədləri nümunəyə uyğun yazın.

3. Ədədləri müqayisə edin ($>$, $<$, $=$).

12 və 15

9 və 13

17 və 17

20 və 16

4. Hesablayın.

$$9 + 4$$

$$6 + 8$$

$$9 + 5$$

$$8 + 7$$

$$7 + 4$$

$$9 + 3$$

$$5 + 8$$

$$6 + 7$$

$$13 - 4$$

$$12 - 3$$

$$15 - 6$$

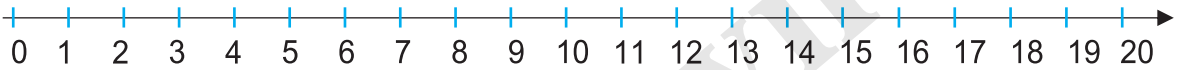
$$11 - 2$$

$$14 - 5$$

$$16 - 7$$

$$15 - 8$$

$$11 - 4$$

5. Ədədləri yazın.

- 18-dən 1 vahid böyük ədədi;
- 18-dən 1 vahid kiçik ədədi;

- 15-dən 2 vahid böyük ədədi;
- 15-dən 2 vahid kiçik ədədi.

6. Verilmiş şərtə uyğun kartların hansı uşaqda olduğunu yazın. Adları ədədlərin artan sırası ilə düzün.

Aysel
14

Fərid
13

Kərim
8

Sənan
9

Lalə
11

Zakir
18

Elvin
5

a) 10-dan kiçik ədədlər?

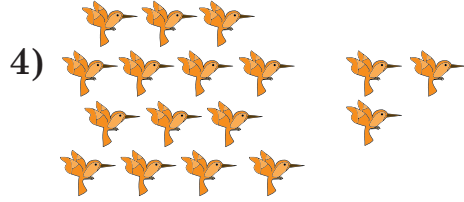
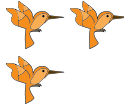
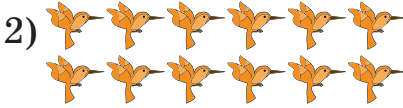
b) 10-dan böyük ədədlər?

Ümumiləşdirici tapşırıqlar

1. Şəildəki quşların ümumi sayını nümunəyə uyğun hesablayın.

$$\begin{array}{r} 12 + 5 = 17 \\ \swarrow \searrow \\ 10 \quad 2 \end{array}$$

2. Fərqi tapın.

$$12 - 5$$

$$11 - 4$$

$$14 - 6$$

$$12 - 4$$

$$13 - 6$$

$$15 - 6$$

$$14 - 8$$

$$12 - 5$$

3. Bir sütundakı misalları həll edin. Digər sütundakı misalların cavabını birbaşa yazın.

$$6 + 6$$

$$7 + 7$$

$$8 + 8$$

$$9 + 9$$

$$6 + 7$$

$$7 + 8$$

$$8 + 9$$

$$9 + 10$$

$$9 + 5$$

$$7 + 4$$

$$8 + 6$$

$$9 + 3$$

$$5 + 9$$

$$4 + 7$$

$$6 + 8$$

$$3 + 9$$

4. Rəngli xanaların yerinə uyğun gələn ədədləri yazın.

$$7 + \square = 11$$

$$11 - \square = 9$$

$$\square - 3 = 6$$

$$8 + \square = 13$$

$$14 - \square = 7$$

$$\square - 4 = 8$$

5. 1) Aytac ağacdən 7 alma, Fərman isə 9 alma dərdi.

Onlar birlikdə neçə alma dərdilər?

2) Nailə qaba əvvəlcə 4, sonra isə 8 gavalı qoydu.

Qabda neçə gavalı oldu?

3) Aynur otağı bəzəmək üçün 18 şar aldı. Şarlardan 5-i yararsız çıxdı. Aynur neçə şarla otağı bəzədi?

4) 12 konfetdən 4-nü Azər, qalanlarını isə Fərəh yedi.

Fərəh neçə konfet yedi?

5) Elnur 11 ağac, 8 gül əkdı. Elnurun əkdıyı ağacların sayı güllərin sayından nə qədər çoxdur?

Üç ədəd üzərində toplama və çıxma

1. Cəmi tapın. Ehtiyac olduqda ədəd oxundan istifadə edin. Bir misal da siz əlavə edin.

$1 + 2 + 3$

$2 + 3 + 4$

$3 + 4 + 5$

$4 + 5 + 6$

$— + — + —$

$1 + 5 + 5$

$2 + 4 + 6$

$3 + 3 + 7$

$4 + 2 + 8$

$— + — + —$

$7 + 1 + 2$

$7 + 2 + 3$

$7 + 3 + 4$

$7 + 4 + 5$

$— + — + —$

2. Fərqi tapın. Bir misal da siz əlavə edin.

$19 - 9 - 1$

$18 - 8 - 2$

$17 - 7 - 3$

$— - — - —$

$15 - 5 - 2$

$15 - 4 - 2$

$15 - 3 - 2$

$— - — - —$

$16 - 6 - 1$

$17 - 6 - 1$

$18 - 6 - 1$

$— - — - —$

3. Qalib 4 kq alma, 5 kq nar, 3 kq banan aldı. O, nə qədər meyvə aldı? Hansı yazılış məsələnin həllinə uyğundur?

1) $4 \text{ kq} + 5 \text{ kq} - 3 \text{ kq} = 6 \text{ kq}$

2) $4 \text{ kq} + 5 \text{ kq} + 3 \text{ kq} = 12 \text{ kq}$

4. Ülkər bağdan yığdığı 5 çobanyastığı, 7 nərgiz, 3 lalə ilə gül dəstəsi bağladı. Dəstədə neçə gül oldu?

5. Qabdakı 17 l suyun əvvəlcə 7 l-i, sonra isə 5 l-i işlənildi. Qabda neçə litr su qaldı?

6. Əməlləri yazıldığı sıra ilə yerinə yetirin. Bir misal da siz əlavə edin.

$6 + 5 - 1$

$7 + 6 - 1$

$8 + 7 - 1$

$— + — - —$

$11 - 1 + 1$

$13 - 2 + 1$

$15 - 3 + 1$

$— - — + —$

$8 + 9 - 2$

$7 + 8 - 2$

$6 + 7 - 2$

$— + — - —$

7. Meydançada 16 uşaq var idi. Onlardan 5 nəfəri evə getdi, meydançaya isə 3 nəfər uşaq gəldi. Meydançada neçə uşaq oldu?

8. Rəhimin 8 gül, 9 meyvə şəkilli stikeri var idi. O, 5 stikerini bacısına verdi. Rəhimin neçə stikeri qaldı?

Üç ədəd üzərində toplama və çıxma

1. Hesablayın.

$$8 + 5 + 4$$

$$9 + 3 + 2$$

$$7 + 5 + 6$$

$$16 - 6 - 3$$

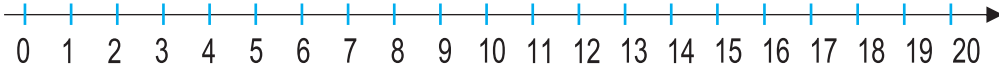
$$16 - 2 - 5$$

$$16 - 5 - 4$$

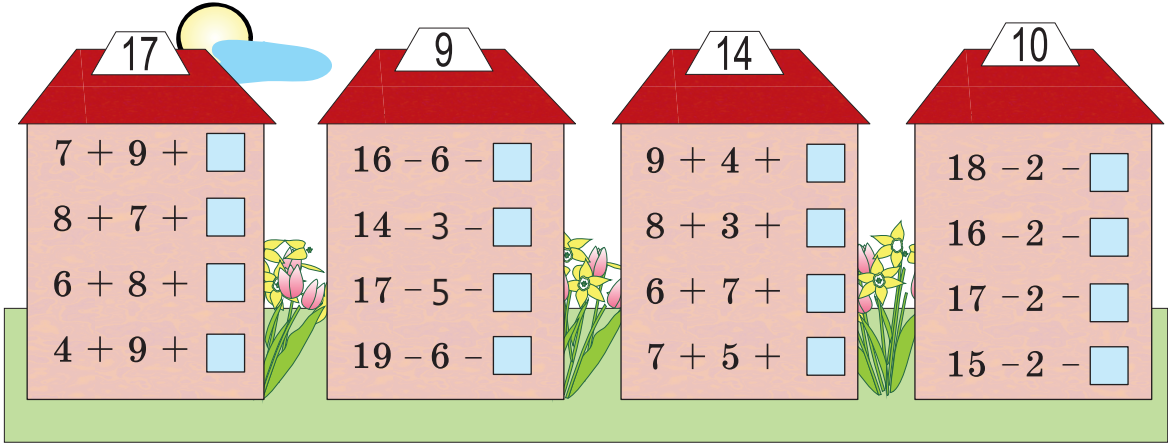
$$15 - 2 + 4$$

$$15 + 3 - 6$$

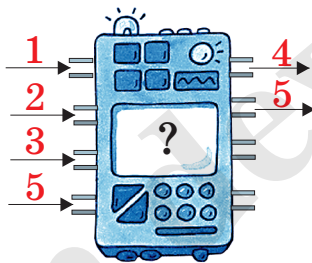
$$15 - 4 + 8$$

2. Boş xanalara uyğun ədədləri tapın.

3. Rəhilə ədəd robotunun girişinə 1 daxil edəndə çıxışında 4, girişinə 2 daxil edəndə isə çıxışında 5 aldı. Rəhilə robotun girişinə 3 və ya 5 daxil etsə, çıxışında hansı ədədi alar? Bəs sıfır daxil etsə? Bu robotun iş qaydasını izah edin.

4. 1) Gülün hündürlüyü 9 sm-dir. Gül həftədə 3 sm boy atarsa, 2 həftədən sonra onun hündürlüyü neçə santimetr olar?
- 2) Bir həftədə neçə gün var? İki həftədə neçə gün var?
- 3) Samir kənddə keçirdiyi iki həftənin 3 gününü əmisigildə, qalan günlərdə isə nənə və babası ilə birlikdə yaylaqda oldu. Samir yaylaqda neçə gün qaldı?

Toplama və çıxmanın qarşılıqlı əlaqəsi

Öyrənmə:

Şəkilə 4 top, 7 maşın var.
Onların ümumi sayı 11-dir.

Hər bir oyuncağın sayını və oyuncaqların ümumi sayını aşağıdakı kimi ədəd evi ilə və ya cədvəllə də modelləşdirmək olar.

11	
	
4	7

Ədəd evi

Ümumi sayı	
11	
top	maşın
4	7

Cədvəl

Oyuncaqların ümumi sayını, topların və maşınların ayrılıqda sayını toplama və çıxma əməllərinin köməyi ilə ifadə edək:

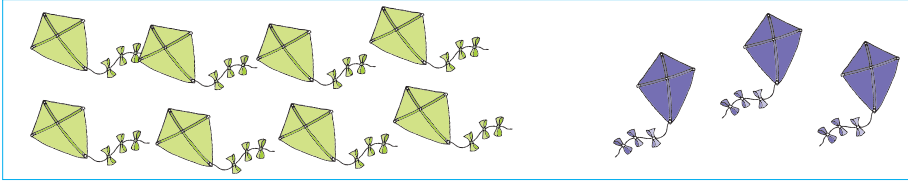
$$4 + 7 = 11 \text{ (ümumi sayı)}$$

$$11 - 4 = 7 \text{ (maşınların sayı)}$$

$$7 + 4 = 11 \text{ (ümumi sayı)}$$

$$11 - 7 = 4 \text{ (topların sayı)}$$

1. Çərpələnglərin ümumi sayını və rənglərinə görə sayını toplama və çıxma əməllərinin köməyi ilə ifadə edin.

2. Cədvəllərə uyğun məsələlər qurun. Sual işarəsinin yerindəki ədədi hansı əməlin köməyi ilə tapmaq olar?

Ümumi sayı	
11	
sarı	qırmızı
2	?

Ümumi sayı	
15	
alma	armud
?	7

Ümumi sayı	
?	
dairə	kvadrat
5	6

3. Toplama əməlinin nəticəsindən çıxma əməlini yerinə yetirmək üçün istifadə edin.

$$5 + 9$$

$$8 + 7$$

$$3 + 9$$

$$7 + 6$$

$$14 - 5$$

$$15 - 7$$

$$12 - 9$$

$$13 - 6$$

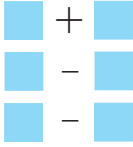
4. Partanın üzərinə 11, 12, ... və s. sayda düymələr qoyun. Biriniz düymələrdən bir neçəsini götürün. Düymələrin ümumi sayını, götürülən və qalan düymələrin sayını toplama və çıxma əməllərinin köməyi ilə ifadə edin. Rolları dəyişdirməklə oyunu bir neçə dəfə təkrar edin.

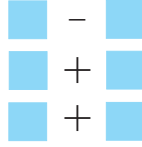
Toplama və çıxmanın qarşılıqlı əlaqəsi

1. Ədədlər ailəsinə aid misalları yazın və həll edin.

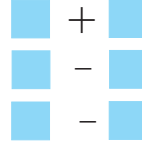
1) $4 + 9$

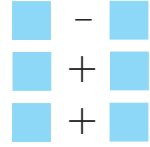
2) $17 - 6$

3) $12 + 8$

4) $18 - 3$

2. Ədədlər ailəsinə uyğun 4 misal yazın.

3. $3 + 8 = 11$ cəmi $11 - 8$ və ya $11 - 3$ fərqlərini tapmaq üçün sizə necə kömək edə bilər? Şifahi təqdim edin.

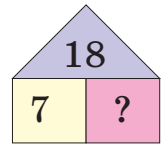
4. Məsələnin şərtini nümunəyə uyğun təqdim edin.

1) Həyətdə 18 cücə var. Cücələrdən 7-si çil-çil, qalanları isə ağ rəngdədir. Həyətdə neçə ağ cücə var?

2) Kənan 8 üçbucaq, 4 kvadrat çəkdi. Kənan cəmi neçə fiqur çəkdi?

3) Gül buketində 15 zanbaq var. Zanbaqlardan 5-i sarı, qalanları isə qırmızı rəngdədir. Buketdə neçə qırmızı zanbaq var?

Ümumi sayı	
18	
çil-çil	ağ
7	?

5. Şəkillərə uyğun məsələlər qurun.

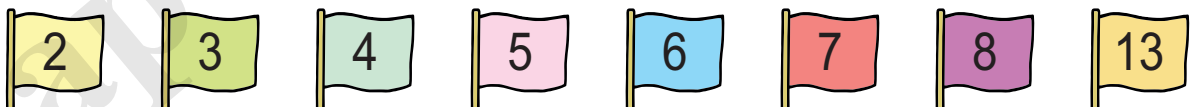

6. Üç bayrağı elə seçin ki, ədədlər ailəsi alınsın. Bir bayraqdan bir neçə dəfə istifadə edə bilərsiniz.

$2 + 6 = 8$
 $6 + 2 = 8$

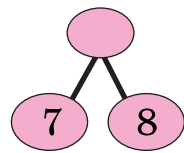
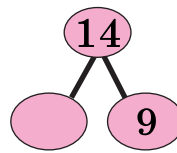
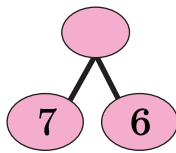
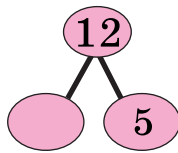
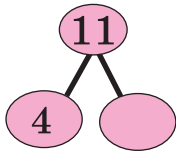
$8 - 2 = 6$
 $8 - 6 = 2$

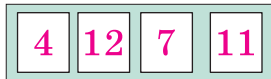

20 dairəsində ədədlər üzərində toplama və çıxma

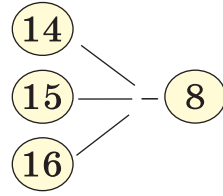
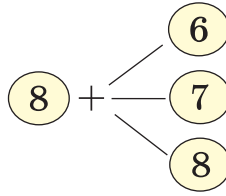
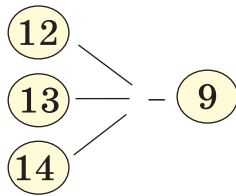
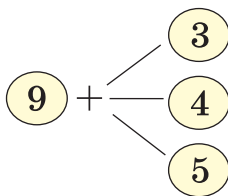
1. Boş xanalara uyğun ədədləri müəyyən edin.

2. Hər qrupdan bir ədədlər ailəsinə aid olan üç ədədi seçin.

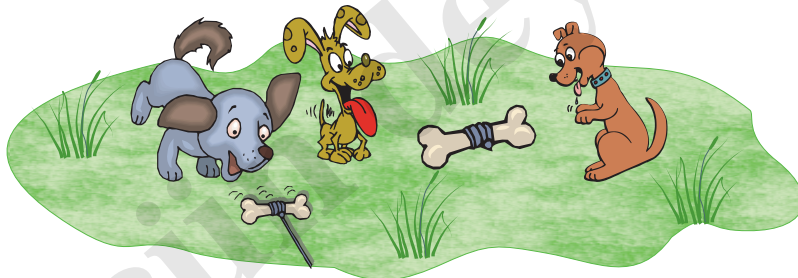

3. Toplama əməllərini yerinə yetirsəniz, çıxma əməllərini daha asanlıqla yerinə yetirə bilərsiniz.

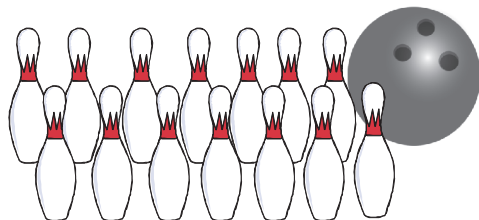

Problem həlli

4. Əhməd, Namiq və Rəşad itlərini yarışdırdılar. Hər itə 11 dəfə sümük atdılar. Əhmədin iti 3 dəfə, Namiqin iti 4 dəfə, Rəşadın iti isə 2 dəfə sümüyü havada tuta bilmədi. Hər it atılan sümüyü neçə dəfə tuta bildi? Kimin iti qalib gəldi?

5. Bir cəhddə Əsəd 14 keqldən 4, Zöhrə isə 7 keqli yıxa bildi. Bu məlumata uyğun suallar qoymaqla məsələni müxtəlif cür tamamlayın və həll edin.

20 dairəsində ədədlər üzərində toplama və çıxma

1. Toplama və çıxmanın qarşılıqlı əlaqəsindən istifadə edərək boş xanalara uyğun ədədləri tapın.

$7 + \blacksquare = 18$

$14 - \blacksquare = 6$

$\blacksquare - 7 = 6$

$9 + \blacksquare = 16$

$11 - \blacksquare = 8$

$\blacksquare - 8 = 11$

$5 + \blacksquare = 17$

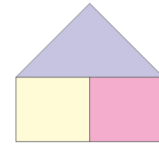
$13 - \blacksquare = 6$

$\blacksquare - 4 = 8$

2. Məsələlərin şərtini ədəd evləri ilə təqdim edin. Rəngli xanaların yerinə məsələnin şərtində verilənləri yazmaqla həll edin.

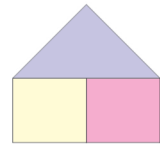
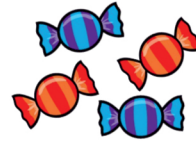
Gül qabında 3 gül var.

Daha neçə gül qoysanız, qabda 8 gül olar?

$\blacksquare + \blacksquare = \blacksquare$

3. Qabda 4 konfet var. Konfetlərin sayının 11 dənə olması üçün qaba daha neçə konfet qoymaq lazımdır?

$\blacksquare + \blacksquare = \blacksquare$

4. Avtobusda 12 sərnışın var. Onların bir hissəsi sağ tərəfdə, qalanları isə sol tərəfdəki oturacaqda oturmuşlar. Sərnışınların sayını sağ və sol tərəfdə oturanların cəmi ilə göstərən iki nümunə yazın. Cavablarınızı müqayisə edin.

5. Hər bir hal üçün uyğun ədədlər ailəsini müəyyən etməklə azalanı tapın.

$\blacksquare - 5 = 15$

$\blacksquare - 4 = 15$

$\blacksquare - 3 = 15$

$\blacksquare - 2 = 15$

6. **Qruplarla iş**

Verilən ədədlə ədədlər ailəsi əmələ gətirən iki ədədi cədvəldən seçin. Mümkün variantları yazın.

13

7	11	8
2	12	9
10	6	3
4	1	5

14

3	10	8
12	6	9
1	4	11
5	12	2

17

9	10	8
12	6	13
7	4	11
5	15	2

Öyrənmə:

Həsənin 11 quzusu var. Quzulardan 4-ü qara, qalanları ağ rəngdədir. Həsənin neçə ağ quzusu var?

Şagirdin təqdimatı:

1. Mən bilirəm ki, Həsənin quzularının sayı 11-dir. Onlardan 4-ü qara, qalanları ağ rəngdədir. Məsələyə uyğun şəkil çəkmək, həmçinin ədəd evi və ya cədvəl çəkmək olar.

Mən cədvəl çəkirəm.

2. Cədvəldən görünür ki, quzuların ümumi sayı ilə qara quzuların sayı məlumdur.

$$4 + ? = 11$$

3. Quzuların ümumi sayından qara quzuların sayını çıxsam, ağ quzuların sayını taparam.

11-dən 4 çıxanda 7 qalır. Deməli, Həsənin 7 ağ quzusu var.

Bunu belə yazıram: $11 - 4 = 7$ (quzu)

Cavab: Həsənin 7 ağ quzusu var.

Cəmi	
11	
qara	ağ
4	?

1. Güldanda 10 qırmızı, 5 sarı zanbaq var. Güldanda cəmi neçə zanbaq var?

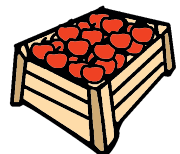
2. Şəkildəki güllərin, kəpənəklərin sayına görə müxtəlif məsələlər qurun.

3. Kənan futbol komandasının qapıçısıdır. O, məşqdə vurulan zərbələrdən 9-nu tutdu, 5-ni tuta bilmədi. Qapıya cəmi neçə top zərbəsi vuruldu?

4. Alma ilə dolu yeşiyin kütləsi 16 kq-dır. Boş yeşiyin kütləsi 3 kq-dır. Yeşikdə neçə kiloqram alma var?

Məsələ həlli

Məsələnin həllini addım-addım təqdim edək.

1. Qabda 14 konfet var idi. Eldar 5 konfet yedi. Anası qaba daha 8 konfet əlavə etdi. Qabda neçə konfet oldu?

Anlama Nəyi tapmalıyam? Qabda neçə konfet olduğunu.
Nə məlumdur? Qabdakı 14 konfetdən 5-ni Eldar yedi.
Anası qaba yenidən 8 konfet əlavə etdi.

Plan Məsələni həll etmək üçün 14-dən Eldarın yediyi konfetlərin sayını çıxmaq, anasının əlavə etdiyi konfetlərin sayını isə üstünə gəlmək lazımdır.
Bunları ardıcıl olaraq çıxma və toplama əməlinin köməyi ilə yazaq.

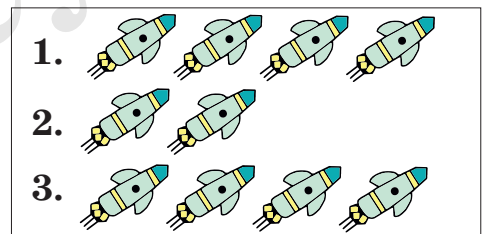
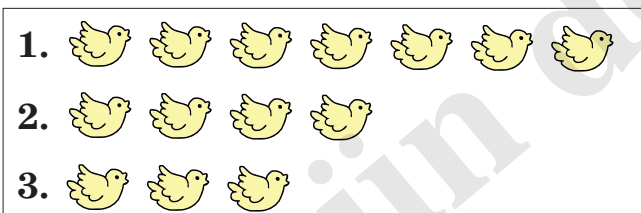
Həlli: $14 - 5 + 8 = 17$ (konfet)

Cavab: Qabda 17 konfet oldu.

2. Qabda 12 alça var. 5 alçanı Samir, 4 alçanı isə Dilarə yedi. Qabda neçə alça qaldı?

3. Afaq Novruz bayramı ilə əlaqədar yazacağı təbrik açıqcalarını belə sayır:
- Mənə 11 açıqca qohumlarımı, 5-i qonşularımı, 4-ü isə dostlarımı təbrik etmək üçün lazımdır.
Afaqa təbrik üçün cəmi neçə açıqca lazımdır?

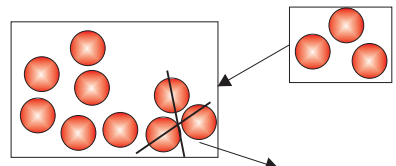
4. Ümumi sayı toplama əməlinin köməyi ilə ifadə edin.

5. Misalların oxşar və fərqli cəhətlərini təqdim edin. Nəticə haqqında hesablamalar aparmadan fikir yürütmək mümkündürmü?

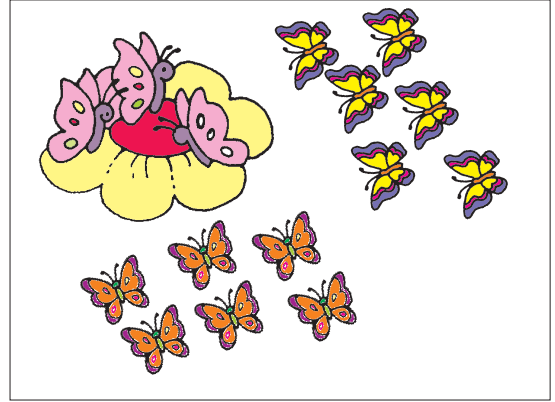
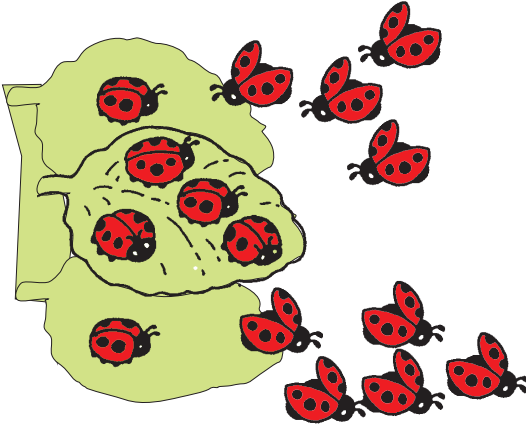
$$\begin{aligned} 9 - 3 + 3 \\ 18 - 9 + 9 \\ 11 - 6 + 6 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} 12 + 4 - 4 \\ 14 + 5 - 5 \\ 16 + 3 - 3 \end{aligned}$$

Məsələ həlli

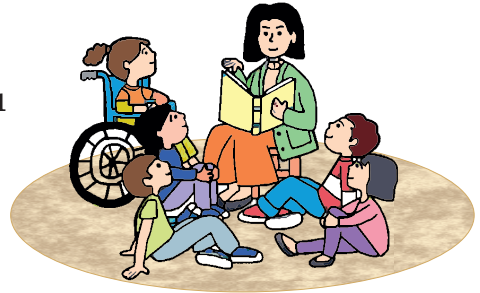
1. Şəkillərə uyğun məsələlər qurun.

2. Turalın çantası boş olduqda kütləsi 1 kq, idman əşyaları ilə dolu olduqda isə 5 kq-dır. Turalın idman əşyalarının kütləsi neçə kiloqramdır?

3. Düşərgədə bir qrupdakı şagirdlərdən 5 nəfəri Nuranə müəllimənin oxuduğu hekayəni dinləyirdi, 6 nəfər isə televizorda cizgi filminə baxırdı. Bu qrupda neçə şagird var idi?

4. Fərqi tapın. Çıxılanın artması ilə fərq necə dəyişir?

9 - 4	9 - 6	18 - 6	18 - 8	16 - 5	16 - 7
9 - 5	9 - 7	18 - 7	18 - 9	16 - 6	16 - 8

5. “+” və ya “-” işarələrini elə yazın ki, cavab doğru olsun. Siz işarələri necə müəyyən edirsiniz? Fikirlərinizi təqdim edin.

$$13 \bigcirc 6 = 19$$

$$9 \bigcirc 6 = 15$$

$$14 \bigcirc 3 = 11$$

$$13 \bigcirc 4 = 9$$

$$15 \bigcirc 0 = 15$$

$$7 \bigcirc 4 = 11$$

$$13 \bigcirc 7 = 20$$

$$11 \bigcirc 11 = 0$$

$$15 \bigcirc 4 = 11$$

6. Verilən ədədləri iki-iki elə qruplaşdırın ki, fərq həmişə 10 olsun.

5	6	7	8	9	10	15	16	17	18	19
---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----

Məsələ həlli

Öyrənmə: Məsələni şəkil çəkməklə həll edin.

Səbinənin 8 karandaşı var. Ceyhunun karandaşları Səbinənin karandaşlarından 1 dənə azdır. Nofəlin karandaşları isə Ceyhunun karandaşlarından 3 dənə çoxdur. Ceyhunun və Nofəlin neçə karandaşı var?

Məsələləri toplama və çıxma əməlləri ilə ifadə etmədən yalnız şəkil çəkmək və saymaqla həll etmək olar.

Səbinə

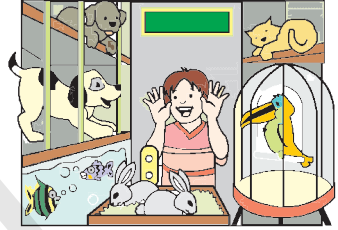
Ceyhun

Nofəl

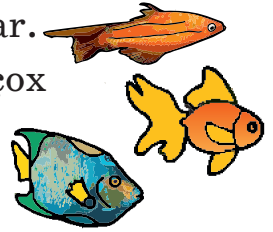
Cavab: Ceyhunun 7 karandaşı, Nofəlin 10 karandaşı var.

1. Cahangirin 7 oyuncaq helikopteri var. Oyuncaq avtomobillərinin sayı bundan 2 dənə çox, robotlarının sayı isə helikopterlərdən 3 dənə azdır. Cahangirin neçə avtomobili, neçə robotu var?

2. Zoomağazada 6 pişik var. Zoomağazadakı itlərin sayı pişiklərin sayından 3 dənə çoxdur. Quşların sayı itlərin sayından 2 dənə azdır. Zoomağazada hər heyvandan neçə dənədir?

3. Lamiyənin akvariumunda 9 qılınçquyruq balığı var. Akvariumda bundan 3 dənə az qızılbalıq, 2 dənə çox mələkbalığı var. Lamiyənin akvariumunda neçə qızılbalıq, neçə mələkbalığı var?

4. Boş xanalara uyğun ədədləri müəyyən edin.

$$18 \xrightarrow{-7} \square \xrightarrow{-4} \square \xrightarrow{+7} \square \xrightarrow{+0} \square$$

$$9 \xrightarrow{-9} \square \xrightarrow{+12} \square \xrightarrow{-8} \square \xrightarrow{+8} \square$$

$$11 \xrightarrow{-5} \square \xrightarrow{-2} \square \xrightarrow{+6} \square \xrightarrow{-10} \square$$

20 dairəsində ədədlər üzərində toplama və çıxma

1. Vedrələrdən biri 7 l, digəri isə 11 l su tutur. İki vedrə birlikdə neçə litr su tutur?

2. Kamran 4 vedrə, Nailə 2 vedrə, Xalidə 3 vedrə su gətirib kiçik qardaşları Fuadın hovuzunu doldurdular. Hovuz neçə vedrə su tutur?

3. Heykəltəraşlar xüsusi torpaq növü olan gili bişirir və ondan heykəllər düzəldirlər. Heyvan fiqurlarını düzəltmək üçün lazım olan gilin miqdarı cədvəldə verilmişdir.

Ceyran	Şir	Qartal
8 kq	12 kq	3 kq

1) və fiquru düzəltmək üçün neçə kiloqram gil lazımdır?

2) və fiquru düzəltmək üçün neçə kiloqram gil lazımdır?

3) fiquru düzəltmək üçün sərf olunan gilin miqdarı fiquru düzəltməyə sərf olunan gilin miqdarından nə qədər azdır?

4. Ötürülmüş ədədləri sözlə yazın.

a) ... on səkkizdən iki vahid kiçikdir.

b) On yeddi ...dən iki vahid böyükdür.

5. Günel 5 dənə sarı, 6 dənə yaşıl, 2 dənə narıncı, 3 dənə qırmızı saç sancağı aldı. Günel cəmi neçə sancaq aldı?

20 dairəsində ədədlər üzərində toplama və çıxma

1. Rəngli xanalarla uyğun ədədləri müəyyən edin. Siz bu ədədləri necə müəyyən edirsiniz? Fikirlərinizi təqdim edin.

$$\blacksquare + 4 = 18$$

$$17 - \blacksquare = 9$$

$$\blacksquare - 8 = 5$$

$$\blacksquare + 9 = 18$$

$$11 - \blacksquare = 9$$

$$\blacksquare - 6 = 5$$

$$12 + \blacksquare = 18$$

$$14 - \blacksquare = 9$$

$$\blacksquare - 1 = 5$$

$$11 + \blacksquare = 18$$

$$16 - \blacksquare = 9$$

$$\blacksquare - 7 = 5$$

2. Uyğun xanalarla ədədləri müəyyən edin və hesablayın.

A1; A2; A3; B1; B2; B3.

a) A3 + B3   b) B2 + B1   c) A2 + B1   d) A3 + A2

	1	2	3
A	5	6	9
B	8	7	8

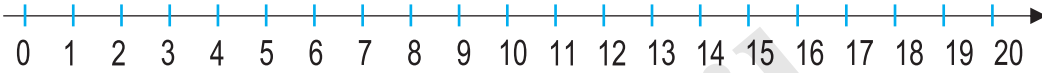
$$\underline{A3 + B3}$$

$$A3 = 9$$

$$B3 = 8$$

$$9 + 8 = 17$$

3. Ədəd oxunun köməyi ilə hesablayın.

- 10-dan böyük, 12-dən kiçik ədədlə 5-in fərqi;
- 12-dən sonrakı ilk ədədlə 8-dən əvvəlki ilk ədədin cəmini;
- 16 ilə 18-in arasındakı ədədlə 5-dən əvvəlki ilk ədədin fərqi;
- 13-dən əvvəlki ilk ədədlə 7-dən sonrakı ilk ədədin cəmini.

4. Birinci cədvələ görə məsələ qurun. Bu məsələdə verilənləri və sualı elə dəyişin ki, digər modellərə də uyğun olsun.

1)

Ümumi sayı	
?	
yaşıl	mavi
4	8

2)

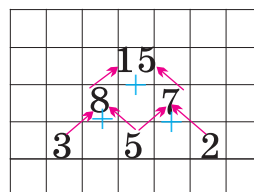
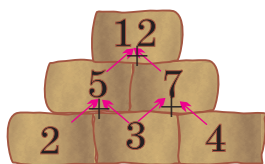
Ümumi sayı	
12	
yaşıl	mavi
?	8

3)

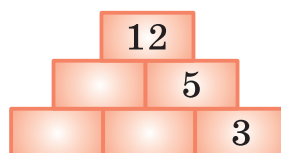
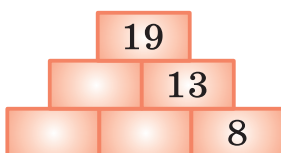
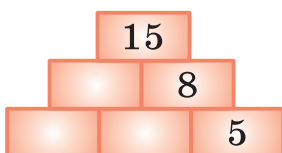
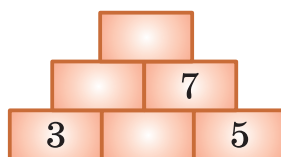
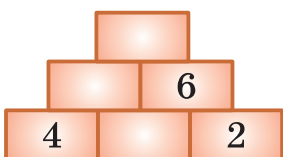
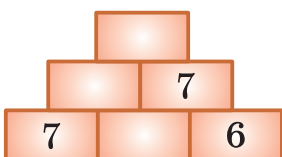
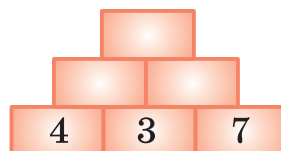
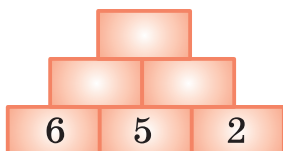
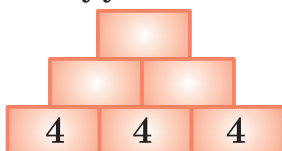
Ümumi sayı	
12	
yaşıl	mavi
4	?

20 dairəsində ədədlər üzərində toplama və çıxma

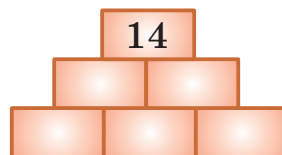
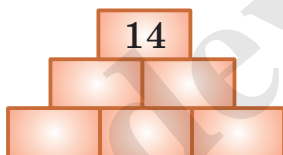
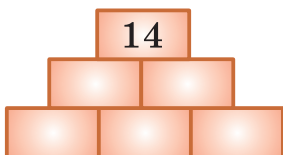
Nümunə:

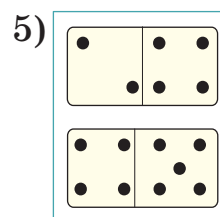
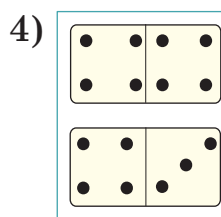
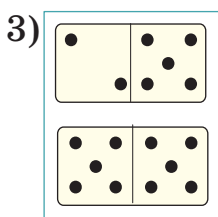
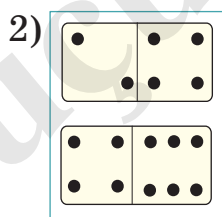
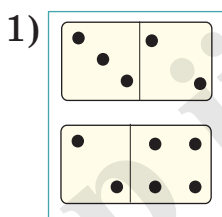
1. Boş xanalarə uyğün ədədləri nümunədə verilən qaydaya uyğün müəyyən edin.

2. Müxtəlif cür ifadə edin.

3. Hər domino daşındakı nöqtələrin sayını müqayisə edin. İki domino daşı üzərində cəmi neçə nöqtə var?

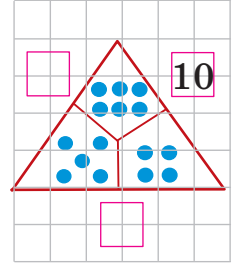
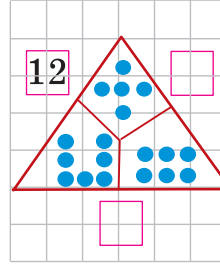
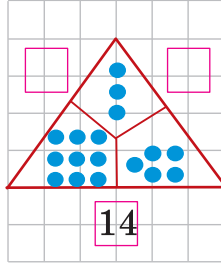
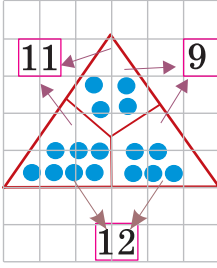

$$5 < 6$$

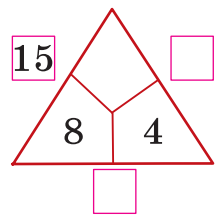
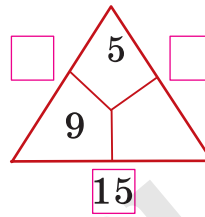
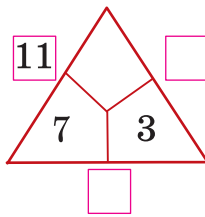
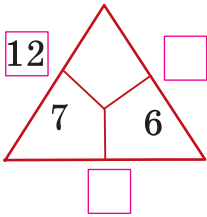
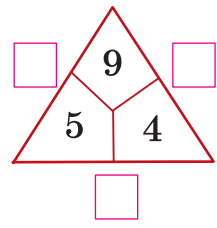
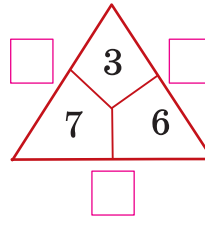
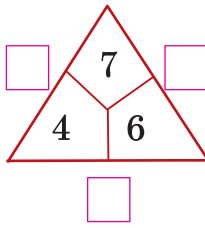
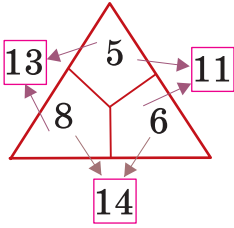
$$5 + 6 = 11$$

20 dairəsində ədədlər üzərində toplama və çıxma

1. Hissələrdəki nöqtələrin sayına görə boş xanalara uyğun ədədləri tapın.

2. Boş xanalara uyğun ədədləri tapın.

3.

Tətbiqi
sənət

Xalçalar ipək və yun iplərdən toxunur. Xalçanın üzərindəki naxışları bu iplərdən toxunmuş ilmələr yaradır.

1. Nərgiz bir cərgədəki naxışa 18 ilmə toxudu. Bu ilmələrin 8-i qırmızı, qalanları isə göy rəngdə idi. Nərgiz naxışa neçə göy ilmə vurdu?
2. Bir cərgədəki 2 naxışda eyni sayda sarı rəngli ilmələr var. Bir naxışda 8 sarı ilmə varsa, 2 naxışda neçə dənə sarı ilmə var?

20 dairəsində ədədlər üzərində toplama və çıxma

1. Dəftərinizdə tamamlayın.

$$\square + \square + \square = 15$$

$$\square + \square + \square = 17$$

$$\square + \square + \square = 16$$

$$\square + \square - \square = 15$$

$$\square + \square - \square = 17$$

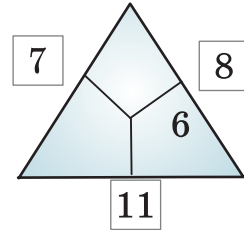
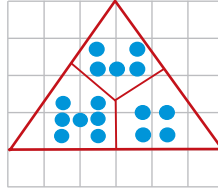
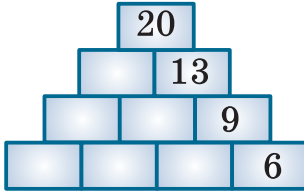
$$\square + \square - \square = 16$$

$$\square - \square - \square = 15$$

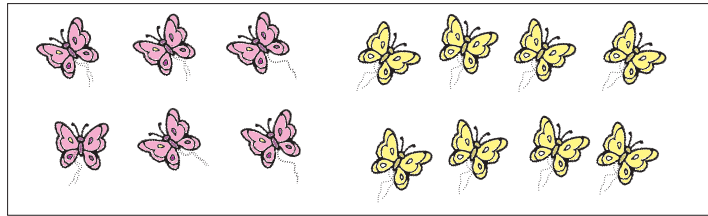
$$\square - \square - \square = 17$$

$$\square - \square - \square = 16$$

2. Dəftərinizdə çəkin və tamamlayın.

3. Şəklə uyğun olaraq “Cəmi nə qədərdir?”, “Nə qədər azdır?”, “Nə qədər çoxdur?” “Neçə kəpənək qaldı?” sualları ilə bitən məsələlər qurun.

4. 1) Masanın üzərində 6 qaşiq, 6 çəngəl, 1 bıçaq var. Qaşiq, çəngəl və bıçaqların birlikdə sayını tapın.

2) Masada 16 boşqab var idi. Əvvəlcə 6, sonra isə 2 boşqab masadan götürüldü. Masada neçə boşqab qaldı?

5. Dəftərinizdə verilən şərtə uyğun tamamlayın.

1) İkinci toplanan 6-dan kiçik olsun.

$$3 + \underline{\quad} =$$

$$9 + \underline{\quad} =$$

$$7 + \underline{\quad} =$$

$$5 + \underline{\quad} =$$

2) İkinci toplanan 4-dən böyük olsun.

$$3 + \underline{\quad} =$$

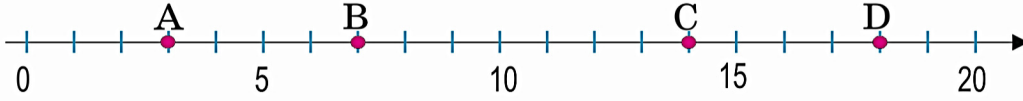
$$9 + \underline{\quad} =$$

$$7 + \underline{\quad} =$$

$$5 + \underline{\quad} =$$

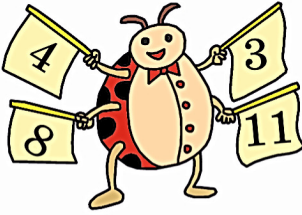
20 dairəsində ədədlər üzərində toplama və çıxma

1. Ədəd oxu üzərində hər hərfə uyğun ədədi yazın. Bu ədədlər üzərində verilən tapşırıqları yerinə yetirin.

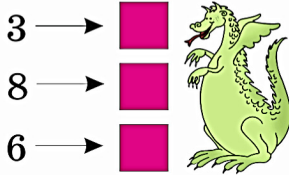
- 1) A və C hərflərinə uyğun ədədləri müqayisə edin. ($<$, $>$, $=$)
- 2) “D hərfinə uyğun ədəd 1 onluq 3 təklikdir” fikri doğrudurmu?
- 3) D hərfinə uyğun ədədi $10 + 7$ kimi yazmaq olarmı?
- 4) C və B hərflərinə uyğun ədədlərin fərqini tapın.
- 5) Ədəd oxuna aid 2 sual da siz tərtib edin.

2. Ədədlər ailəsi təşkil edən 3 ədədi seçin. Uyğun toplama və çıxma əməllərini yazın.

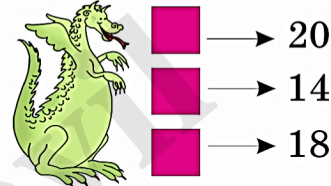

3. Tapşırıqları yerinə yetirin.

a) **İkiqatını tapın.**

b) **Hansı ədədin ikiqatıdır?**

4. Elə tamamlayın ki, cavab üç addımda sıfır olsun.

$$15 \xrightarrow{-7} 8 \xrightarrow{-5} 3 \xrightarrow{-3} 0$$

$$18 \longrightarrow$$

$$20 \longrightarrow$$

5. Ədədlər ailəsi əmələ gətirən 3 ədədi seçin və uyğun misalları yazın.

13, 6, 15, 7

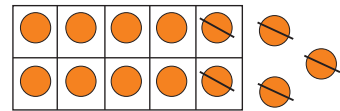
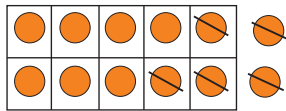
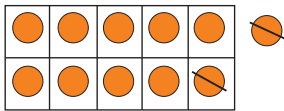
8, 17, 4, 12

3, 4, 5, 9

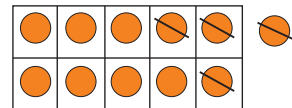
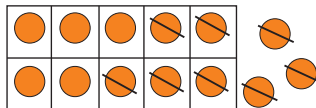
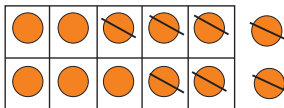

20 dairəsində ədədlər üzərində toplama və çıxma

1. Modelləri çıxma əməlinin köməyi ilə nümunəyə uyğun ifadə edin.

$$11 - 2 = 11 - 1 - 1 = 9$$

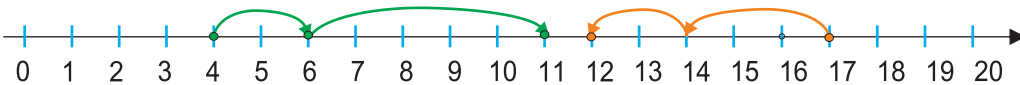
2. Hesablayın.

$$\begin{aligned} 7 + 5 + 3 \\ 8 + 6 + 4 \\ 9 + 7 + 3 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} 3 + 6 + 4 \\ 1 + 8 + 9 \\ 5 + 8 + 5 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} 13 + 4 + 3 \\ 12 + 6 + 1 \\ 8 + 10 + 0 \end{aligned}$$

3. Ədəd oxu üzərində modelləşdirilmiş iki misalı yazın.

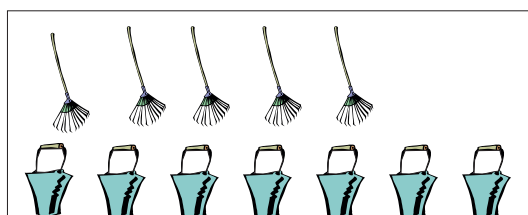
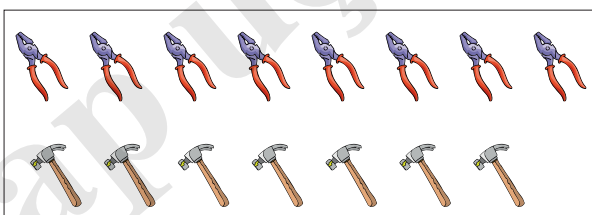
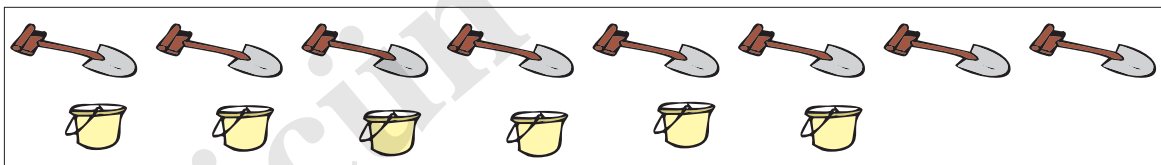

4. Könül 6 şeir, 4 nağıl, 2 hekayə bilir. Könülün bildiyi şeir, nağıl və hekayələrin ümumi sayını tapın. Siz neçə şeir, nağıl və hekayə bilirsiniz?

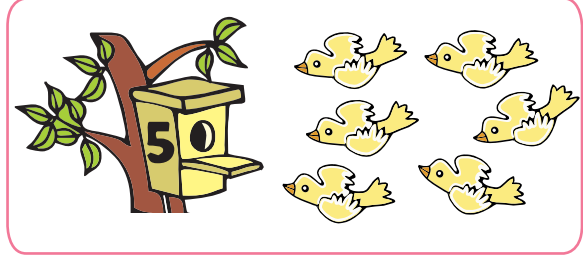
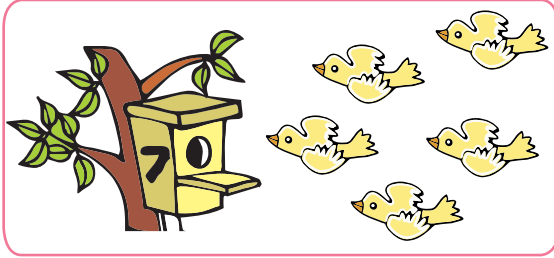
Qruplarla iş

5. Şəklə uyğun Ümumi sayı nə qədərdir? Nə qədər azdır? Nə qədər çoxdur? suallarına cavab verən məsələlər qurun.

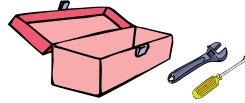

20 dairəsində ədədlər üzərində toplama və çıxma

1. Yuvanın üzərindəki ədəd yuvadakı quşların sayını göstərir. Şəkillərə uyğun məsələlər tərtib edin.

2. Qutudakı 11 alətdən 6-sı vintaçan , qalanları boltaçandır . Qutuda neçə boltaçan var? Məsələdə verilənləri və axtarılanı ədəd evi modeli ilə təqdim edin.

3. Rəngli xanaların yerində hansı ədədlər olmalıdır?

$15 - \square = 10$

$\square - 9 = 0$

$14 - \square = 14$

$\square + 8 = 11$

$\square + 3 = 9$

$\square + 19 = 19$

$4 + \square = 10$

$12 - \square = 5$

$17 - \square = 16$

4. 1) Ədədlərin hər birindən 3 vahid böyük olan ədədləri yazın.

9 13 12 8 7 17 15

- 2) Ədədlərin hər birindən 2 vahid kiçik olan ədədləri yazın.

14 11 5 13 6 18 20

5.

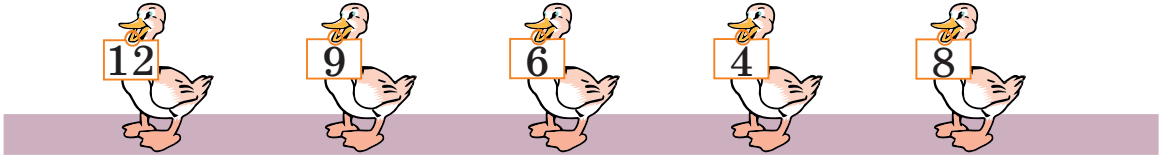
Cütlərlə iş

Bir-birinizə aşağıdakı kimi suallar verin.

- 1) $16 - 9$ fərqindən böyük, $16 - 7$ fərqindən kiçik ədəd hansıdır?
- 2) Fikrimdə 7 ilə 11 arasında bir ədəd tutmuşam. Sıfırdan başlayaraq üç-üç saysanız, onu mütləq söyləyəcəksiniz. O, hansı ədəddir?
- 3) 10-dan kiçik və ikiqatı 16-dan böyük olan ədəd hansıdır?

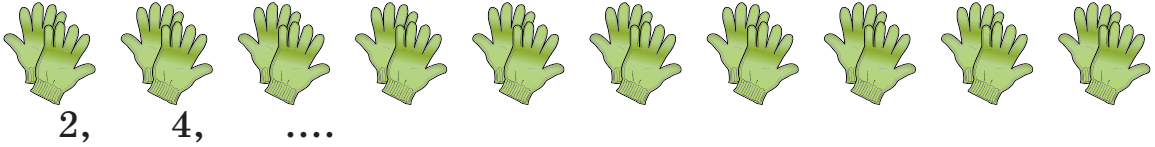
Ümumiləşdirici tapşırıqlar

1. Qazların gətirdikləri ədədlər üzərində tapşırıqları yerinə yetirin.

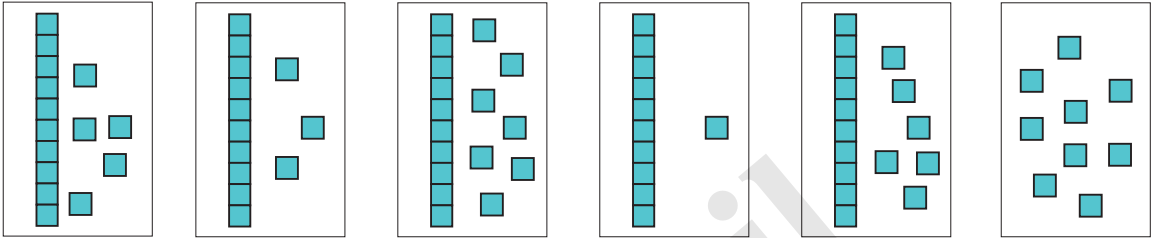

- 1) 4-cü qazın gətirdiyi ədədlə 5-cinin gətirdiyi ədədin cəmini tapın.
- 2) Birinci qazın gətirdiyi ədəd sonuncu qazın gətirdiyi ədəddən nə qədər çoxdur?
- 3) Hansı iki qazın gətirdiyi ədədləri toplasaq, cəm 13 olar?

2. İki-iki saymaqla əlcəklərin ümumi sayını müəyyən edin.

3. Modellərə uyğun ədədləri artan sıra ilə yazın.

4. Modelə görə bir məsələ qursanız, aşağıdakı suallardan hansı bu məsələyə aid ola bilməz?

Ümumi sayı	
8	
sarı gül	ağ gül
?	3

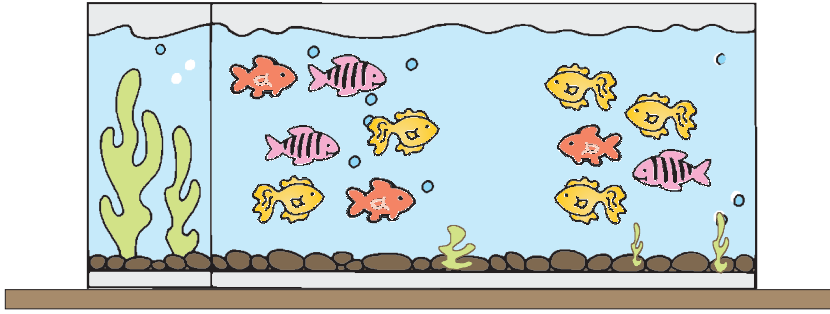
- a) Neçə dənə qaldı?
- b) Cəmi neçə dənədir?
- c) Neçə dənə götürdü?

Qurduğunuz məsələni yazın və həll edin.

5. 1) Nabat nənə 20 şəkərbura bişirdi. Şəkərburalardan 7-ni nəvələri, birini isə Nabat nənə özü yedi. Neçə şəkərbura qaldı?
- 2) Sonanın 11 kitabı var. O, 4 kitab qardaşına, 2 kitab isə bacısına verdi. Sonanın neçə kitabı qaldı?

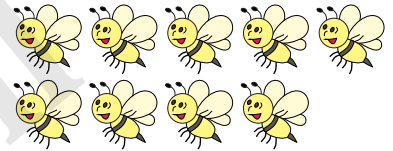
Ümumiləşdirici tapşırıqlar

1. Ədədləri yazın:
  - 7-dən 5 vahid böyük ədədi;
  - 12-dən 3 vahid kiçik ədədi;
  - 12 ilə 9-un fərqi göstərən ədədi;
  - 4 ilə 7-nin cəmini göstərən ədədi.
2. Ömər 14, Gülsümün 11 poçt markası var. Ömər poçt markaları Gülsümün markalarından nə qədər çoxdur?
3. Hər birinə aid 4 nümunə yazın.
  - 1) Topla və ya çıx, nəticə 14 olsun.
  - 2) Topla və ya çıx, nəticə 6 olsun.
4. Akvariumdakı sağa və sola üzən balıqların sayına uyğun olaraq toplamaya aid 2 misal, çıxmaya aid 2 misal yazın. Hər bir halda nəticə nəyi ifadə edir?

5. Şəkilə verilənlərə görə məsələnin mətnini dəftərinizdə tamamlayın və həll edin.

Bağda ____ arı və 8 ____ var idi.

1) Bağda cəmi neçə ____ var idi?

2) Hansı həşəratın sayı daha çoxdur?
Müqayisə edin.

6. Rəngli xanalara uyğun ədədləri tapın.

$$\blacksquare + 6 = 11$$

$$\blacksquare + 8 = 14$$

$$\blacksquare + 3 = 12$$

$$\blacksquare + 7 = 15$$

$$18 - \blacksquare = 11$$

$$14 - \blacksquare = 6$$

$$13 - \blacksquare = 7$$

$$17 - \blacksquare = 12$$

$$\blacksquare - 4 = 7$$

$$\blacksquare - 8 = 5$$

$$\blacksquare - 10 = 0$$

$$\blacksquare - 9 = 6$$

Bu fəsildə nəyi öyrənəcəksiniz?

- ◆ Pulları saymağı, hesablamağı;
- ◆ Pul qalığını hesablamağı;
- ◆ Vaxtı tam saatlarla ifadə etməyi;
- ◆ **Müxtəlif qrafik formalarla verilmiş məlumatları oxumağı :**
  - tel cədvəli ilə verilmiş məlumatı;
  - barqraf şəklində verilmiş məlumatı;
  - piktoqram şəklində verilmiş məlumatı.
- ◆ **Məlumatları müxtəlif qrafik formalarla təqdim etməyi:**
  - tel cədvəli qurmağı;
  - barqraf qurmağı;
  - piktoqram qurmağı.
- ◆ Hadisələr haqqında əvvəlcədən **ola bilər, mümkündür, mümkün deyil, ola bilməz, əlbəttə, mütləq** sözləri ilə fikir söyləməyi;
- ◆ Təqvim üzərində müxtəlif məsələləri həll etməyi.

Pullarımız. Qəpiklər

Öyrənmə:

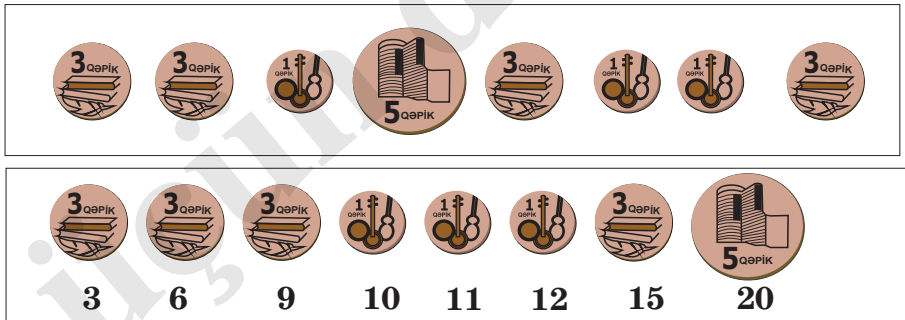
1 qəpik	3 qəpik	5 qəpik	10 qəpik	20 qəpik	50 qəpik

Pulların üzərindəki rəsmləri araşdırın. Onların ümumi və fərqli cəhətləri haqqında danışın.

1. Hansı çoxdur?

2. Şəkindəki qəpik pulları hansı ardıcılıqla saymaq daha asandır? Bir neçə variant göstərin. Nümunə üçün bir variant verilmişdir.

3. 18 qəpik pul hansı qəpikliklərdən ibarət ola bilər? Daha çox variant tapmağa çalışın.

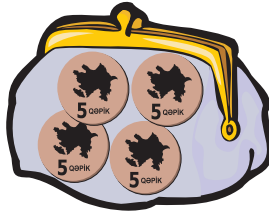
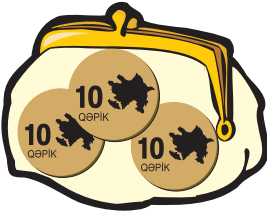
Qəpiklər

Tapşırıqları qəpik pullar və ya kağızdan hazırlanmış modellər üzərində yerinə yetirin.

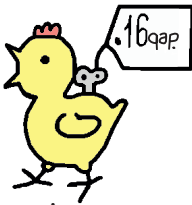
1. Kimin pulu daha çoxdur?

- 1) Elşadın 5 dənə beşqəpikliyi, Tahirənin 3 dənə onqəpikliyi var.
- 2) Sonanın 2 dənə beşqəpikliyi, 3 dənə üçqəpikliyi, Elmarın isə 3 dənə beşqəpikliyi, 3 dənə birqəpikliyi var.

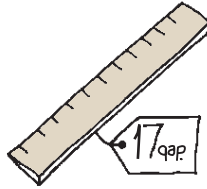
2. Hər pul qabında neçə qəpik pul var?

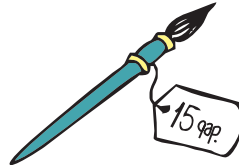
3. Şəkində təsvir olunanların qiymətinə uyğun pulu seçin.

A.

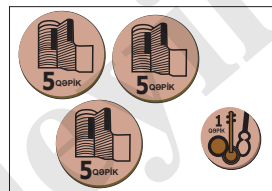
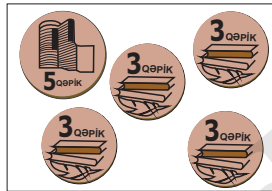
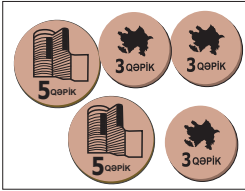
B.

C.

D.

4. Bu qəpiklərdən neçə üsulla 20 qəpik düzəltmək olar?

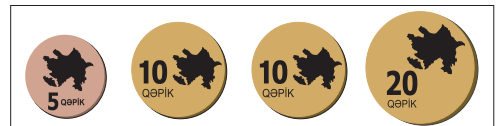

5. Hansı grupdakı qəpikləri 50 qəpikliklə dəyişmək olar?

A.

B.

Alın, ödəyin

1.

Kənan   alsa,
nə qədər pulu qalar?

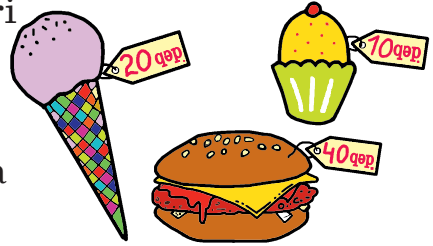
Lalə   alsa,
nə qədər pulu qalar?

2.

1) Bir dondurma, bir keks alan müştəri
neçə qəpik pul verməlidir?

2) Bir buterbrod alan müştəri kassaya
50 qəpiklik vermişdir. Kassir alıcıya
neçə qəpik qaytarmalıdır?

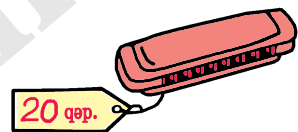
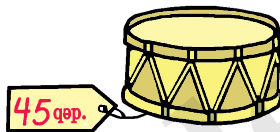
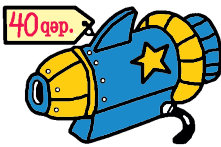
3.

Bir qutu karandaşın qiyməti 30 qəpikdir.
Gülনারın 2 dənə 10 qəpikliyi var. Bir qutu
karandaş almaq üçün onun neçə qəpiyi çatmır?

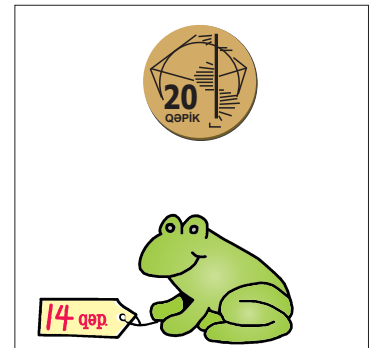
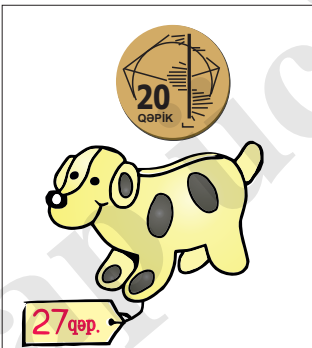
4.

Oyuncaqlardan hansı ən ucuzdur? Hansı ən bahadır?

5.

Hansı oyuncaqları verilən pula almaq olar? Çatmayan və ya
artıq qalan pul haqqında fikirlərinizi təqdim edin.

Manatlar

Öyrənmə:

1 manat

5 manat

10 manat

20 manat

50 manat

100 manat

1. Hər manatlıqdan neçə dənədir?

2. Pulları sayın. Neçə manatdır?

5,10,11,12

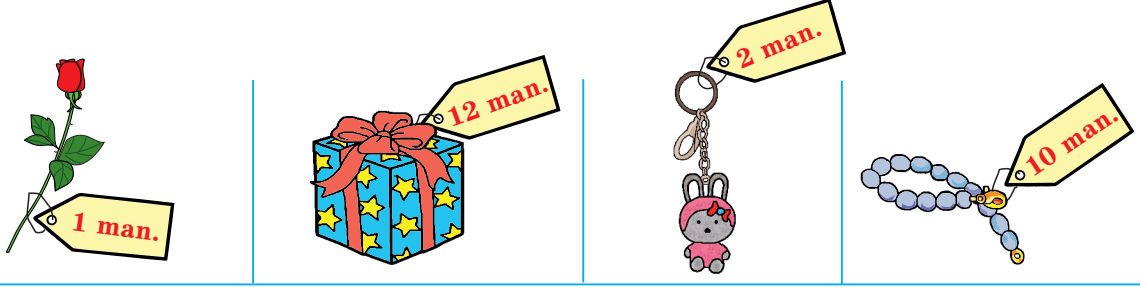
3. 1) Akifin 11 manatı var. Akifin pulu hansı manatlıqlarla ola bilər? Mümkün variantları söyləyin.

2) Gülarənin 3 kağız pulu var. Gülarənin 20 manatı varsa, onun pulları hansı manatlıqlarla ola bilər?

3) Elvinin 1 dənə 10 manatlığı, 5 dənə 1 manatlığı var. O, pullarını atası ilə 3 eyni kağız pula dəyişdi. Elvin pulunu hansı manatlıqlara dəyişdi?

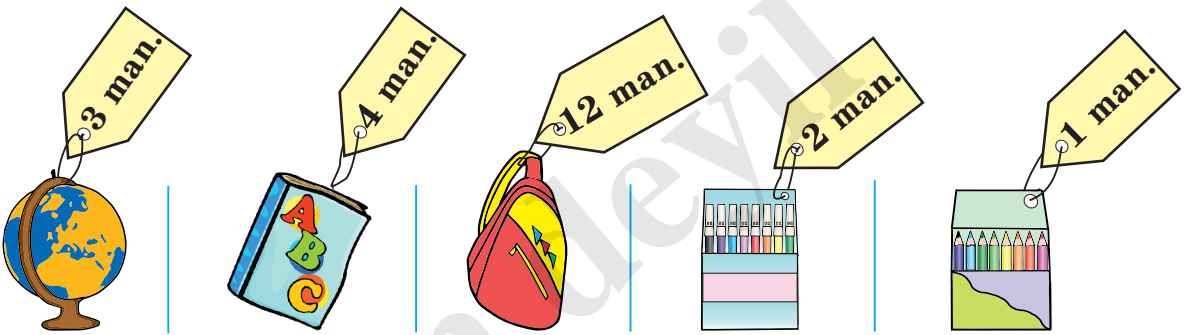
Alın, ödəyin

1. Hədiyyələrin qiymətlərinə görə məsələləri həll edin.

- 1) 8 Mart Qadınlar bayramı münasibətilə Seymur hədiyyə almaq istəyir. O, 7 manata neçə qızılgül ala bilər?
- 2) Seymur anasına 12 manatlıq hədiyyə və 5 ədəd qızılgül almaq istəsə, ona neçə manat pul lazım olar?
- 3) Seymur bacısına 1 ədəd qızılgül və 1 ədəd açarlıq aldı və kassaya 10 manat verdi. Kassir Seymura neçə manat qaytarmalıdır?
- 4) Bir məsələ də siz fikirləşin.

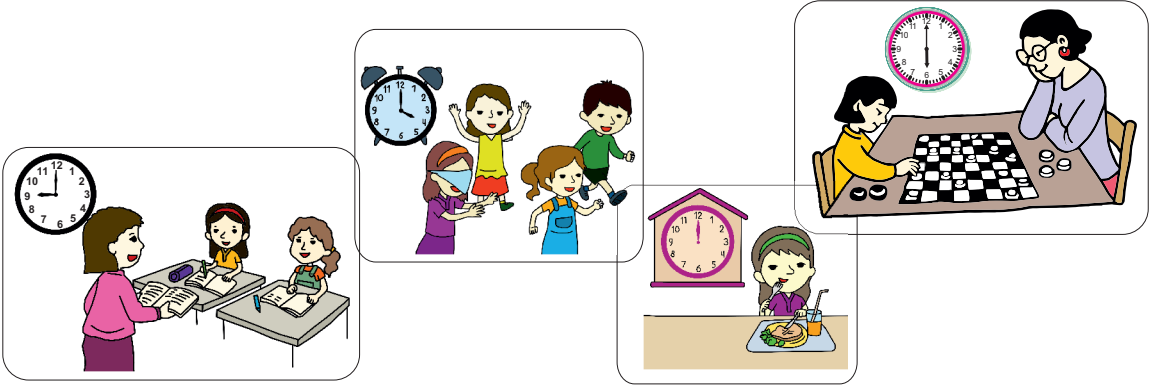
2. Ləvazimatların qiymətinə görə aşağıdakı suallara cavab verin.

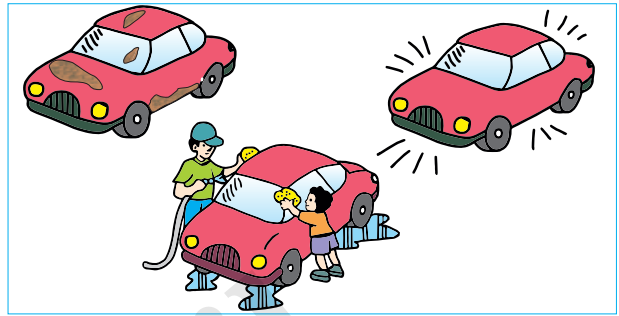
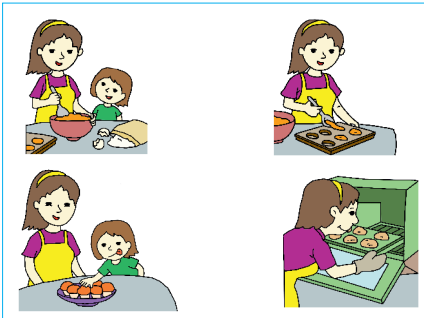
- 1) Kitab qlobusdan neçə manat bahadır?
- 2) Kitabın puluna neçə qutu karandaş almaq olar?
- 3) Qlobus çantadan neçə manat ucuzdur?
- 4) Leyla satıcıya 10 manat verdi və 2 qutu flomaster aldı. Satıcı neçə manat pul qaytarmalıdır?
- 5) Ləvazimatların qiymətinə görə 2 məsələ qurun.

Vaxt

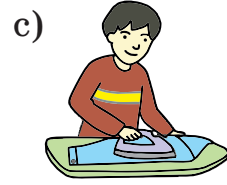
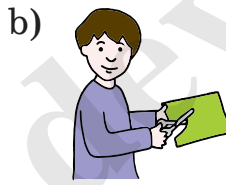
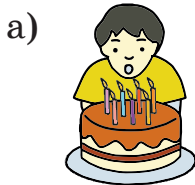
1. Bir günlük işiniz haqqında danışın. İşləri ardıcıl sayın. **Əvvəl, sonra, səhər, günorta, axşam, gecə** sözlərindən istifadə edin. Siz səhər saat neçədə yuxudan durursunuz? Məktəbdə dərsləriniz saat neçədə başlayır? Saat neçədə evə gəlirsiniz, yemək yeyirsiniz, oynayrsınız, televizora baxırsınız və s.

2. Hadisələrin baş vermə ardıcılığını **əvvəl, sonra** sözlərindən və ya sıra saylarından istifadə etməklə söyləyin. Siz də hadisələr fikirləşin və onları baş vermə ardıcılığına görə düzün.

3. Hansı işi daha az vaxta yerinə yetirmək mümkündür?

4. Aşağıdakı işlərdən hansına daha çox vaxt sərf olunar?

a) qapını örtməyə

b) yatağını qaydaya salmağa

c) ev tapşırıqlarını yerinə yetirməyə

5. Bir dəqiqənin nə qədər vaxt olduğunu təsəvvür etmək üçün müxtəlif işlər görün. Qum saati ilə vaxtı qeyd edin. Məsələn, - adınızı 5 dəfə yazın; - 60-a qədər sayın; - 1-dən 20-yə qədər irəliyə və geriye sayın; - on-on yüzə qədər irəliyə və geriye sayın.

Öyrənmə: Əqrəbli saat

Böyük əqrəb 12-nin üstündədir.
Kiçik əqrəb 10-nun üstündədir.
Saat 10 tamamdır. **10:00.**

Elektron saat

Saat 10 tamamdır.
10:00.

1. Saat neçədir?

a)

b)

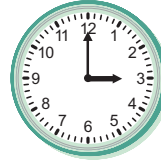
c)

2. 1 saat sonra saat neçə olacaq?
1 saat əvvəl saat neçə idi?

4 saat əvvəl saat neçə idi?

3. 2 saat sonra saat neçə olacaq?

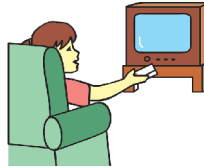
3 saat əvvəl saat neçə idi?

4. Film saat
neçədə başladı?

Film 2 saat davam etdi.

Film qurtardı.

5. Gülərin ad gününə İlyas Könüldən əvvəl, Rənadan sonra gəldi. Əhməd isə Rənadan əvvəl gəldi. Ad gününə ən tez kim gəldi? Ad gününə ən gec kim gəldi? Ad gününə gəldikləri vaxta görə Gülərin dostlarının adlarının ilk hərflərini ardıcıl yazsanız, bir meyvənin adını oxuya bilərsiniz.

Vaxt

1. Saatların dəqiqə və saati göstərən əqrəblərinin yerini müəyyən etməklə vaxtları söyləyin.

Oynamağa başladılar.

Oyunu qurtardılar.

1 saat həyətdə oynadılar.

Zooparka getdilər.

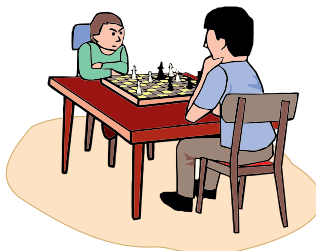

Zooparkdan qayıtdılar.

2 saat zooparkda gəzdilər.

Oyun başladı.

Oyun qurtardı.

2 saat şahmat oynadılar.

2. Əvvəlcə Aytənin kiçik bacısı yatdı.

Sonra Aytən yatmağa getdi.

Sonuncu yatan Aytənin nənəsi oldu.

Hansı saat Aytənin yatmağa getdiyi vaxtı göstərir?

3. Könül məktəbdən evə saat 1-də gəldi. Qardaşı Asif isə 1 saat əvvəl gəlmişdi. Asif evə gələndə saat neçə idi?

4. Növbəti saat hansı vaxtı göstərməlidir?

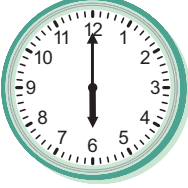

...

1. Zəhra planlaşdırdığı işlərin vaxtını cədvəldə qeyd etdi.

1) Hansı saat Zəhranın axşam yeməyinin vaxtını göstərir?

a)

b)

2) Zəhranın ev tapşırıqlarını yerinə yetirməyə başladığı vaxtdan televiziya verilişlərini izləyəcəyi vaxta qədər neçə saat var?

3) Zəhra axşamlar kitab oxumağa ən çoxu 1 saat sərf edirsə, onun cədvəldə qeyd etdiyi işlər neçə saat vaxtı əhatə edir? Saat üzərində göstərin.

Zəhranın iş cədvəli	
İşlər	Başlama vaxtı
Həyətdə oynamaq	Saat 3-də
Ev tapşırıqları	Saat 4-də
Axşam yeməyi	Saat 6-da
Televiziya verilişlərinə baxmaq	Saat 7-də
Kitab oxumaq	Saat 8-də

4) Məktəbdən evə gəldikdən sonra gördüyünüz işləri və bu işlərə sərf etdiyiniz vaxtı göstərən cədvəl qurun.

2. Cədvəldə idman növləri üzrə məşqlərin başladığı vaxt göstərilmişdir.

1) Ən gec başlayan məşqlər hansıdır?

2) Karate məşqləri bədii gimnastika məşqlərindən neçə saat əvvəl başlayır?

3) Güləş məşqlərindən 2 saat sonra hansı məşqlər başlayır?

4) Şəkildəki saatin göstərdiyi vaxtdan bədii gimnastika məşqlərinin başlamasına qədər neçə saat var?

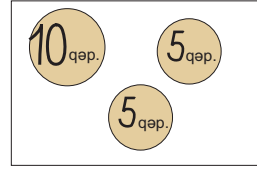
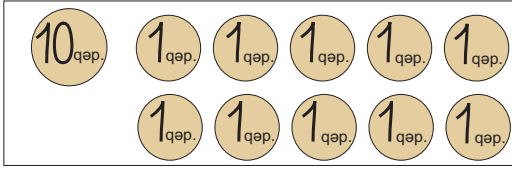

İdman növlərinin cədvəli	
İdman növləri	Məşqlərin başlanma vaxtı
Karate	08:00
Güləş	10:00
Bədii gimnastika	11:00
Boks	12:00

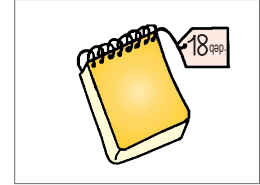
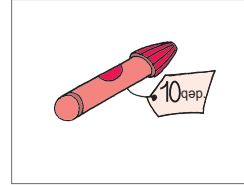
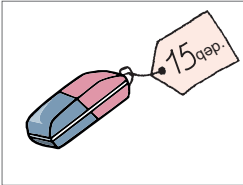
Ümumiləşdirici tapşırıqlar

1. 10 və 20 qəpiklikləri müxtəlif cür xırdalayın. Dəftərinizdə nümunədə verildiyi kimi mümkün qədər çox variant modelləşdirin.

2. Rasimin 4 dənə 3 qəpikliyi, 1 dənə 5 qəpikliyi var. Rasimin nə qədər pulu var?

3. Əşyaların qiymətinə görə məsələləri həll edin.

- 1) Bir bloknotun puluna hansı iki əşyanı ala bilərsiniz?
- 2) Karandaşyanan almaq üçün Ayişə kassaya 20 qəpik verdi. Kassir Ayişəyə neçə qəpik pul qaytarmalıdır?
- 3) Bloknot karandaşdan neçə qəpik bahadır?
- 4) Əşyaların qiymətlərinə uyğun 2 məsələ də siz tərtib edin.

4. Saatların göstərişinə görə tapşırıqları yerinə yetirin.

Təyyarə 3 saat əvvəl hava limanına endi. Təyyarə saat neçədə endi?

Konsert 4 saat sonra başlayacaq. Konsert saat neçədə başlayacaq?

Samir saat 5-də gəlməli idi. Lakin 1 saat gecikdi. O, saat neçədə gəldi?

5. İlqar həyətdən evə gələndə axşam saat 8 idi. İki saat əvvəl bacısı evə gəlmişdi. Bacısından 1 saat sonra isə anası evə gəlmişdi. Ana evə gələndə saat neçə idi?

Məlumatı toplayın və təqdim edin

Əşyaların, obyektlərin sayını təqdim etmək üçün cədvəllərdən istifadə edilir. Bunlardan biri də tel cədvəlidir. Tel cədvəlində bir tel | bir əşyanı göstərir. Hər beş tel kimi çəkilir. Tellər beş-beş olmaqla asanlıqla sayılır.

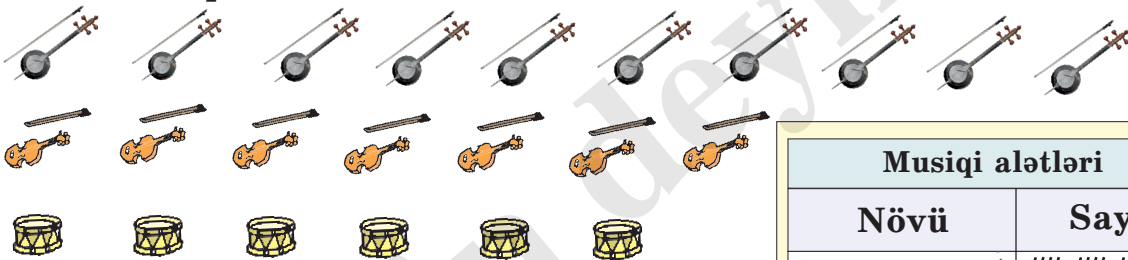
1 -	3 -	5 - 	7 - 	9 -
2 -	4 -	6 - 	8 - 	10 -
11 - 	12 - 			

1. 1-ci sinif şagirdləri arasında bazar günü teatra, yoxsa sirkə getmək haqqında sorğu apardılar. Sorğunun nəticələri tel cədvəli ilə göstərilmişdir.

- 1) Sorğu neçə nəfər arasında keçirilmişdir?
- 2) Neçə nəfər sirkə seçmişdir?
- 3) Sirkə getmək istəyənlərin sayı teatra getmək istəyənlərdən neçə nəfər çoxdur?

Bazar günü gəzintisi	
Adı	Uşaqların sayı
Teatr 	
Sirk 	

2. Musiqi alətləri mağazasındakı 3 musiqi alətinin sayı haqqında məlumat şəkillə verilmişdir. Vəli bu məlumatlara uyğun tel cədvəli qurdu.

- 1) Vəli cədvəldə hansı alətin sayını səhv göstərmişdir?
- 2) Skripkaların sayını nə qədər artırısaq, kamançaların sayına bərabər olar?
- 3) Kamançaların sayının nağara və skripkaların birlikdə sayı ilə müqayisəsini hansı yazılış düzgün göstərir?

Musiqi alətləri	
Növü	Sayı
Kamança 	
Skripka 	
Nağara 	

$$15 = 15$$

$$10 < 13$$

$$20 > 17$$

- 4) Tel cədvəlinə görə bir sual da siz tərtib edin.

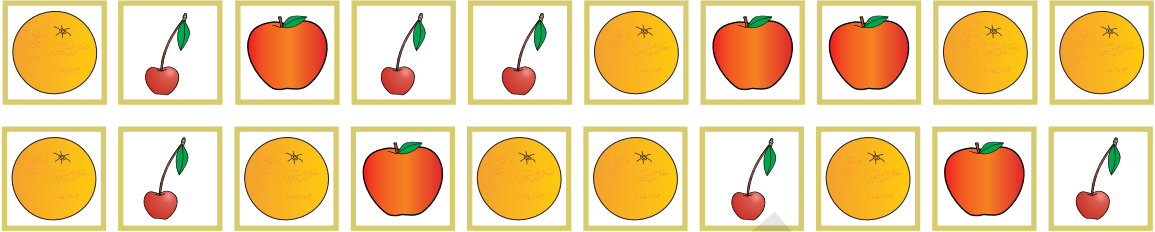
Məlumatı toplayın və təqdim edin

1. Şagirdlər arasında “Hansı idman növü ilə məşğul olursan?” mövzusunda sorğu keçirildi. Sorğunun nəticələri tel cədvəli ilə verilmişdir.

- 1) Üzgüçülükə məşğul olanların sayı oxatma ilə məşğul olanların sayından neçə nəfər çoxdur?
- 2) Tel cədvəlinə aid 2 sual verin.

Sevimli idmanım	
İdman növü	İdmançıların sayı
üzgüçülük 	
futbol 	
oxatma 	

2. Şagirdlər arasında “Hansı meyvə şirəsini daha çox sevirsən?” mövzusunda sorğu aparılmışdır. Şagirdlər fikirlərini uyğun meyvə şəkilli kartları qutuya atmaqla bildirmişlər. Qutudan aşağıdakı şəkillər çıxmışdır. Bu məlumatı tel cədvəli ilə təqdim edin. Cədvəldə meyvələrin adını və ya şəklini yerləşdirin.

- 1) Sorğu neçə nəfər arasında keçirilmişdir?
- 2) Şagirdlər ən çox hansı şirəni xoşlayırlar?
- 3) Portaqal şirəsini xoşlayanlar alma şirəsini xoşlayanlardan neçə nəfər çoxdur?
- 4) Sorğu haqqında fikirlərinizi ümumiləşdirərək bir neçə cümlə ilə şifahi və yazılı olaraq təqdim edin.
- 5) Eyni sorğunu siz də sinfinizdə aparın. Nəticələr barədə fikirlərinizi söyləyin.

Meyvə şirələri	
Növü	Sayı
	
	
	

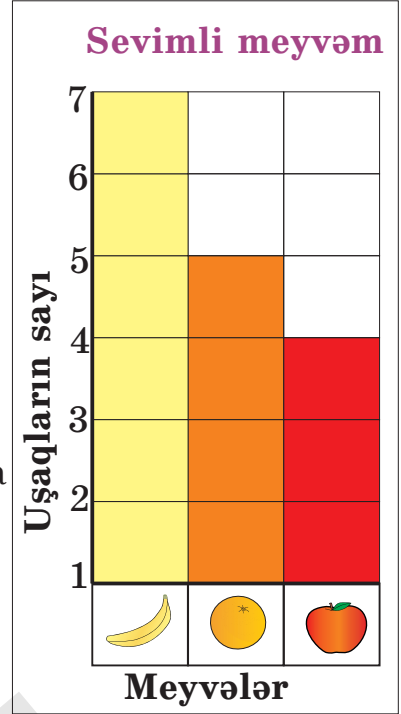
3. Böyüklərin iştirakı ilə mətbəxdə sayı 4-dən çox olan əşyaların, məsələn, çəngəllərin, bıçaqların, qaşıqların sayını göstərən tel cədvəli qurun. Diqqətli olun! Bir əşyaya uyğun bir tel çəkin.

Məlumatı toplayın və təqdim edin

Məlumatın qrafik şəkildə təqdimi formalarından biri də barqrafdır. Barqrafda məlumatlar adətən şaquli olaraq rənglənmiş damalarla - sütunlarla göstərilir. Barqrafda sütunların hündürlüyünə və ya uzunluğuna görə məlumatları asanlıqla müqayisə etmək olur.

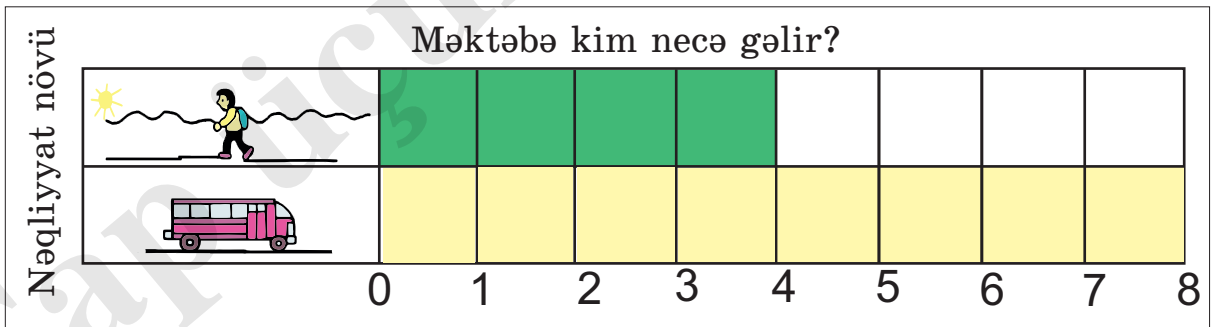
1. Barqraf uşaqların hansı meyvəni daha çox sevdikləri haqqında məlumat verir.

- 1) Uşaqların ən çox xoşladıkları meyvə hansıdır?
- 2) Portaqal xoşlayanların sayı banan xoşlayanların sayından neçə nəfər azdır?
- 3) Barqrafa görə 2 sual da siz tərtib edin.
- 4) Barqrafda verilən məlumatlar haqqında ümumiləşdirilmiş yazı hazırlayın.
- 5) Eyni sorğunu sinfinizdə siz də aparın. Barqraf tərtib edin.

2. Barqraf şagirdlərin məktəbə piyada, yoxsa hər hansı nəqliyyatla gəldikləri haqqında məlumat verir.

- 1) Neçə nəfər məktəbə piyada gedir?
- 2) Barqrafa görə bir neçə sual tərtib edin.
- 3) Bu mövzuda sinfinizdə araşdırma aparın.

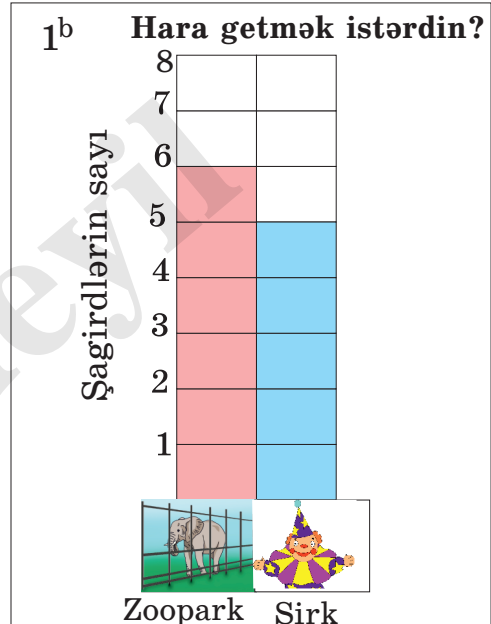
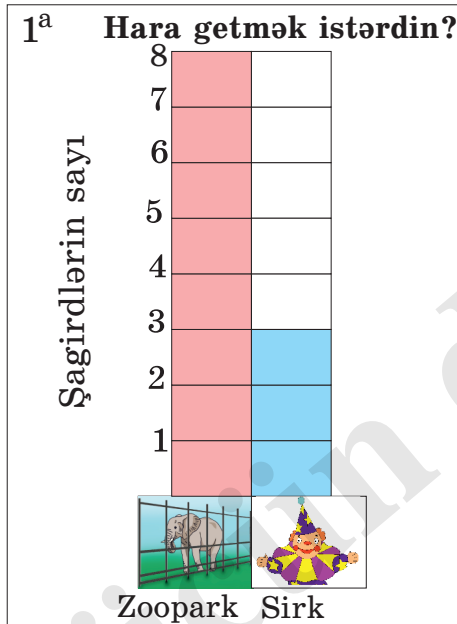
Məlumatı toplayın və təqdim edin

1. Barqrafda mart ayı üçün hava haqqında məlumat verilmişdir.

- 1) Mart ayında hava neçə gün günəşli olmuşdur?
- 2) Mart ayında günəşli günlərin sayı yağışlı günlərin sayından neçə gün az olmuşdur?
- 3) Mart ayında neçə gün buludlu və neçə gün yağışlı hava olmuşdur?
- 4) 15 gün ərzində hava haqqında verilən gündəlik məlumatı qeyd edin və barqrafla təqdim edin.

2. 1^a və 1^b sinif şagirdləri arasında “Sən zooparka getmək istərdin, yoxsa sirkə?” mövzusunda sorğu keçirilmiş və nəticələr barqrafla verilmişdir.

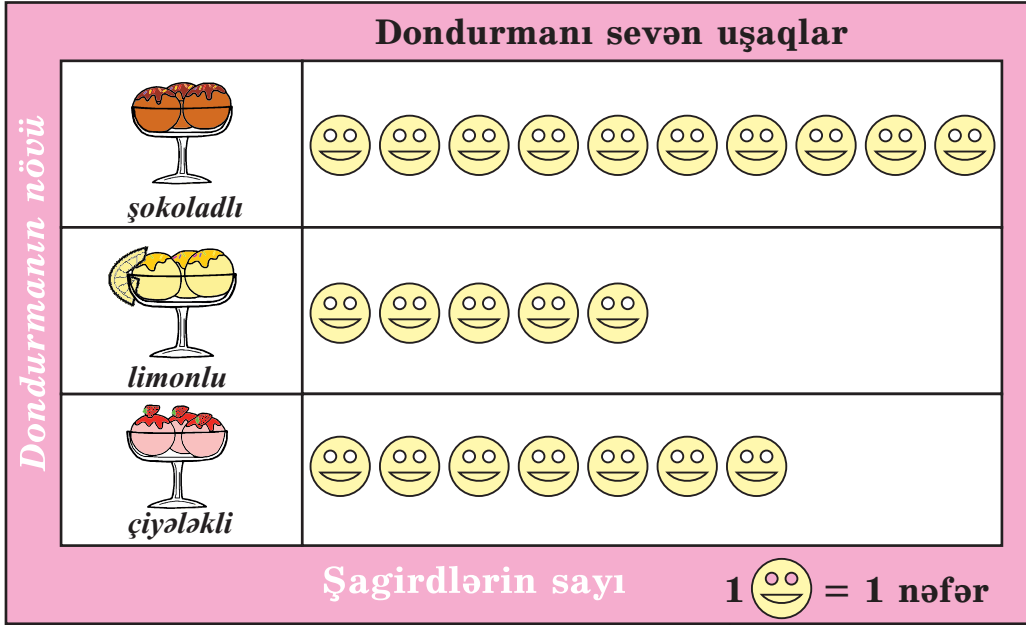

- 1) Barqraflara görə şagirdlərin hara gedəcəklərini düşünmək olar?
- 2) 1^a sinfində sirkə getmək istəyənlərin sayı 1^b sinfində sirkə getmək istəyənlərin sayından neçə nəfər azdır?
- 3) Bu sorğunu sinfinizdə siz də aparın və digər siniflərin nəticələri ilə müqayisə edin.

Məlumatı toplayın və təqdim edin

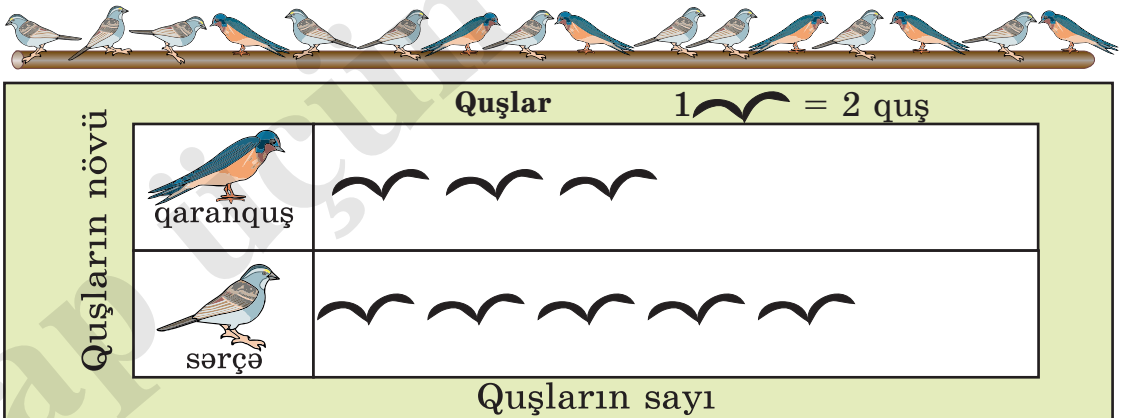
Məlumatı təqdim etmə formalarından biri də piktoqramdır. Piktoqramda məlumat müxtəlif şəkillərlə, işarələrlə (☺, ☹, ~ və s.) ifadə olunur. Bir şəkil 1, 2, 5, 10 və s. saylara uyğun ola bilər. Bu haqda piktoqramda məlumat verilir.

1. Şagirdlər arasında “Hansı dondurmanı xoşlayırsan?” mövzusunda sorğu keçirilmişdir. Nəticələr piktoqramla verilmişdir. Piktoqrama görə suallara cavab verin.

- 1) Uşaqlar daha çox hansı dondurmanı xoşlayırlar?
2) “Daha 3 nəfər limonlu dondurma xoşlasaydı, onların sayı çiyələkli dondurma xoşlayanların sayına bərabər olardı” fikri doğrudurmu?

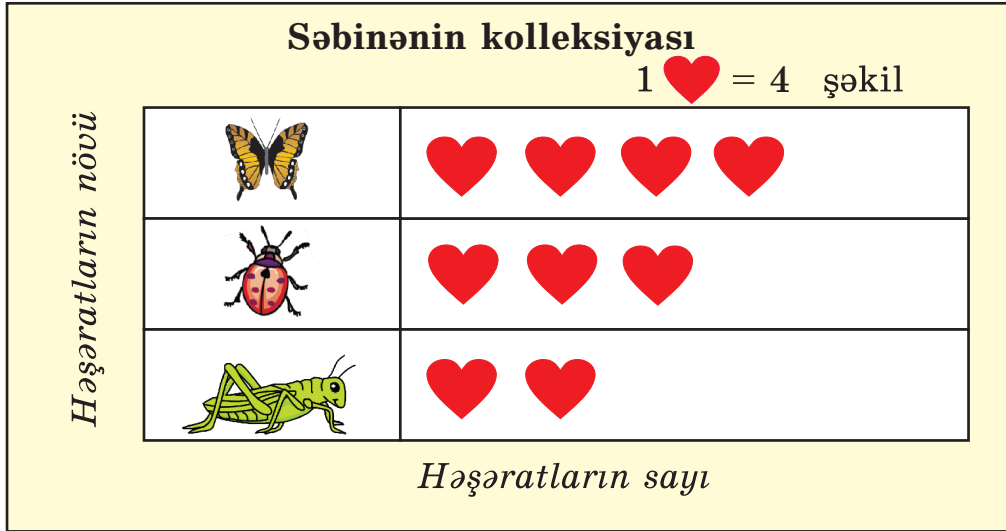
2. Piktoqram şəkindəki quşların sayını göstərir. Quşların sayı haqqında məlumatı təqdim edin.

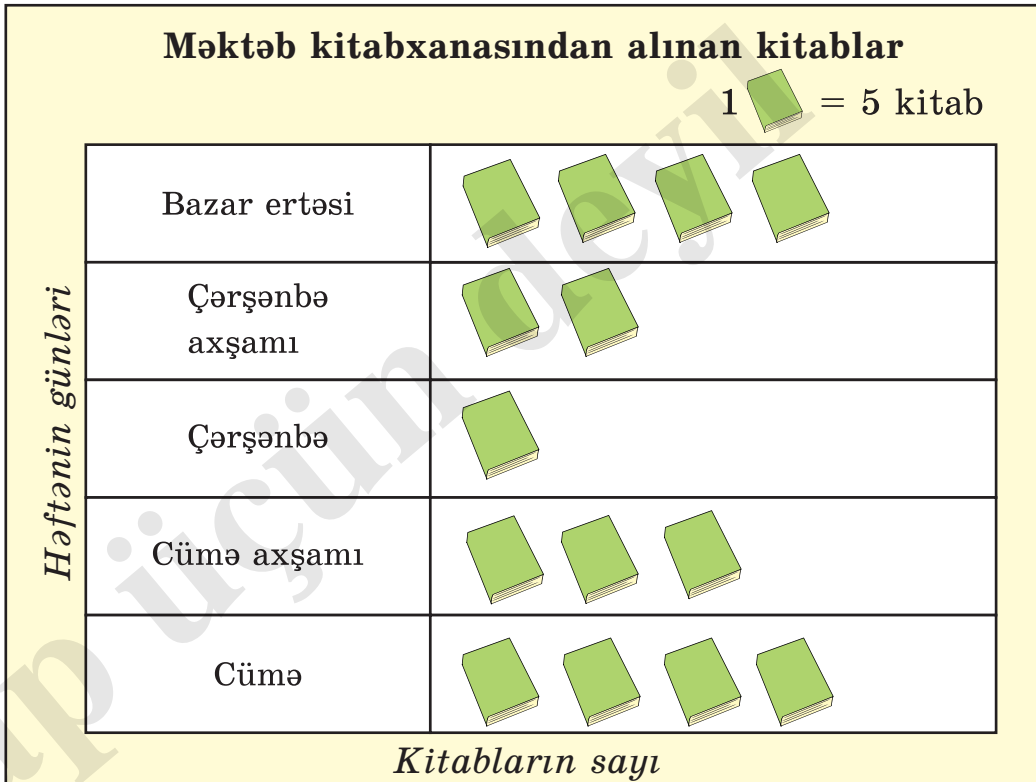

Məlumatı toplayın və təqdim edin

1. Səbinə təbiətdə müşahidələr aparmağı, fotosəkillər çəkməyi çox sevir. Ən çox da həşəratların şəkillərini çəkir. O, çəkdiyi şəkillər haqqında piktoqram tərtib edib. Piktoqramda verilənlər haqqında danışın.

2. Piktoqram bir həftə ərzində məktəb kitabxanasından götürülən kitabların sayını göstərir.
- 1) Hansı günlərdə eyni sayda kitab götürülmüşdür?
  - 2) Piktoqrama görə bir-birinizə suallar verin.

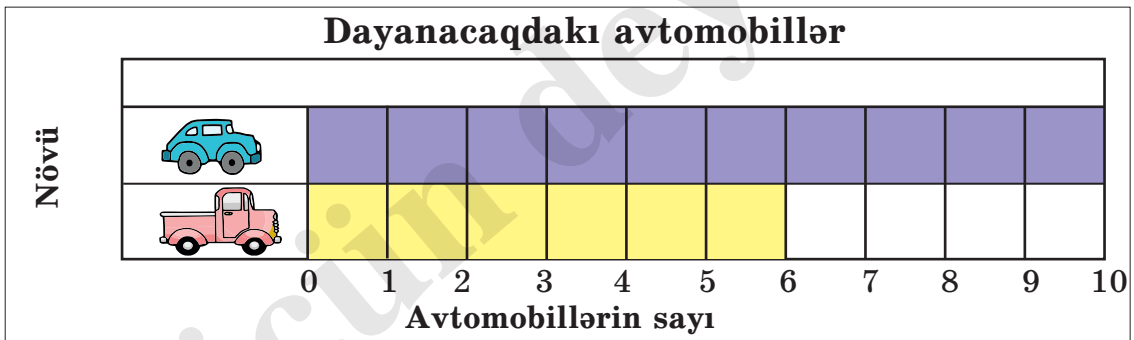
Ümumiləşdirici tapşırıqlar

1. Məktəbdə keçirilən şənlikdə əllərində bayraq tutan və baraban çalan şagirdlər dəstə ilə qonaqların önündən keçdilər. Dəstədə tutan 10, çalan 7 şagird var. Məlumatlara əsasən piktoqram qurun.
2. Tel cədvəli ilə parkda çərpələng uçuran, müxtəlif oyunlar oynayan uşaqlar haqqında məlumatlar verilmişdir. Tel cədvəlinə görə məlumatları təqdim edin.

Çərpələng uçuranlar	
Növü	Sayı
	
	
	

Parkda oynayan uşaqlar	
Növü	Sayı
	
	
	

3. Barqraf dayanacaqda minik və yük avtomobillərinin sayını göstərir.

- 1) Dayanacaqda neçə minik avtomobili var?
- 2) Dayanacaqda cəmi neçə avtomobil var?
- 3) Daha neçə yük avtomobili də olsa, avtomobillərin sayı bərabər olar?

Öyrənmə

Biz hadisələr haqqında əvvəlcədən **mümkündür, ola bilər, mümkün deyil, ola bilməz, mütləq, əlbəttə** sözləri ilə fikirlərimizi bildiririk, nəticələri əvvəlcədən söyləməyə çalışırıq, ehtimal edirik.

Hər bir şəklə görə oxun qırmızı hissədə dayanma ehtimalını hansı sözlərlə ifadə etmək daha düzgün olardı?

əlbəttə
ola bilər
ola bilməz

əlbəttə
ola bilər
ola bilməz

əlbəttə
ola bilər
ola bilməz

1. Oxun sarı rəng üzərində dayanma ehtimalı haqqında “Öyrənmə” tapşırığında verilmiş sözlərdən istifadə etməklə fikir yürüdün.

1)

2)

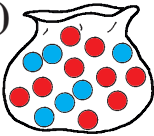

3)

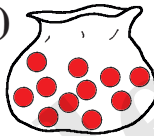

2. 1) Hansı torbaya baxmadan bir şar çıxarsanız, **mütləq** qırmızı rəngli şar olacaq?

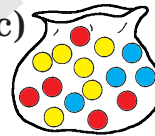
a)

b)

c)

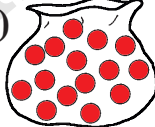

- 2) Hansı torbaya baxmadan bir şar çıxarsanız, bu şarın qırmızı rəngdə olması **mümkün deyil**?

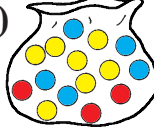
a)

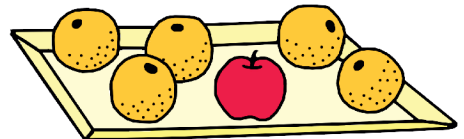
b)

c)

3. Siniyə baxmadan bir meyvə götürsəniz, portağal götürmək şansınız çoxdur, yoxsa alma? Fikirlərinizi izah edin.

Düşünün, fikir söyləyin

1. Aşağıdakı hadisələrin baş verməsi haqqında fikirlərinizi **mütləq, əlbəttə, ola bilməz, mümkün deyil, mümkündür, ola bilər** sözləri ilə bildirin.

*Mən bu gün axşam televizorda filmə baxacağam.
Mən bu gün yemək yeyəcəyəm.
Mən bu gün evə qayıdanda yolda pul tapacağam.
Mən məktəbdən evə təyyarə ilə gedəcəyəm.*

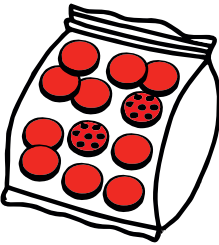

2. Torbalara baxmadan bir daş çıxarsanız, bu daşın xalsız və ya xallı olması şansı haqqında **mütləq, əlbəttə, şansı çoxdur, şansı azdır, ola bilməz, mümkün deyil, mümkündür, ola bilər** ifadələri ilə fikir yürüdün. Əyani vəsaitlərin köməyi ilə fikirlərinizi yoxlayın.

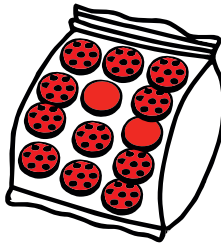
Qırmızı xalsız

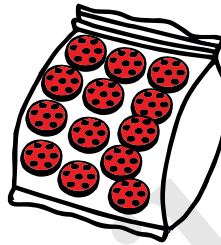
1.

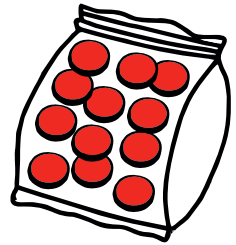
2.

3.

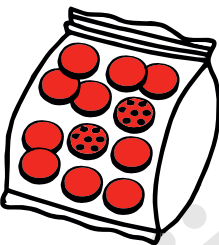
4.

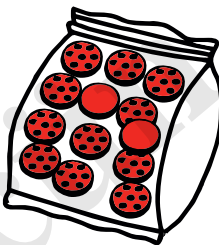
Qırmızı xallı

1.

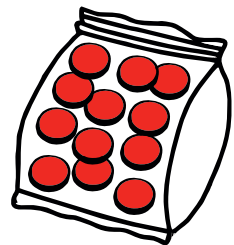
2.

3.

4.

3. Torbada 10 ədəd qırmızı şar var. Bir şar çıxarsanız, onun qırmızı rəngdə olacağını hansı sözlə ifadə etmək doğru olardı?

mümkün deyil

mütləq

ola bilər

Bir ilin təqvimi

Təqvim günü, həftəni, ayı, ili göstərir.

İşlərimizi planlaşdırmaq üçün təqvimdən istifadə edirik.

TƏQVİM

YANVAR

B.E.	Ç.A	Ç.	C.A.	C.	Ş.	B
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

FEVRAL

B.E.	Ç.A	Ç.	C.A.	C.	Ş.	B
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29			

MART

B.E.	Ç.A	Ç.	C.A.	C.	Ş.	B
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

APREL

B.E.	Ç.A	Ç.	C.A.	C.	Ş.	B
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30		

MAY

B.E.	Ç.A	Ç.	C.A.	C.	Ş.	B
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

İYUN

B.E.	Ç.A	Ç.	C.A.	C.	Ş.	B
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30		

İYUL

B.E.	Ç.A	Ç.	C.A.	C.	Ş.	B
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

AVQUST

B.E.	Ç.A	Ç.	C.A.	C.	Ş.	B
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31						

SENTYABR

B.E.	Ç.A	Ç.	C.A.	C.	Ş.	B
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30		

OKTYABR

B.E.	Ç.A	Ç.	C.A.	C.	Ş.	B
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

NOYABR

B.E.	Ç.A	Ç.	C.A.	C.	Ş.	B
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30						

DEKABR

B.E.	Ç.A	Ç.	C.A.	C.	Ş.	B
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

1. Suallara cavab verin.

- 1) Bir ildə neçə ay var?
- 2) İlin birinci və sonuncu ayları hansılardır?
- 3) Oktyabr ayından əvvəlki və sonrakı ay hansıdır?
- 4) Sentyabr ayından sonrakı və əvvəlki 3 ayın adlarını söyləyin.
- 5) Aytən ad gününü ilin 3-cü ayında qeyd edir. Bu hansı aydır?
- 6) Təqvimə görə 5 sual tərtib edin.

Bir ayın təqvimi

1. 1) Həftənin günlərinin adlarını söyləyin. Gündəlik danışığınızda həftənin günlərini sıra nömrələrinə görə deyil, adları ilə işlətməyə çalışın.
2) Şənbə günündən sonrakı gün hansıdır?
3) Cümə günündən əvvəlki ilk günün adını söyləyin.
4) Növbəti iki günün adını yazın.
Cümə, Şənbə, Bazar, ...

Bir həftədə 7 gün var

- 1 Bazar ertəsi
- 2 Çərşənbə axşamı
- 3 Çərşənbə
- 4 Cümə axşamı
- 5 Cümə
- 6 Şənbə
- 7 Bazar

2. Aprel ayının təqviminin necə tərtib edildiyini araşdırın. Təqvimə görə suallara cavab verin.

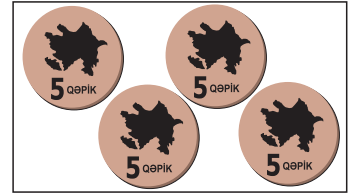
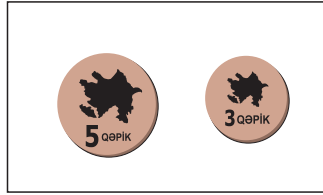
APREL						
Bazar ertəsi	Çərşənbə axşamı	Çərşənbə	Cümə axşamı	Cümə	Şənbə	Bazar
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30					

- 1) 1 Aprel həftənin hansı günüdür?
- 2) Aprel ayında neçə bazar günü var?
- 3) Aprel ayında neçə çərşənbə günü var?
- 4) Hər şənbə günü Günəlin rəqs məşğələsi var. Aprel ayında Günəlin neçə məşğələsi var?
- 5) Aprelin 25-i Mustafanın ad günüdür. Aprelin 19-dan Mustafanın ad gününə neçə gün qalıb?
- 6) Aprelin 22-si həftənin neçənci günüdür?

Ümumiləşdirici tapşırıqlar

1. Hər qrupdakı qəpik pulları sayın. Sayma üsullarınızı izah edin.

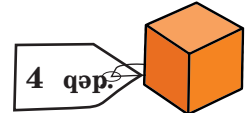
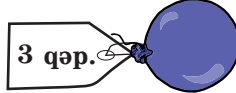
1) 5 → 8 → 9 → 10

2) 1 → 2 → 5 → 10

Əşyaların qiymətlərinə görə məsələləri həll edin.

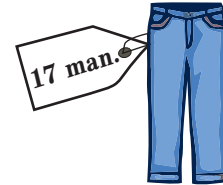
2. 1) Samir 2 şar, 2 flamaster aldı. Samir neçə qəpik ödəməlidir?

2) Zəhra 2 kub, 2 karandaş aldı. Kassaya 20 qəpik verdi. Kassir ona neçə qəpik pul qaytarmalıdır?

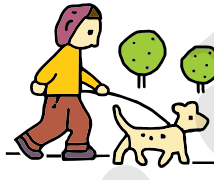
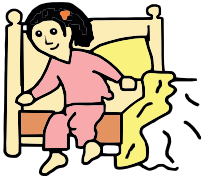

3. 1) 1 köynək, 2 cüt corab alan alıcı neçə manat ödəməlidir?

2) Bir şalvar alan alıcı kassaya 1 ədəd kağız pul verdi. Kassir alıcıya 3 manat pul qaytardı. Alıcı kassaya neçə manatlıq vermişdi?

4. Şəkilə təsvir olunanlarla saatları uyğunlaşdırın.

5. Elvira saat 4-də rəsm dərnyəinə getdi. 2 saat sonra evə qayıtdı. Elvira evə gələndə saat neçə idi?

6. Tellərin sayına uyğun ədədləri yazın və müqayisə edin.

Ümumiləşdirici tapşırıqlar

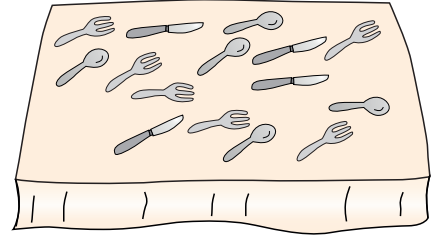
1. 1) Uşaqlar arasında “Süd içməyi xoşlayırsanmı?” sualı ilə sorğu keçirilmişdir. Sorğunun nəticələri piktoqramla göstərilmişdir. Piktoqrama görə 3 sual tərtib edin və onları cavablandırın.

Süd içməyi xoşlayırsanmı?							
Cavablar		Hə					
	Yox						
Şagirdlərin sayı						1 	= 2

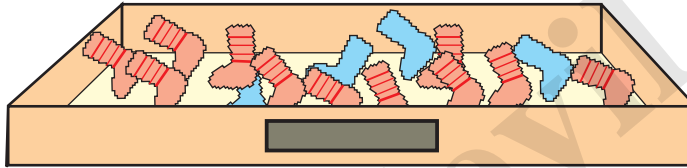
2) Siz də sinfinizdə belə bir sorğu keçirin. Nəticələri tel cədvəli ilə və ya barqrafla təqdim edin.

2. Masanın üzərindəki qaşığı, bıçaq və çəngəllərin sayını tel cədvəli ilə təqdim edin.

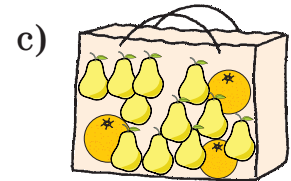
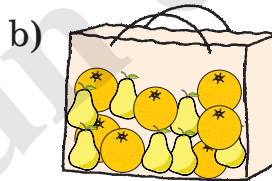
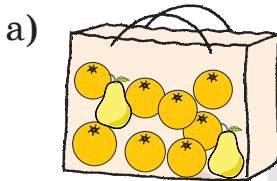
- 1) Hər birinin sayı neçə dənədir?
- 2) Onların sayı birlikdə neçə dənədir?
- 3) Qaşıqların sayı çəngəllərin sayından neçə dənə azdır?

3. 1) Qutuya baxmadan bir tay corab götürsəniz, corabın qırmızı zolaqlı və ya mavi rəngli olacağı haqqında fikrinizi söyləyin.

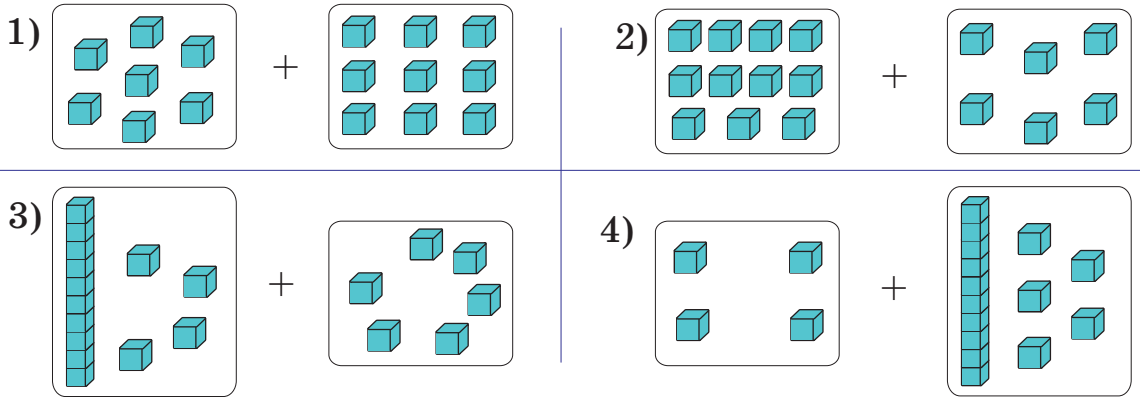
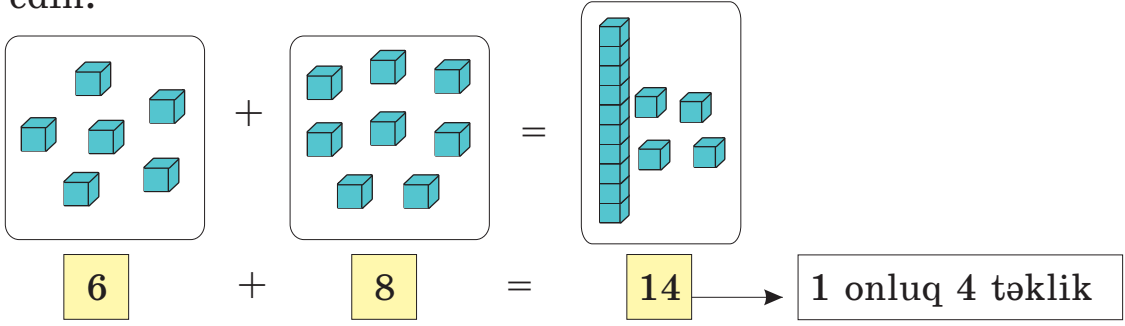
2) Hansı çantaya baxmadan bir meyvə götürsəniz, onun armud olacağına daha çox inanırsınız? Fikirlərinizi əsaslandırın.

4. 1) İlin 4-cü ayı necə adlanır?
 2) Bu gün may ayının on dördüdür. 3 gün sonra ayın neçəsi olacaq? 5 gün əvvəl ayın neçəsi idi?
 3) Bu gün həftənin cümə günüdür. 3 gün sonra həftənin hansı günü olacaq?

Ümumiləşdirici tapşırıqlar

1. Kubların ümumi sayını onluqlar və təklidlərin sayı ilə ifadə edin.

2. Suallara cavab verin.

- 1) May ayında neçə bazar günü var?
2) 28 may həftənin hansı günüdür?
Bu günün təqvimdə qırmızı rəngdə göstərilməsinin səbəbi haqqında danışın.
3) Mayın 31-i Samirin ad günüdür. Bu dərsi keçdiyiniz gündən Samirin ad gününədək neçə gün qalıb?

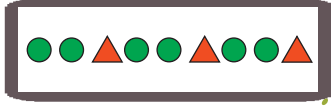
MAY						
Bazar ertəsi	Çərşənbə axşamı	Çərşənbə	Cümə axşamı	Cümə	Şənbə	Bazar
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

3. Pulları sayın və müqayisə edin. Neçə manat çoxdur və ya azdır?

Ümumiləşdirici tapşırıqlar

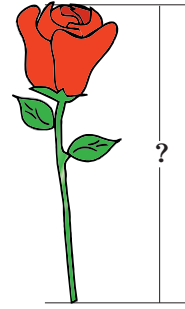
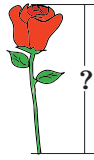
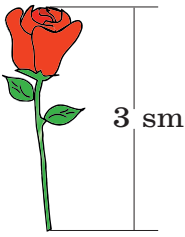
1. Fiqurlar hansı qayda ilə düzülmüşdür? Qabdan yeni fiqurlar seçin və bu qayda ilə düzün.

Məsələn, ■ ■ ■ ▲ ■ ■ ■ ▲ ...

2. Hündürlüyü məlum olan gülə görə digər güllərin hündürlüyünü əvvəlcə təxmin edin, sonra ölçün. Təxminlərinizi və dəqiq ölçüləri müqayisə edin.

3. Hesablayın.

$$9 + 1 + 1$$

$$13 - 1 - 1$$

$$19 - 1 - 1$$

$$12 + 2 + 1$$

$$12 + 3 + 4$$

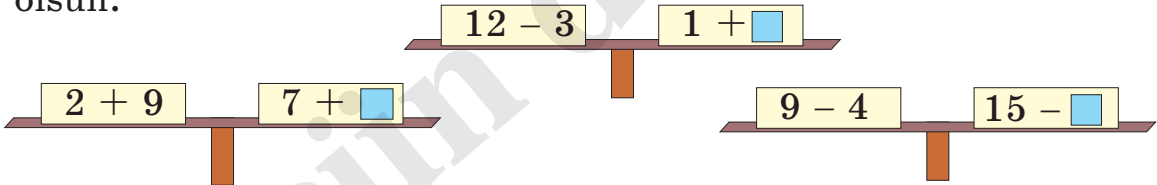
$$17 + 3 - 5$$

$$14 - 2 - 3$$

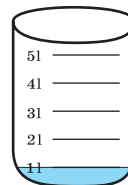
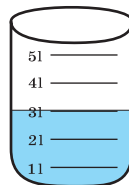
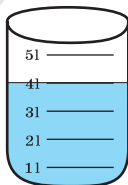
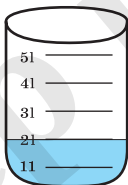
$$14 - 4 - 3$$

$$11 - 2 + 3$$

4. Boş xanalara elə ədədlər yazın ki, tərəzinin gözləri tarazlıqda olsun.

5. Qabların dolması üçün hər birinə neçə litr su əlavə etmək lazımdır?

Ümumiləşdirici tapşırıqlar

1. Cədvəldə 4 dost haqqında məlumat verilmişdir. Bu məlumatlara görə suallara cavab verin.

Adı	Yaşı	Sevimli məşğuliyyəti	Sevimli rəngi	Sevimli yeməyi
Vüsal	7	Kompüter oyunları	Qara	Dolma
Azər	8	İdman	Palıdı	Qızardılmış kartof
Rüfət	6	Kompüter oyunları	Boz	Dovğa
Həsən	7	Kitab oxumaq	Ağ	Qutab

- 1) Yaşca ən böyük kimdir?
- 2) Sevimli rəngi ağ, sevimli məşğuliyyəti kitab oxumaq olan dostun neçə yaşı var?
- 3) Vüsal haqqında danışın.
- 4) Kimin sevimli məşğuliyyəti kompüter oyunlarıdır, lakin sevimli yeməyi dolma deyil?
- 5) Cədvələ aid 3 sual da siz tərtib edin.

2. Rəngli xanalara uyğun ədədləri tapın.

$12 - 3 = \square$	$6 + 5 = \square$	$14 - 8 = \square$
$\square + 5 = \square$	$\square - 4 = \square$	$\square + 4 = \square$
$\square - 7 = \square$	$\square - 7 = \square$	$\square - 3 = \square$
$\square + 4 = \square$	$\square + 13 = \square$	$\square + 9 = \square$
$\square - 5 = \square$	$\square - 8 = \square$	$\square - 12 = \square$

3. Verilən ədədlərə daha bir ədəd əlavə etməklə ədədlər ailəsi yaradın.

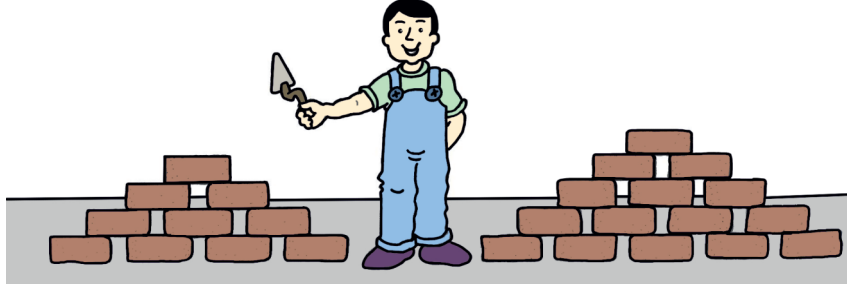
1) $\square$ 9 $\square$ 7 $\square$?
 $\square$ 2 və ya $\square$ 16

2) $\square$ 8 $\square$ 5 $\square$?

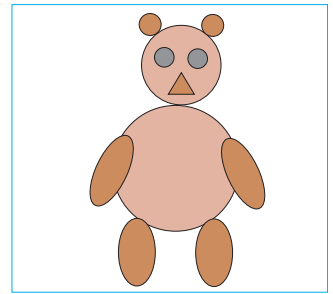
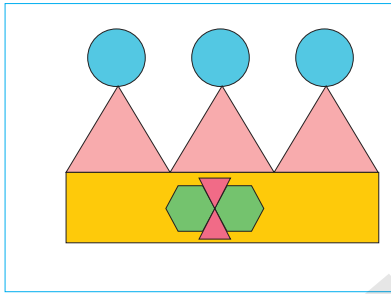
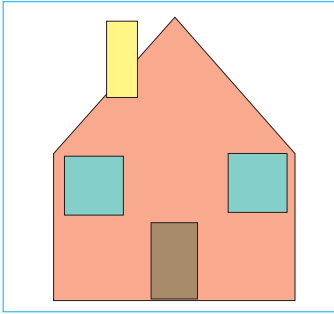
3) $\square$ 6 $\square$ 4 $\square$?

Ümumiləşdirici tapşırıqlar

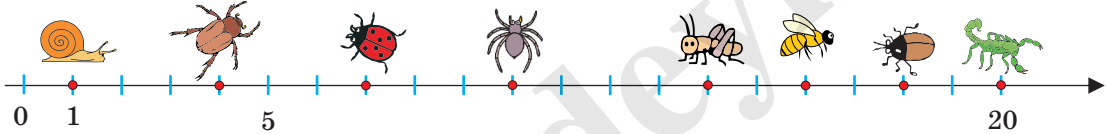
1. Hansı tərəfdə daha çox və nə qədər çox kərpic hörülmüşdür? Hər tərəfdəki kərpiclərin sayı 20-dən neçə dənə azdır?

2. Hissələrin qiymətinə görə modellərin qiymətini hesablayın.

3. Ədəd oxunun köməyi ilə hesablayın.

$$\text{Ladybug} + 3 = \square$$

$$\text{Bee} + 4 = \square$$

$$\text{Fly} + 2 = \square$$

$$\text{Beetle} - 3 = \square$$

$$\text{Spider} + 6 = \square$$

$$\text{Fly} - 8 = \square$$

$$\text{Snail} + 6 = \square$$

$$\text{Spider} - 6 = \square$$

$$\text{Wasp} - 9 = \square$$

$$\text{Ladybug} - 3 = \square$$

$$\text{Scorpion} - 4 = \square$$

$$\text{Bee} - 10 = \square$$

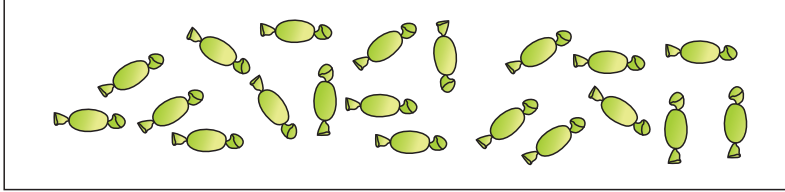
4. Eyni məsafəni Aydan 20, Samir isə 19 addıma qət etdi. Kimin addımı qısadır?

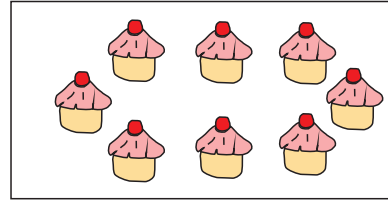
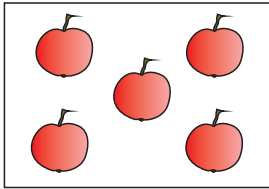
Ümumiləşdirici tapşırıqlar

1. Nailənin ad günü mayın 18-dir. Samir ona hədiyyəni 9 gün əvvəl alıb. Samir hədiyyəni ayın neçəsində almışdır?

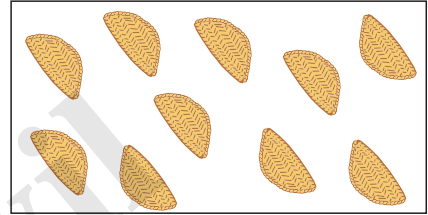
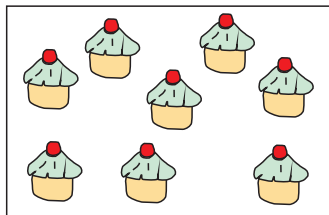
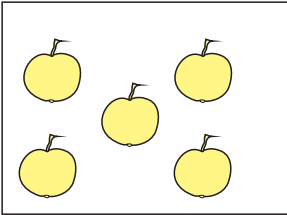
2. 1) 4 qonağın hər biri 2 konfet yesə, neçə konfet qalar?

2) Neçə keks var? Kekslərin sayı almaların sayından neçə dənə çoxdur?

3) Hansı yeməyin sayının ikiqatı şəkərburaların sayına bərabərdir?

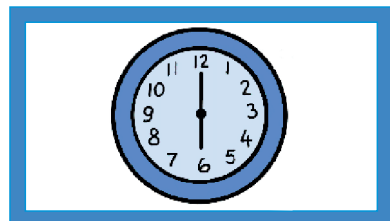

4) Uşaqlar öz aralarında “Fikrimdə tutduğum ədədi tap” oyununu oynayırlar. Aysel deyir:

- Mən fikrimdə bir ədəd tutmuşam. Bu ədəd $9 + 3$ cəmindən kiçikdir, $13 - 3$ fərqindən böyükdür.

Ayselin fikrində tutduğu ədədi siz də tapın.

5) Şəklə görə günün vaxtı haqqında fikirlərinizi bildirin.

Nayma Mustafa qızı Qəhrəmanova
Cəmilə Səlim qızı Əsgərova
Leyla Xəmis qızı Qurbanova

Riyaziyyat 1

Ümumtəhsil məktəblərinin 1-ci sinfi üçün

“Riyaziyyat” fənni üzrə dərslik.

Bakı, “Radius”, 2016

Nəşriyyat redaktoru: *Nayma Qəhrəmanova*
Bədii tərtibat: *Leyla Bəşirova*
Kompüter tərtibatı: *Fuad Qəhrəmanov*
Korrektor: *Gülərə Musayeva*

Kağız formatı: $57 \times 82 \frac{1}{8}$
Ofset çapı. Ofset kağızı. Məktəb qarnituru.
Fiziki çap vərəqi 19.
Tiraj: 172200. Pulsuz.
“Radius” MMC mətbəəsində çap olunmuşdur.